

gemenele

Chiar și cele mai puternice legături
pot fi distruse...

TESSA DE LOO

**TESSA DE LOO
GEMENELE**

Tessa de Loo

GEMENELE

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DE LOO, TESSA

GEMENELE / Tessa de Loo; trad.: Oana Emilia Tarna. –
București: Editura RAO, 2010
ISBN 978-606-8255-06-4

I. Tarna, Oana Emilia (trad.)

821.111-31=135.1

Editura RAO
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

TESSA DE LOO
The Twins
Copyright © Tessa de Loo, 1993
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză
OANA-EMILIA TARNA

© RAO International Publishing Company, 2008
pentru versiunea în limba română

2011

ISBN 978-606-8255-06-4

Pentru mama și Maria Hesse

*Lumea este sălbatică, lumea este frumoasă,
cine știe dacă ne vom mai vedea cândva?*

Partea I

Perioada interbelică

1

– Dumnezeu, ce este asta, o morgă?

Lotte Goudriaan se trezi brusc dintr-o moțâială plăcută, o letargie ușoară: ce ciudat să fii bătrân și să nu îți simți corpul. Urmărea printre genele întredeschisc silueta rotundă, goală ca și ea sub halatul de un albastru-pal, închizând zgomotos ușa în spatele ei. Cu silă nedisimulată, femeia înaintă legănându-se în camera de odihnă cufundată în semiîntuneric, printre două șiruri de paturi goale, până la cel pe care era întinsă Lotte – un trup bătrân, cu o lungă istorie de boli, zăcând între cearșafurile imaculate. Instinctiv, se cufundă mai adânc în pat. Limba în care femeia făcuse acea remarcă deplasată era germana. Germana! Ce căuta cineva din Germania aici, în Spa, unde fiecare piață și fiecare par aveau câte un monument cu liste cioplite în piatră ale celor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial? Și propria ei țară era plină cu stațiuni balneare. De ce Spa? Lotte închise ochii și încercă să o ignore pe femeie, forțându-se să asculte uguițul porumbeilor ascunși vederii după jaluzelele de mătase albă, adunați pe cornișe și prin curțile Institutului Termal. Dar fiecare mișcare a nemțoaicei reprezenta o provocare auditivă. Trase destul de zgomotos cearșafurile de pe patul

aflat exact vizavi de cel al lui Lotte. Se întinse pe el, apoi căscă și suspină ostentativ. Chiar și atunci când se liniști în sfârșit și păru a accepta liniștea recomandată, tăcerea ei era dureroasă urechilor. Lotte înghiți în sec. O senzație de tensiune i se urca din stomac în gât, o greață mentală care o cuprinsese și în ziua anterioară, atunci când fusese scufundată până la bărbie într-o baie de nămol.

În timp ce se lăsase în voia căldurii nămolului acru, care îi relaxa încheieturile înțepenite, un vechi cântec de copii, murmurat de o femeie bătrână pe un ton șovăielnic, se auzi în baie printr-o crăpătură a ușii. Pentru prima dată în șaptezeci de ani, acest cântec care pătrunse în conștiința ei dintr-o baie alăturată descătușă un amestec de neliniște vagă și enervare, sentimente de care un pacient în vârstă aflat într-o baie de nămol ar trebui să se ferească. Un atac de cord pândea în glodul maroniu, printre bulgării, granulele și crenguțele pe jumătate putrezite care pluteau împrejur. Dintr-odată, nu mai putu suporta deloc căldura. Se ridică anevoie până ajunse tremurând în picioare, în cada de metal, cu corpul acoperit de un strat de lichid ciocolatiu, care îi netezea toate asperitățile. „De parcă aș fi deja moartă și îngropată“, gândi ea. Când își dădu seama că poziția ei va da femeii care trebuia să vină să o clătească o impresie prostescă și alarmantă, își îndoi ușor genunchii și se lăsă înapoi în mâl, ținându-se strâns cu ambele mâini de marginea căzii. Chiar în acel moment, cântecul se opri la fel de brusc cum începuse, de parcă nu ar fi fost decât licărul unei amintiri pe care o crezuse pierdută.

Nemțoaica nu putu suporta să stea în pat pentru mult timp. După câteva minute, traversă din nou podeaua din parchet uzat spre o masă pe care erau două sticle de apă minerală lângă câteva pahare din plastic. Lotte îi urmărea

cu atenție mișcărilor, în ciuda voinței proprii, de parcă trebuia să se păzească permanent.

– *Excusez-moi, madame...* Cu o ușoară modulare, într-o greoaie franceză școlărească, femeia se întoarse brusc spre Lotte. *C'est permis...* nouă... să bem această apă?

Povestea care urmează probabil că nu s-ar fi întâmplat dacă Lotte i-ar fi răspuns, de asemenea, în franceză. Dar, dintr-un impuls nesăbuit, îi răspunse în germană:

– Da, *das Wasser können Sie trinken*¹.

– *Ach so!* Femeia uită de apă și își îndreptă pașii spre patul lui Lotte, exclamând cu încântare: Sunteți din Germania!

– Nu, da, nu... se bâlbâi Lotte.

Dar aprinsese deja fitilul. Cu pârâituri ușoare, femeia se apropia. Totul la ea era mare, rotund, o walkirie în vârstă care nu voia să plece. Se opri lângă patul lui Lotte, aruncând o umbră asupra lui. O privi candid.

– De unde sunteți, dacă îmi permiteți să întreb?

Lotte încercă să își domolească impulsivitatea.

– Din Olanda.

– Dar vorbiți germana impecabil! insistă femeia, întinzându-și mâinile durdulii.

– Din Köln, recunosc Lotte pe un ton inexpressiv.

– Köln! Dar și eu sunt tot de acolo!

Köln, Cologne. În timp ce numele orașului continua să rezoneze în camera de odihnă care nu cunoscuse niciodată nimic altceva decât tăcerea absolută între pereții săi, Lotte gândi pentru un moment că era un oraș blestemat Köln, undeva de unde era mai bine să nu fi venit, un oraș anihilat complet pentru a pedepsi aroganța unui popor.

Ușa se deschise. Un bărbat de vârstă medie se împlectici înăuntru îngândurat. Alese un pat și se vârfi fără zgomot

¹ Apa asta se poate bea. (în lb. germană, în original)

între cearșafuri. În lumina palidă, singurul lucru rămas abia vizibil era masca morții întipărită pe chipul lui. Totul era la fel cum fusese înainte, cu excepția nemțoaicei. Se aplecă și îi șopti:

– Te aștept în hol.

Lotte rămase în urmă, victima confuziei și enervării. Asta suna ca un ordin: „Te aștept!“ Se hotărî să nu îl asculte. Dar, cu cât stătea mai mult întinsă acolo, cu atât devenea mai agitată. Energica nemțoaică reușise să îi alunge calmul câștigat cu greu. Nu avea cum să scape de ea: nu exista decât o singură ușă în camera de odihnă, iar aceasta dădea spre hol.

Până la urmă, se ridică brusc din pat, își trase papucii în picioare, își legă strâns cordonul în jurul taliei și ieși pe ușă, hotărâtă să scape de această femeie cât mai repede posibil. Intrarea în holul scăldat în lumină era asemenea intrării într-un templu dedicat zeiței sănătății. Podeaua pavată pe diagonală cu bucăți mari de marmură albă și atriumul deschis ce oferea o priveliște de nimic obturată spre balustrada de la primul etaj creau iluzia de spațialitate. Aceasta era întărită și de fresca de pe tavan, reprezentând o Venus rozalie ieșind din mare pe o scoică trasă de un amoraș durduliu. Mai era și sunetul constant de apă curgătoare, creat de două fântâni din marmură cu vene grimaronii, așezate de fiecare parte a holului și flancate de coloane grecești solide. Un șuvoi de apă curgea dintr-un cap aurit de femeie, ca o limbă scoasă, care lăsa să treacă un firicel subțire. Una dintre fântâni, maronie și decolorată din cauza apei pline de fier, care fusese căutată, în zile mai bune, de către aristocrația bogată a Europei ca un leac contra anemiei, era conectată direct la izvorul Rinului. Cealaltă era legată la Sursa Marie-Henriette, un izvor cu apă catifelată, care curăța organismul de toate toxinele.

În acest sanctuar al tinereții eterne, nemțoaica în vârstă își însuși un scaun vechi. Întorcând paginile unei reviste, sorbind dintr-un pahar cu apă minerală, o aștepta pe Lotte care se apropie ezitând de ea, scuzându-se:

– Îmi pare rău, dar mă grăbesc.

Femeia se ridică anevoie din scaunul cioplit în sobrul stil Empire. O expresie mohorâtă i se așternu pe față.

– Stai, stai, spuse ea. Ești din Köln. Deci trebuie să te întreb pe ce stradă locuiai.

Lotte încercă să se sprijine de unul dintre stâlpi, ale cărui muchii îi apăseau spatele prin halat.

– Nu mai țin minte. Aveam șase ani când m-au trimis în Olanda.

– Șase, repetă entuziasmată femeia, șase!

– Tot ce îmi aduc aminte, spuse Lotte ezitând, este că trăiam într-un cazinou... sau într-o clădire care fusese pe vremuri un cazinou.

– Nu se poate să fie adevărat! Nu se poate să fie adevărat! Vocea nemțoaicei se pierdu și își prinse capul în mâini, masându-și tâmplele cu vârfurile degetelor. Nu se poate să fie adevărat! Urletul ei umplu ireverențios spațiul gol, cu ecoul izbit de podeaua de marmură ridicându-se să tulbure scena liniștită de pe tavan. O privea pe Lotte cu ochii largi. Plim de groază? De bucurie? Oare înnebunise cumva? Își deschise brațele, se apropie de Lotte și o îmbrățișă. Lottehen, gemu ea, nu înțelegi? Nu înțelegi?

Lotte, zdrobită între stâlp și trupul nemțoaicei, era amețită. Simțea o dorință intensă de a scăpa din această intimitate monstruoasă, de a se transforma în fum, de a se evapora. Dar era captivă între originea și memoria ei selectivă, care formaseră de mult timp o alianță ostilă.

– Tu... *Meine Liebe*, îi șopti femeia la ureche, eu sunt Anna, chiar Anna!

Lanternă magică de la începutul secolului XX lasă multe lucruri pe seama imaginației. Spectatorii trebuie ei înșiși să umple golul dintre proiecția a două imagini. Li se prezintă o nișă în stil Jugendstil de la primul etaj, care dă spre stradă. Două nasuri stau turtite de fereastră și două perechi de ochi îi cercetează cu atenție pe trecătorii de dedesubt. De sus, toate femeile arată la fel: părul prins în coc, acoperit de pălării, haine lungi, pe talie, cu nasturi mici, cizmulițe cu șireturi. Dar numai una dintre ele ține strâns sub braț o cutie strălucitoare, de aluminiu. O văd la sfârșitul fiecărei zile, pe partea cealaltă a străzii: încuie ușa dublă a Speranței în urma ei și traversează strada cu veniturile zilei în cutia cu bani. Imediat ce sosesc acasă, cutia cu bani nu le mai interesează pe fete. Se agăță de mama lor care trebuie mai întâi să desfacă un milion de nasturi până să le poată ridica în brațe. La ocazii speciale, aveau voie să meargă împreună cu ea la magazin. Numele acestuia le dezvăluia trecătorilor că este o cooperativă socialistă. Mama lor, întronată ca o regină după teigheaua maro, înaltă, aduce pentru ele prăjituri cu ciocolată dintr-o cutie de carton. Ea este axul în jurul căruia se învârt toate tranzacțiile monetare. De la venirea ei la teighea, încasările s-au dublat. Este inteligentă, muncitoare și demnă de încredere. Mai este și bolnavă, dar nimeni nu știe asta încă. Boala o cuprinde încetul cu încetul, deși la exterior continuă să arate ca o westfaliană blondă, bine clădită.

În proiector se introduce alt diapozitiv, cu grijă – acestea trebuie să fie păstrate în ordinea potrivită. Fetele intră într-o anumită cameră a casei împreună cu tatăl lor. Penumbra veșnică a acesteia este plină de un miros dulce-amăru. Mama lor stă întinsă pe un pat de stejar, o străină cu obrajii supți și punji albastre sub ochi, deasupra căreia este atârnată o gravură de rău-augur reprezentând stânci negre și molizi fusiformi. Fetele se feresc

de zâmbetul deznădăjduit și resemnat care apare pe fața mamei, în timp ce se apropie de ea. Tatăl lor, care le împinge ușor spre pat de fiecare dată, va zăcea și el cândva întins pe un pat improvizat în camera de zi. Le spune să fie cât mai liniștite, pentru că este bolnavă și trebuie să doarmă. Abătute, stau una lângă cealaltă pe canapeaua din alcov, cu bărbiile pe pervazul ferestrei și privesc în jos – în ciuda femeii de sub peisajul stâncos –, așteptând să apară cutia cu bani care să pună capăt tăcerii chinuitoare. Se întunecă treptat. Nu au noțiunea timpului. Pentru ele, trecerea acestuia coincide cu încetarea apariției cutiei cu bani. Mai apoi sună clopoțelul, ezitant. Se grăbesc amândouă spre ușă. Anna trebuie să fie prima întotdeauna, motivată instinctiv din naștere. Se ridică pe vârfuri și trage zăvorul.

– Mătușă Käthe, mătușă Käthe, se agață de ea, ai venit să ne iei?

– Ai venit să ne iei? o imită Lotte.

Imaginea următoare sugerează că proiectorul ne va dezvălui o poveste tristă. Un coșciug dreptunghiular este așezat pe canapea, iar Anna și Lotte stau pe el, cu spatele spre camera plină de rude necunoscute. Datorită coșciugului, pot să își țină picioarele pe pervazul ferestrei. Au descoperit că pot să acopere tânguierile și murmurele dacă bat cu tălpile pantofilor în geam – siniștrii pantofi negri, lăcuiți, cumpărați pentru ele de mătușă Käthe – acoperind, în același timp, această întrerupere de neînțeles din viața lor și încercând să aducă totul înapoi la normal. La început, toți cei prezenți au tendința să fie toleranți; la urma urmei, nu există reguli de comportament pentru copiii de trei ani rămași orfani de mamă, dar, atunci când bătăile continuă și fetele refuză să asculte avertismentele prietenoase, indulgența se transformă în enervare. Oare această bătaie a picioarelor nu are în ea ceva din bătăile tobelor

care, potrivit revistelor ilustrate, îi însoțesc pe boșimanii din Africa pe ultimul lor drum? Un minimum de pietate creștinească poate fi totuși așteptat de la copii în aceste circumstanțe. Li se cere să se dea jos de pe coșciug, dar ele refuză cu încăpățânare, lovindu-i cu mâinile pe aceia care încearcă să le ia deoparte. Doar atunci când cioclii sosesc în hainele lor sinistre și încep să care coșciugul, acceptă și ele să fie luate de mătușa Käthe. După aceasta, se poartă în mod exemplar, cu excepția unui mic incident în procesiunea lungă, care înainta încet în spatele catafalcului, sub căldura jignitoare a soarelui de primăvară. Chiar la timp, mătușa Käthe își dă seama că ar trebui să le dea jos hainele negre de lână, pe care mama lor le cususe stând întinsă în pat, special pentru această ocazie. Subestimând rezistența corpului ei, calculase greșit anotimpul.

Principala persoană care lipsește de la înmormântare este în spital. În fiecare seară, la ora șapte jumătate, mătușa Käthe se oprește în fața unuia dintre zidurile laterale, ținând de fiecare mână câte un copil. Apoi, la una dintre multele ferestre, apare un chip suficient de clar, încât să le convingă pe Anna și pe Lotte că nu fusese înghițit de neant în mod perfid, așa cum se întâmplase cu mama lor. Fetițele îi fac semn cu mâna, iar el le răspunde fluturând o mână albă, mare, în fața feței, de parcă încerca să-și șteargă imaginea de pe geam. După aceasta, ele adorm liniștite. El se întoarcе acasă într-una dintre zile, mai slab, tras la față. Când ele i se cațără în brațe, le pune înapoi pe podea, cu un râs jenat, melancolic.

– Nu trebuie să vă sărut, spune el slab, pentru că s-ar putea să vă îmbolnăviți și voi.

Imaginile încep să devină mai vesele. El își reia slujba ca director al institutului socialist aflat în fostul cazinou, pus la dispoziția muncitorilor care doresc să se elibereze de

ignoranța lor. Deasupra bibliotecii este scris cu litere gotice: „Cunoașterea înseamnă putere“. Abia dacă există vreo linie de demarcație între casa lor de la parter și restul clădirii. Datorită unei întorsături fericite a sorții, Anna și Lotte cresc în acest palat proletar al culturii de parcă ar fi copiii îngrijitorului, joacă leapșa pe coridoarele largi, de marmură, se ascund în spatele coloanelor și în culisele scenei, sar capra în imensul hol circular, unde strigătele lor se ridică până la vitraliul care le acoperă cu roșu-carmin și albastru-păun atunci când soarele strălucește prin el. Lotte a fost cea care îi descoperise acustica. Se așază direct sub cel mai înalt punct al tavanului arcuit, își lasă capul pe spate și intonează cântecul tramvaiului din Köln. Anna, care este din fire prea neliștită ca să poată sta locului, încurajată de un băiat din vecini, folosește o canapea în stil Biedermeier, îmbrăcată în satin, ca trambulină, până ce arcurile încep să scârțâie și, amețită de sărit, cade, lovindu-se cu gura de cotiera de mahon. Canapeaua se află în foaietul ce își mai etalează și acum luxul *fin-de-siècle*. Deasupra barului cu răcoritoare bogat oruamentat cu cepuri de aramă, candelabrele atârână de un tavan poleit și scorojit. O duzină de oglinzi pătate se află de jur împrejur și reflectă încă viciul jocurilor de noroc din ochii fostei elite avute și a paraziților lor, precum și o fetiță care se înroșește, cu buza însângerată. Tatăl ei interzisese strict accesul în această încăpere. Plină de remușcări, se grăbește spre biroul lui. Cu buza superioară rănită, este la mila privirii lui inchizitoriale.

– Ce s-a întâmplat? întrebă el, ridicându-i bărbia cu degetul arătător.

Sub impulsul momentului, ea inventează o minciună. Creează spontan o altă situație și o face cu atâta ușurință, încât pare imediat mai plauzibilă decât adevărul. În timp ce se juca în grădină, se împiedicase în iarbă și se lovise de

marginea mesei de lemn. După ce îi oprește cu calm sângerea, o duce în grădină.

– Deci, spune el, să vedem cum s-a întâmplat.

Dovedirea minciunii este inevitabilă: masa din grădină este atât de înaltă, că o fată de statura ei ar fi trebuit să cadă direct din cer ca să se lovească la buza superioară de marginea ei.

– *Ach soooo...* rostește tatăl ei pe un ton melodos, o melodie care o face să devină suspicioasă.

Îi prinde o bucățică de piele de pe braț între degetele mare și arătător și o ciupește puțin, lucru care o face să simtă înțepături. Aceasta este singura pedeapsă de care își amintește ani mai târziu, o pedeapsă care o condamnă, pentru toată viața, să fie obsedată de adevăr.

Dar sălbăticia ei nu poate fi îmblânzită atât de ușor. Curând după aceasta, își sparge cotul țopăind pe scările de marmură din hol. Urlă și țipă asemenea unei contese isterice care își pierduse toate bunurile la cărți, susținută de Lotte, a cărei capacitate de a simți durerea se extinde în mod simbiotic la corpul surorii ei. I se pune un ghips, iar mâna îi este susținută cu o fașă. Atunci când Anna se întoarce de la spital înfrumusețată în acest fel, Lotte izbucnește în lacrimi din nou. Nimeni nu știe dacă este din solidaritate sau gelozie. Se liniștește doar atunci când și brațul ei este susținut cu o eșarfă improvizată dintr-un prosop de bucătărie.

Din momentul în care mătușii Käthe i se făcu milă de copile, nu le mai părăsi. Tatăl lor se căsătorii cu ea în liniște, pentru a evita să fie obligat să se despartă de ele după ieșirea din spital, căci nici un fel de intervenție medicală nu putea schimba partea clinică a prognosticului: un bărbat cu o boală infecțioasă care nu poate fi influențată, în bine sau în rău, decât de timp, nu era considerat potrivit pentru

creșterea copiilor. Pentru Anna și Lotte, grija ei este de la sine înțeleasă. Mătușa Käthe este prezentă ca de obicei și decorează bradul plin de zăpadă din mijlocul camerei. Toate crengile se îndoie sub greutatea anarhiei de vrăjitoare, Moși Crăciuni, coșari, oameni de zăpadă, pitici și îngeri. Mirosul înțepător de conifere amestecat cu rășină le oferă o avanpremieră a lumii naturale care începe acolo unde se termină Kölnul. Fratele cel mai mic al tatălui lor, Heinrich, un tânăr osos, de șaptesprezece ani, a sosit din satul de la granița regiunii Teutoburger pentru a celebra împreună cu ei festivitățile de sezon. Și el a adus în casă mirosuri naturale: fân și băligar de porc condimentate cu un damf de umezeală. Imaginea lui de unchi tânăr și vesel se face țândări atunci când, dintr-un capriciu, schimbă versurile colindelor de Crăciun pe care le cântau. Fratele lui i se alătură, rânjind. Dintr-odată, se întrec în găsirea unor rime lipsite de sens.

– Nu, nu, strigă Anna, îngrozită, bătând cu pumnii în pieptul tatălui ei, colindul nu e așa!

Dar bărbații râd de ortodoxismul ei și se întrec unul pe celălalt în inventivitate. Anna cântă cu vocea tremurătoare, într-o încercare eșuată de a face ca versiunea cea adevărată să triumfe, apoi aleargă cu disperare în bucătărie, unde mătușa Käthe taie pâinea felii.

– Își bat joc de colind, strigă ea. Tata și unchiul Heini!

Mătușa Käthe intră în cameră asemenea unei zeițe a răzbunării.

– Ce i-ați făcut copilului?

Anna este luată în brațe și calmată cu batiste și un pahar cu apă.

– Nu a fost decât o mică glumă, o liniștește tatăl fetei. Copilul dumnezeiesc s-a născut acum o mie nouă sute

douăzeci și unu de ani, iar acesta este un bun motiv să fim fericiți.

O așază pe genunchii lui și îi îndreaptă funda mare din păr, care se lăsase pe-o parte în toiul supărării.

– O să te învăț un cântec adevărat, spune el, ascultă. Cu o voce răgușită, întreruptă din când în când de o tuse seacă, cântă o melodie melancolică: „Doi grenadierii mărșăluiesc spre Franța / Au fost capturați în Rusia...”

Lanternă magică proiectează o scenă de teatru. Decorul este o pădure de copaci înalți. Regizorul teatrului caută o actriță scundă. Aceasta nu trebuie să fie mai înaltă de un metru.

– Ascultă, Herr Bamberg, zice el, caut o fată care să joace rolul unei copile sărmane, pierdută în pădure. Acum, mă gândeam la una dintre fiicele tale...

– La care anume dintre ele?

– Care este cea mai mare?

– Ambele au aceeași vârstă.

– A, gemene... interesant...

– La care anume te gândeați? repetă tatăl.

– Ei bine, mă gândeam... la cea cu părul mai închis la culoare. Cea blondă îmi pare prea durdulie ca să interpreteze rolul unui copil înfometat.

– Dar ea nu s-ar poticni deloc... își trece el mândru degetele prin mustață. Este absolut remarcabilă... în această privință.

Atent la îndemnul de deasupra ușii bibliotecii, își dedică de obicei serile libere poezilor și scriitorilor clasici. Din când în când, ca un experiment jucăuș, a învățat-o câte un poem.

– Anna noastră, explică el, are memoria unui papagal. Poate să recite *Cântecul clopotului* a lui Schiller fără să rateze nici un vers.

– Bine, capitulează regizorul, tu ești tatăl și poți judeca mai bine decât mine.

– Nu sunt de acord, protestează mătușa Käthe. Copila este încă prea tânără pentru o asemenea reprezentație.

Dar ambiția tatălui nu poate fi contrazisă. Deci, în ziua reprezentației, mătușa stă așezată împreună cu Lotte și cu tatăl mândru în primul rând, înconjurată de cele șapte surori ale sale. În culise, garderobiera ascunde rochia Annei sub o haină gri, de iarnă, mâncată de molii, și îi prinde de curea panglica de păr albă. Fără să bănuiască faptul că aceasta este o repetiție generală anticipând realitatea, că va interpreta acest rol timp de zece ani fără nici o audiență, fără aplauze, Anna întruchipează pe scenă un copil atât de credibil și demn de milă, încât ochii mătușilor ei vitrege se umplu de lacrimi. După ce doi bărbați în costume de vânătoare o conduc afară din pădurea imaginară, trage cu ochiul curioasă din culise spre sală. Publicul, nimic mai mult decât o adunătură de capete, nu o interesează. În semiîntinericul din sală, nu vede decât un chip ridicat spre scenă, acela al celei mai mici persoane din sală, nesemnificativă și nedeslușită printre adulți. Anna se holbează la ea, copleșită de un sentiment straniu, înfricoșător. În timpul piesei, interpretându-și rolul, ea și Lotte au existat pentru prima dată ca două ființe separate una de cealaltă, fiecare cu un anume punct de vedere – ea însăși pe scenă, Lotte în sală. Această conștiință a separării, a dualității nedorite, o tulbură atât de mult, că fuge de-a lungul scenei, întrerupând împăcarea a doi îndrăgostiți, cu haina sărăcicioasă fluturând desfăcută, iar cureaua cu panglica ei de păr alunecând în urmă, pe podea. Cea mai tânără soră a mătușii Käthe exclamă în dialectul din Köln:

– Ach, priviți-o pe micuța aceea!

Un hohot de râsete umple sala. Se aplaudă ca și cum aceasta ar fi fost lovitura de geniu a regizorului. Fără să-i pese, Anna sare de pe scenă. Se îndreaptă direct spre Lotte și se liniștește doar după ce se strecoară alături de ea, pe același scaun.

Ascmenca unei raze de lună, proiectorul luminează un pat cu cearșafuri albastre. Sub acestea, Anna și Lotte adorm seara, cu mâinile și picioarele încolăcite asemenea unor caracatițe împerecheate. Fără ca ele se observe, noaptea desface cu atenție acest nod, astfel încât, până dimineața, fiecare dintre ele se trezește pe propria parte de pat, spate în spate.

Lanternă magică ajunge peste tot și ne arată o sală de clasă. E ca și cum am putea să auzim scârțâitul penițelor. Firea nestăpânită a Annei nu este potrivită pentru caligrafie. În timp ce Lotte își însușește alfabetul cu o mână sigură, literele se răzvrătesc sub conducerea Annei. După școală, Anna stă lângă tatăl ei, în birou, și desenează literele pe tăblița pe care el o șterge mereu, spunând: „Din nou, nu e bine“, până când ea reușește să atingă standardele dorite de el. Din când în când, tatăl ei se îndepărtează pentru a scuipa într-o sticlă albastră, care este apoi închisă atât de strâns, încât spiritele mânioase adunate în ea să nu poată scăpa. După aceasta, ca răsplată pentru eforturile ei, i se permite să-l ajute cu banii. Cu degete iuți, așază bancnote devalorizate de inflație în teancuri de câte zece – totalul ajungând la miliarde –, până când o iritație zdravănă la degete pune capăt acestei activități.

În fiecare luni dimineață, înainte de începerea lecțiilor, profesoara își străpunge elevii cu privirea și îi întreabă pe un ton mios:

– Care dintre voi nu a fost la biserică ieri?

Tăcerea domnește în clasă, până când Anna își ridică degetele:

– Eu.

Imediat, urmează și vocea mai cristalină a lui Lotte:

– Nici eu.

– Atunci, sunteți copiii diavolului, declară profesoara cu înțeles.

Surorile își văd excluderea reflectată în ochii celorlalți copii.

– Dar încă sunteți prea mici, protestează tatăl lor atunci când este informat de către ele de datoria tradițională a copiilor de a participa la slujba de duminică dimineață, nu ați înțeles nici un cuvânt.

Nu l-au văzut niciodată pe el sau pe mătușa Käthe să meargă la biserică. În fiecare duminică, ele îl imploră. Nu mai pot să suporte privirea zdrobitoare a profesoarei sau tachinarea colegilor de clasă. În cele din urmă, el își lasă pe masă cana cu șodou și își pune mâinile pe umerii lor.

– Măine, promite el, voi merge la școală împreună cu voi.

Dar, atunci când se îndreaptă spre școală – ele încadrându-l –, pare mai mult ca și cum fetițele trebuie să își protejeze tatăl care arată atât de înfrigorat și fragil în haina neagră, ce flutură pe trupul lui slab. Sprijinindu-se de baston, trebuie să se oprească la fiecare zece pași, ca să respire. Bătaia bastonului pe pavaj răsună în spatele lui, un șir de ecouri care îl împiedică să cadă. Intră împreună în clădirea școlii. Le face semn să îl aștepte pe hol și bate la ușa clasei. Profesoara – profund tulburată de această întrerupere neobișnuită – îl invită înăuntru cu o politețe forțată. Sprijinite una lângă cealaltă de zid, Anna și Lotte fixează ușa cu privirile și ascultă. Dintr-odată, vocea răgușită a tatălui lor

izbucnește, acoperind-o pe cea a profesoarei care se străduiește să își păstreze calmul.

– Cum îndrăznești?! Cu niște copii mai slabi decât dumneata!

Anna și Lotte privesc uimite una spre cealaltă. Își îndreaptă spatele. Nu mai au nevoie să se sprijine de perete. O forță încântătoare, neobișnuită, curge prin ele. Mândrie, triumf, siguranță de sine – nu pot să numească sentimentul, dar acesta există. Datorită lui.

Ușa se deschide.

– Intrați, spune el, înăbușindu-și tusea.

Anna trece prima pragul, urmată repede de Lotte. Stau lângă tablă. Profesoara nu se află pe podea, sfâșiată în bucăți mici. Și totuși arată de parcă are șira spinării ruptă în câteva locuri. Se sprijină de catedră, cu capul plecat și umerii lăsați. Elevii, nemișcați în băncile lor, îl privesc cu timiditate și respect pe tatăl lor, care domină scena fără drept de apel.

– Bine – le împinge ușor pe Anna și Lotte spre profesoară –, și acum cereți-vă scuze fetelor mele, iar acest lucru este valabil pentru întreaga clasă.

Profesoara se uită la ele pieziș. Privirea îi alunecă imediat, ca și cum ar fi atins ceva necurat.

– Îmi cer scuze, zice ea fără tragere de inimă, pentru ce v-am spus. Nu se va mai întâmpla niciodată.

Se lasă tăcerea. Ce urmează acum? S-ar mai putea adăuga oare ceva la umiliința profesoarei?

– Și acum le voi lua acasă, cu mine, se aude vocea tatălui pe deasupra lor, dar se vor întoarce mâine. Dacă mai aud din nou despre așa ceva, o să mă întorc.

Din fericire, profesoara și-a ținut promisiunea dată, pentru că el nu ar fi fost în stare să își ducă până la capăt amenințarea. Deja, abia mai poate face față războiului cumplit

care îi distruge plămâni. O imagine nouă: întins pe canapea, asemenea unui poet romantic, se ocupă de munca administrativă, respirând cu greu. Între timp, primește vizitele prietenilor săi, care își ascund cu grijă neliniștea în spatele discuțiilor vesele – fizele sale reușite, în rochii cu carouri și gulere albe, apretate, fiind un amuzament bine-venit cu poemele și cântecele lor. Faptul că melodia lui Lotte este întreruptă cam de trei ori de o tuse uscată nu neliniștește pe nimeni, în afară de mătușa Käthe. Învățând din experiență să fie precaută, o duce pe Lotte să fie examinată de doctorul familiei. Vreme de câteva minute, acesta îi lovește ușor pieptul slab, apropiind simultan stetoscopul și mustața de pielea ei palidă. Îi cere să tușească, iar ea face aceasta cu ușurință, de parcă ar fi exersat tusea asemenea unui cântec.

– Nu sunt prea mulțumit de asta, murmură el în spatele ei, aud un sunet slab în plămânul drept.

Lotte stă în fața unei păpuși anatomice și atinge inima roz cu un mic fior. Le lasă să plece cu o sticlă de sirop de tuse și o programare pentru o radiografie la plămâni.

În imaginea aurie, prăfuită, nu vedem doar zilele de final ale tatălui, ci și ale familiei, în această formație. Din cazinou emană aceeași stare de spirit ca atunci când acolo încă se desfășurau jocuri de noroc: totul sau nimic, până la moarte. Era o clădire în care intrai plin de speranță și plecai ruinat, o șmecherie alchimică a cărei rețetă secretă era păstrată între cele patru ziduri ale sanctuarului. Face semn cu degetul arătător lung și slab, ca fetele să se apropie de el. Respirând cu greu, se așază pe marginea canapelei.

– Ascultați, spune el încet, ca și cum i s-ar împletici limba în gură, cât credeți că mai am de trăit?

Anna și Lotte privesc în jos încruntate – acest calcul are numere astronomice.

- Douăzeci de ani! pariază Anna.
- Treizeci! plusează Lotte un pic.
- Deci asta credeți voi, rostește el cu îngăduință.

Le privește cu gura deschisă, cu ochi febrili, strălucitori, de parcă ar vrea să mai spună ceva, dar este copleșit de un acces de tuse sâcâitoare și le face semn să plece.

Câteva zile mai târziu, imediat ce se întorc de la școală, mătușa Käthe le conduce în dormitor. Casa este plină de un miros de varză roșie cu mere și scorțișoară. Vizitatorii adunați în cerc în jurul patului tatălui lor contrastează în mod neplăcut cu mirosul dulce, aromat. Unchiul Heinrich, cu o șapcă mototolită în mâinile încrucișate pe piept, își privește fratele adormit cu neîncrederea specifică fermierilor. Este oare acesta un spectacol atât de special, încât toți trebuie să stea și să privească? Mătușa Käthe le împinge pe Anna și pe Lotte spre pat.

- Johann, spune ea cu gura aproape lipită de urechea lui, copiii sunt aici.

Când își descoperă fiicele, ochii încep să-i strălucească de parcă se amuză pe furiș de interpretarea ridicolă din jurul patului său.

„Se va ridica imediat, gândește Lotte, și îi va trimite pe toți acasă.“ Dar apoi dispoziția lui se schimbă. Privirea lui trece agitată de la o persoană la cealaltă. Își înalță capul transpirat, pare că ar vrea să spună ceva ce nu suportă amânare, un lucru din lumea lui interioară secretă.

- Anneliese... murmură el.

Capul îi cade imediat înapoi pe pernă și se pierde din nou. Obrajii supti sunt acoperiți de umbra întunecată a bărbii nerase.

- De ce ne spune Anneliese? întreabă Anna supărată.
- Se gândește la mama voastră, spune mătușa Käthe.

După masă, una dintre cele șapte surori le duce de la petrecerea care nu este de fapt o petrecere. Sunt puse într-un pat necunoscut, o plută pe un ocean necunoscut, iar singurul mod în care pot evita scufundarea este să se îmbrățișeze strâns una pe cealaltă și să stea fără să se miște exact pe mijlocul patului. În timpul nopții, visează că mătușa Käthe le trezește și le sărută cu fața udă, dar, atunci când se trezesc dimineța, nu o văd nicăieri. Șapte perechi de mâini le ridică din pat și le așază pe un scaun, pentru a le îmbrăca mai ușor.

– Tatăl vostru, rostește una dintre surori în timp ce trage o cămașă, a murit în timpul nopții.

La început, această veste nu produce nici o reacție, dar, în timpul elaboratei legări a șireturilor cizmulitelor, Anna oftează:

– Atunci, nu o să mai tușească de-acum.

– Și nu o să îl mai doară pieptul, o susține Lotte.

Ultimul diapozitiv arată o despărțire. În mormântarea este invizibilă, așa cum sunt și „plecăciunile“ îngrozitoare care li se pretind fetelor cu această ocazie. De asemenea invizibile sunt și certurile, lacrimile mătușii Käthe, amenințările ei cu judecata și valizele împachetate. Ultima imagine pe care Lotte o vede cu Anna: aceasta stă la jumătatea scării din hol, înconjurată de membri ai familiei veniți de departe. Într-o parte, mătușa Käthe, deja izgonită, purtând pe față urmele tânguiriilor inutile. Anna este plină de încredere, în rochia ei de doliu, cu o fundă mare, neagră ca o cioară, așezată pe părul ei blond. Lângă ea stă unchiul care luase în răs cântecele de Crăciun. De cealaltă parte – o mătușă cu un bust de dimensiuni impresionante, pe care se odihnește o cruce strălucitoare de aur. Câteva figuri neclare, fără trăsături deosebite, completează șirul. În spatele Annei, cu mâinile lui osoase pe umerii ei, de parcă ar fi luat-o deja

în proprietate, stă un bătrân țeapăn, într-un costum uzat, cu o mustață neîngrijită și smocuri mari de iarbă uscată care-i cresc din urechi. Ultima imagine pe care Anna o are cu Lotte: este deja la ușă, chiar sub vitraliu. Doar după fața ei poate să își dea seama cine este. Restul este înfășurat strâns, ca și cum s-ar pregăti pentru o expediție polară. Alături de ea se află o bătrână sprijinită de o umbrelă, cu niște mănuși subțiri în degetele ei și o elegantă pălărie cu vâl. Întreaga zi, i s-a adresat bătrânului ale cărui mâini se sprijină greu pe umerii Annei pe un ton superior, de tachinare, cu „Lieber Bulli“.

Nici Anna și nici Lotte nu sunt îngrijorate. Nu se aruncă una în brațele celeilalte, nu plâng, nu își iau la revedere în nici un fel, cum ar putea să facă asta când nu au nici o idee despre noțiunea de distanță în spațiu și timp. Singura care face un mic gest ce conține patosul potrivit despărțirii este mătușa Kāthe care, în ultimul moment, traversează alergând holul și, cu un torent de lacrimi, o strânge pe Lotte la piept.

2

– *J'ai retrouvée ma soeur, madame!*¹ acostă Anna un oaspete al Spa-ului care trecea pe lângă ele, acesta dând înapoi speriat.

Lotte recunosc cu dezgust impetuzitatea și exuberanța de demult, de foarte demult.

– E incredibil! Anna o prinse de umeri și îi mângâie brațele. Lasă-mă să te privesc.

Fiecare mușchi din corpul lui Lotte se încordă. Să trebuiască să fie cercetată din nou! Această familiaritate îi provocă aversiune – era cumva atrasă în vârtoare și nu avea puterea de a se împotrivi. Dar să fii născută aproape simultan, din aceeași mamă, cu șaptezeci și patru de ani în urmă nu era ceva ce putea ignora, oricât de sofisticat era sistemul de reprimare pe care îl pusesc la punct de-a lungul a jumătate de secol. Doi ochi ageri, de un albastru-deschis, o analizau plini de curiozitate și parcă puțin ironici.

– Te-ai transformat într-o adevărată doamnă, declară Anna. Încă atât de suplă și cu părul prins sus... *sehr schön*, chiar așa.

¹ Am regăsit-o pe sora mea, doamnă! (în lb. franceză, în original)

Lotte privi cu reținere silueta opulentă a Annei și părul scurt. Sugera ceva dintr-un caracter tineresc, plin de voință.

– Eu nu am reușit asta niciodată, zise Anna cu un râs în care se deslușeau autocritica și mândria. Strânse brațul lui Lotte și își apropie fața cu o expresie hotărâtă, plină de strălucire: Și ai nasul tatei, *wunderbar!*

– Cum... ai ajuns aici?

Încolțită, Lotte o făcu să devieze. Slavă Domnului, Anna îi dădu drumul.

– Am artrită. Știi, întregul sistem locomotor al corpului este uzat. Arată spre genunchi, spre șolduri. Cineva mi-a spus despre băile de nămol din Spa, nu e prea departe de Köln. Și tu?

Lotte ezită, anticipând că lucrul pe care avea să îl zică o va încânta pe sora ei.

– Tot artrită, murmură ea.

– Probabil că este o trăsătură de familie! strigă Anna entuziasmată. Ascultă, hai să mergem să ne așezăm undeva. Nu pot să stau în picioare prea mult timp.

Nu se mai putea face nimic. Începuse ceva inevitabil. Rezistența era inutilă.

– *Meine Schwester!*, închipuie-ți numai! exclamă Anna încântată, pe la jumătatea coridorului.

Un bătrân care moțăia pe o bancă lângă perete tresări brusc, strângându-și bastonul în mâinile osoase.

Ținând în mâini pahare de cafea de la automat, se îndreptară spre foaierul dominat de o pictură îndrăznească a unei tinere însoțite de o lebădă. Lotte se așeză comod pe scaun, sorbi câteva înghițituri de cafea și simți că începe să își recapete o parte din calmul anterior.

¹ Sora mea (în lb. germană, în original)

– Cine și-ar fi închipuit că o să ne întâlnim vreodată din nou...? Anna își scutură capul. Și într-un loc atât de extraordinar... asta trebuie să aibă o semnificație mai profundă.

Lotte își strânse paharul de plastic. Nu credea în semnificații mai profunde, doar în coincidențe stupide, și deveni extrem de stânjenită.

– Te ajută cu ceva băile de nămol? nu știu Anna de unde să înceapă.

– Nu sunt aici decât de trei zile, șovăi Lotte. Până acum, singurul efect este o oboseală de plumb.

– E efectul eliminării toxinelor. Anna adoptă un ton profesional, enervant. Se ridică brusc. Mai ții minte cada noastră din Köln? Cu picioare de leu? Din bucătărie?

Lotte se încruntă. O altă cadă îi veni în minte. Privi ineditativ afară, unde soarele de iarnă făcea clădirile să pară dezgolite.

– În fiecare sâmbătă, tatăl meu ne spăla una câte una într-o cadă.

– Tatăl tău?

– Tatăl meu olandez, zâmbi Lotte încurcată.

– Cum era el? Adică, ce fel de oameni?... Când eram mai mică, îmi imaginam tot felul de lucruri... Anna bâjbâi după cuvinte. Pentru că nu știam absolut nimic, am inventat tot felul de situații... Visam să te vizitez... Nu ai idee cât de greu a fost să nu primesc nici o veste de la tine... Toată lumea se comporta de parcă nu existai... Deci, în fine, ce fel de oameni erau...?

Lotte strânse din buze. Ideea de a răscoli amintiri avea o atracție dubioasă. Acestea stăteau așezate adânc într-un colț al memoriei ei, sub un strat gros de praf și pânze de păianjen. Nu era mai bine oare să le lase așa cum erau decât să le răscolească? Și totuși acestea erau o parte din ea.

Era ceva tentant în aducerea lor la suprafață. În împrejurări atât de neverosimile precum Institutul Termal, la cererea Annei. Provocată de absurditatea faptului, chiar de imoralitatea lui, își închise ochii pe jumătate și începu să murmure încet, ca pentru sine.

În fiecare sâmbătă seara, își spăla cele patru fiice într-o cadă plină cu apă caldă și săpun, mormăind „Stai liniștită!“ în timp ce soția lui profita de ultimele ore disponibile pentru cumpărături. Ritualul era încheiat cu un pahar de lapte cald. Obişnuia să fluiere în vreme ce îl fierbea. Patru cămăși de noapte, opt picioare goale, copile sorbind cât mai încet cu putință pentru a lungi timpul. După ce accepta patru săruturi de noapte bună, le trimitea ferm la culcare. În timpul verii, scenariul era diferit. Atunci, câteva fete mai mari din sat se adunau pe un teren de fotbal cu iarba crescută prea mare, din fața casei, pentru a face gimnastică ritmică în vreme ce din iaz se ridica aburul înserării. Silueta unei camionete de livrări se profila pe cerul roșu, ridicând nori de praf pe cărarea nisipoasă, pe măsură ce se apropia în viteză. Se oprea la intrarea pe câmp, ușa din spate se deschidea și apoi avea loc un miracol care o uimea pe Lotte în fiecare sâmbătă seara: brațe musculoase scoteau un pian pe care îl așezau într-o poziție strategică pe câmp, printru piciorul-cocoșului și măcrișe. Apoi, un tânăr într-un costum de vară alburiu se așeza în fața pianului și lansa melodii clasice, în ritmuri de marș, spre cerul amurgului.

Fetele din clubul de gimnastică săreau ridicând picioarele și aplecându-se în spate. Stăteau pe vârfuri, cu mâinile ridicate deasupra capului, ca și cum ar fi aterizat toate împreună pe pământ, cu parașute invizibile. Totul în ritmul inexorabil al pianistului. Mies, Maria, Jet și Lotte, calde încă de la baie, priveau spectacolul de la marginea gardului

până își vedeau mama deslușindu-se la distanță, dreaptă pe bicicleta ei Gazelle, al cărei ghidon părea lăsat în jos din cauza greutății sacoșelor pline de cumpărături.

Anna nu avea parte de nici o baie. Curând după sositrea ei la ferma ancestrală de pe Lippe, descoperi că băile erau considerate acolo drept ceva excepțional, o activitate dubioasă în general. Imediat după călătorie, bunicul ei se cufundă în scaunul lui obișnuit, odihnindu-se cu picioarele încălțate în saboți de lemn sprijinite de plita din fier forjat, cu un miros înțepător de mucegai care umplea camera de zi mică și aglomerată. Bătrânul avea să moară fără ca pieptul palid să îi fie pângărit vreodată de o bucată de săpun.

– Vreau să fac baie, sc văicărea Anna.

Înduplecată de încăpățânarea cu care nepoata se ținea de principiile ei, mătușa Liesl puse o oală mare cu apă pe foc și umplu o cadă aflată pe podeaua de piatră. Astfel fu dat tonul unui obicei de lungă durată, pe care Anna îl păstră singură după ce mătușa Liesl părăsi casa. Ani mai târziu, când începu să încuie ușa pentru această operație, unchiul Heinrich obișnuia să zdrăngăne clanța și să strige râzând: „Probabil ești absolut murdară dacă trebuie să faci așa un tărăboi!”

Copiii din sat erau foarte suspicioși din cauza manierelor ei de la oraș și a accentului elevat. Îi prinseră un bilețel de spatele hainei, pe care scria: „Pleacă!” La școală, era excepțională, iar colegii ei de clasă îi remarcau tururile de forță cu un amestec de teamă și invidie și o ocoleau. Treptat, își dădea seama că a fi mort însemna că acea persoană avea să fie absentă de acum înainte și nu putea fi adusă înapoi, în ciuda dorinței arzătoare ca aceasta să te scape rapid, prin purtarea ei hotărâtă, de cei care te chinuiesc. Potrivit acestei definiții, și Lotte era moartă. Anna continua să vorbească

permanent despre întoarcerea ei, mergând în cerc în jurul bunicului ei, până când acesta strigă răutăcios:

– Nu mai fi atât de nerăbdătoare! Dacă nu se vindecă așa cum trebuie, va muri și ea. Vrei cumva asta?

Deznădăjduită, se întoarse spre mătușa Liesl, care torcea și cânta cu o voce subțire: „*Ich weiss nicht*¹ ce-o să se întâmple...” Pieptul lăsat se mișca în același timp cu roata de tors. Deasupra capului ei atârna o gravură pe care familia o primise drept cadou în timpul războiului, când unul dintre fii murise pe front. Sub un soldat pe moarte și un înger care îi întindea o frunză de palmier simbolizând victoria era scris cu litere decorative: „Nu există dovadă mai mare de dragoste decât să îți dai viața pentru patria ta”. Anna se furișă afară în speranța slabă că unchiul Heinrich putea să îi dea vreun răspuns mai bun la întrebare. Dar acesta era așezat pe WC-ul din spatele grădinii, o cocioabă de lemn, vopsită în verde, înaltă și îngustă, înclinată din cauza unei rădăcini de copac crescute în Lippe. Ușa avea o tăietură în formă de inimă și era larg deschisă. El era așezat cu picioarele întinse, implicat într-o discuție cu un vecin care era prins în aceeași activitate de cealaltă parte a unui câmp de sfeclă, tot cu ușa deschisă. Temele acestui tête-à-tête erau vânătoarea și fetele. Anna nu se hazardă să intre în bătaia puștii.

Abătută, își târî picioarele spre râu, traversă podul și se opri cu umerii lăsați în fața unui altar al Fecioarei, la umbra unui soc. Cineva așezase un buchet de bujori roșii la baza statuii. Mama își privea copilul cu devotament, cu o intimitate misterioasă, ascunsă, sugerând că toți cei care priveau curioși erau excluși. Anna avu un impuls de a deranja această introspecție și de a distruge fața pioasă.

¹ N-am știut (în lb. germană, în original)

În loc de aceasta, smulse florile din vază, alergă la pod și le aruncă în Lippe, cu o mișcare bruscă din încheietură. Le privi în timp ce pluteau încet spre Olanda. Unul dintre bujori se comportă altfel: după ce se învârti în cerc într-o vâltoare, fu tras în adâncuri. Anna privi cu invidie locul unde dispăruse floarea. Să dispari dintr-un moment într-altul – își dorea asta pentru ea însăși, să se alătore celor pe care îi iubea și erau dispăruți. O pală puternică de vânt purtă cu ea mirosul de iarbă umedă și paie. Nu se opuse acestuia când o cuprinse și o ridică, făcându-i hainele să fluture. Se înălță într-un foșnet asurzitor, până sus, pe cerul lipsit de nori. Departe, putea să vadă ferma bunicului ei, pe jumătate ascunsă de coroana unui tei. Putea să vadă câmpurile, bancurile de nisip aluvionar acoperit de iarbă, unde pășteau vitele, școala, biserica, capela Landolinus – întreaga așezare aflată de ambele părți ale râului Lippe, care încerca să își depășească lipsa de importanță prin mistificări disperate, locuitorii umflând importanța satului cu povești despre Widukind care, împreună cu hoardele sale saxone, dusesse acolo lupte sângeroase contra regelui imperiului franc. Anna, care plutea deasupra acestor lucruri, nu avea nici o legătură cu ele.

Lotte era întinsă în grădină, într-un chioșc din lemn de pin care era pus pe un ax și se putea roti, astfel încât să fie întors spre soare sau cu spatele la acesta, după preferință. Întinsă pe pat, își schimba poziția odată cu vreniea, cu capul pe o pernă cu bordură din dantelă albă. Mama ei olandeză, așezată pe un scaun de bucătărie lângă patul ei, o învăța olandeza. Îi mai dădu, de asemenea, o carte cu basmele Fraților Grimm, cu ilustrații romantice. Îi spuse în germană: „Ca să nu îți uiți limba maternă“. Ea însăși arăta de parcă ar fi venit direct dintr-un basm. Era înaltă, dreaptă și mândră. Râdea ușor, iar dinții îi erau albi, asemenea

porumbeilor care zburau încoace și-ncolo din porumbarul de la marginea pădurii. Strălucea toată: pielea ei, ochii albaștri, părul șaten, lung, ținut în loc de câțiva piepteni din baga amplasați strategic. Toți cei care intrau pe orbita ei erau scăldați de bucuria ei de a trăi. Dar lucrul cel mai de basm care o caracteriza era puterea ei uimitoare. Dacă își vedea soțul cărând cu greu un sac de cărbuni, se grăbea să îi ia cu dragoste povara de pe umeri, ducându-l la șemineu de parcă ar fi fost un sac cu pene.

Lotte își dădu în curând seama că ajunsese într-o ramură mai relaxată a familiei, aceea a nasurilor lungi. Capul acestei ramuri semăna uimitor de mult cu tatăl ei. Aceași privire melancolică, nasul subțire arcuit, părul întunecat pieptănat pe spate și aceeași mustață. De fapt, acesta era vărul primar al tatălui ei și trecuse aceste caracteristici genetice nediluate fiicelor sale. Și la ele se dezvoltă deja câte un organ al mirosului mândru și sensibil, din nasul rotund caracteristic unui copil. Ani mai târziu, când devenise periculos să ai un asemenea nas lung pe mijlocul feței, acest simplu fapt biologic aproape că o costase pe una dintre ele chiar viața.

Depinzând de poziția soarelui, Lotte putea să vadă tot timpul o altă parte a universului din căscioara ei. De cealaltă parte a unui șanț lat, care mărginea grădina pe două părți, se afla pădurea. Un grup de conifere forma o poartă naturală lângă porumbar, o nișă întunecată, care îi atrăgea privirea, peste un pod acoperit cu mușchi, direct în amurgul dintre copaci. Dintr-o altă poziție, vedea livada și grădina de zarzavaturi unde dovlecii creșteau atât de repede, încât Lotte credea că îi poate auzi cum gem din cauza durerilor de creștere, după ce căpătase un interes special pentru povești în care merele și pâinile puteau să vorbească. Apoi mai era priveliștea casei și a turnului de apă masiv și crenelat, în formă octogonală, cu toată zidăria arcadelor decorative în

cărămidă verde, smălțuită, deasupra ferestrelor și ușilor. Într-o zi, își văzu tatăl olandez urcându-se pe el pentru a arbora un steag mare. Simți că i se oprește respirația când văzu silueta minusculă din vârf, lângă steagul care flutura în vânt asemenea unei vele – oare nu era soarta taților să fie brusc suflați de pe lume?

Noaptea, dormea în casă, într-o cameră separată. Atunci se desfășura peisajul nocturn: dealuri și stânci nemaivăzute până atunci, brazi și pășuni alpine, izvoare de munte. Bunicul ei plutea deasupra acestora, înveșmântat în haina lui de doliu. Anna atârna în ghearele lui, țipând fără sunet. Lotte alerga peste dealuri, sus, jos, pentru a scăpa de umbra pe care acesta o arunca asupra ei. Pământul i se prăvălea sub picioare, se împiedica de bolovani – se trezi țipând și tușind. Fu ridicată și pusă în alt pat, unde dormi în brațele maniei ei olandeze fără alte tulburări.

– Atunci, de ce au fugit cu noi ca niște hoți în noapte, imediat după înmormântare? se întrebă Lotte.

Anna râse strâmb.

– Pentru că era un dezastru. Și mai exista și avantajul unui muncitor în plus la fermă. Era un sat de conservatori, fermieri catolici, asta era situația atunci. Tata a fugit din acest mediu când avea nouăsprezece ani. S-a dus în Köln și a devenit socialist. Acel bătrân îngust la minte nu reușise niciodată să înghită asta, *verstehst du*. Și atunci, imediat ce fiul care fugise a murit, a sosit să ne salveze din acel cuib de păgâni și socialiști. Un atac-fulger pentru a o împiedica pe mătușa Käthe să ne păstreze.

Lotte fu cuprinsă de un fel de amețeală. Era incredibil că această poveste grotescă de familie o privea și pe ea. Dintr-odată, brusc, ceara de pe un mister amar, pe care

îl sigilase cu mult timp în urmă, se rupse: șșșt, nu te mai gândi la asta, nu s-a întâmplat niciodată.

– Dar... protestă ea slab, de ce... pe mine... de ce m-a lăsat să merg în Olanda atunci?

Părea că își aude numai ecoul propriei voci sau că altcineva vorbea pentru ea. Aplecându-se spre ea, Anna puse o mână durdulie peste cea a lui Lotte.

– Faptul că erai bolnavă nu a fost convenabil pentru el. Un copil sănătos era o investiție bună, dar un copil bolnav... Doctori, medicamente, un sanatoriu, o înmormântare: nu ar fi însemnat decât cheltuieli. I-a convenit că sora lui, Elisabeth, s-a oferit să te ia, chiar dacă nu o vedea cu ochi buni și era suspicios din cauza costumului ei de doliu prea la modă. Fiul ei, a spus ea, locuia aproape de Amsterdam, într-o regiune uscată, împădurită, care era prielnică pentru cei bolnavi de TBC. Exista chiar și un sanatoriu în acea regiune. Na ja, tu știi lucrurile astea mai bine decât mine. Această mătușă scăpase ea însăși de viața de la fermă secolul trecut – închipuie-ți, acum aproape o sută de ani –, pentru a merge în Olanda ca servitoare, ca să se căsătorească apoi acolo. Am aflat toate acestea de la mătușa Liesl, la ani buni după război. Bunicul nu a arătat niciodată cel mai mic interes pentru tine, nici măcar după ce te-ai vindecat. O pisică bolnăvicioasă în tinerețe nu ajungea niciodată un animal sănătos și puternic, asta era părerea lui.

– Mă întreb, zise Lotte cu un zâmbet forțat, dacă m-ar fi lăsat să plec știind că fusesem încredințată unui stalinist care m-a crescut într-o atmosferă plină de blasfemii la adresa papei și a Bisericii.

– *Mein Gott*, chiar așa? Tulburată, Anna clătină din cap. Ce ironie... pentru că eu nu aș fi supraviețuit mult timp fără Biserică.

Pâine și ținte, cârnați și agrafe, nimic nu era de neînchipuit în magazinul bine aprovizionat și cafeneaua alipită unde Anna își citea lista de cumpărături cu o voce limpede.

– Nu vrei să câștigi zece pfenigi, copilă? se bâlbâi femeia din spatele tejghelei, iar dintele lipsă din față nu o opri să suradă cu șiretenia tipică unui băcan.

Anna îi făcu semn că da.

– Atunci, vino și citește-i mamei mele de două ori pe săptămână.

Mama, oarbă din cauza cataractei, stătea în camera din spate, lângă fereastră, distrusă, într-un fotoliu. Pe masa din față ei se aflau meditațiile mistice ale Catherinei van Emmerik. Fiecare ședință de lectură trebuia să se încheie cu pasajul preferat al bătrânei: cel referitor la flagelarea lui Iisus înainte de crucificare. Sfânta din Emmerik schița diversele etape ale flagelării fără reținere: prima dată, fusese biciuit pentru o vreme cu un bici obișnuit, apoi un alt soldat solid luă locul celui anterior, cu un bici despicat, și, după ce puterea lui scăzu, fu și el înlocuit la rândul său de un soldat cu un flagellum ai cărnii spini pătrundeau adânc în piele. Cu fiecare lovitură, femeia lovea brațul de lemn al fotoliului cu degetele ei osoase, scoțând niște sunete care erau undeva între strigăte de durere și încurajări. Anna ajungea și ea la o culme de fiecare dată: combinarea milei pentru Iisus și mânia față de romani și de adevărații instigatori: evreii. După ce închidea cartea, cu degete tremurătoare, sentimentul de revoltă se retrăgea încet.

– Vino aici... îi făcu semn femeia.

Fără tragere de inimă, Anna se apropie de fotoliul ei. Degetele bătrânei care bătuseră darabana pe cotieră îi cuprinseseră mâinile durdulii. Cu detașare, Anna observă semnele decrepitudinii: pete din cauza ficatului pe fața albă,

pungi sub ochii palizi, care se holbau, părul subțire prin care, pe alocuri, se întrezărea strălucirea scalpului.

– Ah, mângâie-mă pe cap... spuse femeia moale, strângând mâna Annei.

Anna nu o ascultă.

– *Bitte, bitte*, mângâie-mă pe cap...

Era oare aceasta parte a însărcinării de a citi, asemenea unui bis? În cele din urmă, făcu ceea ce i se ceruse, rece și mecanic.

– Anna noastră se roagă pentru bani, spunea râzând unchiul Heinrich oricui îl asculta, se roagă până face spume la gură.

Anna nu ignoră flagelarea lui Iisus, care ajunsese gradual să ia locul tatălui ei. În fiecare duminică, stătea așezată între bunicul și mătușa ei în biserica catolică, veche, de pe vremea convertirii în masă a popoarelor germanice. Privind împrejur, ochii ei descoperiră repede un basorelief care prezenta evenimentul, pe unul dintre pereții văruiți în alb. Într-o zi, Alois Jacobsmeyer, pastorul care își recita breviarul într-o capelă alăturată, o văzu mergând de-a lungul holului, cu un scăunel de lemn în mână. Hotărâtă, se întoarse la dreapta, spre o serie de basoreliefuri vechi, prezentând crucificarea lui Hristos. Se urcă pe scăunel și începu să-i lovească amarnic cu pumnii pe cei care îl chinuiau pe Iisus. „So!“ răsuna răzbunător în biserică. „So!“ Îngrijorat, scărpinându-și capul, Jacobsmeyer se întrebă dacă această descărcare a nervilor era o dovadă de iconoclastie.

3

Această regăsire amenința să alunece pe o pantă mai caustică. Lotte devenise tot mai iritată de scena din biserică, pe măsură ce Anna o povestea cu o oarecare tandrețe. Dintr-odată, simți explozia unui sentiment ascuțit, urât, care o arseese tot timpul pe interior.

– Și, în felul acesta, Biserica v-a oferit un alibi perfect pentru uciderea a șase milioane de oameni, spuse ea în timp ce pe obraji începeau să îi apară pete roșii.

– Exact, spuse Anna, exact așa este! De aceea îți povestesc, ca să înțelegi că fundamentul era deja stabilit încă de când eram tineri.

– Nu cred, zise Lotte, ridicându-se încet de pe scaun, că am nevoie să înțeleg. În primul rând, poporul vostru a dat foc lumii și, pe deasupra, mai aveți pretenția ca noi să vă înțelegem motivele.

– Poporul vostru? Vorbești despre propriul tău popor.

– Eu nu am nimic de-a face cu acel popor, strigă Lotte plină de silă. Forțându-se să fie calmă, continuă cu condescendență: Eu sunt olandeză trup și suflet.

Oare se strecurase cumva o umbră de milă în privirea pe care i-o aruncă Anna?

– *Meine Liebe*, spuse ea mângâietor, timp de șase ani, ani stat în brațele aceluiași tată, tu pe un genunchi, eu pe celălalt. Nu poți să elimini pur și simplu un asemenea lucru. Uită-te doar la noi acum, bătrâne și goale sub halatele de baie, cu papucii noștri de plastic. Bătrâne și, sper, un pic mai înțelepte. Să nu ne acuzăm una pe cealaltă, ci să sărbătorim regăsirea noastră. Propun să ne îmbrăcăm și să mergem la patiseria de pe strada numită după regina Astrid. Au acolo... – își sărută ea vârfulurile degetelor – prăjituri delicioase.

Mânia lui Lotte se potoli. Dădu din cap, rușinată că își permisese să se comporte astfel. Merseră împreună de-a lungul coridorului impunător, spre vestiare. Împreună – ce cuvânt.

Un sfert de oră mai târziu, coborau treptele băii monumentale, sprijinindu-se involuntar una de cealaltă, căci ninge și treptele erau alunecoase.

Nu era departe. Intrară într-un magazin impersonal și se duseră în spate, trecând pe lângă o vitrină plină de delicatose încântătoare ochilor, spre o cameră de zi renovată, unde doamne în vârstă, cu pălării de blană, se supuneau în tăcere completă ritualului matriarhal al cafelei și prăjiturilor. O lampă rotundă atârna din tavan și arunca o lumină plăcută asupra clienței. Tablourile cu peisaje imaginare în culori țipătoare de pe pereți confirmau atmosfera reconfortantă de kitsch.

Comandară merveilleux, o variantă măiastră a unei guri pline de aer, legată cu beza, frișcă și fulgi de migdale.

– Acum, înțeleg pe cine am auzit cântând ieri.

Gânditoare, Lotte opri la mijlocul drumului bucata de beza pe care o ducea la gură.

– Pe cine?

– Ieri, într-una dintre băile cu nămol, cineva îngâna cântecul tramvaiului din Köln.

Anna râse.

– Mă fac vinovată de coloratura din baie, atunci când am impresia că nu mă poate auzi nimeni. Dar... la început, tu erai cea căreia îi plăcea să cânte.

Lotte se încruntă. În jurul lor se auzea murmurul conversațiilor civilizate. Din când în când, răsună clopoțelul magazinului, și câte un client acoperit de zăpadă venea înăuntru.

– Nu am început să cânt cum trebuie, își corectă ea sora, decât după ce am căzut prin gheață.

Lotte stătea pe iarba înghețată de pe marginea șanțului. Surorile ei alunecau pe patine olandeze, din lemn, formând un șir lung împreună cu fiicele grădinarului din vecini și un văr venit din regiunea Brabant. Mama vărului apăru și ea pe gheață, o femeie solidă, cu o pălărie maronie, din fetru, cu o sfârlează din pene de rață care indica dincotro sufla vântul. Aceasta le împărți copiilor bomboane mentolate verzi cu dungi roșii dintr-un con mare.

– Mă duc să o vizitez pe mama ta pentru un minut, spuse ea, apucând-o pe Lotte de mână, nu vrei să vii cu mine, fetiço?

Își luă avânt și alunecă peste șanț, strigând cu exuberanță, târând-o alături pe Lotte în distracția ei pe gheață. Astfel, își luau avânt și alunecau spre casă, cu femeia sporovăind încontinuu într-un dialect de neînțeles. Ajunseră la o barcă verde, scufundată pe jumătate, care marca începutul zonei periculoase, unde apa în exces din turn se scurgea în șanț. Copiii fuseseră avertizați în legătură cu acel loc.

– Până aici, până aici! strigă Lotte, dar femeia din Brabant vorbea mecanic, asemenea locomotivei cu cheiță

de acasă, care nu permitea nimănui să o devieze de pe ruta ei specială printre picioarele mesei.

Când gheața începu să se crape, Lotte se eliberă instinctiv. Nu era speriată. Materia solidă de sub picioarele ei dispăru, și pătura de cristal se deschise pentru a o primi pe tărâmul dulce al morții premature, decorat cu ferigi și alge care se mișcau împreună în șuvoiul de bule de aer. Gheața se închise cu conștiinciozitate deasupra capului ei. În timp ce varietatea de forme din jurul ei se topeau în verde-deschis, turcoaz și argintiu, se gândi cu regret la trusa de cusut în miniatură pe care o purta în buzunarul rochiei, de când o primise la Crăciun... Păcat și de noul ei pulover roșu, și de copilul nou-născut. Mama, tatăl și surorile ei olandeze începuseră să se înșire unul după celălalt asemenea verigilor dintr-un lanț, iar departe în urma lor se afla Anna, abia vizibilă în izbucnirea de lumină colorată. „S-a terminat, se gândi ea. S-a terminat cu pesmeții cu anason.“

Un țipăt de moarte izbucni din pieptul femeii din Brabant, alertându-i pe copiii care patinau. Alergară spre femeie. Aceasta era scufundată în apă până la sânii grei, țeapănă de frică. Nici un alt sunet nu mai ieși din gura ei deschisă larg. Pălăria îi stătea încă dreaptă pe cap. Doar penele se mișcau.

– Lotte, unde este Lotte? strigă Jet, cea mai tânără, pe un ton strident.

Își dădu jos patinele, alergă acasă și se întoarse în fugă cu mama ei, care alunecă pe gheață, în fața femeii nefericite, a cărei parte inferioară a trupului era deja înecată. Cu mâinile la subsuoara femeii, încercă să tragă trupul greu din apă. Dar colosul pietrificat nu se mișca, bine înțepenit în noroi. Soția grădinarului veni și ea, alergând și țipând. Privea încercarea de salvare de pe mal, nefiind în stare să facă nimic, smulgându-și părul din cap. Din cauza

șipetelor ei, apăru într-un final și soțul acesteia. Fusesse infirmier la un spital militar înainte să se apuce de cultivatul oleandrilor și portocalilor. Omul bătu cu piciorul în gheața de pe mal, spărgând-o, croindu-și drum spre femeia care se afla în apă. În acel moment, vocea stridentă a lui Jet sfâșie aerul înghețat.

– Domnule, domnule... Lotte e aici... Lotte, sora mea e aici!

Cu o mână tremurândă, arată spre locul de sub gheață unde strălucea un triunghi din haina de imitație de blană a lui Lotte.

Grădinarul aruncă o privire de cunoscător spre cumnata lui, o lăsă acolo unde era și plonjă sub gheață. O eternitate mai târziu, se întoarse în lumea celor vii, cu trupul learcă al lui Lotte.

– Oprește-te! îi spuse el, scuipând apă, mamei ei, care încă trăgea cu disperare de trupul cumnatei lui, dar nu reușise să salveze decât o cutie cu bomboane lipicioase, e moartă de mult.

Cu mâna liberă, arată spre un firicel de sânge care picura din colțul stâng al gurii ei.

O privire aruncată trupului inert al lui Lotte fu destul pentru ca toată lumea să abandoneze orice speranță. Dar grădinarul, care nu o scosese din Lethe degeaba, refuză să renunțe. Fu întinsă goală pe masa de bucătărie. Se credea că sejurul ei sub apă durase o jumătate de oră. Încercă resuscitarea gură la gură, pălmuindu-i întreg corpul și frecând-o cu un prosop pe care mama ei îl încălzise pe sobă. Insistă cu disperare până ce un sunet mormăit semnală începutul respirației. Astfel, Lotte fu plesnită și frecată până ce reveni la viață, prin perseverența încăpățânată a cuiva a cărui specialitate era de fapt menținerea în viață a plantelor și copacilor.

Își recăpătă complet cunoștința în patul mamei ei, înconjurată de grupuri de curioși veniți să vadă miracolul medical. Nu era deloc mirată. Cu ani în urmă, mătușa Käthe își asumase sarcina de a avea grijă de ea, apoi cineva necunoscut o luase de mână și o adusese în Olanda, iar acum un om complet străin o purtase spre lume de pe cealaltă parte a gheții. Cum putea să fie altfel decât optimistă în legătură cu un tipar care continua să se repete cu o insistență aproape estetică?

La parter, cealaltă înecată era acum întinsă pe masă. O așezară cu pălăria pe burtă, deasupra mâinilor strânse în față, astfel încât arăta ca și cum se prezenta sfioasă la porțile raiului.

– E vina mea că e moartă, strigă soția grădinarului, legănându-se îndurerată în față și-n spate pe scaunul din bucătărie. Dumnezeu m-a pedepsit! Am văzut-o pe Lotte întinsă acolo tot timpul și nu am spus nimic. M-am gândit că, dacă îți spun, o să îi dai drumul surorii mele, iar aceasta o să se înece.

Mama lui Lotte o corectă:

– Nu te păcăli singură. Inima surorii tale încetase să bată, pentru că mâncase bine înainte, cum a spus soțul tău, iar Lotte a supraviețuit pentru că nu mâncase încă.

– Dar gătisem niște ficat de pui delicios cu sauerkraut și șuncă prăjită, se plânse cealaltă. Sigur asta nu ar avea cum să omoare pe cineva...

Înapoi la școală, fetița care se înecase fu lăsată să stea lângă sobă. Își revenise complet, cu excepția unui defect mărunț: vorbirea ei nu se dezghețase încă. Se bâlbâia atât de tare, încât poziția ei privilegiată de lângă sobă era anulată de faptul că era sărită atunci când venea rândul ei să vorbească la oră. Îi lua prea mult timp să se exprime. Un monstru mic se așezase între gândurile ei și exprimarea

acestora, trăgând înapoi silabele chiar înainte ca acestea să îi iasă din gură. Era nevoie de un efort supraomnesc pentru a vorbi înfruntând această forță care încerca să o blocheze, capul îi era supus unei presiuni puternice, inima i-o lua parcă la goană, limba paralizată i se răsucea lip-sită de putere. Un cenzor crud stătea la intrare și nu lăsa să treacă nimic.

Mama ei descoperi că nu se bâlbâia atunci când cânta împreună cu ceilalți. Vocea ei limpede putea fi auzită deasupra tuturor, știa versurile și improviza cu ușurință o a doua parte, fără să se împiedice în vreun cuvânt. Poteca nisipoasă de lângă terenul de fotbal ducea spre un bulevard mărginit de fagi, care trecea, printr-un cartier de vile vechi, spre studiourile postului local de radio. Mama lui Lotte se duse acolo pe bicicleta ei Gazelle și îl convinse pe dirijorul corului copiilor care cânta la radio în fiecare săptămână să îi acorde o șansă lui Lotte. Faptul că era cea mai mică era compensat din plin de vocea care nu își pierduse nimic din puritate, nici chiar în cămașa de forță a unui simplu cântec copilăresc. În fiecare săptămână, dirijorul alegea pe cineva care să își facă debutul interpretând un cântec solo la alegere. Lotte fu așezată pe o cutie portocalie, pentru a ajunge la microfon. Situația artificială nu o deranja. Anxietatea vagă legată de bâlbâiala ei, care moțâia în pragul subconștientului, cu un ochi deschis și unul închis, dispăru imediat ce își începu cântecul. Concentrându-se asupra dirijorului, a cărui coamă gri se mișca în același ritm cu bagheta, ea făcu melodia *E o casă în Olanda* – cântecul ei preferat – să pătrundă în casele din zonă fără nici o piedică. Câteva zile mai târziu, îi fu livrată o carte poștală: „Ai o voce minunată, era scris cu înflorituri. Sper că părinții tăi au grijă de acest talent“.

– *Ach ja*, suspină Lotte, dirijorul a fost deportat în război. Era evreu.

Urmă o tăcere incomodă. „Cum poate fi vorba despre uitare, se întrebă Lotte, privind-o pe furiș pe Anna. Trebuie să ai grijă cu fiecare dintre reprezentanții acestui popor.“

– Nu știu dacă este un lucru înțelept, ezită ea, să stau aici, cu tine, mâncând prăjituri și purtându-ne de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Anna sări în sus.

– Cine spune că trebuie să ne comportăm de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic? Eu am crescut într-o cultură pe care tu o detești. Ai scăpat de ea exact la timp. Lasă-mă să-ți spun cum ar fi fost viața ta dacă ai fi rămas. Lasă-mă...

– Cunoaștem cu toții acea parte a istoriei voastre, o întrerupse Lotte obosită. Insulta de la Versailles. Recesiunea.

Anna clătină din cap.

– Lasă-mă să îți spun ceva despre locul pe care îl ocupau evreii în viețile noastre, în viața mea, înainte de război. La țară. Vom comanda încă o ceașcă de cafea. Ascultă.

Trecură ani până să moară bunicul. Abia dacă pleca vreodată de lângă sobă – oasele lui încetau să scârțâie doar pe vreme caldă și uscată. Șchiopătă afară pentru o ultimă dată, într-o zi cu o căldură sufocantă, și se așeză pe o bancă mică din fața casei. Anna veni să stea lângă el. Pe lângă ei trecu o trăsură neagră. Înăuntru se afla o femeie în haine de văduvă, cu șuvițe gri lipite de fața transpirată. Se dovedi că aceasta era sora lui, care locuia la șase kilometri depărtare, la o fermă mare. Nu se mai văzuseră unul pe celălalt de douăzeci de ani.

– Trude, ce cauți aici? rosti el cu o voce spartă.

– Ei bine, dacă tu nu vii să mă vizitezi, spuse ea scurt – descoperind trei dinți răzleți –, atunci trebuie să vin cu la tine.

Unchiul Heinrich, căruia îi plăcea mai mult să citească decât să mulgă vacile, asemenea fratelui său mort, purta pe umerii săi întreaga povară a fermei sărăcite. Deasupra ușilor grajdului casei saxone construite pe o structură din lemn, înălțată în 1779, scria: „Fă, o, Dumnezeu mare, să putem îndeplini cu devotament ceea ce ne ceri, pentru slava Ta“. Un motto profetic, al cărui accent era pus pe „devotament“. În timp ce mătușa Liesl alerga de colo-colo între gospodărie, găini și grădina de zarzavaturi, unchiul Heinrich încerca din greu să își împartă atenția între cucerirea cuvintelor tipărite și cincizeei de porci, patru vaci cu viței, un cal de tracțiune, cincizeci de ari din pământul propriu și doisprezece ari de pământ luat în arendă.

Chiar și atunci când încheia afaceri, abia dacă lăsa deoparte cititul. Atunci când negustorul de vite, Papa Rosenbaum, sosi, mirosind că o vacă era de vânzare, unchiul Heinrich stătea neînduplecat în bucătărie cu o carte și continua să citească în timpul jocului tradițional al ofertei și contraofertei.

– Cât vrei pentru ea?

Papa Rosenbaum își împreună mâinile grase. Purta pălăria lăsată pe ceafă, de parcă ar fi fost un gangster din Chicago. Pe pieptul pătrat îi atârna un lanț de ceas antic.

– Șase sute, mormăi unchiul Heinrich fără să își ridice privirea.

– Șase sute? Îmi pare rău, Bamberg, dar asta e ridicol! Mă prăpădesc de râs, izbucni el într-un hohot necontrolat.

Unchiul Heinrich tocmai devenea captivat de un pasaj interesant. Anna se ascunse într-un colț al bucătăriei. După ce se opri din râs, Rosenbaum începu să vorbească despre

prețul vitelor în contextul condiției economice nenorocite în care se afla țara. Unde duceau toate acestea? Putea să ofere patru sute, nimic mai mult. Unchiul Heinrich nu se clinti.

– Patru sute cincizeci.

Nimic.

– Vrei să mă ruinezi! Chiar nu pot să fac afaceri în felul acesta.

Papa Rosenbaum ieși furios din bucătărie, trântind ușa după el. Poala hainei i se prinse în ușă, forțându-l să o deschidă din nou, ca să o poată trage afară. Își smulse haina, șuierând. Îl puteau auzi pășind în sus și-n jos în curte, plângându-se în gura mare.

– O să dau faliment! Familia mea o să moară de foame!

Se urcă în Wandererul său și porni motorul, apoi coborî și veni din nou înăuntru.

– Sufletul meu, bietul meu suflet moare!

Întregul arsenal de amenințări și autocompătimire ricoșă de zidul invizibil care îl înconjură pe cititorul impasibil. După ce ritualul fu repetat de trei ori, Rosenbaum își scoase ceasul din vestă.

– Sunt aici de o oră deja, uite așa mi se duce de râpă afacerea. Foarte bine, primești șase sute, cât ai cerut.

Mai târziu, după ce fusese martoră a ceremoniei de mai multe ori, Anna înțelese că rezultatul comerțului cu vite era stabilit de antagoniști în prealabil, iar spectacolul se desfășura pentru amuzamentul amândurora.

Se făcu o fotografie de grup a clasei. Între capetele a cincizeci și patru de copii, al Annei era al cincilea de la stânga, în rândul al treilea. Privea fix aparatul, purtând încă rochia neagră, cu o fundă largă atârându-i pe cap. Chiar dacă restul copiilor stăteau apropiați unul de celălalt, exista un spațiu în jurul Annei, de parcă le era instinctiv frică de faptul că dorul de casă putea să fie contagios. Totuși,

supraviețuise ostracizării la care o supuseră copiii din sat și, mulțumită curajului ei înnăscut, câștigase încrederea colegilor ei de clasă. După ce rochia de doliu îi rămase mică, primi una fără guler, dintr-un material gri, indestructibil, croită cu rezerve ce permiteau să fie lărgită și lungită. Numărul de îndatoriri permanente care îi erau impuse creștea în proporție cu centimetrii pe care îi câștiga în înălțime. Exista o singură zi de sărbătoare pe an: excursia la Wewelsburg, un castel medieval aflat nu prea departe de sat. Carele de fân erau decorate cu coji de mesteacăn și hârtie colorată și trase de cai, iar toată lumea se lupta pentru un loc în carul lui Lampen-Heini, un fermier bogat, care avea cai rapizi. Pe drum, uitau de viața de zi cu zi, ce devenea tot mai sărăcăcioasă, și cântau exuberante cântece de drumeție.

Aveau o mulțime de lucruri de uitat. Milioanele de șomeri din orașe, de exemplu, care nu aveau bani pentru a cumpăra nimic, astfel încât untul de la fermă, cartofii și carnea de porc erau mereu trimise înapoi. Din cauza chiriilor, a fertilizatorilor artificiali și a taxelor pe care nu și le puteau permite, nu puteau decât să viseze la o pereche nouă de pantofi sau un scul de lână cu care să repare ciorapii. Se instaurase starea de urgență în regiunea Ruhr. Șomerii erau trimiși la țară, să lucreze pentru fermieri, fiind plătiți cu hrană și adăpost. Urmară copiii, pe care Biserica îi împărți fiecărei soții de fermier dispuse să îi primească. Apariția misterioasă a copiilor palizi și apatici, precum și rolul de mediator aproape metafizic al Bisericii impresionară atât de tare imaginațiile Annei și ale prietenilor ei, încât inventară un joc nou: „Sosesc copiii din Ruhr“. Desenau cu un băț un sat imaginar pe pământul bătătorit, cu o biserică și ferme împrăștiate împrejur. Făceau cu rândul cine să fie mama. Aceasta lua copilul din Ruhr de la biserică, îl plimba

prin sat și îl așeza într-o casă creată de ei. Ce se întâmpla după aceea nu îi interesa, nu conta decât acceptarea copilului sărman. Aceasta atingea instinctul lor matern care începea să licărească. Anna se juca plină de pasiune, identificându-se cu copiii strămutați, până ce jocul deveni în mod neașteptat adevărat, sub forma lui Nettchen, care fu adusă acasă de către mătușa Liesl.

Fata era un copil din Ruhr în carne și oase. Intră în casă împreună cu mătușa Liesl, slabă și murdară, cu pantofi uzați. Avea două cozi împletite, care îi erau prinse pe vârful capului. Avea răni pe buze, pe care nu putea să le lase în pace. Râdea în mod misterios la tot ce îi spuneau, dar ea nu spunea nimic în schimb. Inițial, își imaginaseră că Nettchen nu putea să vorbească, dar în cele din urmă, odată ce se exprimă șovăitor, deveni clar că nu avea prea multe gânduri. Nu putea să țină pasul la școală. Venea acasă cu tema corectată, iar profesorul scrisese dedesubt: „Dragă Anna, nu ți-e rușine să o lași pe Nettchen să vină la școală cu asemenea exerciții? Chiar nu ai timp să o ajuți?” Anna nu putea să ignore această provocare. Seară după seară, cu o disciplină de fier, se dedica restaurării intelectului neglijat al lui Nettchen. Era uimită că eforturile ei nu dădeau nici un fel de roade. Râsul misterios al lui Nettchen la fiecare întrebare la care continua să răspundă greșit o ducea pe Anna la disperare.

– De ce te chinui atât? spuse laconic unchiul Heinrich. Oare nu o duce Nettchen așa cum e mai bine decât tine sau decât mine?

Nettchen era, cu siguranță, interesată de dragoste. Cel mai frumos dintre toți băieții care locuiau pe malul râului Lippe pe o distanță de câțiva kilometri era îndrăgostit de mătușa Liesl. În fiecare duminică, Leon Rosenbaum venea la fermă cu un buchet de flori. Dragostea lor imposibilă

fu grăbită spre un sfârșit timpuriu pe o bancă ruginită din grădină, așezată în fața unui strat de varză tânără. Erau muți când venea vorba să își spună ceva unul altuia. În loc de asta, se țineau de mână și murmurau generalități care se evaporau imediat. Anna și Nettchen stăteau ascunse în spațele unui tufiș de agrișe, așteptându-se la o îndrăzneală mai mare. Din când în când, Leon îi dădea câte un sărut cast mătușii Liesl. Pieptul acesteia se ridica și cobora languros, împreună cu acesta mișcându-se și cruciulița de aur, iar Nettchen îi ciupea brațul Annei.

În timpul liturghiei de vineri, Anna sesiză legătura vagă dintre avansurile fără tragere de inimă și sfârșitul pasajului repetitiv „Flectamus genua“ rostit în genunchi: „Să ne rugăm pentru Biserică, papă, episcopi, guvern, cei bolnavi, călători, naufragiați...“ Nici o categorie nu era lăsată deoparte, nici măcar evreii. Când venea rândul lor, chiar la sfârșit, cei credincioși se ridicau în picioare din genunchi, la urma urmei, evreii îngenuncheaseră în bătaie de joc înaintea lui Iisus, cu cuvintele: „Rege al evreilor!“ Rugăciunea era încheiată cu „Fie ca Domnul Dumnezeu să le ridice vălul de pe inimi, ca și ei să Îl recunoască pe Domnul nostru Iisus Hristos“.

Când Leon își dădu seama că toate eforturile lui se împiedicau de cruciulița de aur, își încetă vizitele. Mătușa Liesl reveni la muțenia posomorâtă. Săptămâni întregi, păru să își facă treaba în mod mecanic, până ce luă o decizie mai potrivită pentru o piesă de matineu: se retrase într-o mănăstire carmelită. În ajunul plecării, o cuprinse cu dragoste pe Anna în brațe și o sărută cu blândețe pe frunte. Scotoci în grabă printr-o geantă neagră și scoase o fotografie mototolită a lui Leon, pe care ar fi trebuit oricum să o abandoneze la poarta bisericii, și o strecură în mâna Annei.

Plecarea ei a fost semnalul declanșator al unei serii de schimbări radicale. Nettchen fu înapoiată bisericii. Bunicul, a cărui privire atotcuprinzătoare păstrase un control simbolic până în ultimele lui zile, schimbă existența terestră pentru imortalitate. Fu îngropat în curtea înzăpezită a bisericii, alături de soția lui, care plecase cu cincisprezece ani înainte.

Când se înapoiară la fermă, unchiul Heinrich își puse mâna pe umărul Annei.

– Deci, Anna, acum nu am rămas decât noi doi și animalele. Iar tu și cu mine nu suntem deloc fermieri. Vino, hai să ne apucăm de muncă.

Acceptarea eroică a acestei poveri îi amintea Annei de tatăl ei, care se împăcase cu boala lui în același fel. Cu un gest oarecare, îl apucă de haina de doliu. „Când va muri și el, se gândi ea, chiar voi fi singură.“

4

– Ți-am scris o mulțime de scrisori, suspină Lotte. Stăteam întinsă în căsuța mea din grădină și scriam. Mama își cumpăraseră hârtie de scris specială, cu violete în colțul din stânga sus. Toate scrisorile mele se terminau cu „Dragă Anna, de ce nu-mi răspunzi? Când o să ne întâlnim din nou?”

– Probabil că ei au interceptat toate acele scrisori și le-au aruncat, după ce le-au citit din curiozitatea lor de fermieri. Și eu am crezut tot timpul că mă uitaseși.

Ochii lor rătăciră spre alte mese. Amândouă erau tăcute. Stăteau acolo, aproape șaptezeci de ani mai târziu, și încă se simțeau păcălite și înșelate. Nu știau cum să reacționeze față de aceste sentimente. Oare viețile tuturor acelor doamne de acolo, cu bluzele lor de mătase, cerceii de aur și buzele rujate cu grijă, fuseseră date peste cap din cauza unor neînțelegeri similare? Anna începu să râdă sarcastic.

– De ce râzi? întrebă Lotte suspicioasă.

– Pentru că indignarea mea nu și-a pierdut din intensitate după toți acești ani.

Anna bătea darabana pe masă. Își aduse aminte cum se hotărâse într-o zi că Lotte murise din cauza bolii de care trebuia să se vindece în Olanda. Nimeni nu se gândise să

o anunțe de această moarte. Poate că bunicul ei primise într-adevăr anunțul, dar nu îi spusese nimic, pentru a nu o întrista. O considerase pe Lotte moartă, pentru că o Lotte moartă era mai ușor de suportat decât una care o uitase pur și simplu. Pe deasupra, moartea era ereditară în familie.

– E ca un roman, zise Lotte.

Timpul foșnea pe lângă ea. Încă își putea auzi mama vorbind despre Anna și spunând cu milă: „Sărmana copilă, să ajungă la asemenea barbari“. Această descriere, pe care o preluase gratuit de la soacra ei nemțoaică, făcuse ca soarta Annei să pară și mai enigmatică. Era și Anna o barbară acum? Oare barbarii nu aveau hârtie de scris? În felul acesta, inventa tot felul de scuze pentru Anna, ca să nu accepte gândul că Anna pur și simplu nu dorea să-i trimită vești despre ea.

Între unchiul Heinrich și fiica blondă, delicată, a unui fermier domn existau legi nescrise, cel mai bine exprimate ca statistici: numărul de vite, numărul de slujitori, de acri de pământ. Cu Martha Hühnekop, care era opusul ei în toate sensurile, el încerca să se descotorosească de soarta pe care o avea. O cunoscuse pe Martha la o vânătoare. Ca o revoltă împotriva terorii poziției sociale și situației financiare, își permise să aleagă pe cineva care nu avea nimic de pierdut. Era cea mai în vârstă dintr-o familie de paisprezece copii. Tatăl ei conducea o cafenea pe care oricine avea o urmă de respect de sine o evita. Dar unchiul Heinrich fusese beat, iar Martha Hühnekop – disponibilă.

Într-o zi, aceasta apărură în viața Annei. Cu mișcări largi și aspre, care contrastau neplăcut cu dantela bej a rochiei ei de mireasă, intră în camera de zi înghesuită, își aruncă buchetul de trandafiri și brumărele pe masă și se trânti

lăbărțată în scaunul bunicului. Putca să respire din nou: primăria, biserica, masa festivă, încercarea de a fi politicoasă și încântătoare o extenuaseră. Anna o studie cu atenție. O femeie bine clădită, cu o față mare, plată, buze înguste și maxilar mare. Deasupra îi erau ochii, strâmbi, misterioși, impenetrabili, afundați în orbite. Părul ei negru, strălucitor, era prins cu agrafe. Trandafirul, care îi fusese pus în păr de dimineață și stătuse locului toată ziua, începuse acum să alunece. Obrajii ei erau de un roșu nenatural. Anna crezuse că era din cauza nunții, dar mai târziu constată că roșeața din obraji parcă îi fusese tatuată, ca și cum ar fi fost mereu emoționată și incapabilă să se exprime altfel.

– Trimite-l pe copil la culcare, îi spuse ea unchiului Heinrich, făcând semn cu mâna spre Anna.

– Abia ne-am căsătorit și avem deja o fată atât de mare, răspunse mirele cu un râs fals. Nu mulți ar putea să ne imite.

Dar mireasa, care se săturase de privirea sinceră și fixă a Annei, nu vedea care era motivul amuzamentului.

Singura parte a Marthei pusă pe treabă era pântecul: naștea un copil în fiecare an. În afară de asta, nu era bună de nimic. Când se trezea la ora nouă, căscând și scărpinându-se în cap, ziua unchiului Heinrich începuse deja de patru ore. De atunci în continuare, știa cum să dea impresia, în felul ei încăpățânat de a fi, că era ocupată cu gospodăria, dar de fapt trupul ei corpolent, amintind de o forță primordială, se plimba țanțoș prin locuință, fără să ridice nici măcar un deget. Multă treabă ar fi rămas nefăcută dacă o orfană exilată, de unsprezece ani, nu s-ar fi ocupat de ea. O fată care nu aparținea nimănui, deși mânca împreună cu ei și dormea sub același acoperiș. Cel care este leneș trebuie să fie isteț. Mătușa Martha înțelese că îi căzuse din cer o slugă neplătită, sub forma acestei așa-zise nepoate.

Cu fiecare prunc născut, o parte din copilul din Anna se ofilea și, în locul acestuia, creștea monstrul reprezentat de poveri. Șapte zile pe săptămână, ziua ei începea cu mulsul vacilor, căci putinele trebuiau să fie la marginea drumului până la ora șase. Apoi, trebuia să hrănească porcii, caii, vacile, vițeei și găinile, să pompeze apă de băut pentru vite, să curețe grajdurile și să fiarbă tainul porcilor, să țesale vacile. Lanțul activităților era numit munca de dimineață, care avea drept corespondent munca de seară. Totul începea din nou după-amiază, la ora patru, după școală. Dacă această pereche ar fi fost figurine pe șemineu, ar fi reprezentat doi sclavi cu genunchii îndoșiți și spatele gârbovit, cu ceasul ticăind inexorabil între ele.

Viața la care visase, aceea a unei eleve de liceu, devenea din ce în ce mai îndepărtată. În acest vis, viața ei decurgea conform planului original, în care tatăl ei avea așteptări mari de la inteligența ei care nu se potrivea cu vacile și porcii. Doi profesori și un pastor veniră plini de naivitate acasă, pentru a-l convinge pe unchiul Heinrich să îi permită să meargă la liceu. Dar imnul lor de laudă pentru talentele ei fu înlăturat de un singur argument:

– Nu, avem nevoie de ea la fermă.

El nu avea să își revină niciodată din șocul pricinuit de căsătoria lui impulsivă. În afara faptului că încercase să găsească o scăpare, raidul lui fulger fusese poate și o încercare juvenilă de a repara viața năruită a familiei. Faptul că își atrăsese o nenorocire mai mare pe cap era clar. Se înarmă împotriva propriei decepții, aruncându-se în munca la fermă cu o încăpățănare feroce. Căpătă expresia dură, fixă, a fermierului care știe deja că, indiferent cât de mult s-ar lupta, soarta lui este pecetluită, astfel încât mai adaugă câte ceva, din masochism pur. Dacă Anna nu ar fi fost acolo, micul lui companion în nenorocire și necaz, atunci ar fi

trebuit să se lupte cu forța primitivă care era soția lui, pentru a o face și pe ea să muncească, o bătălie al cărei învins ar fi fost evident de la bun început.

Slujba mare de duminica elibera casa de prezența mătușii Martha pentru câteva ore. Acest lucru îi oferi fiului cel mai mic al lui Papa Rosenbaum ocazia de a o lua pe Anna prin surprindere într-o zi toridă de vară. Aceasta abia pusese cartofii și morcovii în supă în care fierbea o bucată de șuncă. Dintr-odată, prin abur, văzu un băiat care stătea în ușă. Acesta făcu câțiva pași în bucătărie. Îl recunoscu pe Daniel Rosenbaum, care stătea lângă ea în clasă.

– Mă duc să înot în Lippe, spuse el nepăsător. Pot să mă dezbrac aici?

Anna îl privi distrată:

– Presupun că da, zise ea, făcând un semn vag cu mâna. Poți folosi camera aceea.

„Să înoți în râu, se gândi ea surprinsă, nimeni nu face asta vreodată.“ Ea nu cunoștea pe nimeni care să știe să înoate. Privind bolboroseala supei în clocot, văzu în fața ochilor vârtejurile mortale din Lippe. Când auzi un sunet în spatele ei, se întoarse automat. Tânărul Rosenbaum stătea gol pe preșul din fața ușii, cu membrul erect scăldat într-o rază de soare care pătrundea prin fereastră. El o privea fix, cu o seriozitate sfidătoare. Polonicul îi căzu din mână. Independent de corpul slab al băiatului, ieșind sumbru în evidență, lucrul cu un ochi în vârful părea să ochească direct spre ea, ca o cobră ridicată, pregătită de atac. Ea nu știa că așa ceva exista, refuza să știe și nu voia să aibă nimic de-a face cu asta, așa că fugi din bucătărie, ignorând onorul dat ei, afară, pentru a se ascunde după gardul-viu de mălin. Tremura. În depărtare, turnul bisericii Sfântul Landolinus se ridica deasupra copacilor. Și acesta era îndreptat în sus. Se opri să rupă un mănunchi de iarbă și apoi îndepărtă firele

unul câte unul. Cum era posibil ca, în timp ce acolo se celebra slujba mare, aici să se întâmple un lucru ca acesta, ca amândouă să existe în aceeași lume?

Iisus spusese: „Fiți perfecți, așa cum Tatăl nostru din ceruri este perfect“. Anna încerca să respecte cu strictețe această poruncă, în ciuda faptului că eforturile ei erau puse la grea încercare de Ziua Tuturor Sfinților. Toate rugăciunile pentru salvarea sufletelor celor morți erau ascultate în această zi din luna noiembrie. Toți cei care aveau ocazia să o facă mergeau la biserică de șase ori, pentru a profita din plin de această șansă. Dar rugăciunile nu erau doar pentru cei dragi care muriseră. Cel mai mare sacrificiu era o rugăciune pentru cei lipsiți de Dumnezeu: „Fă ceva bun și pentru cei păcătoși“. Se rugase deja pentru tatăl ei, pentru mama, pentru bunic și, doar ca să fie sigură, pentru orice eventualitate, pentru Lotte. „Pentru cine aș putea să mă mai rog acum, se gândea ea, care este penitența cea mai mare pe care ar trebui să o fac?“ Atunci, Rosenbaum cel gol apăru nechemat în fața ei, pe preșul din fața ușii, brăzdat de o rază de soare. Într-o clipă, sacrificiul care i se cerea era clar: de ce să nu se roage și pentru un evreu mort – unul oarecare.

Lotte sorbea un pahar de Grand Marnier care însoțea cea de-a treia ceașcă de cafea.

– Putea la fel de bine să fi fost un băiat care nu era evreu.

– Desigur! Îți povestesc asta doar pentru a-ți arăta cât de ambivalentă era atitudinea mea față de evrei și cum era aceasta influențată de Biserică. Acum, urmează partea cea mai rea. Anna puse pe masă ceașca în care mai rămăsese doar zațul. La un moment dat, au dispărut: nu mai erau evrei în satul nostru. Nici un Rosenbaum nu mai venea să

cumpere vite. Pe neașteptate, locul lui fu luat de un negustor de vite creștin. Totuși, nu am întrebat niciodată unde a dispărut familia Rosenbaum. Niciodată, înțelegi. Niineni nu a întrebat vreodată ceva, nici măcar unchiul meu.

– Și ce s-a întâmplat cu acea familie?

– Nu știu! Este adevărat atunci când oamenii spun „n-am știut“. Dar de ce nu am știut? Pentru că nu ne interesa deloc! Îmi fac reproșuri acum că nu am întrebat unde au dispărut.

Lui Lotte începuse să i se facă prea cald, se simțea amețită. Reproșul pe care Anna și-l adresa sieși îi suna fals, ce putea ea să facă în privința asta? Toate pălăriile de blană din jurul lor dispăruseră. Luminile erau încă aprinse, dar la intensitate redusă.

– Cred că vor să plecăm, murmură ea.

Anna se ridică să plătească, Lotte nici nu voia să audă despre asta. Dar Anna i-o luă înainte. Plătise deja când Anna încă își mai căuta măneca hainei. Nemții erau prea rapizi pentru toată lumea, cu mărcile lor cu tot.

Tocmai hoinăriseră prin ami '30. Acum, pășiră afară, într-o lume albă, atemporală, tăcerea apăsătoare care domnea creând presentimentul unui mare vid. Anna o prinse pe Lotte de braț. Având impresia că drumurile lor aveau să se despartă acolo, se opriră în fața monumentului Lanciers din Place Royale, reprezentând un călăreț viteaz pornind la război cu o cască de zăpadă pe cap.

– Pe mâine! Anna o privi solemn pe Lotte și o sărută pe ambii obraji.

– Pe mâine... spuse Lotte slab.

– Cine ar fi crezut... rosti Anna din nou.

Apoi, traversară amândouă strada în aceeași direcție.

– Încotro te îndrepti? întrebă Anna.

– Spre hotelul meu.

– Și eu!

Descoperiră că amândouă stăteau la hoteluri aflate de cealaltă parte a liniilor ferate.

– Asta nu poate să fie pură întâmplare, râse Anna, prinzând din nou brațul lui Lotte.

Astfel, inerseră în continuare, cu zăpada scârțâind plăcut sub tălpile lor. Pe podul de deasupra căii ferate, se opriră pentru a privi peste casele acoperite cu zăpadă.

– Gândește-te numai, medită Anna, la toate personalitățile care au venit aici să se trateze de-a lungul secolelor. Chiar și țarul Petru cel Mare.

– Orașul încă mai are un aer distins, susținu Lotte, ștergând o dâră de zăpadă de pe balustradă, cu un deget înmănușat. Iubea atmosfera de *élan* aristocratic și maiestuozi-tatea ștearsă care emana din clădirile de dedesubt. Secolul al XIX-lea era încă prezent în mod tangibil și evoca dorul de un fel de trai mai armonios și mai bine organizat, care fusese pierdut pentru totdeauna. La Băile Termale, ori de câte ori unul dintre membrii personalului îi întindea o mână pentru a o ajuta să iasă din baie și să se îmbrace cu un halat de baie încălzit, se amăgea că era o matroană sau marchiză care își adusese cu ea propria cameristă.

Își târșăiră picioarele de la un stâlp de iluminat la celălalt, de la o baie de lumină la cealaltă, până când ajunseră în fața unei vile cu două turnuri rotunde.

– Eu stau aici, spuse Lotte.

Clădirea din fondant alb pudrat cu zahăr crea o impresie ireală, de vis. Această zi, cu toate lucrurile improbabile care se întâmplaseră, fusese un vis, iar faptul că Anna era lângă ea nu era adevărat.

– Un palat, aprecie Anna rece. Eu stau un pic mai departe, e un loc mai simplu.

Lotte detectă nota critică, dar nu se simțea în stare să îi explice că, în spatele fațadei de lux, se ascundea un simplu motel de familie.

– Îți doresc... o seară plăcută! se bâlbâi ea.

– De-abia aștept ziua de mâine, suspină Anna, îmbrățișând-o cu hotărâre.

Trecu mult timp până când Lotte reuși să adoarmă. Îi era greu să găsească o poziție în care să nu o doară nimic. Și, indiferent că era întinsă pe o parte sau pe spate, gândul îi se întorcea permanent la acea întâlnire și la eliberarea pe care o simțise. Un amalgam de emoții contradictorii împiedicau vederea în fața somnului. „Cum o să le spun oare copiilor mei“ fu ultimul gând înainte să adoarmă spre dimineață.

5

Lotte se trezi copleșită de presimțiri sumbre. Camera de hotel îi părea străină și ostilă. Ramurile acoperite de zăpadă pe care le vedea prin fereastră nu îi evocau nici un sentiment poetic. Totul era dureros. Acest corp îi provoca aversiune, nu doar pentru că putea să îl simtă cu fiecare mișcare, ci și fiindcă nu putea să îi nege originea. O persoană olandeză într-un corp german. În Belgia. I-ar fi plăcut să dispară în liniște, însă tratamentul era un dar din partea copiilor ei, deci cum putea să fugă de propriul ei cadou aniversar? Să se lase condusă pe căi greșite de către Anna era un fel de lipsă de loialitate: durerea din picioare era un avertisment că deja mersese prea departe. Acei primi ani din viață la care se referea Anna, ce reprezentau ei cu adevărat în existența unui om? Fuseseră aduse pe lume împreună, la jumătatea Primului Război Mondial, în timp ce moartea făcea ravagii la nici o sută de kilometri depărtare. Era cumva indecent să fii născut într-un asemenea moment, și gemene pe deasupra. Probabil că erau blestemate. Meritau înstrăinarea dintre ele, care trebuia să rămână astfel. Poate că purtau povara unei vini istorice impersonale și, de-a lungul vieții lor, independent

una de cealaltă, trebuiau să plătească nenorocirile provocate de împrejurări.

În timp ce Lotte aștepta la demisol să îi fie pregătită baia cu nămol, Anna apăru în ușă. Era deja ceva familiar în ea – totuși, poate nu precursorul vreunui sentiment de apartenență familială! Anna se lăsă lângă ea, pe banca albă.

– Cum ai dormit, *meine Liebe*?

– Bine, spuse Lotte pe un ton superior.

– Eu am dormit minunat.

Anna își masă coapsele. O femeie într-un halat alb îi făcu semn lui Lotte. Anna îi puse mâna pe umăr.

– Este o cafenea minunată alături, Relais de la Poste, hai să ne întâlnim acolo. În după-amiaza aceasta!

Dând vag din cap, Lotte intră în baie. Cum era posibil așa ceva: Anna reușise din nou să o ia prin surprindere, decretând un *fait accompli*!

În Relais de la Poste, timpul se oprise în loc la începutul anilor '30. Scaune de lemn inaro-închis, fețe de masă albe sub sticlă, lămpi de aramă cu becuri de sticlă, totul datând din acea perioadă. Proprietarul nu văzuse nici un motiv să schimbe ceva cu nebuniile de oțel, plastic sau decor pseudo-rustic de după război. Acolo era liniște, doar câțiva clienți obișnuiți vorbind în șoaptă la bufet. Trecători cu gulerile ridicate răzbeau cu greu prin zăpadă, iar vizavi pereții Institutului Termal păreau murdari. Femeia de la bar le recomandă doamnelor o băutură regională, care să le încălzească: Ratafia de Pommès. Acest lichior de mere înmuie cu un rafinement acru-dulceag rezistența lui Lotte. După al doilea pahar, observă un radio primitiv într-un colț, cu o frumoasă carcasă de lemn. Încântată, se îndreptă spre el și își lăsă degetele să alunece drăgăstos pe lemnul lustruit.

– Privește asta! strigă ea. Nebunul meu de tată avea unul exact la fel!

Cumpărarea unui gramofon de la firma Grammophon și Polyphon din Amsterdam aduse în casă, pe lângă o sursă de plăcere, un motiv de certuri și nopți nedormite. Alegerea definitivă fusese precedată de ore întregi de gastronomie muzicală. Tatăl lui Lotte ascultase cu ochii închiși vocea divină a lui Caruso. „Osana“ și „Paliaccio“ interpretate de acesta aproape făcură ca sala somptuoasă de pe Leidsestraat să se desfacă din țâțâni. Platanul rotativ se afla sub un capac deasupra noii piese de mobilier. Aceasta primi un loc de onoare în camera de zi. De atunci înainte, casa se impregnă cu simfoniile lui Schubert și Beethoven, cu vocea faimosului tenor Jaques Urlus, care interpreta *Murmelndes Lüftchen*, dar și cu vocea senină a lui Aaltje Noordewier în *Pasiunea* lui Bach. Asculta noua mașinărie până târziu în noapte. Aceasta făcea ca dragostea lui pentru muzică și cea pentru cele mai noi realizări ale tehnologiei electrice să fie într-o simbioză perfectă. Soția lui îi ținea companie până la sfârșitul sesiunilor lui nocturne, deoarece descoperise că, atunci când era amețit, acesta uita să stingă lămpile și sobele înainte de a merge la culcare. Îi plăcea muzica tare. Copiii începuseră să aibă probleme cu somnul din cauza excesului de sunete cerești. La școală, așteptau deasupra cărților de aritmetică. Lotte putea să audă cântecele înduioșătoare din *Orfeu* în valuri intermitente, în timpul lecțiilor de citire.

Depozitul firmei Polyphon conținea un stoc de patru mii cinci sute de plăci de gramofon. Mama lui Lotte era surprinsă în mod regnlat de câte un reprezentant al firmei băgându-i o factură sub nas. În timpul muzicii de seară, izbucneau certuri despre bani.

– Am plătit deja pentru el.

– Ba nu ai plătit. Iarăși au venit la ușă. Cum poți să te comporți astfel?

Jet și Lotte se ridieau din pat și se așezau în capul scărilor, îmbrățișate pe după umeri. Ceea ce sunase ca o amenințare în dormitor se transformase afară în pericol. Muzica se scurgea nemiloasă, cu mânia părinților ridicându-se deasupra acesteia. Câteodată, un obiect lovea podeaua cu un pocnet. În cele din urmă, ele coborau scările plângând și veneau pe scena de bătălie în picioarele goale, pregătindu-se pentru ce era mai rău. Alibiul lor era: „Am avut un vis urât“. Lotte se ținea strâns de mâneca pijamalei lui Jet. Armistițiul era declarat imediat. Tatăl lor se îndrepta spre obiectul miraculos pentru a pune încă o placă. Mama lor le strângea în brațe, vinovată.

Foamea tatălui lor pentru muzică nouă era totuși întrecută de dependența lui față de mașinării sonore. Curând, modul în care gramofonul reproducea muzica nu i-a mai satisfăcut exigențele. Standardul lui devenise Concertgebouw din Amsterdam. Așa trebuia să se audă și în camera lui de zi. Instală tot felul de instrumente experimentale în atelierul său, într-un haos de transformatoare, distribuitoare, panouri de comandă, difuzoare și electrozi de împământare – vârfurile mustății lui erau pârlite de la sudură. Înregistrase deja o serie de succese în construcția de radiouri. Echivalentul lui pentru Crystalphone, făcut acasă, îl întrecea pe cel al companiei Edison. Îi făcuse gramofonului atât de multe modificări ingenioase, încât mașinăria originală abia mai putea fi recunoscută. Când un Ultraphone fu lansat în mod neașteptat pe piață, îl adaptă imediat. Această mașinărie, care-i încânta chiar și pe cei mai rezervați critici, avea două canale sonore și două ace, astfel încât sunetul era transmis de două ori cu o scurtă decalare – un efect stereo prim care își depășea contemporanii. Era descris de presă drept gramofonul cu voce umană. Tatăl lui Lotte luă aceasta drept o declarație personală de război. Se instală din nou

în atelier. Nu se opri până nu construi un aparat cu două difuzoare conice. Nu doar că sunetul venea din două părți diferite, ca într-o sală de concerte, dar această mașinărie se afla pe primul loc în cursa pentru eliminarea zgomotului produs de frecarea între placă și platanul rotativ. Cele două cutii de fag lustruit care tronau în camera de zi îi aduseră o faimă care se întindea peste râurile Maas și Waal. Inginerii de la compania de becuri electrice veniseră în Nord, într-o mașină a firmei, pentru a asculta fenomenul acustic cu propriile lor urechi. Urmară tehnicieni de sunet de la radio, muzicieni, pasionați, cunoștințe îndepărtate – seară după seară, noi grupuri interesate se bucurau de reproducerea minunată a sunetului și de colecția tot mai mare de discuri. Instigatorul acestui *tours de force* muzical și tehnic, autodidact complet în lumea sunetului, trăia într-o permanentă beție spirituală rezultată ca urmare a acestei supradoze de interes și recunoaștere. Își punea discurile pe platan cu aceeași vanitate cu care un violonist își așază vioara sub bărbie. Mustăța lui, care își recăpătase vechea glorie, strălucea mai tare ca niciodată.

Ca o consecință a acestor seri captivante, alimentarea cu apă și electricitate a comunității locale era pusă în pericol. Asta era responsabilitatea lui, o slujbă pe care o obținuse după ani de autoinstruire în teoria electricității. Diminețile, dormea până târziu. Pentru că nu mai era nimeni altcineva care să facă asta, în diminețile întunecate de iarnă, soția lui se ridica din pat, unde nu petrecuse mai mult de două ore, își punea un capot peste cămașa de noapte și se ducea să pornească pompele de presiune din turnul de apă rece ca gheața. Uneori, se simțea depășită de situație.

– Nu te gândești decât la tine și nu faci decât ce-ți convine, îi strigă ea când el, în cele din urmă, se împletici jos

pe scări, cu ochii încă grei de somn. Egoistule. Socialist de salon.

El protestă slab, căutând în van argumente cu care să se apere. Ea, adusă la disperare de iresponsabilitatea în spatele căreia se ascundea soțul ei, îl pocni. Copiii îl văzură împleticindu-se. Traversând podul, alergară în pădure, pentru a construi o colibă – ca o alternativă la casa părintească. Activitățile de construcție fură prelungite cât mai mult posibil, în speranța că războiul avea să se fi terminat până ce ei traversau podul în direcție inversă. Ore mai târziu, flămânde și agitate, se întoarseră tiptil spre casă. Din pădure, puteau deja să își vadă părinții așezați pe banca din grădină, sub păr, îmbrățișați și zâmbind fericiți. Echilibrul fusese restabilit.

Copiii își făceau temele în camera din spate. Gramofonul era tăcut de fiecare dată când tatăl lor era plecat în inspecție. Un Harley-Davidson al firmei îl purta prin regiune. Gonea pe drumurile maiestuoase în haina lungă de piele, cu apărători pe picioare, cu ochii acoperiți de imenși ochelari rotunzi, cu urechile căciulii fluturând pe lângă capul lui ca niște păsări bete. Când ajungea acasă și își dădea jos echipamentul, lua un volum din colecția lucrărilor complete ale lui Marx sau Lenin din raft și se trântea într-un fotoliu.

Ușa culisantă se deschidea brusc.

– Ce faceți? întreba el sever.

– Temele.

– La ce materie?

– Istoria olandeză.

– Închideți-vă cărțile, puteți să învățați mai mult din asta. Ascultați: „...Oriunde o parte a societății posedă monopolul metodelor de producție, muncitorul, liber sau nu, trebuie să adauge la timpul de lucru necesar pentru propria lui întreținere timp de lucru suplimentar pentru a produce cele necesare subzistenței proprietarului metodelor

de producție, fie că acest proprietar este un nobil atenian, teocrat etrusc, *civis romanus*, baron normand, proprietar de sclavi american, boier valah, proprietar modern de pământuri sau capitalist“. Le arunca o privire plină de înțeles pe deasupra copertei *Das Kapital* decorată cu motive florale. Înțelegeți, muncitorul trudește cu sudoarea frunții ca bogății să se poată dedica în întregime artei de a nu face nimic. Acesta este felul în care funcționează lumea. Băgați-vă asta în cap.

Și își continua predica, aceasta putând ține câteva ore atunci când își intra în ritm, până când copiii erau eliberați de către mamă, care le dădea treburi imaginare de făcut. Atunci când se plâneau că trebuie să smulgă buruienile din grădina de zarzavaturi, le vorbea despre soarta persoanelor de vârsta lor din secolul trecut.

– La două, trei, patru dimineața, copii de nouă și zece ani erau târați din dormitoarele lor insalubre și forțați să lucreze pentru propria lor subzistență până la zece, unsprezece, douăsprezece noaptea, până când mâinile și picioarele le oboseau, spinările li se încovoiau, iar trăsăturile deveneau înăsprite, chipurile înțepenite ca niște măști lipsite de expresie, la care era de-a dreptul înfricoșător să te uiți.

Pe musafiri îi trata cu mai multă subtilitate. Mai întâi, îi tenta cu muzică divină. Când aceștia erau prinși în cârlig, iar sufletele le erau înmuiate de muzică, dădea sonorul mai încet și, de pareă ar fi fost cuprins de o inspirație spontană, deschidea o carte care se întâmpla să fie acolo tot timpul. Unii reușeau să plece rapid, în mod politic, alții erau antrenați în dispute obositoare, care durau până târziu în noapte. Reușea să provoace o rezistență adevărată numai atunci când, în orele mici ale dimineții, cu difuzoarele zgomotoase pe fundal, ca dovadă a intelectului său ingenios, își făcea cunoscută opoziția față de monarhie. Îmboldiți de

gin, oamenii erau dispuși să accepte o bună parte din argumentele lui despre materialismul istoric. Erau chiar pregătiți să fie indulgenți cu filipicele sale împotriva creștinătății, dar, imediat ce venea vorba despre familia regală, depășea deja limitele: aceasta era apărută cu îndârjire. Muzica, alcoolul, puterea lui de convingere nu puteau face față dragostei lor pentru Casa de Orania. El încerca să își ascundă disprețul, mângâindu-și mustața cu degetul arătător. Unul dintre musafiri devenise atât de dependent de discuțiile lor, încât venea să filosofeze în fiecare sâmbătă seară, până ajungeau la fundul sticlei de gin: profesorul Koning, lector de istorie colonială la Universitatea din Amsterdam. Tatăl lui Lotte, care avea un respect copilăros, deloc socialist pentru autoritatea în domeniul erudiției, era foarte mândru de această prietenie care mersese atât de departe, încât profesorul își cumpărase o casă cu acoperiș de stuf de cealaltă parte a pădurii.

Cu ocazia zilei de naștere a reginei, tatăl ei refuză să atârne steagul de turnul de apă. Dar un membru proeminent al consiliului de provincie, care locuia în vecini și se plimba prin pădure în fiecare zi, raportă această neglijență.

– Haide, îi spuse soția în anul următor, atârnă steagul, altfel o să avem probleme.

– E absurd, protestă el, să atârni steagul pentru o femeie ca oricare alta.

– Vorbești despre regină!

Și ea arăta ca o regină, în rochia de mătase chinezească de culoare bej, mândră, încântătoare și neînduplecată. Copiii erau de partea ei, decorându-și bicicletele cu ramuri de comifere și lampioane portocalii.

– Toată lumea atârnă steagul, tată.

– Masele, pufni el.

– Dacă tu n-o s-o faci, o voi face eu.

Soția lui o luă din loc cu pași mari. El o urmă mânios. La ușa turnului de apă, o prinse și o întoarse din drum. Intră doar el, cu maxilarul încleștat.

Un inspector sosi la școală pentru a face un recensământ al elevilor. Stătea în fața clasei cu o listă: trebuiau să se ridice unul câte unul și să își spună numele. Pe un ton rutinat, adăuga:

– Cu ce se ocupă tatăl tău?

Toți răspundeau fără șovăială. Lotte spuse numele părinților ei olandezi fără să se gândească: Rockanje. Dar se holbă la el cu gura deschisă, fără să spună nimic atunci când veni vorba despre profesia tatălui ei.

– Lotte, rosti învățătoarea cu bunăvoință, știi cu ce se ocupă tatăl tău?

Îi trebui multă putere să pronunțe cuvintele:

– Încă nu ș-știu.

Capul îi era pe cale să explodeze. Trebuia să enumere toate lucrurile cu care se ocupa tatăl ei? De unde ar fi trebuit să înceapă? Inspectorul trecu cu vederea incidentul și continuă cu aceeași expresie. Dintr-odată, Lotte avu o inspirație. Ridică mâna.

– Ș-știu acum.

– Ei bine, ziseră învățătoarea și inspectorul la unison, cu ce se ocupă tatăl tău?

– Este paznic de turn pentru regină, strigă ea fără să se bâlbâie.

– Dacă bunicul ar fi știut că o să ajungi direct într-un cuib de comuniști... spuse Anna amuzată. Ce glumă!

– Dar mama era împotriva. „Să nu crezi, îi spunea ea, că muncitorii ar fi mai umani dacă ar prelua puterea.“ Iritată, îl trăgea jos de pe norișorul lui roz, atunci când nu mai contenea cu glorificarea lui Marx și turuia plin de virtute

despre bani și muncă. „Încearcă să trăiești așa tu însuși, dragă. Numai cuvinte frumoase îți ies din gură.“

Un bătrân intră, scuturându-și cizmele, cu zăpadă pe sprâncenele stufoase. Ochii lui albaștri, apoși, trecură cu timiditate peste clientelă. În drum spre tejghea, lăsă în urma lui o dără de zăpadă topită. Lotte avea pete roșii în obraji de la Ratafia de Pommes. Ochii Annei străluceau. Germana exactă și demodată a lui Lotte îi suna ca o muzică în urechi, presărată cu câte un cuvânt specific din Köln, care era de multă vreme demodat.

– Femeia aceea, genul Schicki-Micki¹, spuse ea, care te-a luat din Köln, ce fel de persoană era?

Lotte privi lung pe fereastră.

– Mă duceam din când în când în Amsterdam, să stau cu ea. Dacă priveai în oglinda de lângă fereastra din camera de zi, puteai să vezi piața Albert Cuyp. Dimineața, amândouă mergeam la piață, în timp ce bunicul se ducea să se radă. Întâi, cumpăra carne și legume. Dar adevăratul ei scop era să atingă lucrurile de pe o tejghea plină de mărgele, nasturi, catifele, dantele, mătăsuri. Stătea acolo, visând la nesfârșit. Lua la mână toate lucrurile. După ce chibzuia vreme îndelungată, cumpăra ceva neînsemnat, o pereche de nasturi perlați sau ceva de genul acesta. Era totuși atât de elegantă.

– Privește, îmi spuse odată, așa arătam când eram tânără.

Cu vârfurile degetelor, își întinse pielea zbârcită pe față. Am fost șocată. Nu o recunoșteam așa.

– Nu aș putea să merg să o văd pe Anna? am întrebat-o într-o zi.

¹ Termen batjocoritor prin care se face referire la o persoană elegantă, superficială, fandosită. (n.red.)

– *Ach du, Schätzchen!*¹, habar nu ai cât de încăpățânați și înguști la minte sunt cei din familia noastră. Nu avem absolut nici un contact cu ei. Mai târziu, când o să fii mare, poți să o cauți pe Anna singură. Atunci, voi două n-o să aveți nici o treabă cu acest clan.

Anna râse.

– O fotografie a ei atârna deasupra scaunului bunicului, când acesta încă mai trăia – o fată tânără într-o rochie albă, cu fața unibrită de o pălărie. *Ein wunderschönes foto*². Acea fotografie ar avea acum o sută de ani. Poți să îți dai seama, Lotte, o sută de ani! Lumea nu s-a schimbat niciodată atât de radical ca în ultima sută de ani. Nici nu e de mirare că tu și cu mine suntem un pic confuze. Hai să mai bem ceva!

Diferitele straturi ale timpului se adunau unul peste celălalt. Înainte de război, după război, anii recesiunii, acum un secol... peisaje diverse, prin care Anna se repezea amețită, ca într-un tren în viteză. Într-un moment, era într-un tren cu abur, și fuioare de fum alunecau pe lângă fereastră, în momentul următor, era așezată pe o banchetă din piele falsă verde într-un tren expres modern. Figuri din trecut se aflau în stațiile prin care goneau. Nu le făceau cu mâna, ci priveau expresul-fantomă cu ochi uimiți și încruntați. Gara din Berlin era în flăcări, peroanele erau pline de fum și praf. Unde se termina această călătorie? La marginea timpului? Nu o interesa. Ciocni paharul cu Lotte și toastă în sănătatea acesteia.

– Am mai întrebat-o... spuse Lotte.

– Pe cine?

– Pe bunica... mătușa Elisabeth... Am întrebat-o: „L-ai cunoscut pe tata când era tânăr? Adică, pe tatăl meu adevărat“. „Tatăl tău, mi-a zis ea, era un băiat inteligent, drăguț,

¹ Ah, dragă (în lb. germană, în original)

² O fotografie minunată (în lb. germană, în original)

revoluționarul familiei. Am fost foarte atașată de el. De aceea am participat la înmormântarea lui, iar tu ești acum aici, *du Kleine*¹. Ach ja, cei sensibili mor tineri și acei *Schweinehund* ajung bătrâni, așa e pe lumea asta...“ Lotte adăugă cu tandrețe: Bunicii îi plăceau înjurăturile.

– Dacă ar fi apărut și pentru mine o asemenea zână la acea vreme, rosti Anna cu amărăciune, aș fi fost cruțată de multe suferințe.

Alocația lunară plătită pentru orfani ca Anna era de treizeci și cinci de mărci. Era o sumă considerabilă și totuși mătușa Martha continua să o trateze ea și cum ar fi fost un parazit, o lipitoare care se prinsese de familie cu ambele ventuze. Proiecta asupra Annei indignarea cronică pe care o adusesse ca zestre la căsătorie. Anna era atacată constant, trupul îi era amorțit de muncă, era lipsită de apărare împotriva prefăcătoriei mătușii. Ori de câte ori Anna se privea în oglinda spartă de ras a unchiului Heinrich, îi spunea cu dispreț:

– De ce te uiți în oglindă? O să mori oricum. Tatăl tău a avut tuberculoză, iar mama – cancer la sân, iar tu o să ai una dintre acestea două. Să nu crezi că ai prea multe șanse.

Anna, care citise multe povești, recunoștea în ea prototipul mamei vitrege rele, dar dreptatea care triumfa tot timpul în basme se lăsa așteptată în realitate.

– De ce ai nevoie de o rochie nouă? De ce ar trebui să bei lapte? O să mori oricum.

Acum, că toate nevoile lumești erau strangulate în fașă și luate în bătaie de joc, vechea dorință de a dispărea pentru totdeauna se strecură din nou în inima ei. Dar cum faci să mori? Dacă ai o boală, atunci acest lucru se întâmplă de la sine. Să provoci intenționat trecerea de la ființă la neființă

¹ Micuțo (în lb. germană, în original)

era mai dificil. Nesiguranța o făcea să se îndrepte spre biserică, timp furat de la vaci și porci, care trebuia apoi recuperat mai târziu. Rugându-se cât mai frumos posibil, spera să i se permită o intrare miraculoasă în rai. Dar Dumnezeu, al doilea tată inaccesibil al ei, nu făcu efortul de a se coborî în modesta biserică a Sfântului Landolinus. Cel mult, îi permise lui Alois Jacobsmeyer să apară din semiîntuneric. Acesta avea o slăbiciune pentru Anna de când ea le dăduse romanilor ceea ce meritau. El era cel care îl implorase pe unchiul ei: „Trimite-o la liceu! Nu există elev mai bun în sat. O să plătim noi totul“. Anna îl prinse de sutană și îi ceru cu hotărâre să o ajute să dispară din lume fără să deranjeze pe nimeni. Șocat, el îi șopti:

– Nu cumva să faci vreo prostie. Dumnezeu nu ți-a dat decât această viață, care este tot ce ai. El vrea să o trăiești până ce se termină în mod natural. Ai răbdare, vei fi liberă la douăzeci și unu de ani.

Dar această vârstă era atât de departe.

– Nu o să rezist până atunci, spuse ea mândră.

– Ba o să rezisti. Îi luă capul în mâini și îl legănă ușor înainte și-uapoi. Trebuie!

Nu la mult timp după aceasta, corpul ei părea să fi luat o hotărâre, slăbit de uzura zilnică și mâncarea puțină. Anna prinse o răceală care nu voia să treacă. Jacobsmeyer o îndemnă să meargă la medic, dar mătușa Martha îi respinse sfatul, motivând că tipul acela de răceală trecea de la sine. Preotul se gândi apoi la un șiretlic cu care să combată răceala, fără să fie acuzat că își bagă nasul în treaba altor oameni. Se abătu pe la fermă, după liturghie. Anna era în grajdul vacilor când mătușa Martha își băgă capul înăuntru, cu obraji roșii din cauza mâniei ascunse.

– Pastorul a venit să te vadă.

Jacobsmeier stătea în bucătărie cu un copil care-i bolboșea în poală. Scoase din sutană o sticlă maronie, îngustă.

– Nu se poate să mai continui așa, îi spuse el Annei. Ai tușit tot timpul slujbei, încât abia mi-am putut înțelege cuvintele.

Cu o combinație de triumf și indignare, mătușa Martha strigă:

– Asta? Dar nu are nici un fel de maniere, știm deja!

– Am adus cu mine un medicament pentru ea, continuă Jacobsmeier imperturbabil. Frau Bamberg, să vă asigurați că îl va lua cu regularitate.

Mătușa Martha dădu din cap, luată prin surprindere.

– Și, dacă are hainele ude de transpirație, continuă el, trebuie să se schimbe, ca să nu răcească din nou.

– A da, răspunse mătușa Martha batjocoritor, atunci va trebui să meargă pe câmp, să își atârne cămașa de sălcii și să aștepte goală până se usucă. Bărbaților de aici le-ar plăcea asta, cu siguranță.

Pastorul o certă, iritat că, fără să vrea, îi alimentase imaginația săracă:

– Ar trebui să îi mai cumpărați câteva cămăși, Frau Bamberg. Se ridică demn și îi puse copilul în brațe. Trebuie să aveți grijă de micuțul acesta, dar și de Anna... cu toții sunt copiii lui Dumnezeu. La ușă, se întoarse: Și trebuie să bea mult lapte cu smântână.

– Dacă plătește chiar el pentru asta, mârâi mătușa Martha după ce ușa se închise în spatele lui.

– Și? întrebă Jacobsmeier.

Anna privi în podea, rezemată de unul dintre stâlpii din naos.

– Mătușa Martha mi-a dat una dintre cămășile ei vechi. Dar nu am voie să beau lapte, căci acesta trebuie vândut.

– Doamne, iartă-mă! suspină el. Când mulgi lapte, Anna, mai ia și tu câte o înghițitură din când în când. Dar ai grijă să fii cu ochii în patru, ca să nu observe ce se întâmplă.

Unchiul Heinrich se izolă de soția lui, construind un paravan de munci la fermă, jocuri de cărți cu sătenii, ziare și cărți de la bibliotecă, pe care le citea și Anna în sferturi de oră furate. El nu obiecta, dar se opuse când ea vru să citească *Nimic nou pe frontul de vest*. O interzise nu din cauza ororilor războiului, ci din pricina unei scene indecente, pe care aceasta nu fu în stare să o descopere atunci când citi cartea în secret, pentru că nu avea antene pentru asemenea frecvențe. Soarta a patru băieți de nouăsprezece ani în războiul din tranșee, în perioada 1914–1918, întări în ea credința că viața omului nu era prețuită. Viața unui soldat era asemenea unei lumânări în fața statuii Mariei – atunci când se termina, se punea una nouă în suport.

Dimineață, când mătușa Martha era încă în pat, după-amiază, când aceasta moțâia, sau seara, când era din nou în pat, discutau împreună cărțile pe care le citeau. Deși conversațiile erau superficiale, purtate pe apucate, din mers, acestea crează o legătură între eei doi, care aveau minți asemănătoare, ultimii descendenți ai familiei, împotriva fundalului amenințător al soției de sus, care încă era o străină pentru amândoi. Abia mult mai târziu înțelese Anna că mătușa ei trebuie să fi simțit această alianță, prin pereți – poate că, în suspiciunea ei morbidă, văzuse chiar o dragoste ascunsă. Mătușa așteptă ocazia să determine o ruptură între ei. Bernd Möller deveni fără să vrea unealta ei.

Anna se duse la el în atelier să întrebe dacă rezolvase problema cu osia căruței. Acesta nu își ridică privirea de la treierătoarea manuală pe care o repara. Ea trebui să repete întrebarea până să primească un răspuns inteligibil. Nu, încă nu reușise să se ocupe de asta. Pe bancul lui de

lucru era un ziar deschis, printre piulițe și șuruburi. Anna se aplecă iscoditoare asupra articolului, lacomă să citească orice apărea tipărit. În atelier, se făcu liniște din nou, cu excepția sunetelor obișnuite ale reparațiilor.

– Încă ești aici? rosti Bernd Möller surprins. Ce faci?

– Citesc.

– Ce citești?

Anna întoarse prima pagină.

– *Völkischer Beobachter*.

– Nu este pentru tine, nu-i decât politică.

Anna împături ziarul și îl ridică în fața lui.

– El cine e?

Cu o unghie neagră, sub care se adunase mizerie de la pui și porci, arată spre portretul unui bărbat cu pumnul încleștat, cu o expresie furioasă, care striga neauzit și, pe fundal, un steag pe care erau niște picioare negre de păianjen într-un cerc alb.

– Adolf Hitler, spuse Bernd Möller, ștergându-și nasul de mânecă.

Ea strâmbă din nas.

– Pare ea și cum vrea să pornească la luptă.

– Chiar asta vrea. Mecanicul își puse cheia pe podea și se ridică în picioare. Pentru mine, pentru tine, pentru noi toți. Împotriva lipsei locurilor de muncă și a sărăciei.

Uită de treaba în care fusese prins cu un minut înainte și se așeză pe bancul de lucru, pentru a-i explica planurile pe care omul din fotografie le avea pentru poporul german. Munca mult așteptată, o nouă ordine chiar și pentru omul obișnuit, care muncea pe brânci pentru o farfurie cu supă de mazăre pe zi. Totul era scris acolo. Bernd Möller avea o aură de optimism. Apăruse la orizont cineva care pregătea schimbări mari, care avea să pună capăt sărăciei și haosului din țară. Stârnită de entuziasmul lui, Anna avea impresia

că poate atunci ceva avea să se îmbunătățească și pentru ea, chiar dacă nu era poate decât ceva mic. O figură paternă mult așteptată, care avea să încaseze loviturile pentru ea și care să rupă lanțurile corvezii, oboselii și foamei. Privi atentă fotografia. Lucrul pe care îl exprima, care îi provocase inițial dezgustul, era, la o cercetare mai amănunțită, exact ceea ce simțea și ea sub lustrul supunerii slugarnice: furie și revoltă.

În acea seară, îi zise unchiului ei pe un ton conspirativ:

– Este cineva care o să pună capăt sărăciei.

El era așezat pe scaunul în care murise tatăl lui. Ea stătea pe canapea, sub imaginea soldatului omorât în luptă.

– Asta e o veste bună, spuse el ironic, privind pe deasupra cărții pe care o citea. Și cum ai aflat asta?

– Serie în *Völkischer Beobachter*. Adolf Hitler a zis...

– Cum? strigă el. Cartea îi căzu din mâini. Bufonul acela? Nu știi ce vorbești. Numai oamenii proști și disperați îl urmează pe personajul acela ridicol. De unde ai aflat prostia asta?

– De la Bernd Möller, rosti ea jignită și confuză.

– A, înțeleg, acesta este felul lui de a se răzvrăti. *Völkischer Beobachter*! Tu nu citești așa ceva! Nimeni de aici nu citește acel ziar. Oricine e în toate mințile, oricare catolic cu mintea întreagă votează pentru Partidul de Centru. Enciclicăa lui Pius al X-lea descrie exact cum poate fi depășită sărăcia dintr-un punct de vedere creștin. Ascultă, fato, acest Hitler, cu lăudăroșenia lui, nu vrea decât un singur lucru: război. Se aplecă să își ridice cartea și o privi de parcă asculta ceva cu atenție. Și să nu te prind cu Bernd Möller, bagă asta la cap!

Dar Anna nu își putea permite să renunțe atât de ușor la raza ei de speranță. În ziua următoare, alergă până la atelier. Bernd Möller dădu din cap auzind care a fost reacția unchiului ei.

– O să îți explic exact de ce a zis asta, ca să nu mă mai privești așa mirată, cu frumoșii tăi ochi albaștri. Nu pot să suport asta. Zâmbi. Pur și simplu, trebuie să îi lași să vorbească – acești fermieri curajoși, acești catolici ascultători. Ei nu cunosc altceva. Sunt ca niște animale care au trăit prea mult într-o cușcă: dacă le deschizi ușa, rămân înăuntru. Dacă ar trebui să așteptăm până ce Partidul de Centru ne va rezolva problemele, o să murim de foame.

Siguranța lui de sine inspira încredere. Ea avea nevoie să creadă într-o șansă de schimbare, nu avea nici o altă opțiune. Și Bernd Möller îi alimenta această credință cu osanale vesele. Își făcea munca mai repede numai pentru a putea alerga din când în când la atelierul lui, pentru a putea vorbi cu el sau pentru a-l urmări în timp ce se ocupa de motorul câte unei mașinării agricole. Nu discutau doar despre politică. Capcanele vieții de zi cu zi, atitudinea pe care ar trebui să o aibă față de acestea, cărțile citite de Anna, tusea ei, nici un subiect nu era tabu în intimitatea atelierului vechi și șubred, în timp ce ea stătea pe bancul de lucru, cu o fesă pe ziarul deschis și cu cealaltă pe lemnul zgâriat.

– Chiar dacă nu ai decât șaisprezece ani, ești o fată excepțională, spuse Bernd.

O copleșea cu laude. În ochii lui, ea era o mică fecioară filosofică, a cărei inimă mare bătea pentru toți proscrisii și nenorociții din lume. Noua Germanie se putea înălța mai ușor dacă ar fi fost mai multe astfel de tinere femei. O asigura că avea un viitor măreț în fața ei, strângând mâinile ei cu unghii rupte și crăpate în pumnii lui mânjiți cu ulei de motor. Cu timpul, acel viitor luă forma unei case pe care el avea să o construiască pentru ea. O casă rustică, de modă veche, cu acoperiș triunghiular, cu obloane, o verandă bavareză de-a lungul întregii lungimi a fațadei și o masivă ușă din stejar, pe care el avea să o deschidă pentru

a o purta în brațe peste prag, la vârsta de optsprezece ani. Indiferentă, Anna lăsa aceste fantezii să treacă pe lângă ea. Nu se gândise niciodată la căsătorie. Chiar și simpla idee a acesteia i se părea ridicolă. Ori de câte ori el invoca astfel de imagini de vis, ea privea fix podeaua presărată cu unelte și părți de motoare, deoarece se părea că acesta era sacrificiul care trebuia făcut uneori pentru prietenie.

În timpul culesului secarei, nu mai avea timp de aceste interludii. Un băiețel din sat îi împinse o scrisoare în mână: „În seara asta, la opt jumătate, în spatele capelei Fecioarei, lângă pod“. La acea oră, era deja asfințit, și în aer plutea un miros amețitor de fân umed. La început, nu îl recunoseu. El traversă podul; era îmbrăcat într-o uniformă maro, prea strâmtă, și avea o cărare în păr. Pe față i se citea o expresie oficioasă, care nu i se potrivea. O prinse de încheieturile mâinilor.

– Casa ta o să fie construită, Anna! Un arhitect din Paderborn a făcut deja planurile. Te așteaptă, trebuie să aprobi desenele!

Ea îl privi detașată. Dintr-odată, nu-și dădea seama ce căuta la capela Fecioarei, cu un străin neîmblânzit, care o bătea la cap cu o casă ce ar fi trebuit să rămână o iluzie, în loc să fie pusă pe hârtie și, mai rău, să fie construită din piatră pe acest teren nisipos cu care ea nu avea nici o afinitate. Înfierbântat de propriul entuziasm, el o cuprinse cu mâinile lui musculoase de mecanic, cerând astfel imposibilul de la mânecile lui. Ea auzi materialul sfâșiindu-se și, peste umărul lui, văzu un vecin afiat în trecere, care ducea o capră tânără legată de o sfoară. Rușinată, își ascunse fața la pieptul lui. El luă asta drept un semn de afecțiune și o strânse mai tare în brațe. Când îi dădu drumul în cele din urmă, ea alergă peste pod, spre fermă, abia ținându-se pe picioare, de parcă tocmai ar fi seăpat dintr-o mare primejdie.

Vecinul nu își neglijează datoria cetățenească și, a doua zi, îi raportează pețirea Annei mătușii Martha, care înțelese imediat că aceasta era ocazia pe care o așteptase de atâta timp. Ascunzându-și triumful sub o expunere exemplară de indignare morală, îi dezvăluie soțului ei rendez-vous-ul, îmbogățindu-l cu detalii șocante, care îl loviră fără greș sub centură. Anna, care încă nu bănuia nimic, dădea apă porcilor. Când se întoarse, unchiul Heinrich era în pragul ușii. Deși nu avea o constituție masivă, părea că umple cadrul ușii. De ce avea un aer amenințător? Cu tot trupul contractat de o tensiune reprimată, se apropie de ea și se opri la o distanță de un metru. Ea simți dintr-odată că o neînțelegere neștiută otrăvea legătura lor și că aceasta trebuia rezolvată cât mai repede posibil.

– Ce ar fi spus tatăl tău, începu el cu o înspăimântătoare voce pe care se străduia să și-o stăpânească, dacă te-ar fi prins cu afemeiatul acela, cu agitatorul acela? Ei? Ai fi îndrăznit să faci asta dacă el ar fi fost încă în viață?

Anna înțepeni, dându-și seama imediat de legătura dintre cauză și efect.

– Ai fi îndrăznit? repetă el, dând greutate întrebării cu o palmă pe care i-o trase peste față. Ei bine?

În vreme ce ea își ridică uimită o mână la obraz, el o lovi pe celălalt obraz. Se întoarse și se feri, pentru a-i scăpa din mâini. Această involuntară tentativă de a-i scăpa îi amplifică și mai mult turbarea. Pumnii îi aterizau oriunde reușea să o atingă. Când ea alunecă pe podea, o ridică de păr și o lovi cu pumnii în stomac. Furia pe care o revărsa asupra ei era mai mare decât el și mai mare decât motivul în sine. Era o concentrare a resentimentelor lui împotriva unei lumi în care era lipsit de putere, dar era pricinuită și de asemănarea firilor lui și a Annei, de solidaritatea lor, poate chiar și de lipsa lui de apărare în fața tinerei femei, lucru

despre care ea nu avea nici cea mai vagă idee. Toată acea motivare întunecată, impenetrabilă: Anna nu avea nici cea mai mică suspiciune în legătură cu acest lucru, pentru ea tot ce exista erau loviturile și pumnii, și strigătele pe care el le scotea, ca și cum ar fi suferit mai mult decât ea de pe urma bătăii. La un moment dat, văzu pentru o clipă o parte a grajdului, apoi pe cealaltă și râturile porcilor mișcându-se de fiecare parte ca niște martori uimiți. Ea pierdu noțiunea timpului sub brațul ridicat cu care își proteja capul și o văzu pe mătușa Martha în ușă, postată acolo pentru a se bucura de întregul spectacol al pedepsirii ei. Apariția ei făcu ca furia unchiului Heinrich să dispară. Se opri brusc, uitându-se în jos, spre Anna, cu surprindere, cu ochii sticloși. Fără să catadicsească să își privească soția, o împinse deoparte și dispăru afară.

Anna se ridică anevoie, cu o durere mistuitoare trecându-i prin tot corpul. Mătușa Martha era o pată mare, întunecată, plină de sine, profilată în lumina zilei din spatele ei.

– Ce-o să zică vecinii? mârâi ea. Ai făcut un zgomot îngrozitor.

– Ce zgomot? mormăi Anna.

Cine strigase la fiecare lovitură? Nu ea, care își ținuse buzele strâns lipite. Situația trebuia clarificată, chiar și în mijlocul haosului. Adunându-și ultimele puteri, se târî spre mătușa ei, cu unghiile rupte întinse spre pielea brațelor fără vlagă, dezgolite. Femeia care era atât de mare și părea atât de puternică își încrucișă grăbită mâinile la piept. Ochii cufundați în orbite se adânciră și mai tare în găvane. Dădu îndărăt, ieșind din grajd. Anna se împletici după ea și căzu pe iarbă, cu mâinile întinse.

Zăngănitul armelor fu înlocuit de o tăcere absolută. Cuprins de vinovăție, unchiul Heinrich îi punea mâncare și băutură pe podea, lângă pat. Ca un animal sălbatic, ea se

atingea de farfurii abia după plecarea lui. În primele zile, stătu întinsă pe burtă – pentru că durerea din spate era cumplit de puternică –, apoi schimbă priveliștea inotonă a texturii și nodurilor din lemnul podelei cu cea a zidului sau stătea întoarsă pe jumătate pe o parte, deoarece contracțiile și durerea sfâșietoare din stomac înecau toate celelalte forme de durere. În loc să se micșoreze, aceasta devenea din ce în ce mai mare. Un paradox de nesuportat: nu putea să mai îndure nimic și totuși îndura. Cu fiecare val de durere, dădea drumul unui plâns slab, care răzbătea până în bucătărie, prin șemineul în care atârnavă șuncă și cârnați. În cele din urmă, unchiul Heinrich se împletici până sus, pentru a întreba ce putea fi făcut ca să pună capăt gemetelor. Cu o voce aspră, Anna se plânse de junghiuri în stomac. Asta îl înspăimântă, organele reproductive erau sfinte: „Mergeți și înmulțiți-vă“. Ceea ce fusese considerat inutil pentru tusea ei era pe cale să se întâmple acum: se făcu o programare la doctor. Supusă, trebui să-i promită mătușii ei că nu va spune nimic despre răni și vânătăi. A fost amenințată cu noi torturi. Legea cerea ca, pentru examinarea internă, să fie prezentă o femeie adultă ca supraveghetore. Întinsă pe spatele învinețit în negru și albastru, sub căutătura de vultur a mătușii Martha, Anna simți degetul rece, de cauciuc intrând într-o zonă despre care ea nici nu știuse că există până atunci. O durere pătrunzătoare îi tăie mijlocul.

– Este un pic jenant, spuse vocea binefăcătorului ei.

Jenant? Fusese el rupt vreodată în două? Fără voia ei, lacrimi amare îi alunecau pe obraji – un triumf pe care nu voia să i-l acorde mătușii ei.

– Hai, hai, zise doctorul, să nu facem o tragedie din asta. Uterul tău este sucit, încerc să îl așez la loc.

Durerea cedă. Pofta pentru putere a mătușii Martha era mai inare ca niciodată, de parcă fusese prezentă la un ritual

de inițiere care îi dădea deci o putere nouă asupra Annei. În timpul slujbei, în spatele drept și masiv al mătușii ei, înghesui o scrisoare pentru Jacobsmeyer în mâna unui vechi prieten de la școală, care conținea un mesaj simplu, dar urgent: „Ajutor! Anna“. În timpul imnurilor gregoriene, ochii îi alunecară fără voie spre basorelieful care reprezenta biciuirea lui Iisus. Respirația i se opri. Își îndreptă repede privirea către acoperișul boltit, decorat cu vițe cățărătoare, unde corul vocilor se unea cu ecoul rugăciunilor. Biletul ajunsese la pastor miraculos de repede. Acesta o chemă în timp ce ieșea din biserică. Ea își ridică mânecile rochiei de duminică și îi spuse:

– Spatele îmi arată la fel ca mâinile.

Chiar dacă, datorită profesiei, Jacobsmeyer era un cunoscător al violenței din *Biblie* și al ideii creștine că suferința era cea mai scurtă cale către Dumnezeu, fu tulburat de confruntarea cu aceasta în realitate. Își ridică ochelarii de pe nas, îi puse înapoi și îi ridică din nou înainte să pună o mână tremurătoare pe capul ei.

6

„*Non... je ne regrette rien...*“

– Ha! strigă Anna.

Trezit cu brutalitate din reverie, bătrânul de la bar clipi din ochii lui apoși. Sub scaunul lui era o baltă de zăpadă topită.

– Ha! *Je ne regrette rien...* regina dragostei nu are regrete niciodată. Când era deja cu un picior în mormânt, și-a luat un iubit tânăr, moștenitorul ei muzical, privighetoarea care cânta ca o cioară... râse ea cu dispreț. O vrabie mică, scoasă din mocirlă... Și eu am fost o mică vrabie în mocirlă, iar acum sunt o femeie bătrână, copleșită de amintiri. O femeie bătrână, care mai vrea un pahar. Își pocni degetele spre bar.

– *Ach ja*, rosti Lotte liniștită, într-o încercare de a neutraliza emotivitatea Annei, cu cât ajungi mai bătrână, cu atât mai mult trăiești în trecut. Uiți lucruri care s-au întâmplat ieri.

Anna ridică din sprâncene la auzul acestui clișeu. Dar, pentru Lotte, era un preludiu practic și eficient pentru o lamentare legată de bătrânețe, o strategie pentru păstrarea discuției pe un teren neutru. În fața lor fură așezate pahare

pline, însoțite de un zâmbet din partea proprietarei. Poate că și ea fusese în tabăra greșită, în timpul războiului, asemenea multor belgieni? Îi era dificil să și-o imagineze pe Anna, acea femeie voinică și inteligentă din fața ei, drept o fată de șaisprezece ani, maltratată și bolnăvicioasă în rochia ei de duminică, sufocată de mătușa ei vitregă, care avea atât de multe atribute negative, încât devenise o caricatură. Nu exagera oare Anna? Oare nu îi distorsionase timpul amintirile? Se simți imediat rușinată de scepticismul ei persistent. „Barbari“, spusese mama ei. Acum, chiar putea să înțeleagă de ce. Totul era atât de brutal. Lotte considera comportamentul violent și plin de răutate drept o boală care trebuia ținută la o distanță sigură. În această lumină, o diagnostică pe mătușa Martha drept o bolnavă mintal periculoasă și nu era de mirare că unchiul Heinrich înnebunise încet sub influența ei.

– Acea mătușă a ta era un caz patologic.

Luă o înghițitură nesăbuit de mare. Anna râse sec.

– Nu neapărat. Nu era decât o femeie de nimic. Sunt și oameni dintr-aceștia. Potrivit moralei creștine, sunt răi, potrivit psihiatriei, sunt bolnavi. Și care este diferența atunci când le ești victimă? Dar hai să auzim ceva mai vesel. Despre tine.

Insinuarea nu trecu neobservată de Lotte. Comparativ cu tinerețea Annei, a ei fusese, în ochii surorii sale, un model de viață lipsită de griji. Dintre ele două, Anna era cea care avea dreptul la simpatie. Chiar dacă vorbea cu o distanțare ostentativă și cu ironie despre trecut, făcea într-un fel subtil o pledoarie pentru compasiune. Acea compasiune îi fusese întotdeauna refuzată, și acum o aștepta de la sora ei, ba chiar o și cerea. Însă acest rol nu o atrăgea.

– Despre cântatul tău, o încurajă Anna, despre vocea ta minunată.

– Doamne, mi-e cald, spuse Lotte.

Se ridică anevoie, pentru a-și da jos jaeheta. Se lupta cu mânecele. Coordonarea îi fusese afectată ca rezultat al efectului lichiorului de mere. Avea două posibilități: să îi dea Annei ce îi cerea sau să tacă. A doua opțiune era mai dificilă, căci îi făcea plăcere să povestească despre asta. Cine mai era interesat? Copiii ei, cu siguranță, nu. Și, dacă ar fi păstrat tăcerea, atunci toate ar fi dispărut ca și cum nu s-ar fi întâmplat niciodată.

Treptat, cântatul îndepărtă bâlbâiala: plăcerea de a cânta era mai mare decât neliniștea care venea după prima literă rostită. Corpul ei creștea, iar vocea îi creștea și ea. De fapt, glasul ei fusese tot timpul mai în vârstă decât ea. Atunci când fu primită într-un renumit cor pentru adolescenți, doar vocea ei aparținea cu adevărat aceluși loc. Corul era dirijat de Catharina Metz, o femeie brună, visătoare, cu o mustață pufoasă, pe care o rădea câteodată, dar de cele mai multe ori o lăsa din indiferență, și ale cărei fire delicate tremurau la fiecare vibrato. Încă păstra îngălbenite tăieturi din ziare despre cariera ei de cântăreață, care fusese întreruptă brusc de boala tatălui ei. Ei nu au apucat niciodată să îl vadă pe misteriosul invalid. Acesta își ducea existența abstractă într-o parte a casei acoperite cu iederă și glicină, iar dovada existenței lui erau cercurile întunecate de sub ochii fiicei. Câteodată, oprea brusc repetiția cu un deget ridicat, pentru a asculta cu atenție ceva de neuzit pentru elevi. Îi ghida cu o mână blândă printre melodiile unor necunoscuți compozitori francezi și italieni, spre teritoriul marilor clasici.

Ori de câte ori corul avea o reprezentație la radio, mama lui Lotte așeza pe toată lumea în cerc în jurul radioului Chrystalphone, într-un amfiteatru improvizat din scaune de bucătărie. Într-o duminică, vocea lui Lotte pătrunse în

camera de zi în mod neașteptat, separată de cea a corului, într-o cantată a lui Bach. Veni acasă nesigură de rezultat – nu putuse să își audă propria voce în studio. Petrecerea era în toi, cu alcool pe masă. Mama o îmbrățișă emoționată și îi dăruie un buchet de flori care îi gădilau nasul. Începu să strănute.

– Ai grijă la voce, îi strigă Mies sarcastic, plăcându-i și ei să fie în centrul atenției.

Tatăl ei căuta cu fervoare acea cantată în colecție, felul lui de a-și arăta aprecierea. Uluită, Lotte se prăbuși în fotoliu, luând visătoare cu lingura dintr-un pahar plin-ochi de lichior de ouă, pe care Marie i-l înmână cu un râset respectuos. Îi provoca o plăcere scandalosă să simtă că își câștiga succesul cu ceva care îi provoca ei înseși plăcere până la rădăcina firelor de păr, căci răsplata era deja prezentă în cântatul propriu-zis. Două zile mai târziu, primi o scrisoare parfumată: „Timbrul tău este unic, un dar rar. O să îmi amintesc vocea ta și peste douăzeci de ani, iar acesta este un lucru pentru care alții ar da totul“. Catharina Metz recunoscuse expeditorul în persoana unui critic de muzică extrem de sever. Roșind, Lotte ascunse scrisoarea în valiza cu care venise din Germania. Ținea în ea, pe lângă rochița de doliu și batista brodată a Annei, care fusese într-unul dintre buzunare, și trusa de cusut ce se încasase împreună cu ea, și o tăietură din ziar despre Amelita Galli-Curci. Mai târziu, mută scrisoarea într-un sertar al mesei ei de toaletă, unde mirosul de violete încă putea fi simțit după șaizeci de ani.

O auzise prima dată pe Amelita Galli-Curci în duet cu Caruso. Era o după-amiază fierbinte, de septembrie. Împreună cu Jet, venea de la școală spre casă, prin pădure. Turnul de apă strălucea printre copaci, când ea se opri brusc. Ca o forță a naturii, o voce se auzea printr-o fereastră deschisă

și era atât de înecătoare, încât Lotte fu toată urechi – de fapt, o uriașă ureche imobilă. Jet o trase nerăbdătoare de mânecă și apoi își văzu de drum, dând din umeri. Lotte voia să întârzie cât mai mult banalul moment al sosirii acasă și descoperi că vocea provenea dintr-un șanțuleț pe un disc de ebonită. Așa că rămase acolo, cu ochii închiși, până ce și ultimul sunet dispăru printre trunchiurile copacilor.

Regina notelor de coloratură, Galli-Curci, căsătorită cu un marchiz din talpa cizmei Italiei, obținuse recunoașterea în Statele Unite imediat după Primul Război Mondial ca „soprană lirică de o frumusețe neobișnuită, a cărei voce pură are claritatea unui cristal“, potrivit ultimei ediții din *Lumea Operei*. În tăietura păstrată de Lotte, era o fotografie a unei femei maiestuoase, cu părul închis la culoare, sfidând aparatul foto cu bărbia ridicată, cu o pălărie gen Rembrandt așezată într-o parte pe cap, un șal cu flori și păsări mari pe umeri și două inele impunătoare pe mâna dreaptă ținută militar pe piept, chiar deasupra inimii. O ținută napoleoniană. Inspirată astfel, Lotte se strecură în turnul de apă, ignorând interdicția strictă, căci părul lung sau panglicile puteau să se prindă într-una dintre mașinării. Încremeni cu bărbia ridicată, mâna pe piept, privirea îndreptată sus și își imaginează o schimbare de decor: seara de metal nu mai ducea spre un rezervor umplut cu nisip, pietriș și cărbune, ci urca într-o spirală nesfârșită spre un firmament plin de stele, care puteau ține locul luminilor de teatru. Neînhibată încă de un exces de autocritică, interpretează „Caro nome“ sau „Veranno a te“ în propria ei versiune italiană, așa cum reușise să o învețe de pe disc. Vocea ei umplu turnul cu întreaga gamă de note, urcând scările spre locul unde treptele deveneau din ce în ce mai neclare, într-un vârtej infinit. Pieptul i se umflă. Îmbătută de melodie și de sunetul propriei voci, pluti spre o altă perioadă din viața ei – rezervorul forma o boltă

înalță deasupra ei, cu un vitraliu care separa lumina în fragmente colorate, și, undeva în spate, sunetul reverbera prin coridoarele de marmură ale unei clădiri labirintice. Era un sentiment de nedescris, care fu uitat îndată ce se opri din cântat.

Pentru ca ea să se poată acompania, fu achiziționat un pian de nuc produs de o obscură firmă est-europeană. Banii pentru instrument și lecții fură adunați de mama ei, spre încântarea flămândă a tatei: acum, era rândul lui să provoace o ceartă despre cheltuieli nesăbuite. Se deda cu aplomb idolatriei unor personaje faimoase, precum Marx și Stalin, Beethoven și Caruso, dar nu putea să își imagineze cum ceva excepțional, pentru care trebuiau făcute sacrificii, putea să se dezvolte în imediata lui vecinătate, unde lucrurile triviale îl făceau să-și piardă cumpătul din ce în ce mai des.

Pianul odată aflat în casă, un acordor venea la fiecare trei luni. Acesta era înalt și slab, cu un nas precum ciocul unei păsări de pradă. Părul lui negru și cârlionțat era ras pe părți și ridicat în vârful capului, astfel încât, din depărtare, părea că poartă o beretă. Întotdeauna, era îmbrăcat cu același costum negru, strâmt, care provoca tot felul de speculații. Era oare un costum de nuntă dinainte de război, costumul de duminică al unui cioclu, o haină de doliu cu poalele tăiate sau un costum de teatru purtat de diavol sau de moartea cu coasa? Pe lângă pantalonii strâmți, purta pantofi americani, moderni, pe care îi păstra într-o stare impecabilă. Era un om al contrastelor. Înfățișarea costelivă a trupului era compensată de dimensiunile vizibile ale organelor genitale, care atârnavă, din lipsă de spațiu, în cracul drept al pantalonului sau câteodată în cel stâng. Modestia șoptită a vocii lui era anulată de sunetele de cabaret pe care le scotea din pian. Surorile fugeau în bucătărie, unite în

aversiunea lor pentru membrul bărbatului, dar și uimite că fața lui rămânea atât de neutră în prezența aceluia lucru atât de evident sub cureaua lui. Fură însărcinate să îi servească o cană cu cafea, dar nici una dintre ele nu îndrăznea. Se agățau una de cealaltă, chicotind. În cele din urmă, Lotte lua ceașca – era acordul ei. El o accepta cu un zâmbet, inconștient de consternarea pe care o stârnea corpul său controversat. După vizită, ceașca era spălată cu mai mult săpun decât de obicei.

De asemenea, el era și fotograf amator. Mama lui Lotte îl convinsese să facă portretul familiei, cu ocazia nașterii lui Eefje. Îl invită să vină într-o duminică după-amiază din luna mai. Deasupra băncii albe, de grădină, care fusese aleasă drept decor central, un cuib de vrăbii atârna de acoperișul triunghiular al casei – cei doi părinți zburând neconținut înaintea și-napoi. Sosirea fotografului fu precedată de activități agitate. Rochiile, ajustate și îndreptate până în ultimul moment. Tatăl lui Lotte refuză să își schimbe costumul. Spuse că el nu avea de gând să pozeze. Doar țarul și țarina se lăsau immortalizați *en famille*.

– Ce am eu de-a face cu omul acela? adăugă el în batjocură.

– Nu trebuie să ai nimic de-a face cu omul acela, îi zise soția. Vine aici să ne facă o fotografie, eu o să îi ofer cordial o cană cu cafea, și tu îi vei oferi o țigară de foi.

Dar el avea chef de sabotaj, bucurându-se de puterea care îi aterizase în poală cu această ocazie.

La sosirea fotografului, care trăgea după el masivul aparat telescopic și suportul, nu fu de găsit nicăieri. Mama lui Lotte, irezistibilă într-o rochie cu maci pe un fundal bej, îl îndrumă pe musafir spre grădină. Copiii se înșirară cuminti, în timp ce el își instala echipamentul în locul indicat de ea, exact în fața băncii. Mies, care lucra la atelierul unui pălărier, purta

un costum de culoarea coniacului, cu o excentrică pălărie de rafie. Marie voia să stabilească pentru posteritate că ea era răzușca urâtă a familiei. Purta o rochie gri, cu guler înalt, și refuză să își dea jos ochelarii pentru fotografie. Jet și Lotte se plimbau țepene de colo-colo, asemenea unor îngeri căzuți, în rochii albe, de organdi, cu dantele și volănașe. Koen, care era încă un bebeluș când Lotte căzuse prin gheață, refuză să poarte pantaloni lungi, care să îi ascundă juliturile de pe genunchi. La cererea fotografului, mama lor, cu nou-născutul în brațe, se așează în mijlocul băncii și, în interesul compoziției, era flancată de rochiile de organdi. Ceilalți copii stăteau în spate, cu un trandafir cățărător care le înțepa spinările.

– Minunat, murmură el, studiind tabloul în lentilă...
ăăă, domnul nu va participa?

– Domnul e într-o dispoziție proastă, spuse mama lui Lotte, așa că nu vrem să apară în fotografie.

– Nu s-ar putea să zâmbiți puțin?

Toți se străduiră să uite de cel care încerca să le strice distracția și priviră direct spre aparat. Puii de vrabie cîrpeau, o adiere ușoară purtă cu ea parfum de liliac, fotograful se aplecă în spatele cutiei lui magice – întreaga situație ar fi putut să fie plăcută dacă nu ar fi existat acel gol din mijlocul băncii, personajul lipsă, care să își țină mâna pe umărul mamei lor. Fotograful îi imploră să rîdă. După încercări forțate, doar Mies zâmbi atractiv, asemenea unei vedete de film, privind lentila cu o expresie senzuală. Koen își scărpină buba de pe genunchi, până îi dădu sângele.

În acel moment, *Simfonia a noua* a lui Beethoven se revărsă prin fereastra deschisă, bubuind în forță. Volumul era ridicat la capacitatea maximă a difuzoarelor. Fotograful își duse mâinile la tâmpile și își închise ochii cu o expresie patetică. Gesticulă că nu se putea concentra în

acele condiții. Pentru prima dată, Lotte simți o emoție înțepătoare, dulce-otrăvită, pe care încă nu o putea defini drept ură. Privi pe deasupra capului fotografului, spre vârfurile brazilor care se mișcau ușor în adierea vântului, și își dori cu furie ca gândurile ei să aibă puterea de a ucide.

– Zâmbiți, strigă mama lor, înghiontindu-i și ciupindu-i, zâmbiți, copii!

Etală un zâmbet radiant, dezvelind toți dinții (oare ea nu voia să îl sfășie în bucăți?). Și ochii ei exprimau veselie, era cât de poate de încântată. Avem încă un copil, strigă ea aco-perind un *scherzo*, un copil mare și încăpățânat înăuntru.

Râzând, dădu din cap spre fereastră. Un nor trecu prin fața soarelui, fotograful își ridică brațul lung și negru spre cer și îl împinse deoparte. Își ținu respirația și apăsă pe declanșator.

Tatăl lui Lotte nu rămânea tot timpul pe dinafară. Se opuse cu tărie atunci când ea fu trimisă la o școală creștină, pentru că școlile de stat nu mai primeau elevi. Își privea soția cu un dezgust complet, de parcă ar fi înscris-o pe Lotte într-o instituție pentru cei cu handicapuri mintale.

– O să vezi, îi spuse ca lacomic, în cazul ei toate ches-tiile acelea religioase o să-i intre pe o ureche și o să-i iasă pe cealaltă.

Vorbele ei aveau să se adeverească, deși nu așa cum își închipuise ea.

Biblia avea atracția lucrului interzis. Așa cum unele dintre fete se furișau la cinematograful, cu buzele rujate, pentru a vedea câte un film de adulți, cu respirația tăiată, la fel era și Lotte încântată în secret de *Biblie*, care avea, cu siguranță, eticheta de „pentru cei peste optsprezece ani“, cu toate morțile și crimele, adultcrul și păcatele trupești cu care îl potopea pe cititorul inocent. Ce lectură inocentă erau cărțile preferate ale tatălui ei în comparație cu asta. Studia

silitoare poveștile sângeroase sau pe cele despre miracole. Încercările de a discuta cu colegile ei de clasă se izbeau de un zid de indiferență. Ele nu aveau absolut nici o idee despre acestea. Fuseseră crescute cu religia asemenea unei doze zilnice de ulei de ricin. Lucrurile stăteau la fel și cu fiica pastorului, cu care era colegă de bancă și pentru care *Biblia* nu era un subiect de contemplare, ci o datorie, un aspect soporific al duminicii, o închisoare săptămânală în clasa întunecată de lângă biserică. Acceptarea lor oarbă, neinteresată, a acesteia, ca o amestecătură de povești prezentate drept „asta e ceea ce s-a întâmplat“, o șoca. Cu notele ei remarcabile la istoria biblică, ea era singura care lua religia în serios!

Directorul școlii, un bărbat cu fața cioplită în gheață cu o daltă ascuțită, se uită în clasă, printr-o fereastră din ușă, la elevele care își încheiau lecția cu o rugăciune și văzu că una dintre ele privea afară, pe geam, așteptând resemnată încheierea ritualului. Se grăbi să intre în clasă și îi spuse cu buze strânse profesorului de religie:

– Ea trebuie să rămână după oră.

Un deget osos era îndreptat spre ea. Era cea aleasă sau cea condamnată? Sala de clasă se goli.

– Tu nu te rugai, declară directorul.

– Nu, domnule.

– De ce nu te rugai?

– Nu mă rog niciodată, domnule.

– Nu te rogi niciodată? Buza superioară subțire se ridică involuntar, ca și când ar fi vrut să muște.

– Nu.

– Și acasă?

– Nici acasă nu se roagă nimem.

– Atunci, nu mergi niciodată la biserică?

– Nu, nu merg niciodată la biserică.

Profesorul de religie își mângâie uimit barba apostolică.

– Dar atunci cum ai ajuns la această școală?

– Nu mai era loc nicăieri în altă parte. Mama m-a înscris. Nu a fost întrebată dacă sunt creștină.

Directorul se holba la ea cu o căutătură neîncrezătoare, de parcă îi ascundea un lucru important. Era clar că se făcea vinovată de ceva, dar nu putea încă să se hotărască de ce anume.

– Dar tu ai cele mai mari note la religie, exclamă profesorul ei.

– Eu aud toate lucrurile acestea pentru prima dată, zise Lotte, așa că am ascultat cu atenție.

– Și care este părerea ta? întrebă el, curios dintr-odată.

– Presupun că îți dai seama că toate acestea reprezintă adevărul profund, spuse directorul, susținându-l.

Lotte înghiți. Îi aruncă o privire neliniștită – dacă i-ar fi spus adevărul care îi stătea pe vârful limbii de toate aceste luni, ar fi exmatriculat-o din școală imediat. „Copiii diavolului!“ auzi ecoul unei voci de departe. „Copiii diavolului!“ O apariție pe care o recunoștea vag o încurajă să continue. Ceva negru, ceva care flutura, bătaile triste ale unui băț... nu era decât un sentiment incert.

– Nu, rosti ea, prinzând dintr-odată curaj.

– De ce nu? întrebă directorul tăios.

Ea privi peste umărul lui, afară, unde crengile negre și strălucitoare se legăneau profilate pe un cer gri, întunecat.

– Nu are nici un sens, spuse ea. Potrivit poveștii creației, Dumnezeu este atotputernic și este plin de dragoste. Atunci, cum e posibil ca El să fi lăsat diavolul printre oameni... dacă este atotputernic?

– Acesta este... un mister al credinței, se bâlbâi profesorul ei.

Ce glumă răsuflată! Ea îl privea când pe unul, când pe celălalt, copleșită de dispreț și milă pentru naivitatea lor fără limite.

– Adam și Eva au trăit în paradis și au mâncat din fructul oprit... suspină. Mă gândesc la asta ca la Albă-ca-Zăpada.

Profesorul își luă ochelarii de pe nas, pescui o batistă din buzunarul hainei și începu să îi curețe conștiincios. Mărul lui Adam, proeminent pe gâtul directorului, se mișcă în sus și-n jos, iar el scoase un răs uscat, cinic.

– Nu poți să dovedești aceste lucruri, declară el, trebuie pur și simplu să le crezi.

Lotte își scărpină ceafa. Capul o înânca peste tot, dar înțelese că ar fi fost nepoliticos în acel moment să îl scarpine cu unghiile ambelor mâini.

– Cândva, crezi în Moș Crăciun, murmură ea, dar, într-o zi, nu mai crezi.

Vai, sc afla pe gheață subțire și mersese deja prea departe. Nu putea decât să înainteze cu mult curaj, mutându-și constant greutatea de pe un picior pe celălalt. Directorul o privea de parcă ar fi vrut să îi smulgă din gură limba de păgână.

– Ea nu înțelege nimic, răsună vocea groasă a profesorului de religie, care dădea o dimensiune caldă, rezonantă, poveștilor *Bibliei*.

Își pusc ochelarii înapoi pe nas și îl privi scurt pe director, care își lăsă mâinile să cadă, cu cea dreaptă strânsă într-un pumn. Acesta era îndreptat spre Lotte, cu degetul arătător ieșit în afară, asemenea unui pistol.

– Ești obligată să respecti regulile acestei școli. Meditează la asta. De acum înainte, te vei ruga împreună cu ceilalți, așa cum e normal.

Îi întoarse spatele înalt, gârbovit. Încovoiat sub trei secole de calvinism, ieși din clasă cu un pas hotărât, de parcă și-ar fi îndeplinit datoria.

* * *

– Și...? întrebă Anna, cu brațul petrecut pe după al lui Lotte, te-ai rugat împreună cu ceilalți de atunci încolo?

Părăsiră cafeneaua al cărei interior se potrivea perfect cu perioada care le bântuia și mergeau agale, prin zăpadă. Se întunecase deja din nou. Fațade din secolul al XIX-lea se ridicau pe ambele părți, balcoane, turnuri, arcade, *œils-de-bœuf*¹, lucarne. În fereastra librăriei de cartier, printre calendare, agende și stilouri, se afla o carte în care președintele Rusiei își exprima viziunea despre viitor. Un câine își ridică labele cu atenție în timp ce înainta printr-o fâșie de zăpadă necălcată. Copacii din fața Athenée Royale erau nemișcați. Decorațiunile de Crăciun încă străluceau în magazinul zarzavagiului.

– Desigur că nu, spuse Lotte, trăgându-și respirația.

Strada continua să urce, la fel și alcoolul. O făcea să se simtă amețită. Se opriră pe podul de cale ferată. Un semnal roșu ardea în depărtare, în zăpadă, un turn alb se contura clar pe cerul întunecat.

– Directorul profita de orice ocazie ca să îmi facă reproșuri. Într-o zi, chicoti ea, purtam o rochie cu decolteu în formă de V. M-a oprit pe coridor și mi-a spus: „Ei bine, trebuie să-i ceri mamei tale o altă rochie pe care să o porți. Aceasta este prea sumară“. Un val cu gust de Ratafia de Pommes i se ridică în gât. Înghiți și începu să râdă din nou. Altă dată, am mers la școală cu bicicleta tatei. Am descălecat pe terenul de joacă și am pus bicicleta în suport. Când să mă întorc, aproape că am dat nas în nas cu directorul. „Să nu mai faci asta niciodată, strigă el, aici, în public, în văzul tuturor, să cobori de pe o bicicletă bărbătească.

¹ Ochiul-boului (în lb. franceză în original) – ferestre relativ mici, ovale, caracteristice etajului superior sau mansardei (n.red.)

Să-ți fie rușine!“ Eu l-am privit uimită. La ce se referă, mă întrebam, de ce îl deranjează?

Râsul lor suna uscat peste zăpada moale ca lâna. Înaintau cu greutate. Când ajunseră la hotelul lui Lotte, Anna se invită la cină. Stăteau față în față, sub un tavan roz-somon, cu un chenar ornamental alb și candelabre de cristal. La masa alăturată, era așezată o tânără care făcea un tratament de reabilitare postnatală la Institutul Termal. Fură de acord că ar fi mai bine să comande o carafă cu apă decât una cu vin. Ca *hors-d'oeuvre*, serviră un platou de *crudités* cu jambon de Ardennes și fâșii de porc afumat. Amândouă tăiară grăsimea de pe jambon și lăsară deoparte poreul afumat. Mama nou-născutului își împreună mâinile și închise ochii înainte de a lua cuțitul și furculița.

– Ai vrea și tu să... să... șopti Lotte cu un răs ironic în direcția femeii, adică... înainte de masă...

– Eu? Să mă rog înainte de masă? Anna își puse un șervețel roz în poală. Nu mă înțelege greșit, încă mai cred, în propriul meu fel, dar am renunțat la instituția Bisericii cu mult timp în urmă. Totuși, nu am uitat felul în care m-a ajutat Biserica, atunci. Nu subestima cât de puternic societatea și Biserica erau legate una de cealaltă. Au fost vremuri diferite, foarte diferite.

Jacobsmeier solicită ajutor din partea agenției de asistență socială pentru copii. Aceștia trimiseră o asistentă socială la fermă. Mătușa Martha începu să vorbească despre Anna, care trăgea cu urechea de după ușă. În tot acest timp, sărmana ei mătușă ținuse o viperă la sân: copilul nu voia să facă nimic, se combina cu bărbați mai în vârstă, era o târfă, așa tânără cum era. Spre uimirea Annei, asistenta socială o încuraja pe mătușă în filipica ei. Ultima ei speranță se pierdea în zare. Femeia venise să o ajute pe mătușa Martha,

nu pe ea. După ce aceasta termină să se descarce, femeia spuse calm:

– Acum, aș vrea să vorbesc doar cu copila.

Anna alergă înapoi în bucătărie. Cu un zâmbet satisfăcut pe buze, mătușa Martha veni să o cheme. Cuprinsă de premoniții sumbre, Anna intră în camera de zi, iar mătușa Martha ieși încrezătoare în șansele ei. Asistenta socială închise ușa în spatele Annei, se sprijini de ea, își deschise brațele și îi zise:

– Ai încredere în mine, o să te ajut.

Sub privirea ei, carc semnala că pricepuse minciunile mătușii Martha, rezistența Annei se topi. Înțelese că îi aruncase cineva un colac de salvare, cineva din partea căruia un semn din cap era la fel de bun ca un semn cu ochiul. Un reprezentant din altă lume, care era obiectiv și rezonabil și poate (ezită ea) mai iubitor. Afară, își vedea mătușa culegând pere chiar lângă fereastră, în speranța că avea să audă o parte din tirada tânărului pui de cuc. Anna se relaxă. Oare chiar era acesta sfârșitul sclaviei ei? Avea oare să nu mai fie la mila culegătoarei de pere deranjată mintal, capricioasă și neîncrezătoare?

Fu luată din casă așa cum era, în hainele de lucru. Primi o masă copioasă la Jacobsmeyer. Acesta îi dădu binecuvântarea lui și bani pentru haine, și îi făcu cu mâna în vreme ce ea pleca, pentru prima dată în viața ei într-o mașină, din satul de pe Lippe. Au urcat și au coborât dealuri, au trecut prin păduri în flăcări galbene și portocalii, până când se ivi un sat ale cărui case urcau, pe pantă, pentru a sc apropia cât mai mult posibil de hotarul bisericii care se înălța deasupra tuturor și de un eastel construit pe o structură din lemn, cu o mulțime de ferestre mici și acoperiș de ardezie. O mănăstire a Ordinului Clariselor se sprijinea de biserică. O călugăriță

într-un veșmânt negru se grăbi spre poartă, pentru a le întâmpina cu brațele deschise.

I se puseră comprese cu camfor pe vânătăile albastre, unguente pe tăieturile de la mâini – era înconjurată de calmul franciscan vechi de secole, păstrat cu grijă între zidurile groase –, câni mari cu lapte spumos – devotamentul altruist al călugărițelor care pluteau asemenea unor fluturi negri de-a lungul coridoarelor înalte. Din patul ei, putea să vadă castelul baronului von Zitsewitz – un nume dintr-un basm, asemenea marchizului de Carabas. Ajunsese la propriu în poala bisericii-mamă, împreună cu un grup de alte fete aflate în suferință, care fuseseră alese, cazuri grave. Toate păstrau tăcerea în privința trecutului lor, parcă printr-un acord tacit. Învățară de la măicuțe lucruri care să le ajute să se descurce mai târziu în lume: să coasă, să gătească, să aibă grijă de copii și chiar să servească la mese. Aveau o cameră specială, unde oameni veniți de afară puteau să mănânce la prânz, cobai bine hrăniți (*Mittagstischgäste*¹), care le consumau încântați experimentele.

Vești despre pregătirile mai mari care aveau loc dincolo de pereții mănăstirii nu ajungeau la ele. Nu aveau un radio sau ziare, ci doar un gramofon cu o colecție de cântece populare la modă, pe care dansau cu măicuțele mai tinere, sub privirea dezaprobatoare a cardinalului îmbrăcat în roba purpurie, formală, al cărui portret era atârnat deasupra șemineului. Tangoul „Was machst du mit dem Knie, lieber Hans”² o făcea pe Anna, cel mai adesea, să își piardă respirația. În pas sălbatic, dădea ocol ringului de dans, cu ciorapii atârnați și veșmântul partenerei împletit printre picioarele ei. Acesta era cel mai mare hit în mănăstire până ce, într-o zi, Anna ascultă cu atenție versurile și descoperi

¹ Oaspeți la prânz (în lb. germană, în original)

² Ce faci cu genunchiul, dragă Hans? (în lb. germană, în original)

că Hans folosea tangoul ca pretext pentru a-și băga genunchiul între picioarele partenerei lui cu fiecare bătaie de ritm. O avertiză pe sora Clementine, care se învățea în brațele unei orfane bine clădite, cu un zâmbet fericit pe față, de parcă s-ar fi aflat în brațele mirelui ei ceresc. Discul fu pus din nou, iar măicuța, încă respirând din greu, ascultă cuvintele cu ochii închiși. Clătina ușor din cap, în ritmul muzicii. Obrajii începură să i se înroșească și își deschise gura uimită. Ultimele sunete lăsară o tăcere jenantă în urma lor. Cu fruntea ridicată, sora Clementine se îndreptă spre gramofon și, cu două degete, ridică discul de pe platan. Urmând exemplul lui Hans, își ridică genunchiul. Izbi placa de el fără nici o remușcare, rupând-o în două.

Onoarea pătată a Annei fusese răzbunată, dar ca descoperi curând că aceasta era amenințată de umilințe mai mari. Unul dintre *Mittagstischgäste* era pădurarul, un bărbat de vârstă mijlocie, cu o cicatrice purpurie chiar în mijlocul capului său chel, ca și cum un chirurg beat ar fi făcut o încercare nereușită de lobotomie. Ori de câte ori ochii cuiva cădeau asupra ei, declara nepăsător că era rezultatul unei bucăți de șrapnel care îl lovise în timpul patrului de noapte. Anna îl servca cu respect conștiincios, având încă în minte *Nimic nou pe frontul de vest*. El era încântat de acest lucru – familiaritatea l-ar fi jignit. Într-o zi, cu un semn hotărât din cap, o chemă la el. O prinse de încheietura mâinii.

– Și... ochii lui străluceau sugestiv, își lasă măicuțele părul să crească?

– La ce vă referiți? Anna se gândi rușinată la capul tuns al surorii Clementine, emoționată de goliciunca vulnerabilă a acestuia.

– Păi, în curând, mănăstirile o să fie închise și toate o să trebuiască să își lepede veșmintele, spuse el cu un râs obseen. Atunci, o să vedem ce au ele drept picioare!

Dădu drumul mâinii ei. Tava ei plină cu veselă îi tremura în mâini. O trânti pe una dintre mese, ca să scape de ea, și alergă orbită din sala de mese, fără să se mai preocupe de ceilalți musafiri. Pulsul îi zvâcnea în tâmples, pașii ei răsuna pe coridoarele înalte. Bătu cu hotărâre la ușa maicii superioare. Odată aflată înăuntru, uită totul despre regulile de politețe și spuse pe nerăsuflăte despre dorința ei justificată ca acel *Mittagstischgäste* murdar să fie imediat târât afară de urechile lui de porc, din spatele farfuriei încărcate, prin coridorul mănăstirii și aruncat pe pavajul de granit, trântind ușa după el în așa fel încât pocnitura să îi bubuie în urechi timp de zile întregi.

– Ușor, șșșt, liniștește-te...! Stareța își ridică mâinile a rugă. Ce a spus exact?

– Că toate surorile trebuie să renunțe la veșminte, pentru că toate mănăstirile vor fi închise. Cum poate să zică așa ceva? gâfâi Anna.

Maica superioară se îndreptă spre ușa pe care Anna o lăsase deschisă și o închise cu grijă.

– Să ne rugăm, spuse ea, întorcându-se.

– Dar cum i-a venit această idee? insistă Anna încăpățânată.

Stareța oftă.

– Asta nu ne privește pe noi, nu e decât politică. Toți l-au ales pe acel antihrist, iar el vrea să închidă bisericile și mănăstirile. Să ne rugăm ca acest lucru să nu se întâmple niciodată.

– Antihrist? se bâlbâi Anna.

În mintea ei, pădurarul primi coarne de fiecare parte a cicatricei. Maica superioară își puse brațul pe umerii ei.

– Adolf Hitler, rosti ea cu blândețe.

În capul Annei avu loc un scurtcircuit. Omul dintr-o fotografie, Bernd Möller, unchiul Heinrich, se ciocniră laolaltă,

contradictorii, malefici. Apărătorul săracilor și al șomerilor se dovedea a fi un distrugător de biserici și mănăstiri. Unchiul ei avusese dreptate, dar acest lucru oare justifica atacul? Cum putuse să se înșele atât de amarnic? Era rușinată și, deopotrivă, simțea dispreț pentru aroganța titanică a acestui idealist: cum putea el să se atingă de creștinătate sau de Biserică după ce supraviețuiseră timp de nouăsprezece secole? Dumnezeu avea să intervină personal, era sigură. De aceea maica superioară spusese „Să ne rugăm“. O credință puternică. Nici un atacator nu putea să o doboare. Stareța se îndreptă spre fereastră și privi afară, cu o aureolă de frunze galbene în jurul basmalei ei.

– Ceea ce am discutat aici, rosti ea calmă, trebuie să rămână între acești patru pereți ai camerei mele. Nu discuta niciodată despre asta cu ceilalți, s-a putea să ai necazuri.

Anna aprobă din cap, deși nu îi era frică de nimeni.

Prima lună a anului 1933 era aproape pe sfârșite când Anna privi afară pe o fereastră de la primul etaj și văzu un steag gigantic atârând la răscrucea din centrul satului. Recunoscu picioarele păianjenului cu îndoiturile spre dreapta. Acestea începeau să se rotească dacă le priveai mult timp. Se grăbi jos fără nici un respect, pașii ei duduind pe scări.

– Un steag, strigă ea, năvălind în sala de mese unde două măicuțe așezau farfuriile pe masă cu precizia unui joc de dame. Au atârnat afară steagul acela, în mijlocul satului, și nimeni nu îl dă jos!

Maica superioară veni înăuntru din cauza gălăgiei, cu o expresie liniștitoare pe față.

– Dacă aș fi băiat, zise Anna ridicându-și mâna, atunci steagul nu ar mai fi acolo!

– Dar ești fată, îi aminti stareța, așa că poartă-te ea atare.

– Dar steagul... scăpără Anna, arătând prin zid spre lucrul care batjocorea cerul.

Maica superioară își scutură capul.

– Anna, îți lipsește moderația. Pentru tine există două posibilități: ori vei deveni ceva formidabil, ori vei sfârși în inocirlă – nu există cale de mijloc.

– Dar nazarineanul a spus... se bâlbâi ca cu respirația tăiată: „Pentru că ești călduț, nici rece, nici fierbinte, mă voi dezice de tine...”

Stareța râse indulgentă.

– Ach, Anna, am putea să dăm jos steagul, dar ceea ce reprezintă... împotriva aceluia lucru nu avem nici o putere. Hitler a devenit astăzi cancelar al Reichului.

Enervată, Anna fugi afară. Cuvintele „nu avem nici o putere” venite din gura maicii superioare erau o insultă la adresa Atotputernicului. Poarta mănăstirii se închise zgomotos în urma ei. Drumul ducea direct la răscruce. Se opri lângă catargul steagului. Își lăsă capul pe spate. Nu era decât o bucată de pânză. Dacă ploua, avea să se ude, dacă bătea vântul, atunci flutura. Nu mai rămăsese prea mult din caracterul provocator pe care îl văzuse de la fereastra primului etaj. De aproape, ca obiect, era dezamăgitor. Se întoarse pentru a vedea mai bine mănăstirea. Dar aceasta pălea neînsemnată, împreună cu biserica, vârfurile goale ale copacilor și griul de ianuarie al zidurilor și acoperișurilor, în comparație cu blazonul în roșu, alb și negru de pe vârful castelului de basm. Von Zitsewitz arborase și el steagul.

– Au fost atât de bune cu mine...

Anna își luă rămas-bun de la maici. Educația ei la mănăstire se încheiase, răceala tuberculoasă – vindecată, se îngrășase cu cincisprezece kilograme, rănilor vechi erau acoperite de un nou strat de piele tare. Faptul că reușise să își revină după ce fusese la pământ îi dădea o încredere nemaiîntâlnită în propriile forțe. Se întoarse acasă, la poalele muntelui, la râu. Nu avea să mai permită să se profite de ea vreodată. La întoarcerea ei, bucuria unchiului Heinrich strălucea de după reticența lui obișnuită. Gelozia mătușii Martha pentru înfățișarea sănătoasă a Annei, frustrarea că aceasta era încă în viață selipeau din spatele fațadei calme. Dar păstră tăcerea: ochii lumii (pastorul, asistența socială) erau ațintiți asupra ei de-acum înainte.

În timpul exilului voluntar al Annei, în sat se strecurase schimbarea. De când fiii de fermieri cu propriii cai putuseră să se înscrie în corpul de elită al lui Hitler, Reiter SA, popularitatea acestuia atinsese culmi nebănuite. Mai mult de-atât, acesta ridică statutul fermierilor la rangul onorific de furnizori ai celui de-al Treilea Reich, pivotul în jurul căruia se învârtea societatea, Reichsnährstand. Vechi

colegi de școală, frați și iubiți ai fostelor prietene ale Annei, aproape toată lumea se înscrie în SA. Acum, nimeni nu mai spunea: nu se face așa ceva. Numai în Congregația Catolică a Fecioarelor, din care ea făcea parte de la confirmarea de la paisprezece ani, erau câteva fete care împărțeau dezgustul Annei. Conducătoarea congregației, Frau Thiele, care le fusese tuturor profesoară, înființă în grabă un cor, un grup de dans și unul de teatru, pentru a-și împiedica elevele să adere la organizația nazistă de tineret, Bund Deutscher Mädel, BMD, care i-o luase înainte. Totuși, zilele ei de lider erau numărate. Un decret o obligă să se alăture sindicatului național socialist al profesorilor. Un alt decret le interzise membrilor sindicatului să facă parte din organizațiile bisericesti.

După liturghie, Jacobsmeyer o luă deoparte pe Anna.

– Ascultă, Anna, spuse el, privind-o conspirativ, de data aceasta, vreau să-ți cer ceva. Vrei să devii conducătoarea congregației, în locul lui Frau Thiele?

– Eu? Annei i se tăie suflarea. Eu nu am decât optsprezece ani, nu o să mă ia în serios.

– Șșșt, o calmă el, nu am terminat încă. În același timp, tu și un grup de fete de încredere o să vă înscrieți în BDM.

Anna căscă gura uimită. Pastorul își dezvăluie planul, zâmbind fin. Ele trebuiau să se infiltreze în secțiunea fetelor din Tineretul lui Hitler, să îi aducă rapoarte despre tot ce se întâmpla acolo și, în final, cu ajutorul lui Dumnezeu, să submineze secțiunea locală din interior.

– Ești în stare de asta, Anna, te știi de destulă vreme.

Anna îl privea uimită. Acest reprezentant al lui Dumnezeu, demn de încredere, pe care se putea conta, în hainele parfumate de tămâie, în care tocmai oficiase liturghia, nu se dădea în lături de la nimic! Faptul că ea fusese cea aleasă pentru această misiune o umplea de mândrie. În sfârșit,

putea să facă și ea ceva, în loc să rămână prinsă în fatalismul pe care îl predicase maica stareță.

– O faci sau nu? întrebă Jacobsmeyer.

O duminică dansa și cânta pentru Biserica Catolică, iar următoarea pentru Tineretul lui Hitler, într-o fustă albastru-închis, cu o bluză albă și o jachetă maronie, cu o eșarfă trecută printr-un inel împletit din fâșii de piele. Jacobsmeyer fu răsplătit cum se cuvine. Priiniră educație politică și învățară cum să scrie rapoarte de presă. Anna era lăudată pentru condeiul ei. Unchiul Heinrich se făcea că nu vede nimic, după ce fusese pus în temă de Jacobsmeyer. Într-o însorită zi de aprilie, directorul școlii, care și-o amintea pe Anna drept o elevă excepțională, sosi cu bicicleta la fermă.

– Ți-am adus ceva. Scoase din servietă o carte subțire. Vrei să înveți asta pe de rost? Practic, se organizează o sărbătoare mare de 1 mai, o scenetă.

Anna își șterse mâinile murdare de salopetă și o răsfoi rapid. Unchiul Heinrich se apropie suspicios.

– Kreisleiter, liderul politic al landului, caută o fată care să personifice Germania... Profesorul se juca nervos cu încuietoarea servietei. Aceasta trebuie să fie bine clădită și blondă.

– Și de ce tocmai Anna noastră? vru să știe unchiul Heinrich. Mai sunt destule fete blonde în sat.

– Pentru că ea este singura care vorbește corect germana și poate să recite poezii.

– Da, poate să facă asta, tună unchiul Heinrich, dar ascultă aici... Germania! Asta e prea mult.

– Nu mai avem pe nimeni altcineva, se apără directorul. Sunt un funcționar public. Am o familie. Trebuie să mă asigur că va fi așa cum trebuie.

Repetițiile ținură toată luna. La repetiția finală, Anna purta o perucă elaborată, cu bucle blonde, lungi. Cu o față

serioasă, trebuia să recite cele mai melodramatice versuri scrise vreodată de pana unui german. Un soldat întors din război, cu un bandaj însângerat în jurul capului, era așezat la picioarele ei. Anna se întoarse cu fața spre un orizont imaginar:

– Peste tot în jurul meu, văd nenorociri în ținuturile Germaniei, nici o rază de speranță, nici o rază de soare... sărmana, nefericita Germanie, toți fiii ei mor aici... oamenii sunt la pământ...

Singurul talent actoricesc necesar din partea soldatului era să pară mort într-un mod convingător, dar artera de la gâtul lui ignora orice fel de instrucțiuni și pulsa cu atâta hotărâre, încât Anna izbucni în râs la jumătatea elegiei. Tremurând din toate încheieturile, cu buclele ținând și ele isonul, Germania se împletici de pe seenă, cu mâna peste gură, de parcă ar fi fost pe cale să leșine dintr-un moment într-altul.

– Ce se întâmplă? strigă directorul printre dinți, pentru el eșecul nefiind o opțiune.

– Nu pot să continui, sughiță Anna în culise, dacă trebuie să fiu serioasă! Pentru numele lui Dumnezeu, bandajați-i și gâtul...

Dar în 1 mai, Germania nu ezită nici un moment. Interpretă cu atât de multă dăruire, încât se convinse și pe ea însăși, nu doar publicul. După aceasta, Kreisleiter deschise balul. Fără să îi acorde o șansă să se schimbe de costum, cu un semn autoritar din cap, o invită la dans. Valsară împreună pe ringul gol, cu bărbia ei pe epoleții lui, costumul ei de zeiță umflându-se în falduri, buclele descriind un cerc în jurul capului. În jurul lor, băieți în uniformă și fete cu ghirlande în păr priveau cu admirație. Kreisleiter dansa cu ea! Ea era simbolul tangibil a ceva în care ei credeau, fără să bănuiască faptul că acest simbol fusese furișat printre ei din tabăra adversă. Triumful i se urcase la cap.

Kreisleiter o ținea strâns, de parcă de atunci înainte avea să aibă grijă de soarta sărmanei Germania. Anna simțea că începe să cedeze tentației, permițându-și să fie condusă cu ochii închiși, bucurându-se pe deplin de noul ei statut. Cel anterior, acela al unui sărman copil orfan și maltratat, era acum învechit. După serbare, pluti înapoi acasă, pe un nor roz, cu margini aurii. Unchiul Heinrich sfășie acest nor cu septicismul său.

– Așa îi determină pe tineri să le facă munca murdară, spuse el disprețuitor, acești seducători. Acum, chiar și tu vezi care sunt tertipurile lor.

Organizația regională a BDM trimise în sat o tânără femeie cu părul prius cu grijă cu agrafe, pentru a le prezenta oamemilor gimnastica de dimineață. Începând de atunci înainte, trebuiau să se adune pe terenul pătrat de lângă biserică, la răsăritul soarelui, anunță ea, nu pentru a începe ziua cu Tatăl Nostru, ci pentru a înălța steagul, a intona imnul național, apoi Cântecul lui Horst Wessel¹ și a face gimnastică pentru a avea un corp sănătos și suplu – trebuiau să facă genuflexiuni, să își ridice brațele, să se aplece. Le ținu prezentarea cu o voce pițigăiată, cu accent de oraș. Îngăduitoarele fiice de fermieri o ascultau în liniște, în sinea lor fiind total înipotrivă. Cum puteau ele să combine aceste ritualuri cu inunca lor la fermă, care începea când încă era întuneric? Ochii Annei se îngustară. După ce femeia termină, ea păși în față.

– Vă invit, zise ea, să începeți gimnastica împreună cu mine, la ora cinci dimineață, la fermă. Puteți să poinpați apă, să le dați de mâncare găinilor și celor cincizeci de porci, să adăpați vițeei și, în timp ce mulgeți vacile, puteți

¹ Cântecul lui Horst Wessel sau Cântecul înălțării drapelului a fost de fapt imnul Partidului Nazist în perioada 1930–1945. Din 1933, naziștii au făcut din el un al doilea imn al Germaniei. (n.red.)

să ridicați brațele și să îndoiiți genunchii, cu animalele care stau liniștite prin preajmă.

Toți cei din cerc izbucniră într-un râs ușurat. Femeia râse împreună cu ei, șocată. Își aranjă ceva la coafură și dispăru în grabă. Pe aproape și totuși nevăzut, Jacobsmeyer îi înregistrează primul succes. Nu se mai auzi nimic despre gimnastica de dimineață.

În toamnă, Hitler îi invită pe toți fermierii la Bückeburg, lângă Hamelen, pentru a sărbători festivalul recoltei. Unchiul Heinrich se duse și el, din curiozitate, în ciuda propriilor convingeri. După ce se întoarse, căzu într-o tăcere înspăimântătoare, care ținu o săptămână. Oamenii de încredere deveniră tot mai rari în sat. Singura persoană căreia putea să îi spună vestea era Anna. Milioane de fermieri din întreg ținutul se adunaseră în acea zi, povesti el. În Saxonia Inferioară, inima țărâmului teutonic, plin de stejari sfinți, unde spiritul lui Widukind cutreiera ținutul, așteptaseră pe ambele părți ale drumului unde avea să aibă loc marșul. Unchiul Heinrich se afla printre ei. Citise *Mein Kampf*, știa că autorul voia să pună cuvânt cu cuvânt conținutul cărții în practică, știa cine avea să participe la paradă. Dar ceea ce s-a întâmplat i-a depășit toate așteptările. Apariția Führerului, regizată perfect de la început până la sfârșit, de artiști aleși cu grijă, le depăși pe cele ale lui Nero, Augustus și Cezar luați laolaltă. Mulțimea începu să aclame, unii începură să cânte, masele fură cuprinse de frenezie, steaguri în roșu, alb și negru fluturau pe cerul purpuriu. Adorația unanimă se îndrepta spre figura magică în mâinile căreia se afla soarta întregii națiuni. Unchiul Heinrich luptă împotriva tentației seducției de parcă ar fi căzut într-una dintre bulboanele din Lippe. Gâfâind, se smulse din acest organism gigantic, umflat și zgomotos, și fugi.

– O să îl urmeze orbește, prezise el, amăgiți de cântecul lui de sirenă. Până în abis.

Setea de putere a celui care îi conducea spre pierzanie era tangibilă peste tot. Nici măcar arhiepiscopul de Paderborn nu fu cruțat. Acesta organiza un pelerinaj la un altar al Fecioarei Maria într-o duminică anume. BDM convocă imediat o întrunire în aceeași duminică.

– Prea bine, spuse arhiepiscopul, atunci vom organiza pelerinajul duminica următoare.

BDM îi urmă iarăși exemplul. Arhiepiscopul nu se demoraliză și reorganiză din nou evenimentul, același lucru făcându-l și BDM. În cele din urmă, pelerinajul fu amânat pe termen nelimitat. Răbdarea Annei era pe sfârșite.

– De ce faceți asta, întrebă ea cu prima ocazie, de ce sabotati pelerinajul?

– La ce te referi? întrebă liderul BDM privind-o tâmp. Nu facem nimic.

– Noi suntem catolici, spuse Anna cu severitate, și vrem să mergem.

Ceilalți dădură din cap aprobator. Conducătoarea lor ridică din umeri.

– Eu nu știu nimic despre asta.

– Minți! I-ați pus bețe în roate arhiepiscopului Paderborn intenționat. Sunteți o șleahță prefăcută. Eu nu mai accept așa ceva. Sunt mai întâi catolică și apoi membră a BDM. Falsa inocență a conducătoarei o înfurie și mai tare pe Anna. Minți! Își împinse scaunul în spate, picioarele acestuia alunecând pe podea, și se îndreptă spre femeia care își ascundea nesiguranța în spatele unui zâmbet timid. Eu n-o să am nimic de-a face cu cineva care minte, strigă Anna. La revedere!

Ieși fără să salute și trânti ușa după ea. Toate scaunele fură imediat împinse în spate și tot efectivul filialei locale a BDM se ridică și părăsi camera. Conducătoarea rămase în urmă, cu mâinile ridicate într-un semn de uimire, părăsită. Misiunea încredințată de Jacobsmeyer se încheiase cu succes: organizația BDM din sat fu desființată.

Anna tocmai curăța cotețul porcilor – așezând paie pe jos – aruncând mizeria, când un Mercedes mare și negru intră în curte, cu un mic steag cu svastică pe capotă. „Cine mai sunt și ăștia“, se gândi ea, pășind curioasă în curte. O femeie solidă coborî, într-o uniformă decorată abundent cu insigne. „Cineva sus-pus, își dădu Anna seama, o Gauführerin.“ Șoferul rămase în mașină, privind fix în față. După o privire trufașă aruncată uneltelor agricole și ignorând-o pe Anna, femeia își îndreptă brațul spre unchiul Heinrich.

– Heil Hitler! O caut pe Anna Bamberg.

Unchiul Heinrich o privi plictisit și suspicios și nu spuse nimic. Enervată de parcă s-ar fi adresat din greșeală unui surdo-mut, ea se întoarse spre Anna.

– Heil Hitler! Tu ești Anna Bamberg?

– Da.

Anna fu inspectată din eap până-n picioare – salopeta plină de noroi și saboții nevopsiți.

– Tu ești cea care a excelat în scrierea rapoartelor de presă? întrebă ea sceptică.

– Da, spuse Anna, ștergându-și nasul de mânecă, aveți impresia că nu știu să scriu și să citesc pentru că strâng mizeria din cotețul porcilor?

Femeia ignoră această remarcă. Felul în care corpul ei fusese înghesuit în uniformă era aproape patetic, iar tensiunea cărnii strânse se transferase în expresia ei fixă,

încordată. Venise să o disciplineze pe Anna: cum a putut ea să desființeze BDM-ul pur și simplu?

– Pur și simplu? rosti Anna. Sunteți niște mincinoși, de aceea s-a întâmplat pur și simplu. Eu nu mai vreau să am nimic de-a face cu asta. Lăsați-mă în pace, am treabă de făcut. Se întoarse, își luă roaba plină de băligar și strigă peste umăr: Reichsnährstand¹ ocupă cea dintâi poziție în al Treilea Reich.

Auzi ușa Mercedesului trântindu-se brusc în urma ei.

– *Ça vous a plu?*² întrebă chelnerița, aplecându-se spre ele cu un zâmbet.

– *Non, non, je ne veux plus*³, spuse Lotte grăbită.

Anna începu să râdă.

– Te întreba dacă ți-a plăcut.

Da, desigur că lui Lotte îi plăcuse. Roși. Ce, în numele Cerului, mâncase? Mestecase și înghițise automat, captivată de povestea Annei. Imaginca dușmanului pe care o cultivate de-a lungul anilor începea să fie pusă la îndoială. Totul era cu susu-n jos, efectul alcoolului nu trecuse încă, masa îmbelșugată își cerea birul și lucruri ce fuseseră absolut sigure se prăbușeau. Două perechi de ochi o priveau așteptând – ce desert ar dori? I se recită o listă de dulciuri, dar ea nu mai putea înțelege nici un cuvânt în franceză. Cafca, nu voia decât cafea.

– Deci, vezi, zise Anna neobosită, reluând povestea de unde se întrerupsese, ce nebunie a creat Hitler la noi în sat. Și să-ți mai spun ceva. Acum câțiva ani, într-o excursie,

¹ Organizație guvernamentală, în Germania nazistă, responsabilă cu producția de hrană (n.red.)

² V-a plăcut? (în lb. franceză, în original)

³ Nu, nu, nu mai dorim nimic. (în lb. franceză, în original)

am ajuns întâmplător în Wewelsburg, știi, acolo unde obișnuiam să mergem la picnic cu căruțele. În timpul războiului, Himmler alesese castelul pentru a stabili un centru cultural pentru al Treilea Reich. A ridicat acolo un turn gigantic, de o frumusețe drăcească, un simbol al puterii. Puteau să facă astfel de lucruri naziștii. Mai mult de patru sute de oameni au murit la construirea aceluia monument. Cimitirul în care au fost îngropați a fost distrus mai târziu. Ironia este că acum oameni din toată lumea se adună acolo, toți sunt copleșiți de frumusețea lui. Planul lui Himmler încă mai funcționează, ăsta e lucrul cel mai îngrozitor. Turnul acela ar trebui vopsit tot în roșu. Ar trebui să picteze pe el martiriul evreilor.

Lotte privi speriată împrejur. Anna începuse să vorbească din ce în ce mai tare. Ultima propoziție răsunase provocator în camera roz, adormită. Îi făcu Annei semn cu mâna să vorbească un pic mai încet. Anna pricepu aluzia.

– Ei bine, continuă ea pe un ton înal coborât, de când s-a schimbat situația politică, au construit acolo un mic muzeu al războiului. M-am plimbat puțin pe-acolo. Aveau expuse tot felul de lucruri. Am descoperit imediat două buletine de vot din satul nostru, frumos înrămate. Unul era din 30 ianuarie, atunci când Hitler a venit la putere, și altul din martie același an, cu ocazia amendamentului constituțional care îi dădea puterea de a da legi, trecând peste parlament. Inima mi s-a oprit în loc. Se pare că unchiul Heinrich se înșelase amarnic; la momentul respectiv, el crezuse că în sat nu erau decât câțiva idioți cu simpatii național-socialiste. Din acele hârtii rezulta evident că, în 30 ianuarie, deja un sfert din consătenii noștri votaseră pentru Hitler, iar două luni mai târziu, se ajunsese la două treimi. Fermierii, brutarul, zarzavagiul, partenerii unchiului Heinrich la partidele de

cărți – dintr-odată, toți apăreau într-o lumină diferită. Am fost șocată după atâta amar de vreme. Tot timpul, lucrul acesta rămăsese ascuns, iar el nu a avut habar.

Își puse mâna peste a lui Lotte și o privi îngrijorată.

– Câteodată, îmi fac griji că se va repeta. Această idee ridicolă de „O singură națiune“, toată gălăgia pentru reunificare, intensificarea naționalismului. N-aș fi crezut niciodată că oamenii încă sunt predispuși la o asemenea idioțenie, într-o Europă unde poți zbura de la Köln la Paris într-o oră, iar la Roma în două ore. Lucrul acesta mă deranjează. Nu vreau să fiu o Casandră, dar...

– E altfel pentru noi, o întrerupse Lotte.

– Da, olandezii... nenorociți negustori de condimente! replică Anna. Voi aveți o atitudine diferită față de străini, pentru că ați fost implicați în comerțul mondial de la început. Dar germanii, te-ai gândit vreodată ce fel de oameni suntem noi; omul obișnuit nu a fost niciodată cineva, nu a avut niciodată nimic. Nu a avut niciodată șansa unei vieți deosebite. Și dacă avea din întâmplare ceva, atunci venea un război și totul era pierdut. Și tot așa, vreme de secole.

– Dar atunci de unde au prusacii mândria lor specifică? Lotte se chinuia să fie atentă, în ciuda oboselii.

– Dacă nu ai nimic și ești un nimeni, atunci ai nevoie de ceva de care să fii mândru. Hitler a profitat cu ingeniozitate de acest lucru. Omul de jos a primit o funcție, un rang, un grad: administrator de cartier, conducător de grup, comandant provincial. În acest fel, puteau să comande, puteau să se afirme.

Sosi cafeaua. Lotte era ușurată. Își ridică nerăbdătoare ceașca la buze. Anna o studie obosită.

– Olandezii și ceștile lor de cafea. Viețile și fericirea lor depind de ea, de când primele boabe de cafea au sosit din colonii.

Lotte contraatacă.

– Și nu ai avut niciodată nici cea mai mică simpatie pentru Hitler?

– Simpatie? *Meine Liebe!* Îl consideram dezgustător. Vocea aceea de general: *Vórrr Vierrrzehn Jáhrrren! Die Schande von Verrrsáilles!*¹ Nu simțeam nimic pentru el. Eram un copil ascultător al Bisericii Catolice și credeam ceea ce îmi spunea preotul, pentru că el era bun cu mine. Foarte simplu. Totuși mulți catolici supuși au cedat în cele din urmă tentației. Goebbels, care el însuși fusese crescut de către iezuiți, a introdus cu viclenie tradiționalele valori catolice, care erau adânc înrădăcinate în oameni, în propaganda nazistă. Erau glorificate puritatea și castitatea popoului german. Bărbatul german nu se preocupa de sex decât atunci când își alegea o soție: o curată femeie germană, desigur, care nu fuma, nu bea, nu se machia și nu avea copii nelegitimi. Se căsătoreau și făceau doisprezece copii, pe care îi dăruiau Führerului. Idealurile acestea le-au fost băgate în cap cu forța.

Lotte suspină, privindu-și ceașca goală.

– De ce suspimi? o întrebă Anna.

– Anna, toate acestea sunt prea mult pentru mine în acest moment.

Anna își deschise gura și o închise la loc. Își dădu seama că prefera să vorbească doar ea, că voia să explice totul, totul, căutând la nesfârșit justificări. Despre soarta

¹ De paisprrezece ani! (Tratatul de la) Verrrsáilles este o rrușine! (traducere literară din lb. germană)

populațiilor din zonele ocupate de ei, despre care germanii fuseseră între timp informați pe deplin. Dar erau obligați să tacă în legătură cu lucrurile prin care trecuseră ei în cei doisprezece ani de tiranie: ce motive avea agresorul să se plângă dacă își făcuse asta cu mâna lui?

Se stăpâni.

– Dacă trăncănesc prea mult, trebuie să mă oprești, Lotte. Și tata făcea asta, cu mult timp în urmă, mai ții minte? Își băga degetele în urechi și striga: „Liniște, Anna. Te rog, liniște!“

Lotte nu își amintea asta. De fiecare dată când încerca să se gândească la tatăl ei adevărat, imaginea tatălui olandez se suprapunea cu hotărâre, de neșters peste imaginea lui, tocmai pentru că arătau la fel. Cafeaua începea să își facă efectul, se simțea din nou înviorată. Dar Anna trebuia să își controleze talentul. Destul cu politica, acum era rândul ei.

8

Stăteau pe pietrișul greblat, cu mirosul trandafirului călărător din ce în ce mai profund în căldura serii de vară. Lotte privea fix marginea pădurii, care devenea din ce în ce mai întunecată. Mama ei se legăna ușor în ritmul *Concertului pentru vioară în sol*, al lui Bruch, care nu își pierduse deloc puterea revărsându-se pe fereastra deschisă. În fața lor stăteau doi iubitori de muzică veniți să admire reproducerea sunetului. Sammy Goldschmidt, flautist în Orchestra Filarmonică a Radioului, asculta cu ochii închiși. Ernst Goudriaan, învățăcel în atelierul unui creator de vioară din Utrecht, își sprijinea bărbia pe vârfurile degetelor. Gazda evenimentului manevra echipamentul, ascuns vederii în culise. După terminarea concertului, veni afară, pentru a-și umple din nou paharul și a refuza laudele lor cu o modestie înecătușă. Chiar în acel moment, o privighetoare începu să cânte în pădurea care se transformase acum într-o imensitate impenetrabilă.

— Vrea să se ia la întrecere cu Bruch, sugerează Ernst Goudriaan.

Ascultară uimiți misteriosul cântec solo, un pur triumf nocturn, creat nu pentru o audiență imaginară, ci pur și simplu

pentru propria desfătare. Tatăl lui Lotte stătea pe marginea scaunului, uimit de muzica produsă de instrumentul perfect din adâncurile pădurii. Dădu pe gât două pahare cu gin maturat, unul după celălalt, și clătină din cap:

– Exceptional, ce sunet!

În seara următoare, se strecură în pădure asemenea unui hoț, cărând după el echipamentul de înregistrat, pentru a găsi o poziție strategică, dar privighetoarea își anulă reprezentarea. Se dăruie acestei activități cu multă răbdare. Seară după seară, îi vâna vocea cu perseverență încăpățânată, până ce miracolul se repetă chiar deasupra capului său și reuși să îl captureze pe un disc lăcuit, pentru totdeauna. Se duse la stația de radio cu trofeul lui de vânătoare.

– Avem o surpriză pentru ascultători: emisiunea fu întreruptă pentru a transmite privighetoarea, aproape în direct, în eter.

„De ce nu înregistrează și vocea mea?” se gândi Lotte. Cu cât mama ei îi urmărea tot mai meticulos spectacolele – căci nu lipsea niciodată atunci când corul cânta undeva, fiind recunoscută imediat în marea de capete necunoscute după cocul ei roșcat și strălucitor –, cu atât el devenea mai neatent atunci când ea cânta la radio. Spre enervarea tuturor, începea să răsucescă distrat butoanele, de parcă ar fi apărut vreo interferență în reproducerea sunetului. Oare nu putea suporta faptul că nu era el singura persoană care aducea muzica în casă? Sau era pentru că ea nu își moștenise talentul muzical de la el? Propriul ei tată apărea câteodată sub forma unui dor nedefinit, ca și cum l-ar fi privit printr-un geam aburit. Voia să șteargă condensul de pe sticlă, pentru a-l vedea așa cum fusese el, pentru a sparge coconul tăcerii, pentru a-i auzi vocea așa cum fusese ea. În toți acești ani, el fusese adormit în ea, iar acum absența lui completă se infiltra în ea – o negație,

un nimic total. Cu Anna era altceva. Lotte și-o amintea mai ales într-o succesiune de mișcări: picioare rapide pe podeaua de piatră, sărind în sus și-n jos, voce puternică, un corp durduțiu, care se potrivea exact cu al ei în mijlocul unei saltele enorme. Anna. Un gând conspirativ, un sentiment secret. Nu era despărțită de Anna numai de o graniță, numai de distanță, ci și de perioada de timp care se scursese, de relații de familie opace.

Dar Anna trăia, chiar dacă vestea sosi prin Bram Frinkel, în vârstă de opt ani, care venise în Olanda din Berlin, la jumătatea anului școlar. Koen îl aduse acasă după școală – fotbalul nu se sinchisea de barierele lingvistice. Lotte începu să stea de vorbă cu el în propria lui limbă. Cuvintele îi erau la îndemână, ea și cum nu încetase niciodată să le folosească. Pentru el, ea era o enclavă a țării de origine, la fel și el pentru ea. Îi spuse nepăsător de ce părinții lui trebuiseră să plece: evreii nu mai aveau ce căuta în Germania. Tatăl lui, un violonist, putea să își practice profesia în Olanda. Lotte îl învăță să pronunțe cuvinte greu de rostit din olandeză, iar el se strâmba din cauza sunetului „g” aproape imposibil și a „ij”-ului minuțios. Koen reacționează cu surprindere și dezgust constatând fluentă germană a surorii sale. Jignit, se jua singur cu mingea, la câțiva metri depărtare, în timpul discuțiilor ei private cu Bram.

Se întâmplă un lucru pe care nimeni nu îl credea posibil. Mama lui Lotte, cea radiantă, cea indestructibilă, se îmbolnăvi de ceva care nu putea fi încurajator diagnosticat drept gripă sau răceală. Primul simptom fu acela că își dădu soțul afară din dormitor. De atunci, acesta dormi pe un pat improvizat în atelierul său, în miros de sudură și siguranțe arse. În timpul zilei, se mișca prin casă posac, o stare pe lângă care celelalte pase proaste ale lui din trecut păleau, prin comparație. Dinspre patul ei de lângă fereastra cu trei areade, care

dădea spre rododendroni, pajiște, șanț și marginea pădurii, copiii puteau să audă direct prin podea torentul de acuzații furioase îndreptate spre tatăl lor. Medicul familiei urca scările, cu capul plecat. Părea că și el era în pericol să cedeze forțelor care se dezlănțuiau asupra tatălui lor, la primul etaj. Sprijinindu-se înfrânte de masa din camera de zi, fiicele ei făceau presupuneri despre natura acestei boli ciudate, fără să bănuiască faptul că aveau să afle totul despre starea mamei lor numai după ce toate tabuurile aveau să dispară, ani mai târziu.

Boala începuse cu o neîncredere în soțul ei, care se întorcea din ce în ce mai târziu din călătoriile lui la Amsterdam. Într-o seară, îl urmări împreună cu o prietenă, machiate strident, îmbrăcate în haine la modă, cu gulerele ridicate și cu pălării gen Pola Negri. Îi vorbiră cu voci prefăcute, în dialectul din Amsterdam. El nu le recunoscuse la lumina felinarului de pe stradă, ascunse în penumbra pălăriilor. Atunci când, asemenea unui client obișnuit, le dădu de înțeles că era pregătit să cedeze avansurilor lor, ele se prinseră strâns de braț una pe cealaltă și fugiră șocate, lăsându-l în urmă nedumerit. Ulterioara fază a bolii fu adusă acasă din capitală și transmisă și ei. Acesta era cel mai tangibil simptom, iar doctorul putea să îl combată cu injecții. După aceea, ea se cufundă într-o stare ursuză, care fu urmată de accese de furie. Privită retrospectiv, aceasta a fost faza premergătoare vindecării, o vindecare pe care avea să o obțină pe o cale neobișnuită.

Fetele ei nu aveau nici cea mai vagă idee despre aceste lucruri în timp ce discutau în jurul mesei, ca niște găște proaste. Primiseră înfornării sexuale minime, care puteau fi însumate în mottoul voios al mamei lor: „Natura trebuie să își urmeze cursul“. Dar acea natură care o ducea pe ea înapoi în brațele marelui scandalagiu după fiecare ceartă

le făcea să fie profund suspicioase. Ideea de a fi legate de un bărbat asemenea tatălui lor pentru întreaga viață era un contraceptiv eficient sută la sută, încât uici una dintre ele nu fusese sărutată vreodată. Nici măcar Mies, cu hainele ei strâmte și gura lacomă. Acest lucru se combina și cu faptul că mama lor părea să se răzvrătească inconștient împotriva sorții impuse de natură, permițându-le fetelor ei să citească literatură subversivă despre slujnice care rămâneau însărcinate cu stăpânul casei, despre mame cu doisprezece copii în subsoluri umede, care trebuiau să se apere în fiecare seară de mâinile dornice ale soților beți, despre negrese sclave, abuzate de cei care le cumpăraseră pentru câțiva arginți. Femei din operele lui Emile Zola, Dostoievski, Harriet Beecher Stowe. Dacă aceasta era „viața completă” – unde natura era lăsată să își urmeze cursul –, atunci, pentru moment, așezate în jurul mesei, fiicele ei nu voiau să aibă nimic de-a face cu ea. Așa că își plecau timide capetele în timpul izbucnirilor de furie care veneau de sus asemenea unor furtuni împotriva cărora erau lipsite de putere.

Dintr-odată, totul se liniștește. Fără nici o altă explicație, mama lor se ridică din pat, se îmbracă grijulie și părăsi casa în liniște, cu o expresie distrată pe față. Fiicele ei se holbară incredule după ea, urmărind-o cum dispărea în ploaia mărunță, pe bicicleta ei, cu ținuta dreaptă pe care o cunoșteau atât de bine. În acea după-amiază, fu livrat un tablou lat de un metru jumătate, o reprezentare impresionistă a zonei mlăștinoase pentru care mama lor avea o afecțiune specială: nori grei, amenințători pe un cer argintiu, reflectați într-un lac lin, mărginit de stuf și sălcii. La scurt timp după asta, cea care cumpărase tabloul de la un pictor de viitor și care avea să sufere financiar din acest motiv se întoarce complet vindecată, cu obrajii îmbujorați de răzbunare. Tabloul primi un loc de cinste în camera de zi, deasupra sistemului

de sonorizare al soțului ei, în competiție tăcută cu acesta. În vremuri mai liniștite, bărbatul ar fi început, cu siguranță, un război din pricina acestei achiziții extravagante. Acum, cu un entuziasm vizibil prefăcut, profită de ocazie pentru a permanentiza neașteptata vindecare. După mai puțin de un an, se născu consecința – Bart – restaurării păcii.

Lotte căuta în muzică o compensare pentru toate aceste sentimente enigmatice. Aceasta avea o structură: felul în care erau aranjate notele, purtate de ritm, fiecare îndeplinind o funcție în marea totalitate, atingând spiritul printr-un ansamblu măiastru. După terminarea examenelor de înscriere la liceu, se cufundă cu zel îndoit în lecțiile de canto și teoria armoniei. Un lucru enervant era faptul că pianul ei se afla în aceeași cameră cu gramofonul. Un aranjament simbolic: în timp ce ea exersa, tatăl ei intra în cameră și pune un disc pur și simplu sau lua o carte din bibliotecă și îi spunea să facă liniște, pentru că el voia să se concentreze. Ea stătea paralizată la pian, cu sudori reci scaldându-i spatele. Nu putea să mai respire atunci când era în aceeași încăpere cu el, de parcă el ar fi folosit tot oxigenul. Ea își închidea ochii și ceda în fața acestei expresii a puterii sale. Își proiecta în spatele pleoapelor o lume arcadiană, în care întreaga familie mergea îndoliată în spatele sicriului lui, în acompaniamentul cântecului unei privighetori.

În ziua când sora ei cea mai mică împlinea patru ani, s-a părut că această imagine de vis a ei era pe cale să se îndeplinească. În drum spre casă de la muncă, în acea după-amiază, tatăl ei trebuia să ridice o comandă de la cofetar. Din cauză că Harley-ul lui era la reparat, i-a cerut unui motociclist la fel de entuziast ca și el să îl ducă acasă. Părăsi magazinul cu o cutie de tort în mâna dreaptă și o pungă de biseuiți în stânga. Se sui cu grijă în spatele colegului său. Pentru a nu strica tortul, se apropiară cu viteza melcului de o intersecție

pe care trebuiau să o traverseze. Din stânga, în viteză maximă, aplecat mult peste ghidonul motocicletei, veni un bărbat care își dădu seama că trebuia să acorde prioritate abia când tatăl lui Lotte era întins nemișcat pe pământ, într-o ciudată poziție răsucită, cu capul pe marginea bordurii, între o pungă de biscuiți sfărâmați și o cutie cu un tort strivit, cu o șuviță de sânge care i se scurgea din colțul gurii.

Își recăpătă cunoștința în ambulanță.

– Unde mă duceți? întrebă el suspicios.

– La spital.

– Nu, nu, protestă el, ridicându-se, vreau să mă duceți acasă. Nu există nici o asistentă medicală mai bună decât soția mea.

Dorința i-a fost respectată. Fu adus înăuntru pe o targă.

– Aveți grijă la cap, îi avertiză el la o cotitură a scărilor, tavanul este foarte jos aici.

Soția lui deschise ușa dormitorului cu o mână tremurătoare. În timp ce medicul familiei făcea să sune clopoțelul de la intrare, îl așezară pe invalid în pat. El le mulțumi politicos în vreme ce plecau, dar, atunci când doctorul începu să îl examineze și îl întrebă despre circumstanțele în care avusese loc accidentul, el murmură surprins:

– Un accident? A avut loc un accident?

– Ai avut un accident, spuse doctorul solemn, și tocmai ai fost adus acasă.

– Cine? Eu? Se încruntă obosit. Unde e soția mea?

– Stă aici, lângă mine.

În vreme ce copiii așteptau neliniștiți la parter, sub ghirlande colorate, doctorul diagnostică ezitant o contuzie gravă și câteva coaste rupte. Pentru a fi sigur, chemă un specialist care sugerează indiferent o fractură serioasă la baza craniului, ceea ce aduse în casă o amenințare ce avea să elimine toate semnele de viață timp de șase luni.

– Trebuie să așteptăm, zise el, nu putem să facem nimic altceva decât să așteptăm.

Marie și Jet dădură jos ghirlandele, cu convingerea tăcută că fiecare minut în care acestea rămâneau atârinate agrava starea tatălui lor. Eefje se jua indiferentă cu noua ei păpușă, într-un colț al camerei despuiate.

Tatăl lor trebuia să stea întins pe spate. Cenușiu, nemișcat, cu ochii închiși, stătea întins în camera întunecată, care mirosea a dezinfectant și a apă de coloină, de parcă era deja un priveghi. Cu siguranță, nu era mort, dar asta nu era viață. Zi și noapte, soția îi umezea fruntea, tâmplele și încheieturile mâinilor cu un prosop umed și îl hrănea cu linguri cu apă caldută printre buzele crăpate. Respirația îi șuiera din cauza coastelor rupte. Din când în când, gema din lumea părăsită unde plutea pe aripile argintii ale morfinei. Copiii mai mici fură duși la o soră a mamei lor: tăcerea absolută era una dintre condițiile refacerii. În casă, totul era executat cu degete de catifea: mergeau pe vârfuri, șopteau, se temeau de sunetul propriei respirații. Cu absența radicală a sunetului și reducerea nefirească la tăcere a lui Beethoven și Bach, a sopranelor și baritonilor, mezzosopranelor și basilor, era de parcă aduceau neintenționat moartea în casă, crcând o atmosferă în care aceasta putea să prospere. O puteau auzi zornăind în spatele ușilor închise.

Când venca rândul lui Lotte să stea de gardă și privea țepii ca un mucegai care îi împodobeau obrajii trași, avea bănuiala vagă că el ajunsese în acea stare din cauza puterii imaginației ei. Regreta fanteziile de răzbunare pe care el i le provocase. Oare chiar existase o mânie disimulată în comportamentul lui sau era egoismul lui obișnuit? Spera cu ardoare că avea să supraviețuiască, altfel ea ar fi trebuit să își cenzureze cu strictețe toate gândurile. Mai mult decât atât, imaginea tatălui ei adevărat în timp ce aștepta moartea

înconjurat de membrii familiei răzbea prin sentimentul ei de vinovăție. În toți acei ani, reușise cu succes să o țină departe, dar aceasta ieși la suprafață din nou ca rezultat al asemănării izbitoare combinate cu sentimentul de alienare și teamă pe care aceasta o provocase. În acest fel, veghea era o formă constantă de tortură de sine, pentru că evoca de fiecare dată acest amestec de sentimente.

După câteva ore, era eliberată de mama ei, care stătea de pază ca un sfinx tot restul zilei. Câteodată, își apleca urechea spre el, pentru a verifica dacă încă era în viață.

– N-o să te las să pleci, șoptea ea, scandalagiul meu bătrân.

Nu uita însă să aibă grijă de ea însăși. Își schimba regulat rochia, pentru ca, în rarele ocazii când el își deschidea ochii, să găsească alături o femeie atractivă. Printre draperiile trase puțin, ea putea să vadă răsăritul și apusul soarelui, ceața de deasupra câmpiilor, să audă ugiutul porumbeilor. Noaptea vedea stelele. Nu putea să aprindă o lumină, ca să citească o carte, iar acesta era poate cel mai mare sacrificiu al ei.

Totuși, în ciuda prezenței ei grijulii, nu reuși să prevină apariția unei pneumonii duble, cu pleurezie, după trei săptămâni. Doctorul era un actor prost: evident, îi era foarte dificil să ascundă faptul că pacientul putea să moară în orice moment. Aranjă venirea unei asistente de noapte care trata crizele de febră cu comprese reci. În timpul nopții, delirul pacientului era singurul sunet care putea fi auzit în casă. Asistenta îi punea pungi cu cuburi de gheață pe cap.

– Nu, protestă el, ridicându-se din vis cu ochii ficși, aruncând pungile cu mișcări bruște ale brațelor, nu vreau să fiu rege al Angliei, nu vreau, nu vreau!

Asistenta luă pungile și îi împinse ușor capul înapoi pe pernă.

– Trebuie să stați întins, insistă ea.

– Nu vreau coroana aceea, se plânse el, o vreau pe domnișoara Simpson! Răzvrătit, se cufundă din nou în somnul lui febril, adânc.

După ce criza îi trecu, deschise ochii și, cu un oarecare calm, observă fața femeii străine schimonosită de un șoc care îi făcuse părul să i se zburlească. Ea îl privi fioroasă pe sub sprâncenele stufoase, cu expresia ei obișnuită, care nu era menită să transmită nimic deosebit.

– Semănați foarte mult cu Beethoven, spuse el uimit.

– Aveți un spirit de observație deosebit, recunosc eu ea, de fapt, suntem rude.

Tocmai se pregăteau să respire ușurați când un cheag de sânge din picior puse iarăși pe tapet probabilitatea morții. Doctorul se încurcă în tratamente contradictorii: pacientul trebuia să stea ridicat din cauza trombozei, dar era vital să stea întins pe spate din pricina fracturii craniene.

Pentru că vizitarea pacientului fusese interzisă, casa era izolată de restul lumii, o insulă în centrul căreia se afla sărmanul corp bolnav. Pentru a scăpa din acest vacuum, din această întrerupere a vitalității obișnuite, Lotte se plimbă prin grădină și ajunse în fundul livezii. Își trecu mâna peste vopseaua cojită de pe vechea căsuță, luă o bucată de mușchi, rupse o crenguță din nukul a căruia coroană robustă simboliza cei paisprezece ani trecuți. Mecanismul de rotire al casei ruginise complet, astfel încât partea deschisă era orientată permanent spre est. Spre est. Se așeză pe un scaun de bucătărie șubred și își imaginează o Anna necunoscută, în anul 1936. Nu într-o formă fizică bine definită, ci ca o acumulare de energie, luminoasă, arzătoare. Anna era în viață. Fu cuprinsă de remușcări, pentru că nu se gândise la ea tot acest timp, de parcă Anna ar fi devenit o cauză pierdută. Încercă să se pună în locul unui copil cu o infecție la plămâni, care zăcuse privind în jur cu o uimire febrilă. Lucrul

pentru care fusese prea tânără, prea bolnavă, prea neajutorată pentru a-l încerca părea acum ridicol de simplu: să se urce într-un tren spre Köln. Își imagina cum ar fi să vadă orașul din nou – chiar și numai gândul la Anna era un mic antidot împotriva permanentului flirt cu moartea tatălui ei.

Duminică, el rămase brusc fără aer. Asemenea unui pește pe uscat, își căsca gura încercând să înghită flămând aerul. Soția îl propti de perne, îi dădu apă, îi descheie pijama – el își duse mâna spre inimă. Fu anunțat medicul de familie. Un doctor de gardă necunoscut îi făcu o mare injecție direct în inimă.

– O ultimă încercare de a-l salva, șopti el, punând seringă înapoi în geantă, pregătiți-vă pentru ce e mai rău, doamnă.

Ore de așteptare. Era o minune că rezistența ei nu se epuizase încă, după toate acele luni. Întrebarea „Va supraviețui sau nu?” era atât de prezentă în atmosferă, încât Lotte se ducea în pădure de teamă că un gând involuntar, care ar fi reușit să scape cenzurii, ar fi putut deveni fatal dacă s-ar fi aflat în apropiere, într-un moment critic. El luă o înghițitură de apă și îi ceru soției să pună *Recviemul* lui Mozart la gramofonul de jos, la volum maxim, cu toate ușile deschise. Cu o mână tremurătoare, ea lăsă acul să coboare pe disc. Sunete melancolice pluteau spre etaj. Jet izbucni în lacrimi.

– Fii fericită, spuse mama ei, că nu auzi muzica la înmormântarea lui, ci că el poate să se bucure de ea.

După această apoteoză, procesul de vindecare demară încetul cu încetul: cu stil, el se întoarse la viață. Treptat, i se permise să primească vizite.

– Dar ce s-a întâmplat cu Hans Koning? se plângea el, încă străveziu și slăbit.

– O să vină cu siguranță, îl liniști soția.

– Dar știe care e situația?

– Desigur.

Dar profesorul nu dădu nici un semn. Pe cât de sigure erau vizitele săptămânale cu care onorase casa înainte de accident, pe atât de încăpățânată era acum absența lui. Mama lui Lotte îi dădu un telefon. El apărură la ușă cu o expresie nenorocită, răspunzând politicos chemării ei. Se împletici sus, pe scări, se lovi la cap acolo unde acestea coteau și rămase jenat la capătul patului, fără să strângă mâna pacientului.

– Ce mai faci? întrebă el, tușind uscat în spatele enormei mâini cărnoase pe care o folosea de obicei pentru a respinge argumentele.

Pacientul nu își ascunse bucuria. Simpla prezență a prietenului său de suflet îi aduse mai multă culoare în obraji decât toți ceilalți vizitatori laolaltă.

– Stau întins aici, dar... suspină el, mi-e incredibil de dor de serile noastre de sâmbătă...

Hans Konig îl privi tensionat.

– Ascultă, dragul meu prieten, nu mă simt deloc bine în camerele bolnavilor... Pentru a demonstra acest lucru, privi împrejur torturat, de parcă încerca în van să supraviețuiască într-o atmosferă otrăvită. Vreau să spun, pur și simplu, nu pot să suport asta nici pentru un minut măcar!

– Dar... se bâlbâi pacientul, nevenindu-i să creadă.

Profesorul se îndreptă spre ușă.

– Dă-mi un semn când îți revii complet, zise el cu mâna pe clanță. Însănătoșire grabnică!

Ținând cont de alergia pe care o avea față de boală, nu reveni deloc în timpul lunilor de însănătoșire lentă. Pacientul avu de luptat cu perioade de depresie. De ce prietenul cel mai bun stătea tocmai acum departe de el, când avea nevoie mai mare de compania lui pentru a-și ascuți din nou mintea încețoșată, pentru a-i stimula imaginația, pentru a

putea să-și susțină cu bravură vechile opinii. Absența profesorului era o înfrângere personală.

– Contez eu oare pentru cineva? se întreba el sprijinit de perne. Sunt un niimeni. Ce am realizat eu în viață? Nimic. Nu am nici un fel de poziție în lume. De ce nu am murit pur și simplu?

Soția se grăbea să îl convingă de excelența sa, accentuându-i meritele cu generozitate, alungându-i stările neplăcute. Credea în aceste vorbe cu sinceritate, sperând cu fervoare că el avea să revină la vechea lui stare. Rezistența lui cedă imediat în fața laudelor.

– Ești o femeie minunată, șopti el, adormind consolată.

O trecere impresionantă a granițelor a reprezentat-o ziua pe care nu aveau cum să o uite vreodată, ziua în care coborî la parter, înaintând pas cu pas în camera de zi, amețit din cauza efortului, pentru a bea o ceașcă de cafea în fotoliul care fu împins în grabă lângă șemineu. Banca din grădină fu următorul punct de referință. Cucerea teritoriul puțin câte puțin, până când, într-o zi când era singur acasă, deveni prea ambițios în dorința lui de a obține victorii. Poate că absența soției îl neliniștise, poate că nu mai putea să reziste după atâtea luni de reprimare a nevoii unui schimb de idei. Cedând unui impuls nebunesc, se împletici pe scândura de peste șanț, încet, concentrându-se, cu un picior care îi șchiopăta puțin din cauza trombozei, cu inima bătându-i agitată. Când ajunse la casa familiei König, de cealaltă parte a pădurii, din pură extenuare, îmbrățișă unul dintre cei doi stâlpi vopsiți în verde-închis, care susțineau acoperișul verandei. Nu a știut cât de mult a atârnat acolo, luptându-se cu palpitațiile, încercând să-și recapete respirația, în tot acest timp fiind cuprins de teama că profesorul avea să îl găsească în acea stare. Apăsă soneria abia după ce își reveni puțin. Chiar prietenul lui deschise ușa, purtând

un costum din trei piese, cu un lanț de ceas de argint prins asemenea unei ghirlande la piept. Barba îi tresări de frică.

– Vai, Doamne, ce cauți aici? Ești ultima persoană pe care mă așteptam să o văd. Îmi pare rău... continuă pe un ton șoptit, de parcă se pregătea să-i dezvăluie celuilalt un secret, așteptăm musafiri care trebuie să sosească în orice moment. Cum ai reușit să găsești un moment atât de nepotrivit? Mai bine, hai înăuntru și poți să pleci pe ușa de la bucătărie.

Tatăl lui Lotte se împletici pe coridor și se prăbuși pe un scaun din bucătărie.

– Un moment, rosti el, încercând să-și recapete respirația, trebuie doar... pot să... aș putea să primesc un pahar cu apă?

– Să caut unul... Profesorul trânti toate ușile dulapurilor din bucătărie, deschizându-le și închizându-le cu zgomot. Doamne, unde țin paharele?... și o ceașcă o să fie bună.

Musafirul nepoftit își bău apa. Profesorul deschise ușa de la bucătărie și își flutură mâna.

– Mai mult noroc data viitoare, amice. Doamne, ce jalnic arăți.

Mama lui Lotte își ridică privirea când auzi scârțâitul pietrișului. Își văzu soțul, pe care îl crezuse în pat, împleticindu-se pe poteca din grădină, căutând să se susțină de un păr aflat la jumătatea drumului, privind fix casa, cu o expresie goală, de parcă ar fi văzut acolo ceva îngrozitor. Când se uită mai îndaproape, văzu că acesta plângea. În aceeași seară, printr-o scrisoare, ea îi transmise profesorului că punea capăt prieteniei lor. Stiloul ei, care scârțâia pe hârtie, scrise cuvintele ce îl numeau, printre altele, un egoist a cărui umanitate dispărea în pragul camerelor bolnavilor și în fața propriei case.

– Totuși, este uimitor, spuse Anna, că ai avut această fantezie de a te duce la Köln chiar în acea perioadă.

– De ce?

– Pentru că tot atunci dorința de a merge la Köln devenea și în mine din ce în ce mai puternică.

Anna ajunsese la vârsta la care propriul ei tată era oprimat între lumea simbiotică dintre Biserică și râu: nimic mai mult decât o adunătură de ferme și locuitorii lor care priveau cum se nasc și mor unii dintre ei. Același lucru îl simțea și ea, dar oprimarea minții nu se transformă într-o acceptare fatalistă a destinului, ci în rebeliune. Îl prinse pe Jacobsmeyer de mâneca sutanei.

– Cum pot să plec odată din satul acesta? tulbură vocea ei tăcerea din biserică Sfântul Landolinus. Cu siguranță, vocația mea nu este să curăț mizeria porcilor toată viața.

Gânditor, Jacobsmeyer aprobă din cap.

– Cred că s-ar putea să știu cum am putea face ceva pentru tine... Își mângâie gânditor bărbia. Arhiepiscopul din Paderborn caută o tânără care să o înlocuiască pe vechea lui menajeră. Voia ca aceasta să fie pregătită într-un institut din Köln unde fete din familii bune învață cum să conducă gospodăria și pe servitori. O școală pentru domnișoare... râse el ironic.

Unchiul Heinrich nu avea nimic împotriva. Mătușa Martha se chinui din răspuțeri să accepte cu grație plecarea unei slugi neplătite.

– Habar n-ai ce ești pe cale să faci, zise ea în bătaie de joc, ferindu-se de gândul muncii pe care trebuia să o facă ea de atunci înainte. N-o să iasă nimic din asta, pot să îți spun deja.

Anna amesteca supa în tăcere. Nu voia să se implice într-o ceartă în ceasul al doisprezecelea.

– De ce nu zici nimic? Crezi că de-acum ești prea bună pentru noi? Să-ți spun ceva: n-o să-ți meargă bine în lume. Pot să văd deja ziua în care... vocea îi cedă, când o să te întorci târându-te în genunchi, cerșind o bucată de pâine. Să nu crezi...

Anna suspină obosită.

– De ce te agiți atât, rosti ea calmă, fără să își ridice privirea din cratiță, dacă tot o să mor? Ai spus asta întotdeauna. Cu siguranță că nu o să ajung până la vârsta de douăzeci și unu de ani.

Fu înscrisă pentru noul semestru. Unchiul Heinrich luă legătura cu un văr din Köln pentru a-i asigura o locuință și îi ceru unui croitor să facă o haină dintr-un material indestructibil, care să țină toată viața. În același fel în care o mireasă purtându-și rochia și vălul este inițiată în viața unei femei căsătorite, Anna se gândi că această haină avea să însemne pentru ea o viață complet nouă. Cu câteva zile înainte de plecare, fu chemată la Jacobsmeyer.

– Am o veste îngrozitoare pentru tine, Anna: nu o să primești această slujbă.

– Nu se poate așa ceva...

Se prăbuși pe una dintre băncile lustruite și privi spre statuia Fecioarei Maria, care îi părea dintr-odată îngâmfată. Nu putea să se mai întoarcă, se depărtase deja de vechea ei viață, acesta era singurul lucru pe care îl știa. Jacobsmeyer păși în fața altarului, frecându-și maxilarul.

– Știi ce, se întoarce el brusc, nu o să le spunem nimic despre asta unchiului și mătușii tale. O să plătesc eu pentru școală. Tu să nu zici nimic, fă-ți valiza, du-te la Köln și mergi la ore.

În prima zi de noiembrie, Anna se urcă în trenul spre Paderborn. Purta un pardesiu făcut mai mare, în care să poată să crească, și, asortată cu el, o pălărie gri, din pâslă,

cu o pană maro, de găscă. Toate lucrurile ei se aflau într-o cutie din carton. Trenul trecu prin păduri de pin, spre păduri galbene de foioase, peste câmpii și ogoare arate. Ea își închidea ochii și îi deschidea din nou, sperând să vadă ceva ce ar putea recunoaște. Peisajul se derula neutru. Totuși, simțea că se apropie de locul ei de naștere, că amenințarea care o încătușase timp de paisprezece ani slăbise, dar era concentrată în prezent – în tempoul pufăitor al trenului. Dar, când trenul ajunse în gară, sentimentul că se afla în drum spre casă o părăsi. Prezența masivă a catedralei aflate chiar lângă gară o intimidă, cu silueta zimțată a turnurilor înălțate pe cerul de culoarea antracitului, asemenea unui avertisment sumbru. Cât de inutile erau rugăciunile într-un loc atât de imens, având în vedere că se dovedise a fi destul de dificil să te faci auzit până sus, din biserica Sfântul Landolinus. Își strânse cutia de carton în brațe. „Iar acum spre unchiul Franz“, își spuse ea, de parcă n-ar fi vrut să se lase absorbită de nenumăratele linii paralele ale impresionantului edificiu. Scoase cu grijă o hârtie împăturită din buzunarul hainei. Unchiul Heinrich scrisese cu litere gotice, de o frumusețe aproape caligrafică, numele spitalului unde vărul său era mecanicul-șef însărcinat cu întreținerea clădirii. Un trecător îi spuse în dialectul din Köln ce tramvai să ia. Își înfrână reflexul de a saluta pe toată lumea atunci când urcă și trecu pe culoar printre acești concetățeni – da, concetățeni. Dar nimeni nu o observă. Toți priveau afară cu o anumită resemnare, de parcă nu aveau nici un chef să meargă cu acel tramvai, în acel moment. Fațadele înalte, agitația oamenilor, traficul, densitatea vieții orașului copilăriei ei o copleșeau. În sat, fusese întotdeauna fiica fiului renegat și care murise tânăr al bătrânului Bamberg. Aici, în anonimatul acesta supraaglomerat, era un nimeni absolut.

În vreme ce împingea ușa grea a spitalului, avu senzația alarmantă că pășește într-un oraș aflat într-un oraș. În amândouă se petreceau nașteri și decese, cu o concentrație mai mare în acesta. Își așteaptă unchiul în hol, pe marginea unui fotoliu de piele. Privirile trecătorilor zăboveau asupra ei puțin prea mult timp. Suspicioasă, încercă să se vadă prin ochii celorlalți. Zări pe cineva cu o hamă medievală, cu o pălărie de vânătoare cu o pană amuzantă și o cutie uzată în poală, specimen rar al unui gen care dispăruse din oraș cu mult timp în urmă. „Arăt ridicol“, concluzionă ea. Un bărbat într-un halat alb se apropie de ea. O expresie îngrozită i se întipări o clipă pe față, dar el o îndepărtă imediat și îi strânse jovial mâna. Ea încercă să și-l amintească de la înmormântare, sperând a găsi ceva din trecut pe fața lui, fiindcă nu reușise acest lucru în privința orașului. Dar nu recunoștea nimic, omul nu arăta nici ca tatăl ei sau unchiul Heinrich, nici ca bunicul ei. Cu siguranță, buna lui dispoziție nu reprezenta o trăsătură a familiei ei.

– Acestea sunt toate bagajele tale? întrebă el, luându-i cutia din brațe.

Anna dădu din cap în tăcere. Își luă pălăria ridicolă de pe cap, pentru a avea ceva de ținut în mână, și îl urmă, mângâind rușinată pana cu degetul.

Locuința lui era în interiorul spitalului. O lăsă acolo, în grija soției care îi ură bun venit, ținând un copil în brațe. Mătușa Vicki îi arătă locuința, sporovăind întruna. Era durdulie, iar părul cârlionțat, blond-roșcat, era ținut disciplinat de doi piepteni. Avea o gropiță mică în mijlocul bărbiei, care o făcea să pară câteodată rușinată, de parcă ar fi păcălit-o cineva pe neașteptate, dar apoi un râs bine-dispus îi lumina iarăși fața. Anna se plimbă amețită prin acest apartament orășenesc. O cameră cu mobilă lustruită, numai pentru stat în ea! Cornul enorm al unui gramofon care privea direct

spre ea. Un WC adevărat, cu chiuvetă. Apă caldă curentă. Un dormitor doar pentru ea: tapet cu un model de medaliaoane, o masă de toaletă cu placă de marmură și lavoar, un dulap pentru hainele pe care ea nu le avea. Baraca de lemn din spatele fermei, pompa la care se spăla, podul cu podeaua mâncată de cari, pe care dormea, toate acestea fură imediat alungate în zona încețoșată a amintirilor nedorite.

În acea seară, se băgă amețită între cearșafurile apretate. Chiar dacă niinerise într-o existență complet diferită într-o singură zi, avea sentimentul că se afla și mai departe de orașul care supraviețuise în ea toți acei ani. Microcosmosul unui copil de șase ani, un oraș protejat, unde viața rămăsese intactă și completă, unde răsunau voci în care avea încredere. Mătușa Vicki își vârî capul pe ușă:

– *Schlaf wohl!*, Anna.

– *Gute Nacht*²... răspunse ea cu ezitare.

Veselia mătușii și a unchiului ei o nedumerea, ea fiind obișnuită cu oamii bănuitori și morocănoși.

La școala pentru domnișoare, era singura care venea de la țară. Nimeni nu observă acest lucru. Purta rochiile mătușii ei. Respectase întotdeauna germana cultivată a tatălui ei, care era modalitatea acestuia de a se distanța de familia lui. Și totuși ea putea să urmărească doar pe jumătate discuțiile celorlalte eleve. Cu propriul jargon, limba lor făcea referire la o lume necunoscută: un rendez-vous, un *thé dansant* duminică după-amiaza. Anna nu avea parte de nici un *thé dansant*, dar, în întunericul magic al cinematografului din apropiere, îi minte îi reveneau amintiri vagi despre teatrul din cazinou. Heinrich George și Zarah Leander cu bucle lipite pe tâmple și un trandafir după ureche.

¹ Somn ușor (în lb. germană, în original)

² Noapte bună (în lb. germană, în original)

*Die grosse Liebe*¹, *Heimat*², *La Habanera*³. Filmele produse de studiourile UFA erau precedate de un buletin de știri. Reprezentările realității căpătau farmecul unor imagini din vis. Soldați vioi mășăluiau pe ecranul alb. Germania avea din nou o armată ce era ocupată să-și revină în viteză la forma maximă, ca după o boală. Tineri sănătoși, atletici, erau trimiși de către Reichsarbeitsdienst pentru a seca mlaștinile sau pentru a strânge recolta. Fete strălucitoare și fără machiaj ajutau la ferme. Curățau și lustruiau, și aveau grijă de copii. Lucrau ca asistente sociale pe probleme de sănătate. Zâmbeau neobosit, trăiau în tabere și își începeau ziua arborând steagul și intonând cu zel Cântecul lui Horst Wessel: „Die Strassen frei, die Reihen fest geschlossen“⁴. Lucrurile mergeau bine în Germania. Toată lumea ajuta cu entuziasm la reconstrucție. Era sfârșitul haosului, sărăciei, șomajului. Exista din nou o structură, care avea culoarea porumbului copt și a cerului de vară, a părului blond și ochilor albaștri. În ciuda neîncrederii ei în steaguri și cântece de marș, a disprețului ei pentru austriacul zgomotos și avertismentelor unchiului Heinrich după aventura de la Bückeberg, se lăsă și ea cuprinsă de optimism, împreună cu ceilalți, așezați laolaltă în intimitatea cinematografului cald. Imaginile îi dădeau un confortabil sentiment de încredere. Totul în lumea exterioară era sub control și, pe deasupra, se mai alegeau și cu un film din această afacere. Îmbunătățirea generală a situației nu era nici o surpriză pentru Anna, aceasta coincidea natural cu progresul pe care îl înregistra viața ei. Starea Germaniei sc îmbunătățea, la fel și a ei. Lucrul acesta nu era o observație rece, ci o impresie

¹ Marea iubire (în lb. germană, în original)

² Acasă (în lb. germană, în original)

³ Gen de muzică populară de dans cubaneză (n.red.)

⁴ Străzi libere, rânduri strânse (în lb. germană, în original)

a simțurilor, o conștientizare a unei ascensiuni simultane. Tableta de ciocolată pe care mătușa Vicki o împărțea cu ea în timpul spectacolului era cea mai bună dovadă în acest sens: cine ar fi mâncat ciocolată înainte?

Totuși, Köln, cu istoria lui care data din perioada romană, continua să o intimideze și să îi spulbere visurile. Turnurile rotunde, solide, cu bastioane, pe lângă care trecea adesea indicau subtil că paisprezece ani de exil în Teutoburger Wald¹ nu însemnau nimic în comparație cu prezența unui turn roman în Germania teutonică timp de nouăsprezece secole. Iar Lippe nu era decât un pârâu în comparație cu Rinul. Într-o duminică după-amiază, se plimba prin parc împreună cu mătușa, împingând căruciorul bebelușului. Soarele de iarăă arunca fâșii albe și lungi printre trunchiurile copacilor. Încă îi venea greu să nu facă nimic într-o zi a săptămânii: să umble fără nici un rost, să se aplece spre suprafața lacului înghețat, să ia copilul din cărucior, ridicându-l cu mâinile întinse spre cerul albastru, pentru ca acesta să-și poată mișca piciorușele. Cedând unui impuls, spuse:

– Hai să ne plimbăm pe lângă cazinoul unde eu... unde locuiam noi înainte.

Acel „noi“ rostit cu voce tare dădca legitimitate ideii. Trebuia să meargă la cazinou și pentru tatăl ei, dar și pentru Lotte. Ei aveau să o însoțească și să privească alături de ea. Mătușa Vicki ridică din umeri, pentru ea era totuna. În nevinovăția ei, sporovăind fără nici o grijă despre lucruri neînsemnate, juca rolul unui conductor electric pentru neliștea bruscă de care Anna fusese cuprinsă. Ca un trecător oarecare, se plimba pe strada unde membrii familiei o zoriseră în direcție opusă, pe când era un copil. Pe strada legată

¹ Pădurea Tentoburgică, denumită în trecut Osning, este o regiune inuntoasă aparținând landurilor Niedersachsen și Nordrhein-Westfalen. (n.red.)

inextricabil de silueta tatălui ei pășind pe pietrele caldarâmului, într-o haină neagră, sprijinindu-se de bastonul său, scoțând din când în când din buzunar sticlucă în care scuipa și ascunzând-o repede la loc. În vremea aceea, norul întunecat pe care avea să plutească departe – din oraș, din țară, din această lume – atârna deja deasupra străzii, deasupra cuzinoului, a bisericii și a școlii.

Trecură pe lângă școală. Ferestrele primului etaj se aflau mult deasupra nivelului solului și era imposibil să vezi afară prin ele. Merseră pe lângă biserica în stilul necruțător al secolului al XIX-lea, care inspira teamă față de ființa supremă. Se opri un pic mai departe. Privirea ei urcă pe fațadă, spre vitralii, alunecă în jos, spre ușa dublă, vopsită, cu un clopoțel de alamă și mici ferestre zăbrelete. Oriunde își îndrepta privirea, aceasta ricoșa înapoi. Clădirea o ținea la distanță, nega faptul că ea îi respirase cândva aerul din interior, că gândurile și sentimentele ei îi umpluseră camerele, că tatăl ei și Lotte trăiseră acolo. Aceste ziduri oerotiseră cândva viața unei familii. Tot ele formau acum un obstacol de netrecut între ea și ceilalți.

– Au asfaltat strada, spuse ea cu dispreț. Înainte, era pavată cu pietre.

Merseră mai departe, de parcă aceasta ar fi fost o stradă oarecare. Totul era normal, soarele strălucea, era iarnă, 1936 se apropia de sfârșit, 1922 era extrem de departe. Primii ei șase ani și oamenii care făcuseră parte din viața ei de atunci nu lăsaseră nici o urmă: nu era nimic care să amintească de existența lor.

Nici satul de pe Lippe nu mai exista. Unchiul Heinrich nu luă legătura cu ea și nici ea cu el. Numai Jacobsmeyer primea din când în când câte o scrisoare din partea ei. Când împlini douăzeci și unu de ani, fu chemată la Curtea de Justiție, pentru a semna o declarație prin care unchiul ei să

poată fi eliberat în mod oficial de îndatoririle sale de tutore. Era un document lung. Începu să îl citească în grabă. Înțelese că semnătura ei indica aprobarea felului în care el își exercitase funcția de tutore în trecut. Oare lucrurile scrise în declarație erau în concordanță cu realitatea? O străbăteau fiori, când reci, când fierbinți. Pur și simplu, nu putea să citească mai departe. Acel text se referea la altcineva, dintr-o altă viață. Își ridică privirea confuză de pe document. În fața ei, într-o cameră sterilă, în spatele unui birou de metal, oficialul de serviciu îi făcu nerăbdător un semn din cap. Se iscăli cu o mișcare furioasă. Mirosind a săpun și îmbrăcată cu haine orășenești, această Anna puse jos stiloul, împinse brusc documentul spre funcționar, se ridică și părăsi clădirea. Coborî treptele de piatră și se îndreptă spre oraș, un oraș care va trebui reconstruit pe fundațiile îngroapate ale amintirilor ei.

Nici nu apucă să se usuce bine cerneala pe diploma obținută de la școala pentru domnișoare, că deja avea o slujbă, ca slujnică în casă, cu câte o duminică liberă la fiecare două săptămâni. Începu să lucreze pentru familia Stolz, care locuia în partea de est a orașului, într-un cartier de vile mici, nu prea departe de complexul industrial Bayer, unde domnul Stolz avea un post de chimist. Ea nu avea babar ce însemna să fie fată în casă pentru cineva, o componentă organică a gospodăriei stăpânei. Chiar din prima zi, presupunerea că ea va conduce gospodăria familiei Stolz se dovedi a fi falsă, fiind evident faptul că puterile legislativă și executivă erau separate. Prima dintre ele, întrupată de Frau Stolz, crease un sistem de diviziune a muncii pentru a permite activităților casnice să se desfășoare cât mai rapid și eficient posibil. Încă de la începutul căsătoriei ei, cu nouă ani în urmă, plintele din vilă erau șterse în fiecare dimineață, la ora zece, cămășile erau călcate marți

după-amiază, la două jumătate, ferestrele erau curățate sâmbătă dimineață, la ora nouă. Calculase la secundă și timpul alocat fiecărei sarcini. Programul era atât de strict, încât puterea executivă abia avea timp să respire. Ca într-un film mut, Anna se grăbea de la o treabă la alta. O dată, pe când ștergea plintele de praf cu o perie din păr de porc, soneria sună când ea se afla la jumătatea îndeplinirii sarcinii. Își puse peria în buzunar și deschise ușa. Își reluă febril munca după această întrerupere care nu era prevăzută în program. În timpul verificării zilnice, Frau Stolz își trecu degetele peste jumătatea de metru pe care Anna o lăsase deoparte din cauza întârzierii:

– Aici, nu ai șters praful astăzi.

Nu doar că îi scăpa faptul că insistența ei pentru disciplina oarbă strivea orice formă de inițiativă personală, dar dădea vina pentru acest lucru pe subordonata sa. Într-o după-amiază, plecă în vizită. Anna trebuia să calce toate cămășile înainte de întoarcerea ei. Începu să plouă. Anna își ridică privirea, văzu picăturile de ploaie pe fereastră și se trezi în fața unei dileme: dacă se ducea sus să închidă ferestrele dormitorului, nu ar fi terminat cămășile la timp. Nu îndrăzni să își asume acest risc. Puțin mai târziu, Frau Stolz năvăli în cameră, respirând din greu.

– Nici nu mă îndoiam, strigă ea triumfătoare, i-am spus prietenei mele: „Trebuie să plec, ferestrele sunt deschise acasă și o să plouă înăuntru“. Ea mi-a zis: „Dar nu e nimeni acasă?“ Eu i-am spus: „Ba da, servitoarea noastră, dar să nu crezi că o să îi vină ei această idee!“

Frau Stolz era convinsă că, în afară de stabilirea îndatoririlor, pe care ea le vedea ca o formă de educare, avea, de asemenea, un rol important în bunăstarea Annei. Nu putea să suporte gândul că Anna era singură în camera ei din pod, în serile libere, așa că o invita la o ceașcă de lapte cu

ciocolată în camera de zi. O învăță să coasă și să brodeze. Acestea erau talente pe care o tânără trebuia să le posede, explică ea, furnizându-i cu dărnicie Annei materialele de care era nevoie. Stăteau astfel toți trei – Herr Stolz cu ziarul lui, soția și servitoarea unite de broderie. Fiica lor, Gitte, o fetiță de opt ani, cu părul lung, era deja în pat.

Ori de câte ori se aștepta un discurs din partea Führerului, el pornea radioul Volksempfänger, aparatul standard la acea vreme. Anna asculta și nu asculta. Era la fel ca și cu broderia la care lucra: făcea asta, dar mintea îi era în altă parte. Întâi, Goebbels vorbea despre chestiuni în afara zonei ei de interes. „Plutocrația, evreii de pe Wall Street vor să ne distrugă...” și așa mai departe. Acesta era numai preludiul. Muzică de fanfară, comenzi militare, Sieg Heil, Sieg Heil. Apoi, vorbea el însuși, adresându-se direct oamenilor săi, prea tare, ca de obicei, păstrând această tonalitate de-a lungul întregului discurs. „În primul rând, trebuie să îl reasigur pe domnul ministru Eden că noi, germanii, nu ne dorim să fim izolați și nici nu ne simțim deloc izolați...” Herr Stolz dădea din cap aprobator. Își împreuna mâinile peste burta proeminentă și asculta cu atenție. Anna lăsa toată această laudăroșenie să treacă peste ea fără să o afec-teze, așa cum aștepti ca un curcubeu să dispară, respirând liniștită. Führerul devenise o instituție. Totul era hotărât și organizat la un nivel abstract, deasupra capului ei. Ea nu avea nici cea mai mică influență asupra lucrurilor. În consecință, era complet indiferentă. Lupta liniștită contra autorității lui Frau Stolz era deja destul de obositoare.

Pe deasupra broderiei, aruncase de multe ori priviri dulapului de nuc plin cu cărți, unde acestea erau ținute în spatele unei vitrine de sticlă, de parcă ar fi fost bijuterii. Nu mai putu rezista tentației.

– Herr Stolz, mă scuzați, aș putea...? Arată cu acul spre sanctuar... Aș putea să citesc o carte câteodată?

– Desigur, răspuse el, dând din cap surprins, alege una.

Evitând privirea uimită a lui Frau Stolz, Anna se ridică și se îndreptă cu ezitare spre bibliotecă. Deschise ușile care scârțâiau. Volumele legate emanau un miros încântător, multe dintre ele cu litere aurii, mirosul a mii și mii de pagini tipărite, de coperte cartonate, de povești care implorau să fie trezite din hibernarea lor, o scăpare dintr-un aici și acum nebunești, promisiunea unor lumi infinit mai fascinante decât broderia. Citi cu încântare titlurile, ochii lui Frau Stolz fiind piromiți pe spinarea ei. Nu îndrăznea să ezite prea mult, așa că luă *Die Leiden des jungen Werthers*¹.

– E mult prea dificilă, bolborosi Frau Stolz.

– Ai citit-o? întrebă soțul ei.

– Nu, dar...

– Ei bine, atunci las-o în pace, în zilele noastre, cultura este pentru toți. Nici ție nu ți-ar face rău dacă ai citi o carte din când în când.

Frau Stolz tăcu și râse de Anna, pentru a aplană situația. Nu era clar dacă aplanarea situației se referea la remarcă umilitoare făcută de soțul ei sau la faptul dureros că ea nu citea. Anna deschise cartea și se cufundă în ea.

Din întâmplarea respectivă, își dădu seama că acest chimist chel și capricios era punctul slab din armura lui Frau Stolz. Poate că atitudinea dominatoare și perfecționismul erau pur și simplu felul ei de a-și păstra respectul de sine. Își recăpăta puterea ori de câte ori erau doar ele, femeile. În ziua ulterioară serii în care Anna își dovedise apetitul pentru citit, o întrebă, ținând capacul coșului pentru rufe murdare asemenea unui scut în fața ei:

¹ *Suferințele tânărului Werther*, de J.W. Goethe (n.red.)

– Nu îți duci lucrurile de spălat la mătușa ta, duminicile?

– Nu, răspunse Anna surprinsă.

– Cum se face că abia dacă ai lucruri pentru spălat, o rochie din când în când...

– Nu am decât două rochii.

– ...și câteodată niște lenjerie... niciodată un tampon...

– Tampon? Ce-i aia?

Ochii lui Frau Stolz săriră din orbite. O copleșea pe Anna, care devenea din ce în ce mai mică. Ea nu avea nimic, două rochii, niște lenjerie, era un nimeni.

– Chiar vrei să îmi spui că nu știi ce e acela un tampon?

– Nu, spuse Anna, nu am auzit niciodată despre așa ceva.

– Dar ai menstruație?

– Menstr...? Nu.

– Dar fiecare femeie are menstruație în fiecare lună.

Uimită, Anna tăcu pentru un moment.

– Nu cred că îmi lipsește ceva, zise ea sfidătoare.

– Ascultă...

Cu o grijă maternă, Frau Stolz își puse mâinile ei îngrijite impecabil pe umerii Annei. Cu o voce joasă, încercând să stabilească o atmosferă de familiaritate care trezea o și mai mare neîncredere în Anna, îi dezvăluia secretele ciclului feminin. Acel „noi“ folosit de Frau Stolz pentru a se referi la toate femeile din lume îi provocă Annei o repulsie violentă. Dacă era specific femeilor să piardă sânge în fiecare lună, așa cum Frau Stolz pierdea sânge în fiecare lună, atunci ea era mândră că trupul ei nu avea nimic de-a face cu asta.

Dar Frau Stolz îi făcu o programare la ginecolog. În timpul examinării, acesta o întrebă cum de himenul ei era rupt.

– Ai fost vreodată cu un bărbat?

Anna nu își dădu seama că trebuia să dea un răspuns. Privea cu încăpățănare tavanul, unde descoperise erăpături și culori, forme și figuri care exprimau neintenționat ceva,

un ceva a cărui semnificație ea se chinuia să o înțeleagă, ca o diversiune împotriva faptului de a fi penetrată de degete și metal într-o zonă care îi aparținea în exclusivitate, dar pe care nu putea să o posede. Doctorul repetă întrebarea mai insistent. Ea își seutură capul indignată.

– Șșșt, o liniști el, făcându-i semn din cap, calmează-te. Ai mai fost examinată înainte?

– Da, șopti ea, atunci când... au încercat să îmi îndrepte uterul.

Amintirea examinării anterioare îi reveni în minte, atmosfera tainică în care se întâmplase acest lucru, prezența fantomatică a mătușii Martha care, dintr-un colț al cabinetului, veghea asupra virginității ei.

– Într-adevăr, ai uterul răsucit, zise doctorul, lucru care poate fi îndreptat numai printr-o operație... Mai mult de-atât, ovarele sunt subdezvoltate, dar avem soluții pentru așa ceva.

Termenul animalic „ovare“ o făcea să se gândească la nașterea purceilor și vițelilor în miros de paie și mizerie, de transpirație și efort.

În timp ce se îmbrăca în spatele unei draperii, doctorul îi telefonă lui Frau Stolz, pentru a-i comunica rezultatul. Pentru a descrie situația, folosi cuvinte frumoase, poetice: himenul, uterul, ovarele, foliculii. Anna se simțea stingherită, așa cum se simțise cu ani înainte, pentru că o femeie complet străină era implicată într-o luptă obscură cu ea, pentru a-i lna în stăpânire organele femeiești.

– Câte una în fiecare zi, spuse doctorul zâmbind. Ți înmână o rețetă. O blondă așa frumoasă ar trebui să poată face o mulțime de copii!

În fiecare zi, Frau Stolz verifica dacă Anna își luase pastila. Își asumase responsabilitatea totală pentru fertilitatea ei, exact în felul în care considerase că era de datoria ei

să o învețe să brodeze. Exteriorul și interiorul Annei trebuiau să fie în ordine și lipsite de cusur, asemenea plintelor după ce erau șterse de praf. Singurele care scăpau ochilor ei atotvăzători erau gândurile Annei. Nu o vedea pe rebelă care se forma sub stratul tot mai subțire de servitute, provocată până la extrem. Luni mai târziu, când, în urma tratamentului, apăru un rezultat dubios, consideră acest lucru o victorie personală împotriva haosului: ceva era restaurat în ordinea lumii, așa cum ordinea era reinstaurată în abdomenul Annei.

Mai existau și alții care vegheau în secret asupra fertilității ei, la fel de preocupați de ordinea lucrurilor. În acea vară, familia Stolz plecă într-o călătorie pentru o săptămână, lăsând-o pe Gitte acasă, în grija Annei. Mergeau împreună la piscină, cu gențile de plajă atârându-le de umăr. În fiecare zi, cerul era senin deasupra acoperișurilor și vârfurilor nemișcate ale copacilor. Într-una dintre după-amiezile lor leneșe, când sosiră acasă, o mașină străină se afla parcată în fața vilei. Doi bărbați erau sprijiniți de portiere, cu mâinile în buzunare și ochii mijiți din cauza soarelui puternic. Se grăbiră să se apropie de Anna, pe poteca din grădină, când aceasta introduse cheia în ușă.

– Bună ziua, *gnädige Frau*¹, am putea să vorbim cu dumneavoastră?

Anna deschise ușa. Gitte alergă în casă pe sub mâna ei, până sus, în camera ei. Rămăseseră în picioare, în hol, Anna cu sprâncenele ridicate, cei doi bărbați, deși oarecum jenați, părând totuși fermi.

– Vedeți, am venit din partea Erbgesundheitsamt, Departamentul de cercetări genetice al Ministerului Sănătății. Aveți o servitoare, o anume... Privi documentele. Anna Bamberg?

¹ Stimată doamnă (în lb. germană, în original)

– Da, așa e, spuse Anna cu răceală, ce-i cu ea?

– Păi, vedeți... începură amândoi.

Râseră ca scuză unul față de celălalt, apoi continuă numai unul dintre ei în timp ce celălalt se mulțumi să dea din cap pentru a-i confirma vorbele.

– Nu știm încă exact, trebuie să investigăm, dar această Anna Bamberg este un pic slabă la minte.

– Chiar așa? întrebă Anna cu răceală. Nu, zău? Pare perfect normală.

– Da, da, trase el aer în piept, acest lucru este foarte posibil, *gnädige Frau*, dar... e necesar să înțelegeți... această femeie trebuie sterilizată.

Încă o dată, auzea un cuvânt pentru prima dată. Îl provocă, pentru a afla mai multe:

– De ce?

– Păi, vedeți, nu putem... o minte slabă este ereditară. Dacă o să aibă copii, și aceștia o să fie slabi la minte.

Un râs o gădila în piept.

– Cum ați ajuns la concluzia că Anna...

– Dumneavoastră nu ați observat nimic neobișnuit la ea?

– Nu.

– Ascultați... Cel care vorbise până atunci ridică documentele asemenea unui trofeu. Toate acestea sunt scrise în declarația de tutelă.

Pe măsură ce asculta, deveni conștientă că ei reprezentau un fel de realitate bizară, așa cum stăteau împreună în hol – ei considerând-o stăpâna casei, ea simțindu-se la îndemână în propriul ei hol și, în același timp, referindu-se la ea ca și cum ar fi fost o a treia persoană absentă, abstractă.

Bărbații fuseseră la tribunal și citiseră declarația pe care ea însăși o semnase. Partea pe care ea nu o citise se referea la rapoartele anuale obligatorii ale unchiului Heinrich, în care el preciza faptul că o avea în grijă pe Anna Bamberg,

fiica lui cutare și cutare, la fermă. El le completase conștiincios în fiecare an, spunând că, de la moartea bunicului, el era tutorele ei, iar ea era slabă la minte și cu o sănătate prea șubredă pentru a fi educată sau pentru a-și căuta ceva de muncă. Totul era trecut acolo, într-un mod atât de simplu, de direct, formulat la fel în fiecare an, încât nimeni din Consiliul de tutelă nu se gândise vreodată să verifice cu propriii ochi acest copil-problemă.

Totul era acolo, negru pe alb, cu ealigrafia cunoscută: Anna Bamberg este slabă la minte și are o sănătate șubredă. O singură propoziție o desființa, distrugea singurul lucru – cu excepția a două rochii și a câtorva piese de lenjerie – pe care îl avea: ea, fiica lui Johann Bamberg, avea un creier bun și o memorie de papagal. Holul era prea mic pentru explozia din capul ei, furia cu o forță retroactivă, care nu putea fi exprimată în absența unei ținte. Geanta de plajă, care încă îi atârna de umăr, alunecă pe podea. Reuși să își canalizeze furia și să o îndrepte spre funcționari într-o manieră extrem de calmă.

– Domnilor, ea se află în fața voastră, Anna Bamberg. Eu sunt fata slabă de minte, cu sănătatea delicată pe care o căutați. Ce ați vrea să știți? Cât fac șase ori doisprezece? De când până când a ținut Războiul de Treizeci de Ani? Ar trebui să seriu după dictare pentru dumneavoastră? Spuneți-mi doar!

Șocați, aceștia făcură un pas îndărăt. Unul dintre documente căzu pe podea. Nu aveau curajul să se aplece și să îl ridice.

– Spuneți-mi doar! Acum, chiar m-am săturat. Mi-a ajuns! Când unchiul meu a scris acele lucruri în declarația de tutelă, a făcut asta pentru că m-a ținut acasă, ea să lucrez pentru el fără plată, toți acei ani, în grajduri, la câmp, zi de zi, an de an, fără sfârșit. Pentru că mă bătea, pentru că îi permitea

soției lui să mă terorizeze și pentru că dragul consiliu supraveghetor l-a crezut în toți acești ani! Acel judecător al dumneavoastră, cel care este menționat aici, la începutul declarației, de ce nu s-a gândit vreodată să afle dacă lucrurile chiar sunt ca în declarație? Și, pe deasupra, mai vreți să mă sterilizați. M-am săturat, chiar că m-am săturat!

Unul dintre ei aruncă o privire timidă peste umăr, pentru a vedea exact unde se află clanța. Râzând stânjenit, celălalt culese documentul de pe podea.

– *Entschuldigung, Entschuldigung*¹ ... murmurară, dând înapoi pe hol, înspre ușă, *wir haben es nicht gewusst das...* nu ne-am dat seama că...

Dintr-odată, cei doi bărbați nu se mai aflau acolo. Ea rămase în hol, lăsată la mila confuziei care o cuprinsese – prea totală și violentă pentru un singur om. Auzi motorul mașinii pornind, apoi aceasta se îndepărtă. Îi era rău, era dezgustată de cei doi inocenți creduli, care veniseră să-i dea această veste dezastruoasă. Întreaga poveste o îngreșoșa atât de mult, încât simțea nevoia să facă un gest violent, să spargă un obiect respectat și valoros, să distrugă ceva. Dar era prea cald. Simțea că pur și simplu era prea cald pentru orice. Rochia i se lipea de corp. Era prea cald ca să se gândească la ceva anume. Și totuși avea totul la îndemână – toate acele lucruri puteau fi distruse cu ușurință, toate obiectele din jurul ei, interiorul cu ordinea lui prusacă ar fi fost o țintă numai bună. Lăsându-se pe un scaun din camera imaculată, privi în jurul ei obosită. Nu simțea nici o grabă, ordinea desăvârșită o lăsa rece, nu conta pentru ea. Furia făcu implozie în capul ei, iar emoțiile se retraseră. Privi prin camera care îi era complet străină, chiar dacă

¹ Scuze, scuze (în lb. germană, în original)

ștersese de praf, lustruise și spălase toate obiectele din ea de o mie de ori. Se simțea golită și extenuată.

În cele din urmă, cuvântul „sterilizare“ o puse din nou în mișcare. Se ridică neliniștită, se îndreptă spre bibliotecă și luă orbește un dicționar. „a steriliza“. Atunci, ovarele ei care, mulțumită tenacității lui Frau Stolz, începuseră să se dezvolte puțin aveau să revină la starea lor anterioară, din ordinul autorității naționale, sau chiar vor fi îndepărtate din corpul ei, pentru siguranță deplină. Deci tribunalul voia să organizeze lucrurile în așa fel, încât să nu se mai nască niciodată copii slabi la minte. „Dar, cu siguranță, aceasta este o idiotenie“, își spuse ea, un lucru la fel de inept ca lipsa de toleranță pentru orice fir de praf aflat de-a lungul unei jumătăți de metru de plintă.

9

Ziua începu cu un cer senin și lumină puternică, încât zăpada le provoca dureri de ochi. Viața devenea extravertită. În Place Royale, vizavi de Institutul Termal era agitație – o încercare de a recupera timpul cât soarele fusese ascuns vederii? Când se întâlniră la vestiare, Anna propuse să meargă la o plimbare după prânz. Poate la unul dintre izvoare, asta desigur dacă era un lucru potrivit la vârsta lor, cu încheieturile lor șubrede, prin zăpadă, pe dealuri și așa mai departe. Lotte cedă autoironiei Annei.

Înarmate fiecare cu câte un baston, trecură pe lângă Pouhon Pierre-le-Grand. Pentru o secundă, se uitară în interiorul clădirii. Privirile intrară prin ferestrele înalte, arcuite și ieșiră prin vitralii pastelate, iluminate de soarele slab. Se hotărâră să înceapă cu izvorul Sauvenière, cel mai vechi din Spa, și să nu ajungă acolo prin pădure, pe potecile dificile, de nestrăbătut, cu nume idilice precum Promenade des Artistes și Promenade des Hêtres, ci pur și simplu pe drumul spre Francorchamps, căci în acest fel nu aveau cum să se rătăcească. În discuția care precedă această decizie, fiecare observă în secret la cealaltă aceeași atenție pentru detalii, aceeași bogăție a fanteziei când se gândea la lucrurile

care ar fi putut merge prost. Era acesta rezultatul vârstei sau o trăsătură de familie?

Nu mai era deloc zăpadă pe ramurile copacilor. Îna-ntau cu greu pe o pantă care urca întruna. Anna respira eu dificultate. Lotte nu avea probleme cu respirația și, nu fără încântare, înregistrează această mică diferență: se simțise adesea slăbită și obosită în comparație cu vitalitatea neobosită a Annei. De îndată, se simți rușinată de gândurile ei. Cu siguranță, nu se afla în competiție cu această femeie care îi era soră.

– Hai să ne odihnim puțin, rosti Anna și puse o mână pe brațul ei.

Se opriră la marginea drumului, câte o mașină trecând pe lângă ele din când în când, prin zăpada ce se topea. Stăteau acolo una lângă cealaltă și priveau peisajul cu dealuri albe întinzându-se în fața lor tăcut și încremenit, de parcă ar fi provenit din propriile lor fantezii.

– Există o legendă despre izvorul Sauvenière, spuse Anna. Sfântul patron al Spa-ului, Sfântul Remaclus, a adormit lângă izvor în timp ce se ruga. Ca pedeapsă, Dumnezeu a făcut ca piciorul lui să se scufunde în pământ, lăsând astfel un semn în stâncă. Bărbații proaspăt căsătoriți își aduceau soțiile la izvor, încă din Evul Mediu. Acesta avea reputația de a stimula fertilitatea. Dacă mireasa își pune piciorul în urma Sfântului Remaclus și bea apă de la izvor, atunci puteau fi siguri că vor fi binecuvântați cu moștenitori. O poveste drăguță, nu-i așa? Râse. Poate că erau hormoni în apa izvorului!

– Era o poveste medievală cu scop de promovare, desigur, pentru a-i face pe oameni să vină la izvor, zise Lotte.

Își continuă plimbarea. Drumul urca tot mai abrupt.

– Parcă am urca Golgota, suspină Anna.

Drumul continua acum prin pădurea de fag. Trunchiuri netede și întunecate se înălțau de fiecare parte a drumului. În stânga, se deschidea un luminiș traversat de un pârâu șerpuind întunecat prin zăpadă. După ce trecu o inașină, pentru prima dată, rămaseră complet singure. Mai mult decât în locurile publice unde se întâliseră până atunci, această pustietate accentua faptul că erau împreună. Doar ele două, în Ardennes, undeva în aceste păduri, pe aceste dealuri, estul și vestul se înfruntau pentru a doua oară.

– *Ach*, bietele mele picioare, spuse Anna.

În fața ochilor le apăru un mic acoperiș hexagonal, tuguat, cumva mai jos de nivelul drumului. Există o mică groapă în pământ, plină cu apă maronie. În jurul ei se construiseră o casă micuță, pentru a proteja sanctuarul. Și urma piciorului era acolo, în podeaua dură, de piatră, aproape de un robinet de la care nu îndrăzniră să bea. De fapt, își imaginaseră apa țâșnind direct din pământ, dar aici totul părea ascuns adânc sub acea construcție mică, jalnică, ce ar fi arătat mai bine într-un cimitir catolic.

– Sfântul Remaclus s-ar rușina de așa ceva, spuse Anna dezamăgită.

– Cafeneaua este închisă. Lotte arată cu capul spre pavilionul de ceai din grădină, care arăta întunecat și abandonat.

– Nu se fac prea mulți bani de pe urma a două femei bătrâne, spuse Anna. Ei bine, au construit un mic zid de cărămidă pentru noi, hai să ne odihnim puțin picioarele sărmane.

Deci aceasta era ținta pelerinajului lor, care le pusese încheieturile pe jar: un loc la marginea drumului, fără nimic romantic, amenajat conform cerințelor unui turism civilizat.

– Dacă ar fi existat un asemenea izvor al fertilității în zona noastră, zise Anna râzând, aș fi băut litri întregi de apă, cu siguranță.

– Dar pastilele acelea pe care le-ai luat te-au ajutat, nu-i așa?

– *Ach*, dădu ea din mână de parcă ar fi alungat o muscă, trebuie să spun că acea problemă femeiască nu a reușit să fie rezolvată complet niciodată. N-am avut niciodată un ciclu normal. Și nici uterul meu nu a reușit să fie re poziționat: ani după război, radiografiile au arătat că, atunci când eram în creștere, din cauza muncii la fermă, șira spinării s-a apropiat prea mult de pelvis. Altfel, aș fi fost, cu siguranță, cu zece centimetri mai înaltă, așa ca tine.

Lotte își aminti poza de grup făcută cu ocazia aniversării ei de șaptezeci de ani, o fotografie care dădea pe dinafară de urmași. Se simți vinovată pentru o vreme – senzația era ciudată atunci când rolurile se inversau. Într-un anume sens, Anna muncise pentru amândouă. Dacă propriii ei plămâni ar fi fost sănătoși, și ea ar fi crescut în casa bunicului ei și ar fi fost pusă la muncă. Un gând șocant. Acest fapt arbitrar era de neînțeles. Dacă Anna ar fi fost atinsă de TBC, în locul ei, totul ar fi fost invers. Oare ea ar fi luat aceleași decizii? Privi confuză profilul de lângă ea. Rezultatul acestor gânduri despre roluri inversate creă un vid primejdios. În mod cert, ar fi fost mai bine să păstreze relațiile lor așa cum erau. „Să nu ai niciodată încredere într-un Kraut¹ – un Kraut, nu se schimbă niciodată“, spunea tatăl ei olandez, care nu era nici el demn de încredere. În timpul războiului, cei demni de încredere se diferențiaseră cu grijă de cei care nu erau. Așa și trebuia să fie. Fără acea separare strictă, nu ar fi reușit să supraviețuiască. Ori erai un colaborator al naziștilor, ori nu erai. După război, această situație nu încetă brusc, ci pur și simplu se făcea referire la ea folosind participiul trecut.

¹ Poreclă dată de englezi nemților (n.tr.)

– Hai să mergem, tremură ea. Mi se face frig.

Porniră la drum în ciuda durerii din încheieturile care protestau la reluarea mersului. Soarele dispăruse printre copaci. Reflexiile norilor aruncau o strălucire roz pe câmpurile acoperite de zăpadă. În timp ce se apropiau de centrul plin de clădiri al orașului Spa, silueta unei vile vechi se profilă pe deasupra copacilor de pe partea dreaptă a drumului. Lotte se opri.

– Privește, exclamă ea, ce casă minunată!

– O ruină, spuse Anna rece.

– Lemnul acela sculptat... Lotte se apropie de banca aflată lângă ea. Casa, întunecată și misterioasă în lumina apusului, părea construită din fragmente de vis. Era impunătoare și pătrată, cu balcoane de lemn vopsit în maro-închis la fiecare etaj, de-a lungul întregii lungimi a fațadei, conectate la fiecare nivel prin scări de lemn. Uși dădeau în balcoane, fiind prevăzute cu obloane delicate. Streșimile ieșite în afară erau decorate cu sculpturi dantelate. „Probabil că demult fusese o plăcere să te trezești într-o asemenea casă, își imaginează ea, să deschizi obloanele, să ieși pe balcon cu picioarele goale și să privești grădina în soarele de dimineață.“ Casa părea să fi fost pedepsită pentru această viață bună. În spatele ferestrelor sparte se căscau găuri negre, obloanele atârnavu strâmbe în balamale, părți din seările distruse păreau să fi fost rupte pentru a fi folosite ca lemne de foc.

– O casă dintr-o poveste de Cehov, suspină Lotte.

– O casă de oameni bogați, care nu au pus în viața lor mâna pe o cârpă de praf, o corectă Anna. Mi-e milă de menajera care trebuia să curețe un asemenea hambar.

– Au lăsat-o efectiv să se prăbușească, spuse Lotte indignată.

– Cine ar putea să își permită acum o asemenea casă? Facturile pentru încălzire, pentru întreținere, pentru personal...

Pragmatismul Annei o enerva pe Lotte. Suna de parcă se făcuse în sfârșit dreptate.

– Toate lucrurile frumoase dispar, se plânse ea.

– *Komm, meine Liebe!*

Anna o luă din loc hotărâtă. Atâta lamentare pentru o casă învechită, pe cale să se prăbușească. Ea, Anna, era și ea învechită. Și obloanele ei atârnav strâmbe în balamale.

Merseră mai departe fără să mai spună nimic. Dezaprobatore, Anna era hotărâtă în tăcerea ei. Lotte o simțea cu fiecare pas. Clădirile erau din ce în ce mai dese și, pe alocuri, trotuarele fuseseră curățate. Spa le întâmpină din nou – era ceva reconfortant în vitrinele luminate, în aglomerația de oameni și trafic. Se opriră să se odihnească într-o patiserie în Place Albert I, cu câte o ușoară tartă de pere cu beza. Pe fundal, se auzea un potpuriu de melodii cunoscute.

Lotte își ridică privirea cu o expresie ce vădea recunoaștere.

– Nu e... *Lili Marlene*?

– Hitul numărul unu al războiului, rosti Anna cu dispreț.

– Da... încă îmi aduc aminte ce agitație a provocat Marlene Dietrich. Ea a intuit ce avea să urmeze și a plecat din Germania la timp.

– Ca să își facă o carieră în Hollywood, vrei să zici.

Acel septicism din nou. Fără să știe ce avea să stârnească, spuse enervată:

– Încă nu înțeleg cum de nu ați priceput ce avea să urmeze. Hitler nu ar fi reușit să ne convingă pe noi, în ciuda recesiunii...

– Dar vouă nu v-a fost răpită încrederea, așa cum am pățit noi. El, acest bufon, a fost cel care ne-a redat-o. Cu marșurile lui, congresele de partid, discursurile lui. Cu cele

¹ *Vino, draga mea* (în lb. germană, în original)

mai impresionante Jocuri Olimpice ale tuturor timpurilor. Străinii aclamau în tribune, și Herr Hitler era gazda întregii lumi. Nimeni nu spunea: „Tu nu ești bun de nimic“. Toți au venit. Și apoi ziarele, revistele, radioul, jurnalele de știri din cinematografe, toate purtau același mesaj – nu exista nimic altceva. De asta aveai parte în fiecare zi, nu exista alternativă... Înghițeau asta tot așa cum înghiți reclamele. Ți se înșurubează în minte încet, dar sigur. *Ach*, nu poți să-ți închipui...

Anna suspină. Își înfipse brusc furculița în tartă.

– Industria era înfloritoare. Tinerii nu își pierdeau vremea pe străzi, erau în Tineretul lui Hitler și veneau la școală proaspeți și fericiți. Se antrenau pentru serviciul militar, ca să devină soldați buni mai târziu. Când a izbucnit războiul, ei erau deja obișnuiți cu taberele și disciplina... totul era de mult plănuit, dar nimeui nu își dăduse seama. Fetele deveniseră automat *Blitzmädel*, echipe de intervenție formate din tinerele femei din *Wehrmacht*. Și mai era și Departamentul de ideologie și estetică pentru educarea tineretului, unde învățau să cânte, să danseze, să facă muzică – astfel i-au câștigat de partea lor și pe cei sus-puși. Era o lume ordonată, frumoasă, fantastică.

Aceste lucruri erau rostite pe un ton ironic, e adevărat, dar atât de tare, încât Lotte făcea semne rugătoare și privea agitată împrejur.

– Trebuie să înțelegi o dată pentru totdeauna, continuă Anna la fel de tare, nu simt decât opoziție din partea ta. Mamele primeau ajutoare pentru a avea grijă de copii, nu aveai parte de plictiseală, nu erau dependenți de droguri, nu exista haosul de acum. Majoritatea oamenilor de vârsta mea care au fost implicați în sistem încă mai visează la acele vremuri. Ar trebui să vorbești cu un fost lider *BDM* sau cu

o Arbeitsführerin¹, și s-ar face părul măciucă. Era tinerețea lor, cei mai frumoși ani ai vieții lor, *wunderschön*²!

Lotte se holbă la ea. Era ca și cum Anna devenise tot mai mare în timpul acestor osanale, de parcă, cu furculița în mână, căpătase dimensiuni impresionante. Această îngâmfare, acest *wunderschöne*, entuziasmul fatal dinaintea războiului, umpleau întreaga patiserie.

– Și totuși au fost excepții, oameni care nu și-au pierdut mințile! Lotte vorbea în vânt, cuvintele îi erau suflate înapoi în față, atât de șubrede i se păreau argumentele ei. Chiar și atunci când un popor întreg își pierde capul, există excepții.

– Desigur. Dar opoziția politică fusese dată la o parte, știi asta, apoi îndepărtată cu grijă. Restul, intelectualii, cei inteligenți, precum și cei care aveau legături cu străinii și puteau obține astfel și alte informații sau oameni asemenea unchiului Heinrich, care pricepuse intuitiv despre ce-i vorba, toți acești oameni ar fi fost în mare pericol dacă și-ar fi exprimat opiniile. De aceea nu au existat voci disidente. Toate mâinile erau ridicate în aceeași direcție, într-o singură direcție...

– Dar, Anna, tu de ce nu ai făcut nimic?

– Eu eram o fată în casă, servitoarea cuiva, nu eram de fapt o persoană. Eu trebuia să fiu prezentă tot timpul, pentru *gnädige Frau*, trebuia să fac tot ce îmi spunea ea, iute ca fulgerul. Nu îmi plăcea Hitler, dar nici nu îmi păsa. Pentru mine, era totuna.

Lui Lotte i se ridică sângele la cap. Într-un fel sau altul, Anna devenea din ce în ce mai alunecoasă, ridica un vâl de fum de sub această mască de candoare. Dar Lotte nu își permitea să fie indusă în eroare.

¹ Lidera unui grup de muncă (n.red.)

² Minunat (în lb. germană, în original)

– Și evreii, zise ea aprigă. Disparațiile, *Kristallnacht*¹...

– Răspunsul oficial a fost: „I-am luat pentru propria lor protecție, deoarece altfel mânia poporului i-ar ucide“. Pentru că evreii provocaseră toate nenorocirile: Primul Război Mondial, scandalosul Tratat de la Versailles, recesiunea, degenerarea din artă... acest lucru încă mai există în unele minți germane, le-a fost atât bine întipărit. Ascultă... Lotte...

Anna se aplecă spre Lotte, pe deasupra mesei. Avea un fulg de beza pe buza de sus. Lotte simți că ultimii oponenți ai regimului nazist erau reprezentați de această firimitură neînsemnată de spumă, dar imediat o limbă groasă, strălucitoare, ieși și o linse din echilibrul ei instabil de pe buza de sus.

– Ascultă, tu poți să pui aceste întrebări, pentru eă știi deja ce s-a întâmplat. Noi știam însă încotro duceau toate acestea, așa că nu am pus întrebări. De ce mă privești astfel?

– *Wir haben es nicht gewusst*... Nu am știut asta... am auzit asta prea multă vreme.

Anna începu să împungă baza tartei cu furculița, părea foarte mâmoasă. Acele împunsături o enervau pe Lotte, care era pe cale să se enerveze la rândul-i.

– Cu toții ridicați degete acuzatoare, izbucni Anna. Faceți aceasta de patruzeci și cinci de ani deja, dar asta-i cel mai ușor. „De ce au permis germanii ca acest lucru să se întâmple?“ strigați voi. Dar eu întreb altceva: „De ce voi, cei din Vest, ați lăsat acest lucru să se întâmple?“ Ne-ați permis să ne reînarmăm în liniște, atunci când ați fi putut să interveniți conform Tratatului de la Versailles. Ne-ați

¹ Noaptea de Cristal sau Noaptea Sticlei Sparte desemnează pogromul împotriva evreilor din Germania nazistă, inclusiv Austria (care la acea dată era înglobată în Reich), de la 9–13 noiembrie 1938. (n.red.)

permis să mărșăluim în Rhineland¹ fără să ne împiedicați, la fel și în Austria. Și apoi v-ați târguit cu noi pentru Cehoslovacia. Emigranții germani din Franța, din Anglia, din America au avertizat. Nimem nu i-a ascultat. De ce nu l-au oprit ei pe acel idiot când era încă posibil? De ce ne-au lăsat în voia sorții, pe mâinile unui dictator?

– Deci noi am fost vinovați până la urmă!

– De ce? Asta este singura mea întrebare.

Ochii lui Lotte sclipeau.

– Frumos mai întorci lucrurile, Anna, spuse ea cu un râs ostil, acesta chiar este cel mai interesant argument pe care l-am auzit vreodată pentru a-i dezvinovăți pe germani. Se ridică mânioasă. Permite-mi să plătesc, zise ea cu demnitate.

Își luă haina de pe spătarul scaunului și se îndreptă spre tânăra de la casă. Of, plimbarea îi afectase serios picioarele.

Anna se ridică panicată. De ce era Lotte atât de supărată dintr-odată? Ea își expusese ideile cu sinceritate. Acestea nu apăruseră aiurea, fără o gândire serioasă, ci erau rezultatul lecturării a stive întregi de cărți pe care le studiasse înainte de a formula acele teorii cumplite. Era îndoielnic că Lotte citise și ea la fel de mult pe această temă.

– Lotte, strigă ea, așteaptă un moment...

– Sunt obosită, spuse sora ei peste umăr. Dintr-odată, părea foarte bătrână și fragilă. Cred că sunt chiar foarte obosită.

¹ Bazinul inferior al Rinului, în Europa Centrală (n.red.)

10

În timp ce ușa patiseriei se închidea în spatele lui Lotte, Anna își luă paltonul de pe scaun. Simțea că se înăbușă între toate acele femei, era mult fum, iar evocările dificile s-au izbit de lipsa de bunăvoință și înțelegere a singurei persoane din lume pe care voia să o convingă. Era o mare neînțelegere. Se strecură printre două scaune, spre casă. Lotte plătise și pentru ea, voia oare să justifice astfel plecarea prea grăbită? Anna ieși în zăpadă. Încerca să respire profund, însă i se părea că plămânii i se micșoraseră. Inima îi bătea repede și neregulat. Aici, acum, putea să se întâmple dintr-odată, iar neînțelegerea cu Lotte să rămână nerezolvată pentru totdeauna. Mergând încet, încercă să își regleze respirația. Poate că sentimentul brusc de inutilitate făcea să i se taie respirația.

Lotte era ușurată. Sabotajul pe care tocmai îl înfăptuise o înălța, se simțea eliberată, își permisesese să se lase captivată prea mult de Anna, ajunsese la limitele empatiei de care era în stare. Era ca și cum fuseseră implicate într-un fel de luptă ridicolă. Își serviseră argumente învechite, auzite de mii de ori, care aparent ajungeau la esența contradicției dintre ele, dar de fapt, în afara lor, se petrecea ceva mult

mai important. Un lucru care se retrăgea imediat ce încercai să îl aduci mai aproape privindu-l printr-un telescop.

În dimineața următoare, ajunseră la Institutul Termal în același timp, doar că Lotte era deja la baza scărilor, în timp ce, din motive necunoscute, Anna se afla de cealaltă parte a străzii, așteptând trecerea unei procesiuni militare. Oare stătuse cumva de veghe? Lotte nu ar fi observat-o dacă ea nu i-ar fi făcut semn cu mâna și nu ar fi strigat-o printre vehiculele care se îndreptau lent spre vest. Lotte așteptă. Dormise minunat în acea noapte, după ce se hotărâse să nu mai fie supărată de Anna. Și acum aceasta era acolo, făcându-i cu mâna. Apoi, dispărea pentru un moment în spatele unui Jeep, a unui tanc, a unei ambulanțe militare. Procesiunea era fără sfârșit, târându-se pe lângă ea după o logică proprie. Capete acoperite de căști, ochi privind înainte, cu un aer marțial, de parcă tocmai ar fi ocupat Spa cu forța, doar pentru a putea trece prin oraș. Lotte începu să râdă. Văzu că și Anna râdea de cealaltă parte. Descopereau oare amândouă în același timp că lucrul care le despărțea nu era decât un spectacol ridicol? După ce trecu și ultimul tanc pictat în culori de camuflaj, Anna traversă strada, scuturându-și capul.

Urcară treptele Institutului Termal, de parcă în ziua anterioară nu se întâmplase nimic special, susținându-se una pe cealaltă. Se părea că ziua precedentă înlăturase ceva spinos, ceva din misterioasele căi întortocheate urmate de spiritul omenesc. Mai târziu în aceeași zi, se întâlniră pe coridoare. Pe o bancă albă și lungă, discutară efectele pe care diferitele tipuri de băi le aveau asupra mușchilor și încheieturilor, asemenea unor vizitatori experimentați ai stațiunilor balneoclimaterice. Acum, că obstacolul cel mai dificil fusese înlăturat, rezultatele tratamentului trebuia să apară încet. Se hotărâră să cineze în acea seară la un restaurant aflat vizavi

de Pouhon Pierre-le-Grand. Potrivit Annei, a cărei privire cercetătoare nu pierdea mai nimic, acesta părea un local jovial și accesibil.

Tatăl lui Lotte nu se refăcu complet de pe urma bolii sale. Piciorul la care avea tromboză șchiopăta puțin, la fiecare pas. Câteodată, inima începea să-i bată mai repede, fără nici un motiv. Atunci, ducea mâna la piept de parcă sosise momentul în care avea să moară. Acest gest le trezea tuturor vechile temeri. Conversația se oprea, muzica era întreruptă, se deschidea o fereastră, deși toți știau că el exploata bătăile inimii și câteodată se prefăcea atunci când alte metode de a atrage atenția nu dădeau rezultate. El reprezentase punctul de concentrare a atenției în timpul lungii perioade de boală. Soția îi fusese complet devotată, ca în primăvara căsătoriei lor, înainte ca atenția să îi fie abătută de către copii. După ce se înzdrăveni, cel mai mic dintre copii se întoarse acasă, și el își reluă vechile obiceiuri, mai rău decât oricând, de a-i hărțui pe copii (copiii ei) cu pretenții absurde și cu pedepse. Aceasta era cea mai simplă metodă de a se certa cu ea. În timpul împăcării, el își recăpăta drepturile exclusive asupra ei, o perioadă. În loc să fie recunoscător pentru faptul că supraviețuise a trei cauze care ar fi putut să-i provoace moartea, era iritat, de parcă viața pe care o recâștigase nu se ridica la așteptările sale. De asemenea, căpătă obiceiul de a pufni întruna, mai întâi pe o nară, apoi pe cealaltă, de parcă nici măcar mirosul celei de-a doua vieți nu îl mulțumea.

Pufnitul o scotea pe Lotte din minți. Îl auzea pretutindeni – în spatele ușilor închise, în capătul holului, după colț, în timpul nopții, prin pereții dormitorului. Visa să scape de acest tată și de lipsa de armonie pe care el o producea constant în familie, în diverse feluri, cu inventivitatea lui

neobosită. În plus, își dorea să scape de veșnicul lui bombănit despre lipsa de putere a prim-ministrului Colijn, care intenționa să lupte contra recesiunii prin micșorarea plăților acordate șomerilor și împrumuturilor pentru funcționarii publici. Lucrul acesta era constatat de el cu ocazia stagnerii creșterii colecției sale de discuri. Bombănea despre Partidul Comunist, care solicitase tuturor partidelor politice să renunțe la dispute în favoarea unei lupte comune contra mișcării național-socialiste, așa că acum nu mai putea să ridice spada contra papei și calviniștilor. Bombănea despre Hitler, care fusese inițial un simplu idiot, dar ajunsese treptat să se bucure de statutul de nebun periculos. Bombănea despre poporul german, care îl urma pe nebunul periculos, ignorând convenabil faptul că propria lui mamă era nemțoaică, la fel și bunicii din partea ei, și nepoata cu talent la muzică. Pufnind cu forță, înhăța ziarul imediat ce acesta ateriza în căsuța poștală și nu îl ceda nimănui, asemenea unui eâine care își ține osul între dinți. Cu cât Lotte îl auzea mai mult rostind vorbe grele pe seama poporului german, cu atât mai mult acest popor îi câștiga afecțiunea. Fiecare remarcă negativă provoca în ea dorința de a se reîntâlni cu Anna. Dacă tatăl ei credea că germanii nu erau buni de nimic, atunci ea voia să fie una dintre ei.

Cu toate acestea, Theo de Zwaan, logodnicul Mariei, porni spre Germania împreună cu doi prieteni, pe baza zvonului că acolo se găsea de muncă din belșug. Se întoarse după două săptămâni. În loc să fi câștigat ceva, își cheltuisese toate economiile pe un aparat foto Leica, atârnat de gât asemenea unui trofeu de război.

— Ce-a fost în capul tău? spuse mania lui Lotte. Noi nu cunipărăm produse germane din principiu, iar tu te întorci acasă grozăvindu-te cu o Leica scumpă.

Dar nici el nu era deloc încântat de achiziția făcută, iar acesta era mai mult un fel de bandaj pe rană. Era deprimat și nu prea vorbăreț. Da, era de muncă acolo, dar el nu avea ce căuta în acea țară. Jumătate din oameni erau în uniformă, chiar și copiii. Există un entuziasm general revoltător cu privire la Anschluss¹. Peste tot erau afișe, steaguri, pancarde cu „Ein Volk² – Ein Reich – Ein Führer“. Văzuse toate acestea cu ochii săi și nu voia să aibă nimic de-a face cu ele.

– Aș fi putut să îți spun dinainte, zise viitorul lui socru, și atunci ai fi putut să te lipsești de întreaga călătorie.

Lotte nu avea încredere în cel care aducea aceste vești proaste. Probabil că nimeni nu dorise să îl angajeze. Se vedea de departe că era o pacoste. Felul în care descria el Germania era desigur influențat de frustrare. Pentru țară era de apreciat că nu accepta oricum, pe oricine.

Ca o compensație, Theo râvnea ca aparatul foto să facă poze excepționale. Le rugă pe Jet și pe Lotte să fie cohaii săi. Fiindcă nici una dintre ele nu putea să îl ia în serios, se îmbrăcăra cu pantaloni bărbătești, cu sacouri și pălării Eden, în glumă. Cu buzele rujate excesiv, se lăsară imortalizate lângă turnul de apă, în ipostaze masculine, sprijinindu-se una de umerii celeilalte, cu țigări în gură, privind aparatul cu ochi de sfînx, precum Greta Garbo imitând-o pe Marlene Dietrich. „Pregătită pentru dragoste din cap până-n picioare.“ În cele din urmă, izbucniră într-un râs necontrolat. Flegmatic ca întotdeauna, Theo făcu pozele, potrivind diafragma și reglând unghiul. Când imaginile minuscule, cu marginile în zigzag, fură dezvoltate, femeile de lume, temperamentale, neglijente și independente pe

¹ Anexarea Austriei la Marea Germanie, de către regimul nazist, în 12 martie 1938 (n.red.)

² Un popor (în lb. germană, în original)

care le văzură le stârniră curiozitatea. Cu un râs mândru, mama lor arăta tuturor pozele, spunându-le vizitatorilor: „Priviți ce fete frumoase am!”

Pe platanul gramofonului se afla un disc cu o simfonie de Mahler. Lotte se alătură grupului care stătea în cerc, ascultând de parcă ar fi luat parte la o confesiune religioasă – o cascadă prăbușindu-se la baza unei stânci aflate într-un luminiș din pădure, un huruit amenințător răsunând din spațele creștelor, căprioare alergând. Sammy Goldschmidt asculta cu buzele strânse. Își imagina că interpretează împreună cu orchestra. Pentru Ernst Goudriaan, care privea sumbru în față, muzica părea să stârnească viziuni mai întunecate.

– Cine a fost dirijorul? întrebă el când ultima notă se risipi și toți păreau abătuți pentru că vraja se rupsesse.

– Wilhelm Furtwängler, spuse tatăl lui Lotte, pufnind pe nara stângă, apoi pe cea dreaptă.

– Furtwängler! zise Goudriaan. Acum, dirijează pentru naziști!

– Furtwängler? repetă mama lui Lotte șocată.

– Ei bine, mârâi soțul ei, această simfonie a fost înregistrată cu mulți ani în urmă, noi ne-am bucurat deja de ea de multe ori.

Încurcat, Goudriaan privi împrejur. Spuse că tocmai se întorsese din Germania. Acest lucru suna ca o scuză. Își făcuse ucenicia pe lângă un celebru constructor de viori. În acest timp, locuise cu o familie de evrei și devenise mai mult sau mai puțin un membru al acesteia. Cu câteva zile în urmă, constructorul de viori venise la el.

– Am auzit că stai cu o familie de evrei. Dacă vrei să îți termini ucenicia aici, trebuie să pleci de acolo cât mai curând posibil.

– Dar eu nu am nimic de-a face cu toate aceste reguli, răspunse Goudriaan, eu sunt olandez.

– Aici, ești în Germania și trebuie să le respecti. Ori pleci de la acea familie, ori nu mai rămâi aici.

– Atunci, o să plec de aici, spuse Goudriaan.

Camera se umplu de indignare și neîncredere. Goudriaan răsă descurajat. Ezitând între simpatie și suspiciune, Lotte îl privi pe studentul cel slab. Îi era greu să și-l închipuie în postura de constructor de viori, cu așchii de lemn pe costumul impecabil, dând întruna la rindea – aceasta era o meserie pe care o asocia cu brațe musculoase și salopete de muncitor. Tatăl ei puse *Simfonia a noua* a lui Beethoven, într-o interpretare mai cușer. Oare, de acum înainte, nu o să mai poată niciodată să asculte muzică fără a fi afectați de prejudecăți? Cântecul *Alle Menschen werden Brüder*¹ răsuna magistral sau era oare *Alle Menschen werden Schwester*²?

Pe măsură ce anul se scurgea, devenea din ce în ce mai dificil să găsească scuze pentru țara ei maternă. Radioul nu fusese niciodată ascultat atât de mult ca în acele zile de septembrie, când Chamberlain zbură în Germania de trei ori pentru a preveni războiul și, împreună cu Daladier, sacrifică în cele din urmă Cehoslovacia pentru pace. Toată lumea era ușurată. Singurul agitat era tatăl lui Lotte, deoarece Franța și Anglia renegaseră cu atâta lașitate pactul lor cu Cehoslovacia.

– Din pură frică de bolșevism, pufni el disprețuitor. În inimile lor, admiră modul în care Hitler și-a curățat țara de comuniști.

– Acea teamă nu este atât de nefondată, spuse soția lui, din nou cu argumentele ei previzibile. Când muncitorii capătă puterea la scară largă, aceia care ajung în vârf tero-rizează și ei poporul.

¹ Toți oamenii sunt frați (în lb. germană, în original)

² Toți oamenii sunt surori (în lb. germană, în original)

– Știi cumva despre cine vorbești? Era ofensat. Vorbești despre Stalin, el trebuie să țină în frâu un continent întreg.

Apoi, devenea sentimental și toată lumea știa cum avea să continue vechea dispută. Lotte se ascundea în spatele teoriei muzicale. Distribuția rolurilor era deja stabilită. Mama ei adopta postura apărătorii democrației și pleda pentru echilibrul natural dintre partide. Tatăl lua în derâdere aceste principii democratice:

– Adică tu chiar vrei să pretinzi că noi avem aici o democrație? Săracii devin și mai săraci!

Se lăsa purtat de aceste sentimente și lua câte o înghițitură de gin. Războiul care fusese evitat în ultimul minut era împins în fundal. Un alt război, mai vechi, se purta aici sub pretextul unei diferențe de opinii politice, o luptă care rămânea tot timpul nedecisă.

– Nu mă face să râd – mama ei avea tot timpul ultimul cuvânt –, știi foarte bine că și tu ai fi un dictator aici, în casă, dacă ai avea ocazia.

Lotte avea economii pentru o călătorie în Germania, strânse de multă vreme, însă, cu cât amenințarea războiului creștea, cu atât era mai greu să vorbească despre planurile ei. Cu toții ascultau împreună, ca niște masochiști, sumarul unui discurs beligerant ținut de Reichsminister¹ Hess la radio. Se asigurau unul pe celălalt că Olanda nu avea să se implice, că avea să rămână neutră. În orice caz, jumătate din Olanda era înrudită cu Germania: prințul, fosta regină Emma, bunica din Amsterdam, pentru a-i numi doar pe câțiva. Pentru mama lui Lotte, moartea lui Louis David era o tragedie mai mare decât anexarea Lituaniei și invadarea Albaniei de către Italia. Umbla prin casă bocind și lovindu-se

¹ Ministru de externe (în lb. germană, în original)

peste frunte cu dosul palmelor de parcă se învinovăța pentru asta. Tristă, îi cânta melodiile pe banca de sub păr.

– Acum, tătucul Stalin al tău a făcut o figură proastă, spuse ea când Hitler și Stalin semnară un pact de neagresiune.

– Este șmecheria lui Stalin, râse soțul de lipsa ei de perspectivă. Există ceva în spatele înțelegerii. Lui îi convine să facă un pact în acest moment.

Regina făcu o declarație calmă la radio: nu exista nici un motiv de îngrijorare. Se decretă mobilizarea pentru a păstra neutralitatea țării. Theo de Zwaan se sui într-unul dintre sutele de trenuri suplimentare, satisfăcut că avea în sfârșit ceva de făcut.

– Olanda cu soldații ei de jucărie, pufni mama lui Lotte, dându-i o sacoșă cu mere și sendvișuri.

Germania invadează Polonia două zile mai târziu și, peste încă două zile, Anglia și Franța declarară război Germaniei: nu mai era nimic de discutat cu Hitler. Totuși, încrederea în siguranța micului regat de pe țărmul mării, neales de nici una dintre tabere, era încă intactă.

– Deci, vezi, ați fost la fel de naivi ca și noi, zise Anna. Lotte dădu din cap aprobator.

Continuară să mănânce, pierdute în gânduri. Spre exasperarea lui Lotte, Anna își pasa crochetele de cartofi cu furculița. Ea le tăia pe ale ei în bucățele egale, lucru considerat meschin de către Anna.

– Oare sunt adevărate?

Anna își trecu degetul peste o floare roșie, de o luxurianță suspectă, dintr-un ghiveci îngust aflat lângă masa lor.

– Toate sunt din plastic, spuse Lotte, care observase acest lucru de când intraseră.

– Ai dreptate. Anna își retrase degetul. Pentru plante, este mult prea întuneric aici. *Ach...* asta mă face să mă gândesc

la cactușii lui Frau Stolz... Zâmbi răutăcioasă. S-ar putea spune chiar că mi-au fost fatali.

Mulțumită conținutului bibliotecii, sclavia deghezată a Annei nu deveni de nesuportat. Broderia abia dacă progresa. Aceasta zăcea în poala ei doar de dragul aparenței, fiind mototolită de cartea deschisă deasupra. Herr Stolz își împărțea atenția între ziar și radio, ambele raportând numai succese.

– Cu zece ani în urmă, eram paria Europei și acum Chamberlain își dă osteneala să ne viziteze de trei ori. Cine ar fi crezut asta? comentă Stolz cu satisfacție.

În ziua de Anul Nou, Hitler făcu bilanțul la radio.

– Anul 1938 a fost cel mai bogat în evenimente istorice din toată istoria poporului nostru.

Cel de-al Treilea Reich crescuse la zece milioane de suflete prin refacerea minorităților germane din teritoriile alăturate comunității germane – *Heim ins Reich*¹. Frau Stolz spunea cu satisfacție că, în sfârșit, îndrăznea să fie mândră că era germană. Închinară un pahar de Sekt² pentru dinamismul uimitor al Führerului și lucrurile mărețe pe care le plănuia pentru ei.

Această euforie nu o atingea pe Anna. Nu fusese nicio dată conștientă de ideea de a fi german. Când îi auzi pe Hitler și pe Beneș, președintele ceh, zbierând unul la celălalt la radio, gândi în sine ei: „Dați-i fiecăruia câte o bătă, ca să se lupte între ei. Ce legătură au lucrurile acestea cu noi?” Sătulă de cartierul de vile de lângă coșurile fabricii care fumegau entuziasmate, cu spiritul frânt de oprimarea caracterului ei rebel, își făcea munca într-o rutină ucigătoare. Dar într-o zi

¹ Acasă, în Reich (în lb. germană, în original)

² Termen german care definește un vin spumos de calitate (n.red.)

din aceeași iarnă, ajunsese brusc la saturație. Scânteia inevitabilă izbucni dintr-un incident minor, nevinovat.

Joi dimineață, la cinci și jumătate, trebuia să facă ordine în camera de zi. Toată lumea dormea încă. În casă era liniște și frig. Sub fereastra care dădea spre grădina din spate se afla un pervaz mare, din marmură neagră, pe care erau câțiva cactuși. Între spinii lor nu apăruseră niciodată flori exotice de deșert, fiind oricum de neimaginat că putea să înflorească totuși ceva sub regimul lui Frau Stolz. Ea trebuia să ia cactușii de pe pervaz, unul câte unul, apoi să lustruiască suprafața cu ceară, până ce putea să își vadă reflexia în ea. Mai târziu în acea zi, Frau Stolz o chemă pe Anna la ea.

– Anna, azi-dimineață ai uitat pervazul.

Anna negă.

– Minți, privește aici și aici.

Urmând exemplul stăpânei, Anna se lasă în genunchi. În două locuri, ceara nu fusese complet ștersă. Rămăseseră câteva urme care nu puteau fi văzute pe fundalul grădinii întunecate, la șase și jumătate dimineața. Se ridicară. Lumina nemiloasă de iarnă strălucea înăuntru. Fața lui Frau Stolz era inexpresivă și rece, un scut de gheață contra furiei acumulate a Annei.

Ea începu să își dea jos halatul pe care îl purta când muncea.

– Nu vă faceți griji, Frau Stolz, în legătură cu pervazul, cactușii și plintele, n-o să mai pun nici un deget pe ele, promit!

– Trebuie să fii în stare să accepți puțină critică, spuse Frau Stolz.

Anna se uită la cactuși, cuprinse cu privirea întreaga cameră, toate obiectele ce îi trecuseră prin mâini și care acum, că se ajunsese în această situație, erau de partea lui Frau Stolz.

– Nu pot să lucrez așa, zise ea calmă, această ordine meschină, acest simț prusac al datoriei – nu este loc de mine aici. Lăsați-mă în mijlocul deșertului și o să vă fac o grădină minunată, dar în propriul meu fel.

– Ah... începu să priceapă Frau Stolz, vrei să stabilești tu regulile aici!

Anna o privi și, dintr-odată, parcă făcea asta de la o distanță amețitoare. O privi cu adevărat, pentru prima și ultima oară, pe Frau Stolz, așa cum stătea acolo, o femeie solidă, colțuroasă. Aceasta stătea dreaptă, în micimea ei șocantă. Femeia gândea cu febrilitate. Era foarte dificil pentru ea să ia în considerare un *coup de grâce* care să îi permită să își păstreze demnitatea.

– Știi care e problema ta? Ai prea multe idei mari... Smuci halatul din mâna Annei. N-o să te liniștești până n-o să te afli în sala de banchete de la Bayer, servită de doi slujitori.

Gitte nu voia să o lase pe Anna să plece. În ziua plecării acesteia, încuie toate ușile din vilă. Stătea pe canapeaua acoperită cu catifea roșie, cu picioarele depărtate și mâinile încrucișate, cu genunchii osoși ițindu-se parcă în apărarea ei: nu poți să mă lași aici, singură.

– Unde sunt cheile?

Mama ei o scutură bine. Lui Gitte nu i se mișcă un mușchi. Anna înțepemî între valize. Cu o compasiune durcuroasă, recunoscute sentimentele fetei.

– Le-am aruncat în WC și am tras apa, spuse Gitte cu aroganță, declarându-și astfel opoziția completă față de plecarea Annei.

Incredibil de calmă, Frau Stolz se duse să-i telefoneze unui lăcătuș. Anna o îmbrățișă de rămas-bun pe Gitte, dar aceasta se răsuci ofensată. În cele din urmă, Anna se duse cu valizele în bucătărie, deschise o fereastră înaltă și îngustă,

aflată deasupra uscătorului, își aruncă afară bagajele și sări și ea, abandonând nava care se scufunda în adâncuri. Pietrișul îi scârțâi plăcut sub picioare când ateriză.

Se întoarse la casa unchiului ei, în dormitorul cu tapet cu medalioane, în camera de zi cu fotoliile cunoscute și gramofonul, și muzica de operetă a unchiului Franz – lucruri de care nu-i păsa. Mobila și obiectele practice încă avcau antetul constrângerii – aceea de a le curăța în fiecare săptămână, o sarcină eternă. Neinspirată, răspunse la ofertele de muncă din ziar. Apoi, făcu o baie și, când ieși din cadă, se postă politicoasă în fața reflexiei ei pline de apă din oglindă.

– Bună ziua, eu sunt Anna Bamberg, mama mea este moartă de ani de zile, la fel și tatăl meu, și am o soră, Lotte, dar, ca să fiu sinceră, nu mai știu nimic despre ea de multă vreme. Însă, pe de altă parte, eu, Anna, sunt în viață, evident...

Primi un răspuns la una dintre scrisori, un plic de hârtie marmorată, cu numele expeditorului scris cu o caligrafie lipsită de înflorituri. Charlotte von Garlitz Dublow, contesă von Falkenau. În loc să o invite pe Anna la un interviu, aceasta își anunța sosirea în aceeași zi. O contesă! Mătușa Vicky alergă entuziasmată spre dulapul ei, pentru a găsi o rochie pentru Anna. Copleșită de îndoieli, Anna se holba la literele drepte, reci. O contesă – lucrul acesta isca asocieri cu sclavia și astfel dispărea fragila ei libertate câștigată cu greu. Printr-o crăpătură a perdelelor, o privi pe contesă coborând din mașina ei Kaiser-Freser, purtând o bluză de mătase bej sub haina de blană. Mătușa Vicky o ciupi pe Anna în podul palmei.

Camera de zi, care nu îi mai părea Annei un vârf al luxului de ceva vreme, deveni comună și burgheză la intrarea acestei doamne. Îi reținu mâna Annei în timp ce o studia din cap până-n picioare, fără jenă.

– Aș vrea să te întreb ceva, spuse ea. Ești cumva rudă cu Johannes Bamberg?

Din reflex, Anna își retrase mâna, fără să fie în stare să răspundă la o întrebare directă, pusă cu nevinovăție. Nimeni nu îi mai pomenise numele: familia îi îngropase amintirea împreună cu rămășițele pământeste. O privea pe femeie fără să o vadă. Ticăitul ceasului din cameră o deranja pentru prima dată, era asemenea bătăii unui băț în pavaj. Mătușa Vicky își mută privirea de la una la cealaltă, frângându-și mâinile, iar apoi, când tăcerea se prelungi prea mult, zise:

– Johannes Bamberg, da, era tatăl ei, un văr al soțului meu... Eu nu l-am cunoscut niciodată, pentru că a murit tânăr...

– Deci tatăl ei, o întrerupse femeia mulțumită, întorcându-și gâtul de lebădă spre Anna.

– Într-adevăr, tatăl ei, șopti mătușa Vicky îndatoritoare.

– Atunci, totul e în ordine. O mână înmănușată coborî pe umărul Annei. Vrei să vii cu mine? Mașina mea este afară.

– Dar lucrurile ei, strigă mătușa Vicky amețită de viteza cu care se desfășura tranzacția.

– O să îmi trimit mai târziu șoferul.

Contesa cu nume de nepronunțat pofti pe Anna s-o ia înaintea ei, afară din camera de zi orășenească, de-a lungul holului. Mătușa Vicky nu avu ocazia să îi deschidă ușa din față, căci ea făcea totul singură, cu hotărâre. În timp ce își trecu cu grație una dintre mâini prin părul castaniu și scurt, cu cealaltă deschise portiera mașinii pentru Anna. Aceasta intră mecanic în mașină, de parcă ar fi fost hipnotizată.

Kölnul defila pe lângă ea de fiecare parte, ca o scenă mobilă. Timpul și locul își pierdură proporțiile normale. Numele tatălui ei urni ceva care părea asemenea unei role de film derulate în viteză. Era o răpire evidentă. Îi purta el de grijă după tot acel timp, iar femeia de la volan era un

emisar îndeplinind cererea lui în stil mare? Aceasta conducea cu o singură mână și își aprinse o țigară cu cealaltă. Un înger care fuma. Părăsiră zona urbană. Oare lumea locuită se sfârșea acolo? Mașina părăsi drumul, un deget cu manichiură îngrijită apăsă claxonul, și poarta din fier forjat se deschise. O alee largă, mărginită de copaci bătrâni, ale căror coroane se întrepătrundeau. În parcul care se zărea printre copaci, Anna recunoscuse câmpiile elizee din mitologia greacă a lui Herr Stolz. Pajiști întinse până la linia orizontului, tufișuri verzi, pâlcuri de copaci și arbuști, toate întreținute și tunse cu grijă, asemenea unghiilor șoferiței. Pătrunseră și mai adânc în tunelul de sub bolta de ramuri negre, care se termina într-un cerc luminos. O siluetă nemișcată într-un costum întunecat stătea în vârful scărilor care duceau spre o casă maiestuoasă, orbitor de albă. Numai privirea lui urmă semicercul descris de mașină înainte de a se opri la baza scărilor. Femeia ieși. Anna, care ar fi trebuit să facă același lucru, rămase așezată, dezorientată.

– Haide, am ajuns.

Ușa se deschise, iar ea coborî, clipind des. Fu cuprinsă de amețelă în timp ce urca scările largi. Nu putea să vadă nimic mai mult din silueta întunecată decât un braț lung, care le ținea ușa deschisă, după care păru să își fi recăpătat ambele brațe pentru a le ajuta să își dea jos hainele, în centrul unui hol enorm, în care dădeau numeroase coridoare, uși și scări.

Primi o cameră la primul etaj, cu vedere spre piscina turcoaz, un element ireal, otrăvitor între pajiștile naturale, verzi. Guvernanta, bucătăreasa, servitorii, șoferul, spălătoresele, curățătoresele, cameristele și grădinarii păreau să trăiască într-o simbioză satisfăcătoare, fiecare cu propriul lor teritoriu. Era o colaborare veche de secole, o formă stilizată de servitudine față de fosta nobilime prusacă, cea care

își dovedise eficacitatea în secolele de administrare a castelurilor și reședințelor. Anna fu însărcinată să poarte de grijă garderobei lui Frau von Garlitz, înlocuind-o pe fosta cameristă, care fusese concediată. Ori de câte ori o cusătură se desfăcea, ea trebuia să o repare, ea era cea care ducea hainele la spălătorese, lua rochia de seară ce zăcea mototolită pe parchet și o atârna în dulap. Această viață de lux reprezenta un contrast atât de mare comparativ cu truda zilnică a slujbei anterioare, încât îi era rușine de mărimea salariului: primea aproape de două ori mai mult decât la Frau Stolz, fără să pună la socoteală bacșișurile și cadourile pe care Frau von Garlitz le dădea regulat personalului, cu un râs prietenos.

În orele de trândăvie, plutea prin casă. *En passant*, învăță cum trebuia așezată masa când era invitat la cină un general, un industriaș important, un baron; care serviciu de masă era destul de respectabil, dar fără să întrecă măsura; învăță să aranjeze un buchet de sezon pe o masă în semicerc, sub o natură moartă din secolul al XVIII-lea cu struguri și fazani. Frau von Garlitz nu dormea împreună cu soțul ei, iar camerele lor, aflate într-o aripă retrasă a casei, erau unite printr-o baie de marmură roz. Căutarea cămășii ei de noapte, care trebuia strânsă dimineța, o aduse pe Anna în dormitorul lui Herr von Garlitz, așa cum fusese sfătuită de o cameristă cu un zâmbet superior, unde, spre dezamăgirea ei, obiectul căutat zăcea neglijent pe podea, lângă pat: contesa fusese în dormitorul lui!

Anna câștigă încrederea bucătăresei, care îi furniză cu generozitate informații de culise, dorința de a le afla fiind justificată de atașamentul devotat pentru cea care o angajase. Gnädige Frau se născuse von Falkenau și era înrudită cu cea mai veche nobileme prusacă. Soțul ei, pe de altă parte, Wilhelm von Garlitz Dublow, provenea dintr-un coș de cărbuni. Anna își ridică sprâncenele. Din zona Ruhr, explică

bucătăreasa. Tatăl lui, căpitanul navei care îl adusese pe Kaiser din Norvegia, se îndrăgostise de una dintre domnișoarele de companie ale Kaiserinei, contesa Dublow. Fusese înnobilit în grabă pentru a putea să se însoare cu ea. Astfel, Garlitz își câpătă „von“-ul și fu adăugat și Dublow la sfârșit. Drept recunoștință față de Kaiser Wilhelm, întâiul născut primi numele acestuia.

Respectul și afecțiunea cu care bucătăreasa vorbea despre *gnädige Frau* era în opoziție directă cu disprețul cu care prezentă biografia lui Herr von Garlitz.

– El nu e decât o cârpă, un Casanova, spuse ea, dar e nebună după el, sărmana femeie.

Conducerea fabricii Die Basilwerke, unde se preparau vitaminele și remediile naturiste folosite ca tonice de trupele Wehrmachtului, era lăsată în grija subordonaților.

– Căii... își pierde toată vremea cu căii, suspină femeia înfrântă, ca și cum toate nenorocirile din lume erau pricinuite de acest lucru.

Ascunsă după niște metereze medievale, fabrica era învecinată cu parcul. Câtcodată, el dădea pinteni calului și galopa în jurul complexului de clădiri din secolul al XIX-lea pentru a le reaminti muncitorilor că toate coșurile fumegau pe cheltuiala lui.

– L-ai cunoscut pe soțul meu? întrebă Frau von Garlitz. Atunci, vino să te prezint.

Se grăbi să coboare treptele de la intrare, pentru a-l întâmpina. Anna o urmă stingheră. Parcă era un fragment dintr-un film: finul Kaiserului, în uniformă albă, drept pe lipișanul său alb, inergând la trap printre stâlpii negri și strălucitori ai aleii. La baza treptelor, călărețul de pe calul alb se opri. Descălecă și, cu îngăduință distrată, se lăsă îmbrățișat.

– Anna, noua mea cameristă.

Frau von Garlitz o împinse ușor înspre el. În trecere, acesta îi întinse Annei o mână în timp ce căuta din ochi un loc unde să lege hățurile de balustradă. „Pentru el, înțelese Anna, valorez mai puțin decât un cal.“

Descoperirea bibliotecii puse capăt sentimentului că este de fapt un parazit. Era o cameră spațioasă, cu pereții îmbrăcați de cărți, cu trei ferestre de care vița-de-vie se lovea în adierea vântului. O comoară întreținută cu grijă, aprovizionată cu flori proaspete, unde se făcea chiar și focul în cămin. Toate pentru satisfacerea unui cititor plin de imaginație, dar ea nu găsi niciodată pe nimeni în acea cameră. *La Divina Commedia*, *Petit Larousse*, *Der abenteuerliche Simplicissimus*¹, *Don Quijote*, *Profețiile* lui Nostradamus, *Faust* și *Farbenlehre*² ale lui Goethe alăturate fără o ordine anume. Erau ediții princeps, cărți care pocneau capricioase când erau deschise, din ele ridicându-se acuzator mirosul neglijenței – șoapte că o carte necitită nu există. Anna pripeu că acolo o aștepta o sarcină imensă.

Într-una dintre zile, Anna formulă întrebarea care îi ardea pe buze încă de la început.

– *Ach ja...* Frau von Garlitz își strânse gânditoare buzele rujate în formă de inimă, cu un roșu intens. Tatăl meu era aici în momentul când parcurgeam scrisorile de solicitare a postului. „Bamberg, am murmurat eu, cu scrisoarea ta în mână, Anna Bamberg...“ Tatăl meu și-a ridicat privirea din ziar. „Nu am cunoscut eu cumva un Bamberg... Stai un moment, un Johannes Bamberg, un individ de treabă, un angajat de primă clasă, îmi amintesc cu drag de el. Doamne,

¹ *Aventurosul Simplicius Simplicissimus*, de Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen – roman picaresc în stil baroc, publicat în 1669, inspirat de evenimentele și ororile Războiului de Treizeci de Ani (n.red.)

² *Teoria culorilor* (n.red.)

trebuie să fi trecut treizeci de ani...“ Mi-am spus în sinea mea: „Dacă Anna Bamberg este înrudită cu el, atunci o s-o angajez și o să consider asta un semn divin că alegerea mea este corectă“. Continuă chicotind. Nu cred în Dumnezeu sau Iisus Hristos, dar cred în semne divine. E distractiv!

– Și ce fel de amintiri erau? întrebă Anna.

– Asta va trebui să-l întreb chiar tu la momentul potrivit. Tata obișnuia să conducă fabrica. Probabil că tatăl tău trebuie să fi lucrat pentru el și l-a impresionat cumva!

Casa era o insulă în efervescentul secol XX, iar biblioteca era o altă insulă unde secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și al XIX-lea erau mai bine reprezentate decât al XX-lea. Anna scotocea pe acolo după placul ei, reasigurată de legitimitatea poziției ei privilegiate de cameristă pentru Frau von Garlitz. Acum, știa că aceasta era moștenirea ei de drept: reputația tatălui ei era moștenirea pe care i-o lăsase, mult mai valoroasă decât banii sau alte obiecte. Cu mult înainte de nașterea ei, el îi lăsase ceva prin testament – ca o prevedere de care nu fusese conștient. Această formă de dragoste părintească prelungindu-se de dinainte de naștere până mult după moarte îi dădea sentimentul că pe el încă îl preocupa bunăstarea ei – ca o grijă retrospectivă.

Astfel trecu fără efort prin iarnă, primăvară și vară. Câteodată, mergea prin casă cu câte-o rochie de seară sau o cămașă de noapte între degete, dar în cea mai mare parte a timpului citea, cu acordul tuturor. Nu știa că acesta nu era decât un interludiu, o respirație ținută vreme îndelungată.

Lumânarea ce picura între farfuriile lor era reflectată în ochii Annei.

– Disciplina rigidă, spuse Lotte, pe care soția chimistului o aștepta de la tine, aceea chiar e tipic germană.

– Ooh, aceea era doar viziunea ei asupra ordinii în gospodărie, o temperă Anna. Eu nu puteam să funcționez într-un asemenea sistem de disponibilitate permanentă. Începu să râdă. Dintr-odată, îmi aduce aminte de ceva. Încântată, ciupi mâna lui Lotte. Cândva în anii '50, m-am întâlnit din nou cu familia Stolz. Lucram pentru protecția copilului și eram cu o delegație care vizita Bayer, cred că în legătură cu un proiect de ajutorare a șomerilor proveniți din rândurile copiilor deportați. Am fost primiți cu pompă într-o sală de banchet, cu câte doi servitori în livrea pentru fiecare invitat. Pe la jumătatea mesei, am auzit brusc reproșul lui Frau Stolz: „N-o să fii mulțumită până... la Bayer...” și așa mai departe. Și acum eram acolo! M-am înecat, iar vecinul meu m-a bătut speriat pe spate. La sfârșit, am mers, cu primul meu Volkswagen, o mie de metri, până la casa lor. Locuiau încă în același loc, doar soneria nu mai era lustruită lună cu Sidol, iar treptele din față nu mai erau fără cusur. Am sunat. O bătrână și-a ițit capul la fereastră: Anna! Desigur că trebuia să intru. Pe bufet se aflau fotografiile cu Gitte împreună cu soțul și copiii ei, cu ușile de sticlă ale bufetului care trebuiau curățate una câte una, cu o bucată de piele șamoa. Tocmai atunci, Herr Doktor sosi acasă de la serviciu. Era uimit.

– Spune-ne, ce te-a adus aici atât de pe neașteptate.

Am repetat remarca profetică a soției sale.

– Iar astăzi stăteam acolo, cu doi servitori!

Izbucni într-un râs incontolabil. Soția i se alătură jenată și chiar îmi părea rău pentru ea.

– Vezi, își împunse el soția, nu ți-am zis eu tot timpul: „N-o să faci o menajeră din fata aceea nici într-o mie de ani!”

Partea a II-a

Războiul

1

Duminică dimineață se organiza un târg de vechituri pe promenada acoperită, din secolul al XIX-lea, întinsă până departe în parcul Sept Heures de la Place Royale. Era soare, dar un vânt tăios sufla dinspre est. Comercianții tropăiau pentru a se încălzi sub contraforturile arcuite elegant. Alții păseau în sus și-n jos printre stâlpii de fier forjat. Anna și Lotte se plimbau printre bunurile expuse: vase, bibelouri, vechi discuri de gramofon, cărți poștale. Se opriră în fața unui căluț-balansoar nepictat, care se holba inert la statuia unui sfânt.

– Mai ții minte căluțul pentru care ne certam întruna! strigă Anna atât de tare, încât cei din piață priviră în direcția lor.

Lotte crezu că vede dezgustul din expresiile lor pentru că tulburaseră liniștea duminicii. Și, pe deasupra, în germană!

– Nu, nu-mi amintesc, zise ea cu hotărâre.

– Da... da... era vopsit cu albastru și alb, avea hamuri adevărate și o șa maro. Ne împingeam jos de pe el una pe cealaltă, până ce Papa intervenea cu o propunere strategică: astăzi, duminică; e ziua lui Lotte pentru călărit, luni pentru Anna, marți pentru Lotte din nou și așa mai departe. Ce zici

de asta? Uitasem complet, spuse ea strângându-și mâinile. Ce minunat că mi-am amintit brusc totul.

Calul nu avu nici un efect asupra lui Lotte, ci risipi blândul sentiment de solidaritate pe care îl simțise printre toate acele lucruri din trecut. Cum era oare posibil ca memoria ei să funcționeze cum trebuie numai după momentul patului de suferință din grădină, în grija mamei sale olandeze? Pentru prima dată, considera acest lucru un dezavantaj. O făcea să fie incompletă.

– Războiul este la modă, observă Anna, încă se mai pot face bani din asta.

Căști și curele militare erau întinse pe o bucată de catifea. Da, în mod pașnic, războiul era prezent peste tot: o ploscă de apă soldățească era așezată lângă o râșniță veche de cafea. Sub cărți polițiste și romanțioase mototolite se aflau tratate militare bogat ilustrate, despre insignele și uniformele militare ale celui de-al Treilea Reich. Pe o masă cu portrete vechi de cupluri căsătorite, de botez și prima împărtășanie se afla fotografia înrămată a unui soldat tânăr, care privea sfidător spre obiectiv.

– Încă nu știa ce monument avea să se ridice aici pentru el, spuse Lotte.

– Uite cum își umflă pieptul, sărmanul băiat. Credea solemn în misiunea lui.

– Nu chiar... El nu lupta pentru un ideal, trebuia să își apere țara.

Sora ei o luă de braț și o trase deoparte. „N-o să mă las provocată“, gândi Anna. În spatele parcului, localul Chalet du Parc se afla de cel puțin un secol lângă abruptul perete de stâncă. Se opriră aici. Înăuntru, soarele bătea orizontal, iar aburii cafelei de ridicau învolburăți, albaștri în raza de lumină.

„Ne întâlnim întotdeauna în locuri publice, gândi Lotte, de pareă ar fi ceva nelalocul său cu întâlnirea noastră.“

Cerul nu își schimbă culoarea fatidic, bucătăreasa nu se opri din frământatul aluatului nici o secundă, șoferul nu scăpă ziarul din mână, servitorii treceau cu tăvile pline, ca de obicei, acul de cusut al Annei nu ezită nici un moment, nimeni nu bănuie că, în tiparul nevinovat al vieții obișnuite, se produsese o ruptură în acea dimineată, când o voce cunoscută, pe care nu o mai ascultau de mult răsună în bucătărie la radioul Volksempfänger: „Din zorri, de la întâi septembrie, trupele germane au traversat granița poloneză. De azi înainte, fiecărei bombe i se va răspunde cu o bombă...“

Câteva ore mai târziu, când Anna stătea fără nici o treabă în mijlocul pajiștii, pentru a se bucura de frumusețea ireală a casei și împrejurimilor, nu își dădu seama că acolo, sub același cer, în aceeași lumină a zilei, ceva mai curând ireal fusese pus în mișcare – un proces de alienare totală în care aveau să fie târâți cu toții. Ceva indefinibil străluci sus, în aer. Își miși ochii. Simultan cu sunetul unei explozii în depărtare, apărură nori albi de micăieri, care ascuseră obiectul respectiv. Tot în acel moment, casa întreagă începu să vorbească. Cu toții strigau la ea din toate ușile și ferestrele:

- Ești nebună? Pleacă de acolo, vino înăuntru, c război!
- Poftim? strigă Anna, îndreptându-se spre casă cu mâinile la urechi.
- E război!

Frau von Garlitz se aplecă afară de la una dintre ferestre, gesticulând violent. Își trimise soțul afară pentru a domoli comportamentul de kamikaze al Annei.

Se ciocniră unul de celălalt în prag.

– Era un avion de recunoaștere britanic, spuse el scurt. Tunurile noastre antiaeriene trag în el. Ar fi mai bine să rămâi înăuntru. Mustața lui în stilul lui Clark Gable se mișca emoționată în sus și-n jos, în ciuda calmului masculin.

„E ridicol, gândi Anna, toată această agitație. Războiul nu e mai mult decât un cuvânt.“ Aproape că își dorea să se întâmple ceva adevărat, ceva care să fie mai mult decât un punct pe cer, pentru ca acest cuvânt să capete mai mult sens.

Trei zile mai târziu, după ce Anglia și Franța declaraseră război Germaniei, Frau von Garlitz își adună copiii, personalul și bunurile cele mai importante și, cu respirația tăiată, îi predă clădirea Annei.

– Aranjează etajul de sus pentru refugiații din Saarland, rosti ea punându-și mâinile pe umerii Annei, un gest care simboliza transferul de bunuri și slujitorii, noi ne ducem spre est.

Purta pe cap o pălărie cloș asimetrică, asemănătoare unei căști strâmbe, ținea cu fiecare mână câte un copil și, cu ascultătorul și extrem de numerosul personal în urma ei, porni spre domeniul familiei din Brandenburgul de Est.

În noua ei poziție de administratoare a gospodăriei, Anna își deschise cartea acolo unde rămăsese, așteptând calmă venirea celor din Saarland. Faptul că era singură pe o navă după ce aceasta fusese părăsită de șobolani nu îi trezea teama, sistemul ei nervos nu era sensibil la amenințări vagi. În timpul celor optsprezece zile cât dură campania din Polonia, corpul ei beneficia de proviziile enorme din pivniță, iar mintea ei – de cele din bibliotecă. Într-una dintre zile, în locul unui grup de refugiați deposedați de toate bunurile lor, întreaga trupă sosi la ușa principală, iar activitățile zilnice fură reluate ea și cum n-ar fi lipsit niciodată – cu excepția lui Herr von Garlitz, care mărșăluise spre Polonia ca ofițer și

avusese norocul să își disloce genunchiul la Tucheler Heide, motiv pentru care finul costisitor fu imediat îndepărtat din prima linie.

Războiul deveni o farsă. Trupele de la Zidul Occidental și Linia Maginot așteptau asemenea unor cercetași. Cultivau varză și cartofi între fortificațiile aflate față în față pe pozițiile amenajate pentru o ambuscadă și toastau unii în sănătatea celorlalți cu halbele de bere ridicate. După ce se însănătoși, Herr von Garlitz, care era staționat împreună cu regimentul său undeva în regiune, în fiecare duminică, venea acasă cu un grup de ofițeri care, în plictiseala lor nesăbuită, se năpusteau asupra proviziilor de băutură. În ciuda raționalizărilor, de-a lungul săptămânii, soția lui era ocupată cu obținerea ingredientelor pentru masa festivă. Dar Anna era conștientă de toate acestea doar pe jumătate. La scurt timp după campania poloneză, primi o scrisoare din Olanda.

Îngrijorată de schimbările politice, bunica se îndreptă din Amsterdam spre Köln pentru a căuta o veche prietenă apropiată, în caz că granițele aveau să se închidă. Se întoarse jiguită până în străfundul sufletului și jură să nu mai pună niciodată piciorul peste hotare. Într-o zi ploioasă de octombrie, veni pentru a povesti despre șederea ei. Întreaga după-amiază, își păstră pe cap pălăria neagră cu violete purpurii de catifea, care proveneau cu siguranță de la chioșcul cu nimicuri din piața Albert Cuyp. Spunea că prinsese o răceală strașnică în Germania, din cauza emoțiilor. Lotte nu se mișcă deloc de lângă ea. Bunica suspină, la umbra borului:

– A fost o situație foarte neplăcută... Accentul ei german se schimbă. Întrerupându-se mereu pentru a-și sufla nasul în batista de dantelă, povesti cum, de fiecare dată

când vorbeau despre război, prietena ei din Köln acoperea telefonul cu învelitoarea din pânză vătuită a ceainicului, de frică să nu fie auzite. Când nora ei sosi în vizită, cu un copil îmbrăcat în uniforma Tineretului lui Hitler, prietena ei schimbă subiectul agitată. „Nemțoaicele îl adoră pe Führer“, explică ea mai apoi. Mi-e rușine, tuși bunica, mi-e rușine pentru toate acele nemțoaice nebune.

Bunica îl vizită și pe Franz, vărul ei de-al doilea, „un tip simpatic“... Auzise de la el unele lucruri despre Anna. O privi în treacăt pe mama lui Lotte de parcă ar fi căutat încurajare. Aceasta dădu din cap îngăduitoare. Lui Lotte i se urcă sângele la cap, nu știa încotro să se uite.

– Și? întrebă ea cu o voce pițigăiată.

Bunica își folosi din nou batista, un gest ce părea a nu conțeni vreodată.

– ...După spusele lui Franz, Anna a ajuns bine, într-o familie aristocratică de la marginea orașului Köln.

Lotte privi fix rețeaua de vinișoare sparte de pe obrajii rumeni și încercă să găsească ochii de deasupra lor, care se ascundeau după pleoapele căzute. Bunica era cumva impenetrabilă, în ciuda disponibilității ei de a comunica. Într-o zi, avea să nu mai fie brusc acolo, luând cu ea iremediabil, pentru totdeauna, o bogăție de imagini, sunete, secrete, informații și mirosuri dintr-un alt timp. Lotte fu cuprinsă de un fel de neliniște: această bătrână era singurul cordon ombilical care o unea cu trecutul.

– Ai adresa ei? întrebă agitată.

– De ce? spuse mama ei.

– Aș putca să îi scriu.

Cele două femei schimbă o privire plină de înțelesuri pe deasupra ei, iar ploaia veni în valuri, peste câmpuri, plesnind ferestrele.

– Da, am adresa ei, zise cu blândețe bunica.

– Vreau să mă duc să o caut, explică Lotte.

– Acum...? strigă strident mama ei. În această situație?

– O să se întâmple mai devreme sau mai târziu, rosti bunica pe un ton melancolic, nu putem să le împiedicăm.

– Dar acolo e război! pledă mama lui Lotte.

Bunica își scoase cu ambele mâini pălăria de pe cap – ca să se aerisească sau ca să recunoască lipsa ei de putere împotriva forței de atracție dintre două gemene?

Își așază pălăria în poală și privi obosită și abătută violetele în timp ce degetele ei se jucau mecanic cu borurile.

– Dacă o bătrână ca mine poate să se întoarcă nevătămată din această poveste îngrozitoare – spuse ea, ridicând din umeri –, atunci o tânără sănătoasă va reuși asta cu siguranță.

Lotte scrise o scrisoare în care politețea și dorul romantic formau un amalgam ciudat și încheie declarându-și dorința de a veni în Germania. Drept răspuns, primi o scrisoare formală, semnată elegant de Anna Bamberg, cu o invitație de a petrece Revelionul la reședința familiei von Garlitz. Până în ultimul moment, Lotte își făcu griji că nu avea să obțină un permis de călătorie. În cele din urmă, i se dădu voie să călătorească în 30 decembrie. Avea în buzunarul hainei batista brodată pe care o ținuse în valiza ei toți acești ani, urmând acum să i-o returneze posesoarei de drept.

Când trecu granița, și vameșii îi cerură actele, în germană, își spuse în gând: „Țara mea“. Încercă să vizualizeze imaginea tatălui ei, dar celălalt tată apărea întruna în prim-plan. Îi convenea mai mult să se gândească la această țară ca la „țara în care m-am născut“ sau țara compozitorilor și dirijorilor, a simfoniilor și a cântecelor. Cât de ușor era să cânti un cântec precum *Păstorul pe stânci* într-o țară cu munți, în loc de pajiști. Faptul că fiecare secundă o aducea mai aproape de Anna era aproape de neînțeles. Își imaginasă regăsirea lor în diverse versiuni, dar totuși acest fapt

rămânea o nebuloasă. Cu cât se apropia mai mult, cu atât dorul ei era mai tare strivit de neliniște, o neliniște irațională, fără nici un fel de logică. Ca să își abată gândurile de la asta, privea afară cu o atenție exagerată. Mușcă din unul dintre merele pe care mama ei i le pusese în bagaj. Pentru un moment, fu copleșită de un sentiment de vină sau trădare, însă acesta se transformă imediat în milă: din Germania, ea părea mică și neînsemnată.

În sfârșit, trenul începu să încetinească și intră în gară. Neliniștea avu câștig de cauză. Voia să rămână înăuntru, în intimitatea compartimentului, pentru totdeauna, dar trenul se opri și începu să își descarce pasagerii care se înghețau să coboare, fascinați de călătorie. Frigul o lovi în față, ea se clătină, își puse valiza pe peron, urând mulțimea din jurul ei, iarna, gara străină, pe ea însăși cuprinsă de o lașitate bruscă. Tremurând, pescui batista din palton. În loc să o fluture, așa cum stabiliseră, o ridică jenată între degetul mare și arătător. Regăsirea era dintr-odată atât de inevitabilă, încât începu să privească fețele care treceau pe lângă ea fără să caute în ele ceva familiar. Undeva, un conductor suflă în fluier. Sunetul pluti peste capetele călătorilor, asemenea strigătului unei păsări. Apoi, își auzi numele rostit ușor, cu ezitare, în spatele ei. Era ca un oftat slab din gura mulțimii. Se întoarse încet, o față palidă se luminează pe un trup îmbrăcat în palton... un chip rotund și totuși ascuțit, în care contrastele păreau să se echilibreze. Lotte întinse batista din reflex, cealaltă o acceptă prudentă.

— Anna?

Femeia din fața ei își închise ochii aprobator. În imaginea poetică din mintea lui Lotte, cele două surori cădeau una în brațele celeilalte, dar, pe peronul din Köln, își strânseră mâinile formal, zâmbetele lor formând mici norișori în aerul înghețat. Apoi, femeia ridică valiza lui

Lotte și se îndreptă spre ieșire, îndemnând-o cu un semn din cap să o urmeze.

Totul era enorm și copleșitor: acoperișul semeț și murdar al gării, holul imens împânzit cu reclame pentru 4711¹ în sticle colorate, prezența monumentală a catedralei, turnurile ca doi paznici gemeni privind peste Köln – un dublu semn divin, de fapt. Totul era enorm și copleșitor, cu excepția regăsirii lor, care se petrecea cu o răceală și un formalism de parcă acționau amândună din partea altcuiva, și nu era vorba despre ele însele. La fântâna uscată de la picioarele catedralei, Anna își trecu valiza dintr-o mână în cealaltă ca să scoată bani din buzunar pentru biletele de tramvai. Lotte se gândi că era o intimitate mai mare în cifrele tramvaiului, 11, care le purta pe străzile înguste din centrul vechi al orașului, decât între ea și Anna. Căuta în van trăsături familiare pe fața palidă.

– Deci acesta este Köln, remarcă ea cu un râs țepăn, pentru a sparge tăcerea.

– Da, se poate spune acest lucru, răspunse Anna pe un ton ironic. Se aplecă spre Lotte. Și... mai ții minte acest cântec...?

Cu o expresie de tachinare pe chip, cântă domol:

*Ding ding ding
 Vin tramvaiul
 Și conductorul
 Și, dacă n-ai cînșpe bani,
 O să alergi în urma lui...*

Nimic din cântecul copilăresc – care ar fi putut să fie cheia recunoașterii reciproce, reînnoirea unei legături

¹ 4711 Original Eau de Cologne – una dintre cele mai vechi și faimoase mărci de apă de colonie, firma producătoare fiind înființată în Köln. (n.red.)

vechi – nu trezi vreo amintire în Lotte – poate că prea multe arii și cantate interveniseră între timp. Anna o privi între-bătoare. Lotte răspunse la testul amintirilor ridicând jenată din umeri. Anna se răsuci tăcută și își concentrează atenția asupra suprafeței cenușii a Rinului. Tramvaiul huruia pe pod. „Parcă îmi face reproșuri, gândi Lotte, poate că m-a considerat o dezertoare vreme de optsprezece ani.“

– Optsprezece ani... spuse ea cu voce tare, au trecut optsprezece ani de-atunci...

Dintr-odată, vraja era ruptă. Tramvaiul ajunsese pe partea cealaltă. – De ce nu mi-ai scris niciodată... în tot acest timp? întrebă Lotte, într-o tentativă combinată de apărare și atac.

– Pentru că nu am primit nici un semn din partea ta, se repezi Anna.

– Asta nu se poate, izbucni Lotte, ți-am scris zeci de scrisori și fiecare dintre ele se termina cu: „Anna, de ce nu îmi răspunzi la scrisori?“

Anna păru tulburată pentru un moment, dar nu fu mai mult decât un freamăt. Ridică din umcri și spuse scurt:

– Înseamnă că ei au interceptat acele scrisori. Eu nu le-am primit niciodată.

Lotte o privi uimită.

– De ce ar fi făcut un asemenea lucru?

Anna privea ostentativ pe geam, de parcă acest lucru nu avea de-a face cu ea.

– Tu nu-i cunoști, zise ea apatică.

Zăpăcită de emoție și indignare față de detașarea Annei – acesta era un moment crucial –, Lotte strigă:

– Pur și simplu, nu puteau să facă una ca asta!

Impasibilă, Anna își întoarse fața spre ea.

– Așa sunt ei. Adăugă iritată: E mai bine să spunem lucrurile rele cât mai repede... Ai venit aici plină de așteptări, dar eu... eu chiar nu știu ce e aceea... o familie... sau

sentimentul de-a aparține unei familii. Îmi pare rău, dar acum, că te-ai întors brusc, asemenea unui Lazăr feminin, nu știu ce să fac cu tine... Eu m-am împăcat cu mult timp în urmă cu soarta mea – că sunt singură pe lume... nu aparțin nimănui și nimeni nu îmi aparține, acestea sunt faptele... nu am nimic să îți ofer...

– Dar suntem... avem aceiași părinți... refuză Lotte să accepte. Cu siguranță că lucrul acesta înseamnă totuși ceva. Pentru a ști cine suntem, trebuie să știm... cum a început totul...

– Eu știu exact cine sunt: o nimemi. Și acest lucru îmi convine de minune!

În spatele atitudinii ei provocatoare pâlپâia amărăciunea, făcându-i vocea stridentă și neplăcută. Unii pasageri priviră spre ele. Lotte rămase tăcută, intimidată, cuprinsă de fiori reci. Avea din nou sentimentul că Anna dădea vina pe ea. Dar pentru ce? Pentru că era încă în viață? Pentru că voia să dea un înțeles termenului de „soră“? Era oare aceasta pedeapsa ei pentru iluzia prețuită vreme îndelungată, a două orfane care cădeau în sfârșit una în brațele celeilalte, pure și neatinse de timp, de distanță sau probleme de familie? Descrierea făcută de bunica mediului primitiv de fermieri catolici înguști la minte începea să capete concretețe.

Mai târziu, avea să își reproșeze că nu se hotărâse în acel moment să se întoarcă la gară cu același tramvai. Nu mai era mici urmă de îndoială că regăsirea era o iluzie, iar șederea aici nu putea decât să înrăutățească lucrurile. Mai era încă posibil să petreacă Revelionul acasă, cu vin fiert, prăjituri și muzică. Dar un fel de încăpățănare prost canalizată o îndemna să nu se lase intimidată. În basmele germane cu care fusese îndopată în copilărie, monștrii și dragonii cu multe capete trebuiau să fie uciși pentru a le elibera pe prințesele vrăjite. Poate că, în acest stadiu inițial, ea refuza să

recunoască eșecul, poate că voia să amâne momentul în care avea să se întoarcă acasă cu iluziile spulberate, poate spera că va reuși să spargă armura pentru a vedea ce se ascundea în spatele ei.

Tramvaiul se opri. Anna îi făcu semn că trebuiau să coboare. Aceasta era ultima ei șansă: „Îmi pare rău, Anna, cred că ar fi mai bine să mă întorc“, însă se ridică și își apucă valiza. Dintr-odată, nu putea suporta gândul ca Anna să o ia din nou. Coborârea. Se întunecase deja și era extrem de frig, iar valiza i se izbea de picior cu fiecare pas.

– Toate mașinile au fost rechiziționate, explică Anna cu răceală. Acum, mergem peste tot pe jos.

Porțile de fier se deschiseră, în fața lor se întinse o alee mărginită de copaci întunecați, luna executa parcă un sinistru dans al umbrelor cu crengile de deasupra capetelor lor. „Mergem în aceeași direcție pentru prima dată, ea și cu mine“, gândi Lotte și fu cuprinsă de un sentiment alism inoportun. Încă simțea impulsul de a-și îmbrățișa sora care mergea alături de ea, într-o tăcere înverșunată... „Să renunțăm la șarada aceasta, pentru numele lui Dumnezeu.“ Dar mergeau alături, pe aleea nesfârșită, la un metru depărtare una de cealaltă, împreună și totuși despărțite. O casă albă strălucea în întuneric, cu ferestre oarbe, întunecate. Scări largi, arcuite elegant, mai întâi despărțindu-se, apoi unindu-se, duceau spre o intrare barocă.

În casa întunecată, pregătirile pentru Revelion erau în toi. Herr von Garlitz era așteptat acasă. Soția lui încerca să estimeze cât de multă mâncare și băutură aveau să consume însoțitorii lui. Ajutată de statutul ei, de banii și farmecul personal, știa cum să facă rost de o mulțime de produse care fuseseră, de multă vreme, imposibil de obținut de către oamenii obișnuiți. De la sosirea până la plecarea lui Lotte, Anna dădu dovadă de o hărnicie febrilă. Între diversele

activități, o prezentă pe sora sa contesei, bucătăresei, major-domului, guvernantei și celorlalți membri ai personalului, așa cum era politicos, dar fără nici un fel de entuziasm. Cele două surori fură comparate. „În ochii lor se poate vedea același albastru“, decretă bucătăreasa, dar, dincolo de aceasta, diferențele erau mai mari decât asemănările. Frau von Garlitz o complimentă pe Lotte pentru germana ei. Optsprezece ani și totuși fără accent străin! Munca era copleșitoare. În bucătărie, mirosea deja a Revelion: privind activitatea tensionată a personalului, sosirea lui era tangibilă. În pijama, Lotte stătea la fereastra camerei de oaspeți și privea printr-o crăpătură a draperiei reflexia lumii în piscină. Anna îi spusese un *gute Nacht* scurt și nu-i mai adresă vreun alt cuvânt. Ziua se sfârși într-un mister mai mare decât începuse. „Oare cum o să fie Anna?“ fusese înlocuit de „Oare cine e Anna?“

Și ziua următoare fu plină de activitatea personalului care se agita de colo-colo, implicați cu toții în pregătiri obscure, până ce o invazie de ofițeri îi forță să se retragă în culise. Lotte dispăru în parcul din jurul casei. Dacă la început se simțise numai nedorită, uniformele și șepcile, vocile puternice, unele dintre ele cu accente estice, tărgănite, cu „r“-uri urâte confirmau că ea este o străină. Mergea tremurând prin parc. Pământ german. Iarbă germană. Copaci germani... Țara nașterii ei? Grădina cu zarzavaturi de acasă și pomii fructiferi neîngrijiți îi păreau un paradis în comparație cu această bogăție emfatică pe metru pătrat de pajiște, metru pătrat de piscină, metru cub de aer german. Irosi restul zilei în camera de zi a personalului, răsfoind numere din *Illustrierte Beobachter*, contemplând deja întoarcerea acasă și felul în care avea să își mascheze deziluzia. Masa de seară din bucătărie se desfășură în grabă.

Anna apăru la masă într-o rochie neagră, cu guler apretat, alb și o bonetă pe cap.

– Aici, poți să vezi cum este viața unei cameriste, spuse ea, din nou reușind să facă vorbele să exprime o acuzare.

– Pot să ajut și eu cumva? se bâlbâi Lotte.

– De ce nu? spuse Anna sarcastică. Mai am o uniformă ca aceasta, o să fie o metamorfoză splendidă.

Lotte lăasă rochia de chelneriță să îi alunece peste umeri, o încercare disperată de a se băga în pielea Annei sau, în orice caz, de a fi gemene la exterior măcar o dată. Intră în sufragerie cu un bol de supă în mâini, cu privirea fixată în față, pe funda șortului Annei, care fusese legată cu precizie matematică. Ofițerii, care își schimbaseră uniformele cu smochinguri, erau așezați de fiecare parte a unei mese lungi, decorate cu erenguțe de brad. Lumânările din brațele candelabrului străluceau în argintăria pe de masă și în paietele roșii de pe rochia decoltată a contesei. Ea stătea strălucind la un capăt al mesei. Soțul ei ședea vizavi de ea, în rolul dublu de gazdă și ofițer. Anna și Lotte nu fură observate în timp ce așezară supierele pe masă, de parcă ar fi fost transparente. Vorbele Annei „Sunt o nimem“ căpătără o altă dimensiune. Se îndepărtară fără zgomot. Servitul era treaba ospătarilor.

Și astfel seara festivă se seurse într-un servilism monoton. Farfurii, pahare, linguri murdare, vase goale. Oaspeții deveneau din ce în ce mai gălăgioși, era dificil să țină ritmul în care trebuia adus vin și Sekt. Unul dintre ei, un ofițer bine hrănit, cu fața roșie și strălucitoare, execută un dans al săbiilor improvizat cu una dintre armele de pe perete, în jurul paharului său pe jumătate gol, care fusese luat de pe masă și pus pe parehet. Sosirea Annei cu o bavareză cu căpșum tulbură concentrarea acrobatului – pierzându-și echilibrul precar, căzu pe solitarul pahar de cristal al familiei. Cu

ochii injectați, se ridică în picioare, cioburi ieșindu-i din dos asemenea picioarelor unei ciori. Fu salutat cu aplauze entuziaste. Unul dintre oaspeți strigă:

– A căzut prima victimă a Zidului Occidental!

În acel moment, Lotte, care purta și ea o tavă cu o bavareză în mâini, deveni convinsă de curajul surorii ei. Anna așază tava cu budincă mișcătoare pe masă, se aplecă spre zona afectată și scoase bucățile de sticlă cu o expresie neutră, de parcă ar fi curățat porumb. Apoi, îl sprijini pe cel rănit până la dulapul cu bandaje. Chiar înainte să iasă din încăpere, acesta își pusc mâna pe fundul ei, pentru a-i arăta că spiritul nu îi fusese afectat. Anna împinse cu răceală mâna deoparte.

În preajma miezului nopții, personalul se înghesui în camera de zi folosită în comun și, la douăsprezece, se îmbrățișară unii pe alții, având în mâini pahare înpumate. Surorile se sărutară ca niște regine ale gheții. Ceva din afară le oferi imediat scuza minunată de a se distanța din nou: un foc de armă, apoi altul făcură pe toată lumea să se grăbească spre fereastră. „Stingeți luminile“, strigă cineva. Traseră draperiile negre și își lipiră nasurile de geamuri.

– Doamne ferește, gemu bucătăreasa, au înnebunit!

Râzând și horcând, niște ofițeri ținteau un prosop de bucătărie alb, atârnat de o creangă joasă. Traseră din nou, materialul se mișcă puțin și se potoli. Bucătăreasa se îndreptă spre ușă.

– E scandalos, strigă ea furioasă, o să fac ceva în legătură cu asta!

Guvernanta o opri.

– Liniștește-te, Frau Lenzmeyer, nu se cuvine să dai dumneata ordine unor ofițeri superiori.

Supărată, bucătăreasa dădu pe gât câteva pahare cu Sekt. Împuşcăturile continuă. Lotte se strecură nevăzută din cameră și se prăbuși pe patul din camera de oaspeți.

Împuşcăturile în noapte și imaginea prosopului găurit îi aduseră aminte de poveștile tulburătoare ale lui Theo de Zwaan și Ernst Goudriaan la întoarcerea lor din Germania, povești care nu făcuseră decât să îi atâțe dorul. Acestea căpătară sens abia acum: simțea amenințarea care emana din fiecare foc de armă tras din plictiseală și în lipsa unei ținte mai potrivite. Până acum, „dușmanul“ fusese un cuvânt oarecare, dar aici căpătase un înțeles. Un înțeles completat de recele sărut de Anul Nou al Annei, de o plimbare mohorâtă pe domeniul, de eșecul de a recupera ceva atât de vag precum țara natală. Împuşcăturile se opriră și fură înlocuite de un cântec. Își închise strâns ochii, cuprinsă de cea mai pură silă. Își luă boneta de pe cap, dezlegă șorțul și se privi în oglindă. Rochia neagră se potrivea perfect pentru înmormântarea iluziilor ei.

Își lăsă valiza în hol când coborî la bucătărie pentru micul dejun. Părea că se lucrase toată noaptea. Nu era nici un pahar murdar sau urmă de mâncare care să aducă aminte de seara anterioară. Totul se concentra asupra preparării unui mic dejun îndestulat. Nu exista nici o scuză pentru trimiterea oaspeților înapoi la Zidul Occidental cu stomacurile pe jumătate goale. Anna se grăbea de eolo-colo, netulburată, fără o urmă de oboseală, cu părul blond împletit corect în jurul bonetei. Lotte o întrebă de orele de pornire ale tramvaielor. Îi strigă peste umăr că avea să se intereseze, dispărând pe hol cu o tavă de argint plină cu franzeluțe. Ignorând protestele lui Lotte, Frau von Garlitz hotărî că unul dintre ofițeri avea să o ducă la gară.

Oaspeții îi permisă automat Annei să îi ajute la îmbrăcarea hainelor lor grele, prinși în conversație chiar până în

momentul plecării. Lotte stătea țeapănă alături, ținându-și valiza. Acrobatul îi mârâi zgomotos celui de lângă el despre chiriașii de pe proprietatea lui din Brandenburg:

– Sunt atât de proști, de murdari, de leneși, de fapt, nici nu sunt oameni, ci undeva între om și animal...

Anna îngheță cu haina lui în mâini.

– Ți-e ușor să vorbești, spuse ea ursuză, aș vrea să te văd pe tine dacă ar trebui să trudești asemenea unui fermier.

Toate capetele se întoarseră înspre ea. Contesa o privea cu gura căscată. Surprins de o asemenea obrăznicie, ofițerul îi permise să îl ajute cu haina, supus ca un copil. Fața lui căpătase aceeași culoare ca în seara anterioară, după ce căzuse. Probabil că amintirea tratamentului ei eficace îl împiedică să ceară concedierea ei imediată. În același moment, din cealaltă parte a vestibulului, se auzi semnalul pentru plecare. Lotte își luă valiza. Anna veni să-i strângă mâna. Zâmbi din nou, pentru prima dată de la sosirea lui Lotte, poate mai puțin din prietenie, cât din satisfacție pentru felul în care retezase avântul unui moșier arogant.

– Să ne scriem din când în când... spuse ea peste umăr, căci era chemată de Frau von Garlitz.

Ultimul lucru pe care Lotte îl auzi fu vocea rafinată și furioasă a acesteia:

– Cine te crezi, să-l jighești pe unul dintre oaspeții noștri! Dacă te mai prind vreodată că faci un asemenea lucru...

Un ofițer scund și îndesat apucă valiza lui Lotte și o împinse afară, în grabă. Se sui într-o mașină a armatei. Fără să întoarcă măcar o dată capul, se lăsă dusă de acolo, spre capătul aleii, într-o suburbie cufundată într-o liniște profundă. Anna îi tot apărea în minte cu bărbia ridicată, cu o haină în mâini și de fiecare dată auzea reproșul ei mânios, care trebuia să fie justificat de propriul ei trecut. Calificativul „bărbari“ răsuna într-un colț îndepărtat al minții lui

Lotte. Curiozitatea o birui. Sinceritatea neclintită a Annei avea aspecte admirabile. Dar era prea târziu, traversau Rinul – inaccesibilitatea pricinuită de distanță avea să fie inai puțin enervantă decât răceala ce existase între ele cu ocazia apropierii fizice. Privi fix catedrala. Cele două turnuri avântate în sus probabil că descoperiseră cu secole în urmă o metodă de a rămâne bucuroase alături, pe locul unde se născuseră.

Cât dură drumul, ofițerii rămaseră tăcuți față de coletul din Olanda care trebuia livrat la gară.

2

Însoțiți de o pală de aer rece, un băiat intră împreună cu tatăl său, care îi cumpăraseră una dintre căștile din piață. Zâmbind, o puse pe capul fiului său, după care comandă două pahare de cola. Chiar și de la masa unde erau așezate Lotte și Anna, era evident că idila tată-fiu fusese înviorată de cumpărarea acelei căști. Atâta timp cât ținea acea licărire, erau participanți la aceeași aventură, un război la care nici unul dintre ei nu luase parte. Dacă la piață ar fi existat niște pene de indian, atunci bătălia dintre Winnetou și albi ar fi avut cu ușurință același efect.

– Cola americană și o cască germană... Anna își scu-tură capul. Îmbătrânesc...

Gândurile lui Lotte erau încă agățate de acel Revelion.

– N-o să uit niciodată, murmură ea, toți acei ofițeri beți, care trăgeau... Am avut sentimentul că mă aflam printre niște susținători fanatici ai lui Hitler.

– Ești nebună? Anna se îndreptă brusc. Ceva trebuia lămurit. Familia von Garlitz făcea parte din vechea nobilime, erau industriași! Desigur că îl ajutaseră pe acel bufon, pentru că, în sehimb, el îi îndepărtase pe comuniști și obținuse pentru ei Marele Reich German. Dar să nu crezi cu

adevărat că dădeau doi bani pe fiul unui vameș. Au reușit să se folosească de el pentru o vreme. Numai când le-a venit și lor rândul să moară pe câmpul de bătălie, și-au dat seama că și parvenitul se folosise de ei.

Izbucni într-un hohot de râs.

– Și ce e de râs? întrebă Lotte țâfnoasă.

– Îmi amintesc cum alergam prin acea casă, cu bonetă și șorț. Ce nenorocire. Tot timpul încercam cu disperare să uit că eu eram cea vizitată. Gândește-te numai, era prima dată în viață când primeam o vizită. N-ai nici cea mai vagă idee în ce situație dificilă mă aflam. Acei ofițeri reprezentară un alibi bine-venit. Ce-am mai muncit!

Lotte construia în tăcere o piramidă din cuburi de zahăr.

– Întâmplarea mi-a rămas în minte ca o imagine decadentă, inurmură ea. Acei ofițeri în noapte... un dușman de la care te poți aștepta la orice dacă e în stare să tragă în prosoape...

– Dansau pe marginea prăpastiei, o întrerupse Anna. De ce crezi că beau atât de mult?

Anna pășea în sus și-n jos în camera ei. Fiecare pas îi provoca durere, de parcă ar fi fost bătută. Își lovea palma cu pumnul. Tăcerea recurentă era de nesuportat. Era o tăcere cu un fundament dublu, lăsată în urmă de cineva plecat pentru totdeauna. Nu pentru că alții ar fi făcut ca lucrurile să fie astfel, ci din propria ei vină. Era copleșită de imagini pe care le întrezărise printre sarcinile pe care le avea de îndeplinit: silueta surorii ei plimbându-se prin parc, cu haina suflată de vânt, singură la masa lungă din bucătărie, în fața unei farfurii goale, după cină, văzută din spate, în timp ce urca scările deznădăjduită. Fiecare în parte erau acuze tăcute. Relna și revedea imaginile în altă ordine. Prea târziu, prea târziu, prea târziu. De ce, acesta era singurul

lucru pe care voia să îl știe. Răspunsul nu putea fi găsit nici în cea mai impresionantă bibliotecă, pentru că se afla în ea însăși. Singurul lucru pe care îl știa era că, de la sosirea lui Lotte în gară, se pomenise față în față cu tatăl ei. Nasul lui lung și acvilin, fața îngustă și părul buclat, închis la culoare, privirea lui melancolică, încăpățânată. Era ceva nefiresc, de parcă Lotte i-ar fi furat aceste trăsături sau i-ar fi făcut o competiție neloiială. Nu întâlnise în Lotte fetița de șase ani, bine îmbrobodită, care fusese răpită de o femeie cu voal. Acum, era cineva care putea să își exercite drepturile asupra tatălui ei, cineva care avea poate mai multe drepturi decât ea, pentru că arăta atât de mult asemenea lui. Deci aceasta era Lotte. De ce acum?

Neliniștită și făcându-și reproșuri, se luptă pe această dublă dilemă toată iarna, o iarnă care împingea nămeți de zăpadă până lângă casă și zvârli o cioară înghețată de moarte în capul scărilor. Hannelore, una dintre caneriste, o consideră un semn rău atunci când o găsi, dimineață. Spălătoreasa o avertiză că superstițiile aduc ghinion, iar Anna, uitând pentru o clipă totul, trebui să râdă de această formă rară de superstiție recurentă. Trecutul o vizită pentru a doua oară pe Anna fără ca ea să își fi dorit aceasta. Hannelore, în vârstă de optsprezece ani, adusă recent de către contesă din Saxonia Inferioară, fusese dată în grija Annei de la sosirea ei. Fata anunță cu îndrăzneală că avea să meargă să danseze la cazinou duminică după-amiaza.

– Nu poți să îi dai voie să meargă, spuse Frau von Garlitz, decât dacă mergi și tu.

Cazinoul părea să flirteze cu noul socialism. Pereții nu o mai excludeau. Ușile cu clanțe de aramă erau larg deschise. Ea purta o rochie albastru-azur, în a cărei fustă licărea mătase roșie. Parfumul celei care o angajase încă mai emana din material. Anna înmână biletele cu lipsa de

entuziasm specifică unei însoțitoare. Astfel, obținu accesul în propriul ei hol. Suprafețele de marmură, pătratele pentru șotron, stâlpii pentru de-a v-ați ascunselea, cupola înaltă unde se adunau cântecele... seările de marmură pe care se împiedicase... totul era încă acolo... trebuie că undeva ea, ei mai erau încă acolo... în spatele stâlpilor, pe culoare... norii respirațiilor condensate se ridicau spre bolta tavanului. Hannelore dispăru în sala principală. Canapelele erau tot acolo – trambulinele Annei. O tăcere profundă răsună ca o rafală peste bâzâitul vocilor, peste muzica de dans, peste păcăniturile tocurilor pe ringul de dans dinăuntru. Hannelore rezervă locuri, comandă vin și apoi dispăru. Anna o vedea în trecut, din când în când, valsând în brațele unui soldat a cărui ceafă rasă reapărea întruna. Părea că Zidul Occidental rămăsese gol. Jocul de-a șoarecele și pisica al războiului se mutase în sala cazinoului, în acea după-amiază de duminică din aprilie.

Își bău vinul fără să îl guste și privea fix în fața ei, când, dintr-odată cineva se interpuse între ea și amintirile ei.

– Aș putea să am plăcerea...?

Ea se ridică abătută și îi permise să o conducă pe ringul de dans. „Was machst du mit dem Knie, lieber Hans“ părea ceva dintr-o altă viață. Soldatul avea o ținută impecabilă. Ea privea fix V-ul de argint de pe mâneca lui, cu o căutătură absentă. După terminarea dansului, el o conduse înapoi la locul ei. Chiar înainte să se așeze, începu o nouă melodie. El făcu un semn scurt din cap și o invită din nou. Imaginile se îndepărtară încet în timpul celui de-al doilea dans, care era mai antrenant decât anteriorul. Acum, îl vedea limpede pe acest soldat. Fața lui îi părea remarcabil de demnă de încredere – „Este mai degrabă fața unei persoane decât a unui soldat“, gândi ea, dezinteresată.

Își mută privirea și descoperi pe perete o fotografie mare, înrămată, reprezentând fiordurile norvegiene. Se lăudau oare deja cu noile cuceriri?

– Se pare că aici, cu decorațiunile de pe pereți, se fac aluzii concrete, spuse ea morocănoasă.

– Ar fi putut să folosească la fel de bine podurile de pe Vlatva, adăugă el.

Accentul lui o surprinse.

– Ești din Ostmark...

– Din Austria, o corectă el cu un semn politicos din cap.

– Dar ei sunt cu toții soldați din operete, cu trandafiri roșii în puști, în loc de gloanțe.

Fața lui încremeni.

– În Cehoslovacia, nu sunt prea multe motive de râs sau cântat.

– Se pare că să fii soldat nu este vocația ta.

– Am fost mobilizat, zâmbi el. Aș prefera de o mie de ori să fiu acasă, în Viena... cu trandafiri în pușcă.

Vorbea atât de melodios, de parcă tot ce spunea era în glumă. Ținând-o mai strâns, începu să descrie cercuri pasionale pe ringul de dans. Când melodia se termină, o aduse înapoi ceremonios, stabilind un tipar ce continua să se repete. Imediat ce orchestra începea o melodie nouă, el traversa grăbit încăperea și se prezenta în fața ei. La unsprezece jumătate, își luă rămas-bun. Trebuia să se întoarcă la garnizoană până la ora douăsprezece.

– Aș putea să vă văd din nou? întrebă el. Îmi cer scuze, nu m-am prezentat încă: Martin Grosalie.

– Puteți să telefonați, zise ea sec, la numărul 5200.

– Sunteți sinceră?

O privi nesigur.

– De ce?

– Este un număr atât de improbabil.

– Doar nu credeți că îl inventez, rosti ea enervată.

Roșind, el se aplecă să îi sărute mâna.

– *Ich küsse Ihre Hand, madame!*, spuse Anna ironică, trăgându-și mâna de sub buzele lui.

Soldatul nu se lăsă descurajat. Telefonă două zile mai târziu. Luată prin surprindere, nu îi trecu prin minte nici un motiv pentru a refuza o întâlnire. Se văzură într-o cafenea în Alter Markt. Ploua întruna. Ea se simți copleșită de un sentiment de înstrăinare, de rușine, așezată în fața lui, fără posibilitatea de evadare pe care o oferea dansul. Dar, cu bravura unui școlar, el își asumă întreaga responsabilitate de a face ca întâlnirea să decurgă bine. Îi descrise Viena, Schönbrunn, Nashmarkt, Prater, casa în care se născuse Schubert, casa în care trăise Mozart, casa în care murise Haydn. Trecu în revistă toate atracțiile turistice. Își recrease orașul și se plimba prin el împreună cu ea, vorbind cu entuziasm despre toate clădirile, vivace nu pentru a o impresiona pe ea, ci pentru a alunga ceva, un lucru care era din ce în ce mai prezent în fundal și aștepta să îi vină vremea. Chiar și Anna, care nu avea nimic de-a face cu asta, îi simți prezența. Și totuși, când apăru, se întâmplă în mod neașteptat.

– Și iată unde ne aflăm acum, suspină el, împotriva francezilor cu toate forțele, iar ei sunt împotriva noastră. De ce? Sper ca această glumă să se termine în curând, ca să ne putem duce acasă din nou.

Urinară și alte întâlniri. El venea să o ia de la casă. Toată lumea spunea că era un băiat drăguț și politicos, lucru care o sâcăia. Îl hărțuia pe acest băiat drăguț și politicos tachinându-l, lucru care lui îi făcea în mod evident plăcere. Ea glumea pe seama accentului său, pe seama curtoaziei, pe seama Austriei. Într-o seară, participară la o petrecere

¹ Vă sărut mâna, doamnă (în lb. germană, în original)

dansantă la Stadthalle. Când petrecerea se apropie de sfârșit, Anna îl târî spre ieșire.

– Haide, s-a terminat.

– Nu, nu, o să mai cânte câteva melodii, o imploră el. Vrei să pariem? Dacă o să câștig eu, pot să spun *tu*, în loc de *dumneavoastră*.

Câștigă el. Hoinăriră în tăcere pe aleile părăsite al suburbiei, luna se arcuia în spatele norilor, se simțea miros de verdeață. „Nu pot încă să încep să-i spun *tu* chiar așa“, gândi Anna. Brusc, el o sărută când ajunseră la baza seărilor din fața casei, de parcă ar fi reglat conturile cu o voce care îi interzisese să facă acest lucru tot drumul până acolo.

– Plângeți...

Anna era șocată.

– Nu *dumneavoastră*, o corectă el răgușit, *tu*.

Ea nu îndrăznea să își ia rămas-bun în acele condiții: nu-l putea abandona la baza scărilor pe un soldat plângând. Chiar dacă ar fi preferat să fugă înăuntru și, în spatele ușilor închise, să se gândească la ce s-a întâmplat, îl trase în parc, spre o bancă de piatră care strălucea în lumina lunii, înconjurată din trei părți de un tufiș de tisă tuns scurt. Se așezară. Prin minte îi treceau fragmente din filme și cărți în care personajele se descurcaseră foarte bine în scena următoare. Îmbrățișări, declarații oficiale... dar un admirator plângând nu era inclus printre ele. Chiar dacă, în sinea ei, considera plânsul un semn de slăbiciune, se gândi că, pentru un bărbat, dimpotrivă, acest lucru cerea curaj. Ultima dată când ea plânse, cu o eternitate în urmă, a fost de furie, umilință și durere. În cazul soldatului, motivul trebuia să fie altul. Nu îndrăznca să-l întrebe care-i acesta. El îi strânse mâna și privi liniștit spre casa adormită. Ceva care așteptase în ea tot acel timp își luă zborul. Fu cuprinsă de o toropeală plăcută.

– Sunt așa de somnoroasă dintr-odată, căscă ea.

– Întinde-te, șopti el, pune-ți capul în poala mea.

Ea se întinse fără să ezite și adormi buimăcită de mirosul de soldat.

În timpul somnului ei, secera lunii se mută în alt loc pe cer. Se trezi relaxată, cuprinsă de o pace interioară desăvârșită, așa cum nu mai simțise din copilărie. Îl cercetă neobservată. Stând acolo, fără să se miște, îi amintea de soldatul pe moarte al bunicului, care își ridică fața spre un înger pogo-rător. Era ca și cum ar fi comunicat fără cuvinte, într-un mod intim, cu ceva care era invizibil pentru ea. Înghiți. Mărul lui Adam i se ridică și coborî, lucru care îi redă umanitatea. Rușinată de studiul ei clandestin, îi rosti numele. El se aplecă spre ea.

– N-aș fi crezut niciodată... – își puse un deget pe buzele ei – că ar putea exista ceva atât de frumos ca atunci când o fată îți adoarme în poală.

– Nu am spus eu, răspunse ea serioasă, că ești un Rosenkavalier.

În zilele următoare, gândurile ei se tot întorceau spre soldat, asemenea unui roi de muște vara. Cum putea oare să fie în același timp și demn de încredere, și misterios? Acest paradox îi crea o confuzie plăcută. Părea că nu există cale de întoarcere. Stabiliră să meargă la Drachenfels¹, în Whitsun. Coșul de picnic fu pregătit. Dar acel dragon eponim nu așteaptă sosirea lor. Fusese trezit dintr-un somn care durase două decenii, se întinse, căscă, privi în oglindă să vadă dacă are ochii la locul lor și dacă solzii îi strălucesc, își ascuți ghearele de stâncă, își deschise gura pentru a verifica mecanismul de aruncat flăcări și fumuri sulfuroase și coborî de pe munte, măturând totul

¹ Stânca dragonului (în lb. germană, în original)

în calea lui, cu pieptul bombat și coada plesnind, înaintând spre vest.

Telefonul sună în 9 mai.

– Pentru tine, spuse Hannelore.

Anna ridică receptorul. La celălalt capăt al firului, soldatul avea respirația tăiată.

– Toate permisiile au fost anulate.

Alarmă, marș rapid. Trebuise să sară gardul garnizoanei, ca să o poată suna. Trebuia să se întoarcă imediat. Dacă îl găseau, putea să fie împușcat fără milă. Ea rămase cu receptorul în mână mult timp după ce legătura telefonică se întrerupsese. Acel ceva era prezent chiar acolo, nu înai era în fundal. Își arunca umbra asupra ei, instalându-i-se în capul pieptului. Lacrimile îi alunecau incontolabile pe obraji.

– Jaja, spuse Frau von Garlitz, așa e războiul, nu-i așa?

Observația laconică o înfurie pe Anna. Lacrimi care fuseseră stăvilite ani întregi curgeau libere acum. Citise destul ca să știe că plânsul pentru un soldat care pleca spre front o alătura milioanei de femei de-a lungul istoriei. Acest sentiment fusese descris și cântat iarăși și iarăși, totuși durerea ei era unică, cea mai cruntă dintre toate. Era din nou lipsită de putere împotriva lucrurilor care se întâmplau. De această dată, era lipsită de putere pentru doi.

Prima lui scrisoare, trimisă cu Feldpost, sosi din Bad Godesberg. „Mă aflu într-un liceu, am o lumânare, creion și hârtie și îți scriu pentru că țin la tine. Te rog, răspunde-mi.“ Astfel începu o corespondență care avea să dureze ani de zile. Avea să supraviețuiască tuturor campaniilor din Belgia, Franța, Rusia, până la ultima scrisoare, care nu mai fusese scrisă de el. Dragostea lor crescuse pe hârtie, cu tot altruismul asociat cu ea: ... eu fac bine...

– Vin francezii!

Frau von Garlitz fugi din nou spre est, cu alaiul ei. Anna și Hannelore au fost lăsate în urmă, pentru a avea grijă de casă. Ușa de la adăpostul împotriva raidurilor aeriene, care fusese prevăzător construit în 1934, nu avea să mai stea închisă. Piscina fusese umplută cu apă pentru stingerea eventualelor incendii, conform decretului. Totul era bine organizat.

Pluteau în derivă asemenea unicilor supraviețuitori ai unui naufragiu pe un ocean de cafea, ceai, vin, Ratafia de Pommes – rele pentru artrită, dar bune pentru suflet. Un curent cald le permitea adesea să zărească țărături noi, necunoscute, dar ele nu ajungeau niciodată la mal. Încă era duminică. Comandară prânzul. În loc să exploreze împrejurimile orașului Spa pe picioarele dureroase, preferară să hoinărească pe aleile și bulevardele trecutului, deși riscul minelor din teren era din ce în ce mai mare.

Ani mai târziu, copiii lui Lotte fură învățați că războiul a început în 10 mai 1940. Dar, pentru germani, acesta începuse mai devreme, în septembrie sau mai înainte – dintr-un alt punct de vedere –, în 1933, atunci când acel pictor aniator frustrat ajunsese la putere. În acel 10 mai, familia rămase lipită de radio toată ziua. Lotte privea afară, prin ferestrele înalte. Evenimentele ireale pe care crainicul le relata cu o voce neutră erau contracarate de cerul senin. Parașutiști? Raiduri aeriene de bombardament? Trupe germane trecând granița, asemenea cameristelor germane din vremuri de demult?

Dar armata germană înainta rapid. Zvonurile erau imediat confirmate de fapte: parașutiștii germani erau deghizați în poștași și polițiști de țară, peste tot era plin de spioni,

familia regală fugise, Rotterdam era în flăcări. Germanii amenințau să bombardeze și alte orașe. Soldații olandezi se apărau cu acel curaj dat de disperare. Olanda era mică, dar nu era atât de mică, încât să se poată ascunde, putea fi văzută în întregime dintr-un bombardier.

Capitularea fu frustrantă, dar alungă neliniștile. Orașele amenințate erau cruțate, iar invadatorul știa cum să se comporte: nici vorbă de jafurile, violurile sau masacrele din cărți. Totuși, de atunci înainte, coloanele în marș deveniră o parte din peisajul stradal zilnic și permanent se auzeau ecoul bocancilor pe pavaj și cântecele de luptă. În drum spre profesoara ei de canto, Lotte dădu peste un grup de nemți mergând alături, blocând aleea pentru biciclete. După ce claxonă insistent, dar în zadar, ieși pe șosea pentru a putea trece. Unul dintre soldați alergă după ea, insultat că îndrăznise să-i claxoneze, și încercă să o prindă de portbagaj. Ea se ridică pe pedale pentru a merge mai repede. Sângele îi năvăli în urechi. Înjurăturile lui o ajunseră din urmă. Auzea din nou strigătele și împușcăturile din noaptea de Revelion. Soldatul se tot mări, se umflă în spatele ei, căpătând dimensiuni monstruoase, dorind să o ajungă din urmă, să o tragă înapoi, să o pedepsească. Dar, treptat, ea câștiga teren. Nu îndrăzni să privească îndărăt până ce nu ajunse la trei străzi depărtate și se făcuse liniște în spatele ei.

Muzica era o modalitate bună de a alunga diavolii. De ceva timp, acompaniatorul corului la transmisiunile radio era un student de la Conservator, cu o reputație bună, David de Vries. Lotte îl rugă să o acompanieze pentru a studia *Kindertotenlieder*¹ a lui Mahler acasă, astfel încât ea să se poată concentra pe deplin asupra părții pe care o avea de

¹ Cântece la moartea copiilor (în lb. germană, în original)

cântat și care era destul de dificilă. Astfel, de două ori pe săptămână, se supuneau împreună vrăjii durerii transformate în frumusețe:

*Adesea, mă gândesc că au ieșit pe-afară
și în curând se vor întoarce acasă.
E o zi frumoasă – nu-ți face griji,
au plecat la o lungă plimbarc.
Da, doar au ieșit pe-afară
și se vor întoarce acasă în curând.*

Cântecele îi stârneau un dor de casă nedefinit – vocea ei, nestingerită de respirații false, nu mai venea din piept, ci din întregul trup. Devenea o acumulare unică de muzică, de dorințe confuze. Din când în când, profilul acompaniatorului ei îi provoca o tristețe sfâșietoare, de parcă se identifica fără efort cu tatăl îndurerat. Când se opreau, sentimentul continua să existe, era dificil să se despartă, se întorceau unul spre celălalt cu muzica încă în urechi, nevrând să rupă vraja și să se piardă în viața de zi cu zi despărțiți unul de celălalt. El întârzia să-și pună partiturile în gcantă și, în aceste momente de șovăire, era o pradă ușoară pentru tatăl lui Lotte, care îl lăsa să îi asculte cele mai noi achiziții.

În plus, era un marinar activ, pentru a nu deveni un muzician apatic și anemic asemenea lui Chopin. Într-o zi frumoasă de vară, închirie o barcă și o invită la o plimbare pe lacul Loosdrecht. Îl laudă pe tatăl ei, căci o învățase hazele navigării: atât de înțelegător, și ce mașinărie ingenioasă construise! Ar fi fost o blasfemie să spună ceva contra lui. O blasfemie față de o zi atât de frumoasă, față de apa care se lovea ritmic de barcă, față de vântul care îi făcea pielea ca de găină, netezită apoi de soare, blasfemie față de trupul lui bronzat, cu degete lungi, care nu mai dansau acum pe

laviatură, ci erau implicate într-un joc activ cu funiile, âslele și cârma.

Complimentul părea să fie pentru el un mod de a se plânge de propriul său tată. Inițial cantor în sinagogă, acesta nu fusese capabil să reziste atracției cântecelor profane. Era cunoscut publicului larg atât în Olanda, cât și în Germania și se puteau găsi discuri de gramofon cu înregistrările lui. Faima îi adusese bucurii și tristeți. În fața camerei lui de hotel se adunau femei tinere. El aștepta într-un halat strălucitor, cu șampanie în frapieră, până în momentul când cea mai drăguță dintre ele reușea să ajungă la el. Își răscumpăra vina cu bijuterii tipătoare pentru soția bolnavă, însă cântecele lui sentimentale rămăneau inocente și cu un ton vesel: după concertele sale, publicul pleca acasă îmbărbătat, pregătit din nou să trăiască. În dimineața următoare, David, care își însoțea tatăl în turneu, stătea în compartimentul alăturat din tren, căci nu putea suporta prezența acestuia. Își închidea dezgustat ochii și își imagina că scapă fugind în Palestina, plănuiind să studieze acolo medicina, după Conservator, să devină pionier acolo. Călătoria se încheia întotdeauna cu remușcările tatălui său. Mișcat până la lacrimi de respingerea propriului său fiu, îi cerșea înțelegerea și afecțiunea, și, în schimbul lor, îi întindea întreaga lume la picioare.

– O să primești de la mine o barcă, băiete, îi promitea el, dar să așteptăm până la sfârșitul războiului.

Lotte, care lăsa apa să-i mângâie picioarele, încă nu bănuia faptul că acea barcă imaginară menționată acum pentru prima dată avea să devină simbolul a ceva care urma să arunce o umbră peste tot restul vieții ei. Ceva care nu era compatibil cu un cer senin, cu pânzele albe umflate de vânt și o plonjare împreună în lac, unde se atinseră pe furis pentru prima dată – apa era un pretext bun.

Zilele timpurii ale războiului se târau anevoie, preocuparea principală fiind obținerea proviziilor. Din ce în ce mai multe lucruri de bază erau raționalizate. Mama lui Lotte nu avu prea multe probleme la început, căci, datorită faptului că trăiau într-un loc mai retras, avea întotdeauna multe provizii în casă. Cumpăra cutii cu ceai din China, de la un fost colonist care trăia pe unul dintre domeniile alăturate, laptele era adus cald și cu spumă de la un fermier, iar pâinea o cocea ea însăși. Totuși, nu adună peste măsură și avea doar un stoc semnificativ de săpun verde. Nu trebuiră luate alte măsuri pentru a se conforma ordinului de camuflare a ferestrelor: tragerea până la capăt a draperiilor din păr de cal era suficientă. Theo de Zwaan fu eliberat din captivitate, în iunie. El nu participase la operațiuni militare, ci rămăsese staționat în Limburg, un loc unde nu se întâmplase nimic.

– Desigur, s-a ascuns în vreo căpiță de fân, spuse soacra lui, și a așteptat liniștit să se termine bătălia.

3

Prânzul greu le făcu să iasă la aer. Tremurând, Lotte își ridică gulerul hainei. Părea că vântul din est se întese. Anna, care avea un strat solid de protecție naturală și oricum era mai puțin înclinată să se lase influențată de condițiile meteo, intră bine-dispusă în Parcul Sept Heures. Acum, că piața de vechituri se împrăștiase, acesta era părăsit. Un pâlcc de bambuși mari foșneau în vânt. Anna se întrebă dacă bambușii aveau să își revină în primăvară. Lotte consideră acest lucru ca sigur și adăugă informația că, o dată la o sută de ani, bambușii din toată lumea înfloreau în același timp. Lucrul acesta i se păru Annei un mit, deși recunoscu faptul că există plante care înfloresc o singură noapte, chiar dacă acest lucru nu este observat de nimeni.

Dintr-odată, ajunseră în fața unui mic monument din piatră sprijinit de zidul de stâncă abrupt, care părea să nărginească orașul Spa în partea nordică, asemenea unui zid contra restului lumii. Monumentul fusese ridicat în cinstea creatorilor aleilor din jurul orașului. Aceștia erau enumerați: de la contele de Lynden-Aspremont, în 1718, până la Joseph Servais, în 1846. La baza monumentului se afla un bazin plin cu apă înghețată. Pe margine erau două

broaște de aramă, cu capetele date pe spate. În timpul verii, probabil că apa țâșnea din gurile lor deschise. Anna avu senzația bizară că ele însele erau cele două broaște, despărțite de gheață și așezate în echilibru pe margine, așteptând topirea gheții.

Cotiră spre dreapta la unison, merseră pe Avenue Reine Astrid și, puțin mai târziu, se treziră în fața unei porți de fier care era intrarea spre o clădire ce găzduia Musée de la Ville d'Eau. Își făcură semn din cap una celeilalte și intrară. O bătrână vindea bilete la intrare, ghemuită în spatele unei mese acoperite cu ilustrate. Fața ei, rotundă și roșie asemenea unui fruct ofilit, era dominată de o rețea complexă de riduri care își blocau calea unul celuilalt. Dar, undeva între cute, ochii ei străluciră când le înmână biletele cu o mână noduroasă. Anna ceru un ghid, ceva se împotmoli în mecanism, apoi capul începu să se miște aprobator cu putere și o broșură palidă, trasă la șapirograf, își făcu apariția.

– Scandalos, șopti Anna, o femeie de o sută de ani să mai fie încă pusă la muncă.

Dintr-odată, amândouă se simțiră foarte tinere. Intrară în prima cameră cu o oarecare bravură. Vitrinele luminate conțineau o colecție bogată de „Jolitées“, obiecte care fuseseră folosite de vizitatori de-a lungul secolelor: săculețe și cutiuțe de tutun, sticle de apă, bastoane cu capul lui Napoleon sau al unui animal sălbatic, ceasuri, cutii cadrilate, piese de mobilier delicate, vopsite și cioplite din lemnul lăudat, care era numit cu mândrie „Boid de Spa“, de parcă ar fi fost un fel de marmură. Imaginile idilice ale elegantelor siluete care se plimbau, cu sau fără peruci și crinoline, pe aleile trasate de Lynden-Aspremont și Servais îi smulseră lui Lotte strigăte de uimire. Anna se simțea energizată de aceste nimicuri frivole și vedea în miniaturile pictate exploatarea meșteșugarilor prost plătiți. Ținu broșura

a depărtare în fața ochilor și, cu voce tare, cu accentul ei jovăitor, începu să citească.

Cu mult înainte ca Spa să devină Spa, romanul Pliniu lăudase deja proprietățile curative ale apei care țâșnea în acea zonă. Încă de când medicul personal al regelui Henric al VIII-lea îi prescrisese pacientului său să bea apă de la aceste izvoare, Spa devenise cunoscut în toată Europa, iar apa, îmbuteliată în sticle plate, învelite cu împletitură de salcie, își găsisese calea spre toate punctele cardinale. În 1717, țarul Petru cel Mare onorase orașul cu o vizită. Aristocrația europeană îi urmă exemplul, înconjurată de aventurieri și paraziți: oameni de stat, oameni de știință renumiți, artiști și doamne cu sânge regal se plimbau de la fântână la fântână, cu un băț într-o mână și o sticlă de apă în cealaltă, bând cu înflăcărare din apa miraculoasă, care se bucura de reputația de a tămădui chinurile dragostei. Pe aceștia, locuitorii orașului îi numeau „Bobelini“. Exista o singură regulă strictă de conduită pe care Bobelimi trebuiau să o respecte: toate cbestiunile serioase erau absolut interzise. Liniștea, armonia și indulgența reprezentau ingrediente ale leacului. Urmară nume celebre: Descartes, Christina a Suediei, Bollandius, Margrave de Brandenburg, contele de Orléans, Pauline Bonaparte... Anna își făcu vânt cu mâna. „Pfff, da, desigur, numai bogații își permitteau asemenea tratamente, ei aveau tot timpul din lume, în vreme ce personalul muncea pe brânci. Era un miracol că, în aceste condiții, mai reușeau să se îmbolnăvească: încă din tinerețe, niâncău bine, făceau sport, nu trebuiau să împingă roabe cu îngrășământ...“

Surdă la filipicele Annei, Lotte se aplecă spre capacul unei casete de bijuterii pe care erau pictate două doamne cu talii încorsetate și pălării largi, pline de pene unduitoare, bând pahare cu apă.

– Privește asta, o trase pe Anna de mânecă, ce modă elegantă era aceasta: o siluetă cu adevărat feminină. Erau femeii stilate...

– Desigur că erau stilate, răspunse Anna, așa fuseseră crescute. Eu ani lucrat pentru ele ani de zile și știu exact cum sunt. Totul este o fațadă, nu sunt cu nimic mai buni decât noi, acești oameni care erau nobili doar la exterior. Eu consider că mă aflu cu siguranță pe o treaptă superioară acestei așa-zise elite.

Lotte o trăgea de la o vitrină la cealaltă. Refuza să permită ca plăcerea să îi fie stricată de această critică a aristocrației. Ea nu voia decât să se bucure de aceste nimicuri ciudate, cu care această clasă se înconjurase, de viața într-o perioadă ce părea mult mai intensă și mai colorată decât viața de acum. Dintr-odată, ajunseseră din nou în hol. Bătrâna adormise sau poate chiar murise. Părăsiră muzeul, vântul le urmă eale de două străzi, până la de-acum demna de încredere patiserie, unde se așezară din nou sub lampa oribilă din fier forjat și comandară inerveilleux, de această dată cu nucleu de cocos.

După campania din Franța, familia se întoarse din est. Führerul reușise din nou! Sektul curgea în râuri, și entuziasmul datorat victoriei dură până la primele raiduri aeriene ale englezilor asupra orașului Köln. Anna încercă să învețe să înoate și plutea pe spate în apa pentru stins incendii, privind printre gene cerul albastru. Lipsa de greutate... să fii și totuși să nu fii... să uite pentru o vreme că Martin era în Polonia, cu divizia lui. După primele lor întâlniri, care apoi păreau să fi avut loc mai degrabă într-un vis decât în realitate, el începu să devină o persoană obișnuită prin alegerea cuvintelor din serisorile trimise prin Feldpost, prin observațiile lui: un copac din Odrzywót, bătrân de o sută de ani, o biserică barocă, bogat decorată într-un sat unde trăiau

mai mulți porci decât oameni, un bătrân cu fața îmbătrânită le intemperii, care îngăima trei cuvinte în germană, lăulându-se că străbunii lui luptaseră alături de Garibaldi pe barricade, o localitate cu sute de lacuri care reflectau cerul astfel încât ajungeai să nu știi care era deasupra și care era dedesubt. Chestiunile legate de război nu erau deloc menționate, însă căsătoria da, o cerere în toată regula, cu pompa și eleganța vieneze. Știuse acest lucru din momentul în care o văzuse de cicalaltă parte a ringului de dans, în rochia ei albastră, fără nici un fel de cochetărie, sugerând chiar un vag „nu te apropia prea mult de mine“. În următoarea lui permisie, voia să îi ceară mâna de la tatăl ei. „Dar el este mort“, răspunse ea. Tutorele ei atunci? Ea îl declară mort și pe el. Dar cu siguranță trebuia să îi ceară mâna de la cineva. Ea găsi încăpățânarca lui în această privință demodată, dar fermecătoare și sugeră că unchiul Franz ar trebui să își asume acest rol. Ideea căsătoriei era atât de extravagantă, încât o făccea să izbucnească în râs din când în când. „O să mă căsătoresc“, își spunea sieși. Suna ca și cum ar fi fost vorba despre alteineva, un lucru precum căsătoria nu avca cum să aibă vreo legătură cu ea. Dar, în același timp, era pătrunsă de seriozitatea acestui fapt, așa cum era el exprimat în stereotipuri: un trup, un suflet, până ce moartea ne va despărți... să nu mai fie singură niciodată, soarta ei legată de a lui pentru totdeauna în sensul practic și metafizic. Nu avca să mai fie „camerista cuiva“, ci „soția cuiva“... Și totuși mai puternică decât toate aceste argumente era senzația de calm. În orice caz, evenimentele o depășeau.

Într-o după-amiază de toamnă, Martin coborî din tren viu și nevătămat. Fumul locomotivei atârna sub acoperiș. Tușind, se lăsă îmbrățișată. Apoi, o ținu cu brațele întinse pentru a o privi. Era șocată. În timpul absenței lui, devenise transparent în sens fizic. Pe hârtie, îi era la fel de

familiar precum cineva pe care îl cunoscuse din tinerețe, cineva pentru care nici un detaliu nu era lipsit de importanță. Acum, totul se schimba cu viteză uimitoare. Vechiul prieten din scrisori se evaporase. În locul lui stătea un soldat cu fața bronzată și ochii strălucitori. Pentru a-și ascunde timiditatea, se îndreptă spre ieșire, croind drum prin mulțime pentru el.

Bucătăreasa, cameristele, guvernanta, spălătoreasa, el câștigă afecțiunea tuturor prin curtoazia sa, prin înfățișarea ireproșabilă și o combinație rară de autoritate naturală și candoare. După vestea logodnei iminente, Anna începu să fie tratată cu un nou fel de respect. Frau von Garlitz aranjă două camere pentru ei, într-un mic hotel din Eifel. Se gândi că meritau să petreacă oarece timp împreună, fără a fi deranjați, după toate acele luni de despărțire și nesiguranță.

Trenul pufăia cu intermitențe spre sud, prin peisajul pe care toamna îl colorase în rubiniul flăcărilor. Un văr al proprietarului hotelului, care era responsabil și de recepție, îi luă de la gară într-o rablă șubredă, care fusese păstrată ea piesă de inuzeu ani de zile, iar acum înlocuia mașina rechițiționată. Roți zdrăngănind pe drum, miros de pădure și o destinație necunoscută. În orice moment, după fiecare cotitură a drumului, Anna se aștepta să vadă o mănăstire apărând pe vârful unui deal, lângă castelul von Zitswitz. O privire către profilul lui Martin o aduse înapoi în 1940 – „Vremea a trecut, nu privi în urmă“. Aflată grija lui, avea să fie în stare de orice. Chiar dacă până atunci, afectiv, se izolase cât mai mult posibil de realitatea așa cum i se prezenta și, drept compensație, se retrăsese în lumea imaginară a literaturii, acum, cu fiecare hop din drumul denivelat, care o izbea de Martin, se simțea împăcată cu realitatea de zi cu zi, iar hârtoapele care o izbeau de el îi făceau chiar plăcere.

Hotelul avea un aer încântător, de șic dărăpănat. Unici musafiri, cinară în camera decolorată de zi, în compania

unei elite invizibile, care mânca în șoaptă la mesele împrăștiate printre palmierii prăfuiți. Prin intermediul radioului, soția proprietarului era în contact permanent cu amenințarea nocturnă care zbura deasupra mării, spre Germania. În locul muzicii calme interpretată de o orchestră de coarde, în timpul serii, masa fu onorată de tic-tacul familiar, urmat de un raport asupra pericolului ce se apropia. Hotărâți să nu permită nici unei nenorociri să le strice această singură seară menită lor, o lăsară pe femeie să îi conducă spre camerele lor, care erau în mod expres la capetele opuse ale unui coridor lung, de parcă o balanță foarte sensibilă trebuia păstrată în echilibru.

Dar, puțin mai târziu, se auzi o ciocănitură la ușă, iar el o luă prin surprindere cu o sticlă de Sekt. O băură pe toată cu o poftă frivolă, așezați pe marginca patului. Războiul dispăruse din mintea lor, erau cuprinși de un sentiment de libertate, despărțiți de lumca exterioară, despărțiți de timp, într-o cameră care aparținea alteuiva, printre obiecte văzute de alte câteva mii de oameni. Se atinseră unul pe celălalt, încurajați de Sektul înțepător și de o amețală ușoară. Începu să o dezbrace cu degete tremurătoare, așezându-i cu grijă hainele pe scaun. Se strecurară în pat tremurând și se acoperiră cu cearșafuri.

– Nu am mai fost până acum cu o femeie, îi mărturisii el la ureche.

Membrul lui erect părea a vrea să-i aducă aminte de ceva, un avertisment, un reflex care nu avca nimic de-a face cu aici și acum. Învăluită de o vagă amintire, rămase întinsă în timp ce el îi explora corpul cu buzele. El putea să facă tot ce dorca cu trupul ei care valora prea puțin – fuseseră întotdeauna alții care să decidă ce se întâmplă cu el.

– Cerul, Martin, privește, cerul!

Anna își ridică fruntea de pe pieptul lui. Se ridicară din pat și se îndreptară spre fereastră. În nord, dincolo de dealuri,

o flăcără roșie se răspândea în toate direcțiile. Se auzeau pocnete surde, ca la apropierea unei furtuni sau o bătaie de tobe. Anna simți un mare dezgust față de cel care deranjase pacea la orizont și față de superiorul neînduplecat, care putea să îl cheme pe Martin înapoi în orice moment.

– E în flăcări oricum, spuse ea. Vino!

Trase draperiile cu un gest brusc și îl împinse înapoi în pat. Deasupra acestuia era atârnat un tablou cu Lorelei înconjurată de nori, pieptănându-și părul blond pe stânca fatidică.

Un munte de moloz înalt de un metru bloca șinele de tramvai. Pasagerii coborâră și își continuară drumul cățărându-se pe potecile întortocheate care se formaseră în ultimele zile. Drumul trecea printre clădiri arse, ale căror fațade scorjite încă stăteau pe jumătate drepte. Anna își aminti de un vers din Schiller: „Teroarea sălășluiește în ferestre sumbre de văgăuni...” La o fereastră intactă, draperiile fluturau în vânt. Mai departe, ca la o casă de păpuși, fațada era complet distrusă, dezvăluind etajele complet mobilate. Locatarii nu se întoarseră să atârne înapoi la locul său candelabrul care își luase zborul. Se pierdură în liniile întrerupte ale străzilor. Un bărbat cu fața transpirată, care dădca deoparte niște moloz, le explică traseul. Ciudățeniile erau la ordinea zilei. Viața își reluase cursul, zgomotele obișnuite ale orașului dominau, în locul reverberațiilor exploziilor și ale clădirilor prăbușindu-se, a trosnetelor focurilor și a țipetelor, și plânsetelor speriate. Cu sacoșe de cumpărături în mâini, oamenii se cățarau pe ruinele sub care probabil că mai zăceau unii dintre concetățenii lor.

Din cauza terorii, mătușa Vicki părea să își fi pierdut locvacitatea. Unchiul Franz era liniștit și calm ca întotdeauna – chiar dacă spitalul lua foc, ar fi rămas liniștit și calm. În timpul cinei, îi aruncă Annei o privire aprobatoare:

bravo, *Mädchen*¹, ai ales un tânăr excelent. Și mătușa Vicki radia: Martin era atât de politicos și atent, un bărbat care știa instinctiv cum să se poarte cu o femeie. Unchiul Franz puse discuri de operetă în onoarea austriacului, până ce sirena începu să urle în timpul „*Mein Liebeslied soll ein Walzer sein*“². Reflex, mătușa Vicki se îndreptă spre camera fetei, o luă adormită din pat și se grăbi spre un adăpost. O urmară mecanic. Tumult de pași grăbiți și voci se auzeau pretutindeni. Se așezară într-un loc gol, într-un colț. Neliniștită, Anna privi în sus, spre conductele instalațiilor sanitare și de gaze, și își imaginează cum aveau să fie inundați de un terci de murdărie dacă țevile ar fi crăpat. Această imagine era atât de dezgustătoare, încât se rugă în tăcere ca, dacă aveau să se spargă țevile, să fie cele de gaz. Această alternativă o liniști. De fiecare dată când gândul la țevile de canalizare amenința să pună stăpânire asupra ei, apela la ritualul rugăciunilor, dorindu-și să fie cele de gaze. Dar, pentru moment, nu se întâmplă nimic. Copilul mătușii Vicki dormea în continuare, era de neconceput să vrea cineva să omoare un înger cu părul blond și pleoapele tremurânde. Poate că ea era talismanul care îi făcea invulnerabili pe toți cei din jurul ei. Anna deveni și ea somnoroasă la vederea acestei imagini. Se sprijini de Martin și adormi ușor. Continuă să doarmă liniștită când pământul începu să tremure.

– Trezește-o! strigă mătușa Vicki tulburată de ideea ca o femeie adultă să moară dormind.

Prin somn, Anna auzi vocea calmă a lui Martin.

– Lăsați-o să doarmă, ce mai contează?

Pământul se cutremură din nou. Brațul lui era în jurul ei. Nu i se putea întâmpla nimic.

¹ Fetiță (în lb. germană, în original)

² Cântecul iubirii mele ar trebui să fie un vals. (în lb. germană, în original)

În fața amenințării permanente a escadrilelor englezești, Frau von Garlitz fugi în cele din urmă pe domeniul părinților ei, din Brandenburg. Chiar dacă reședința lor era departe de centrul orașului, de cealaltă parte a Rinului, fabrica de chimicale din vecinătate părea o țintă atractivă. Martin se întoarse în Polonia. Din nou, Anna rămase să fie menajeră – o poziție stranie, fără îndatoriri, o așteptare lungă și inertă – pentru ce? Un sentiment ciudat – să fii părăsită de toată lumea, să rămâi în urmă în împrejurări ostile – o împingea neliniștită prin încăperile casei. Nici măcar biblioteca nu îi mai oferea consolare. În fața paginilor, atenția ei se pierdea. Puterile ei imaginative cedau, cu excepția aspectului diferitelor tipuri de moarte care amenințau un soldat. Dădea dovadă de o neobosită virtuozitate în crearea de scenarii amenințătoare, care se desfășurau în locuri necunoscute din Polonia. O țară primitivă, se spunea. Pentru a-și păstra calmul, curăța dulapurile vechi și le lustruia întruna. După dulapuri, se apucă de grinzi – totul trebuia să strălucească. Când se întuneca, cobora în adăpostul numit în mod grandios antiaerian, acolo unde își avea patul, încercând să respingă sentimentul că intra într-un mormânt, pentru a se întinde în coșciugul ei bine căptușit, așa, cu mâinile încrucișate și ochii închiși.

La sfârșitul iernii, primi instrucțiuni să închidă casa și să vină în est. Pentru a nu lăsa vila chiar în voia sorții, împachetă toate lucrurile de valoare – argintăria, cristalurile, vesela –, așeză totul în dulapurile lustruite, le încuie și lipi cu ghips de podea cheile mari de fier. Dădu jos draperiile, le împături și le puse deoparte împreună cu rufăria scumpă. Se duse în grădină pentru a mai privi o dată casa din depărtare. Fără draperii, părea vulnerabilă și transparentă în soarele palid de martie. O lăsa într-un teritoriu al nimănui, cu toate camerele goale, lipsite de viață, reci. În același fel în care casa era țintuită locului, așa era ea dezrădăcinată din nou,

pleca iarăși – o serie de plecări și sosiri, de atașări și despărțiri care devenea din ce în ce mai lungă. Merse pe alee spre stația de tramvai, cu câte o valiză în fiecare mână. În Köln, se sui într-un tren care, în orice caz, avea să o ducă spre est, până la un punct terminus.

La prima întâlnire cu Berlinul, fu șocată de simțul practic, tăios, al locuitorilor. Amețită de călătorie, stânjenită de valizele ei, acostă doi trecători pe peron.

– Scuzați-mă, vă rog, ați putea să îmi spuneți unde este Schlesische Bahnhof?

După o privire dezaprobată, de parcă ar fi cerut de pomană, aceștia se îndreptară în grabă spre scări. Opri un alt călător, lăsând deoparte de această dată „Scuzați-mă, vă rog“, dar nu apucă să termine de vorbit că și acesta se îndepărta scuturând din cap. Apoi, renunță la orice politețe.

– Schlesische Bahnhof!

Vocea ei răsună sub acoperiș. Un bărbat cu o pălărie Eden, arătând asemenea unui gangster, se opri sarcastic.

– E chiar în fața ta, nu vezi?

Arată cu capul spre panoul pe care acest lueru era scris cu litere groase.

Castelul ancestral era în Order, pe un întins domeniu cu alei unduitoare, heleșteie, o capelă a familiei și pietre de înormânt acoperite de mușchi, la umbra coniferelor și a tisci. O secțiune centrală acoperită de un timpan împărțea fațada în două jumătăți simetrice. Severitatea neoclasică era compensată de tencuiala galbeună sudică și de găștele care scurmuau libere pe terasă. Sosirca ei era imperioasă. Rudolf, fiul lui Frau von Garlitz, se îmbolnăvisese de tuberculoză a splinei. Era nevoie de cineva care să îi fie înger păzitor zi și noapte, care să vegheze asupra dietei lui stricte și a perioadelor de odihnă și să aline plictiseala băiețelului de șapte ani citindu-i cu voce tare. Separat de cei de-o seamă cu el, era acum închis din cauza bolii care amenința nu doar

propria lui supraviețuire, dar și așteptările pentru viitor ale bunicului său, mai ales că era singurul urmaș pe linie masculină. Bătrânul venea în fiecare zi, răsucindu-și vârfulurile mustății, întrebând de sănătatea nepotului său. În fiecare zi, Anna trebuia să îi interzică să aducă dulciuri. Astfel, statutul ei de înger păzitor înclina mai mult spre cel de temnicer. Unchi, mătuși și veri care aduceau pe ascuns dulciuri, asemenea unei lame de ferăstrău într-o prăjitură, pentru a-l scăpa pe pacient de dieta lui rigidă, îi aduceau fără să știe moartea. Ea îi citea din cărțile preferate pentru a-l face să uite de dulciurile care fuseseră aruncate, dar și pentru a uita că singurul lucru pe care ea îl aștepta era o scrisoare din Polonia. Se putea spune că așteptatul era un lucru cu care era deja obișnuită.

Între timp, obținuse un răspuns la curiozitatea ei cu privire la efectul magic pe care numele tatălui ei îl avusese asupra lui Frau von Garlitz. Îl întrebă direct pe von Falkenau.

– Johann Bamberg... da... stai un pic... n-o să-l uit niciodată... un tânăr excepțional, foarte dedicat și ingenios, a inventat diverse îmbunătățiri pentru a face lucrurile să decurgă mai eficient... O privi gânditor pe Anna. La exterior, nu arăta ca el, dar simț în tine aceeași forță și incoruptibilitate. Din păcate, nu am profitat prea mult de pe urma tatălui tău. Țin minte că a primit o ofertă pentru o altă slujbă... era un socialist, ei da, aceasta era treaba lui... o persoană extraordinară, acest Bamberg...

– Voi înșivă ați început să bombardați orașe, spuse Lotte, care era enervată de faptul că Anna îi descria pe locuitorii din Köln drept victime. Când se gândea la bombardamentele din Rotterdam și Londra, simpatia ei dispărea.

– Da, sigur că noi am început, zise Anna.

– Atunci, nu ar fi trebuit să fiți surprinși că au existat represalii.

– Nu eram surprinși, ne era teamă, asemenea londonezilor când stăteau înghesuiți claie peste grămadă în adăposturile antiaeriene. De fapt, cea teamă este universală!

– Cu diferența că voi ați fost cei care au provocat-o. Voi ați ales acel regim care nu avea nici un fel de scrupule când venea vorba să bombardeze orașele.

Anna suspină. Își puse brațele durdulii pe niasă, se aplecă în față și o privi pe Lotte obosită.

– Tocmai ți-am explicat cum se lăsaseră orbiți acei sărmani oameni proști. De ce nu vrei să accepți asta? În felul acesta, nu ajungem nicăieri.

Lotte sorbi din ceașca goală. Simțea cum o cuprinde mânia – ea era cea căreia i se făcea morală. Incredibil, ce aroganță!

– O să îți spun exact de ce nu pot să accept asta, rosti ea furioasă. Poate atunci, la rândul tău, vei înțelege și tu ceva măcar o dată.

Apa care clipea izbindu-se de barca lor le scârțâia sub patine șase luni mai târziu. În cadență, alunecau pe gheață ținându-se de mâinile încrucișate. Părea că alcătuiau un singur patinator. Stuful și sălciile înghețate de pe margini treceau în goană pe lângă ei. Deasupra lor, soarele cobora tot mai jos și se înroșea încetul cu încetul. Lotte se împiedică de o denivelare a gheții. David o prinse. Se opriră, răsucindu-se pe patinele înguste, față în față. El îi sărută buzele înghețate.

– Regină a gheții... îi șopti el la ureche, ce ai spune dacă ne-am logodi...

– Dar... începu Lotte.

Îl privi uimită. El începu să râdă și îi sărută vârful nasului, care era amorțit din cauza frigului.

– Mai gândește-te... spuse el.

Îi prinse mâinile și patinară în continuare. Începu să se formeze ceață. Frigul îi pătrundea prin haine. Un vers

dintr-un cântec îi răsuna în minte întruna: „Pe o vreme atât de furtunoasă n-aș fi trimis niciodată copiii afară...”

Pedalară înapoi po întuneric. El își luă la revedere în fața casei ei.

– Nu aș vrea să te sperii, zise el, dar sunt pur și simplu nebun după tine.

Ea își suflă în mâini, iar el le luă între ale lui și le frecă până se încălziră.

– O să vin sâmbătă, promise el, și atunci o să vorbim despre asta.

– Nu, nu... rosti ea încurcată. Adică... nu pot sâmbătă... să așteptăm puțin...

El o sărută vesel.

– Bine... bine... nu ne grăbină...

Se sui pe bicicletă fredonând și se întoarse să-i mai facă o dată semn de rămas-bun.

Zile întregi, fără să gândească, făcu lucrurile care trebuiau făcute. Dragostea care încă nu avea nume avea să dureze pentru totdeauna pentru ea. Iubea secretul, lucrul ascuns și dureros. Noțiunea de „logodnă“ o neliniștea. Și totuși știa că, în cele din urmă, nu avea să refuze. Înainte ca relația lor să evolueze accelerat și înainte ca toată lumea să se amestece în ea, voia să mai păstreze sentimentele ambivalente și singurătatea în care avea încredere. Poate că și el simțise acest lucru – nu primi nici o veste din partea lui.

Iluzia că războiul avea să se termine cu bine se sfârși. În cartierul evreiesc din Amsterdam avură loc ciocniri între membrii WA, care căutau scandal, și găștile evreiești. Un membru WA fu ucis. Ca represalii, în 22 februarie, sute de tineri evrei fură ridicați arbitrar. În raportul oficial se menționa „o crimă atât de oribilă și bestială, încât doar evreeii ar fi fost capabili să o înfăptuiască“, dar ziarul ilegal *Het Parool* demitizează afacerea: era o chestiune de omor într-o bătaie obișnuită, iar cadavrul celui omorât avea o măciucă

prinsă de încheietura mâinii! Tatăl lui Lotte aduse acasă un manifest din partea Partidului Comunist aflat în ilegalitate, care cerea opoziția față de pogromurile evreiești: muncitorii erau chemați la „GREVĂ! GREVĂ! GREVĂ!“ Grevele care izbucniră în diverse părți ale țării fură reprimare de germani cu execuții. Aparent, calmul fu reinstaurat.

Chiar când Lotte începea să devină neliniștită, căci trecuse deja destul timp, primi un telefon din partea tatălui lui David. Pe un ton neutru, acesta o întrebă dacă ar fi convenabil ca el și soția lui să treacă pe la ci în acea seară, pentru că voiau să discute cu ea. Sângele i se urcă la cap. De ce își trimitea David părinții, în loc să vină el însuși? După tot ce spusese despre ei? Fură primiți solemn (renumitul cântăreț!). Tatăl lui Lotte îi strânse mâna în tăcere. Cântărețul zâmbi trist, răsucindu-și mustața de Don Juan. Privirea lui alunecă peste cele patru surori.

– Și cine este Lotte?

Precaută, Lotte făcu semn din cap. Mania lui David se grăbi să îi prindă anubele mâini și să le strângă ușor. Copleșită de emoție, își deschise geanta din piele de crocodil și scoase o batistă.

– Nu știam că are o prietenă... spuse ea mișcată.

După ce se așezară, cel care vorbi fu soțul ei. Motivul vizitei lor era că primiseră o carte poștală din partea lui David, din Buchenwald, în care le cerea părinților să o salute din partea lui pe Lotte pentru că el nu reușise să își ia rămas-bun de la ea.

– Buchen...wald...? se bâlbâi Lotte.

De Vries înghiți un nod și își trecu mâna peste frunte într-un gest de disperare resemnată. Privind fix podeaua, le explică faptul că David fusese arestat sâmbătă, 22 februarie, în cartierul evreiesc din Amsterdam, în timp ce cânta

împreună cu niște prieteni. Grüne Polizei¹ năvăli brusc. Fură așezați cu spatele la zid.

– Care dintre voi este evreu? strigară la ei.

Fără să gândească măcar o secundă, probabil cu capul plin de muzică, David făcu un pas în față. Alți doi evrei din grup își ținură cu înțelepciune gurile închise. Fu dus la Jonas Daniël Meierplein, unde două rânduri de tovarăși în nenorocire așteptau deja. Fură transportați spre o tabără din Germania fără nici o acuzație, fără nici un fel de judecată.

Mama lui David plângea în batistă. Privind disperat în jurul său, tatăl lui David se încurajă:

– Veți vedea că, după câteva luni în tabăra de muncă, băieții o să fie trimiși înapoi acasă. Germanii au vrut să dea un exemplu: imaginați-vă, gata cu agitațiile. David e în regulă, a făcut mult sport... Nu o duce prea rău acolo... uite, citește aici...

Lotte se aplecă peste câteva rânduri nenorocite pe cartea poștală îngropată sub timbre: „...Sunt în regulă, muncim de zor...“ El ținuse acea hârtie în mâini. Era chiar îngrijorător că o carte poștală putea să părăsească liberă o tabără de muncă și să își găsească drumul spre casă, în timp ce expeditorul ei era ținut în captivitate. Întreaga dimensiune și gravitate a evenimentului nu îi era încă pe deplin clară. Era un lucru atât de ciudat, atât de absurd, atât de lipsit de sens, încât nu putea fi înțeles. Privi automat spre pian, spre partitura muzicală deschisă încă la pagina la care lucraseră ultima dată. În ea, totul se opunea ideii că el dispăruse pur și simplu, pur și simplu. Se agăță imediat de ideea unei tabere de muncă, un fel de tabără de cercetași tăind lemne în aer liber, plantând copaci.

– Îi trimitem o carte poștală, spuse tatăl, nu ai vrea să-i scrii și tu câteva rânduri?

¹ Poliția verde (în lb. germană, în original)

„Dragă David...” înghesui ea în micul spațiu rămas pe cartea poștală acoperită cu scris. Stiloul i se opri, plutind deasupra hârtiei. Simți ochii tatălui său asupra ei, mânăndu-i stiloul. Voia să scrie codificat, ceva personal, ceva esențial. Îi veni în minte un vers dintr-un cântec și scrise fără să gândească o versiune a acestuia: „...sper că nu ai plecat decât la o plimbare și te vei întoarce curând acasă...” Când reciti versul, acesta trezi în ea o teamă puternică. Pentru numele lui Dumnezeu, ce scrisese? Un citat dintr-un poem de doliu, o elegie. Prea târziu, prea târziu să mai schimbe ceva. Nu putea să mai suporte să rămână în cameră. Vederea părinților lui o tulbura, dar nici nu putea să le îndure compasiunea... o lume în care cineva putea să dispară chiar așa o lăsa fără suflare. Se ridică brusc și ieși din cameră fără fraze politicoase, afară din casă, afară. Cu inima palpitând cu putere, se așeză pe o treaptă a șopro-nului. Asemenea unei otrăvi care își făcea efectul încet, era pătrunsă de un gând la fel de intolerabil ca și dispariția lui David: în 22 februarie, el ar fi venit la ea... dacă ea și-ar fi dorit asta.

Timp de săptămâni, se supuse unei autoanalize intense, se tortură singură: de ce nu fusese de acord cu sugestia lui spontană... de ce această nevoie de a avea mai multe opțiuni, de dragul aparențelor... dacă nu dorise decât să îl testeze puțin, să îl provoace... de ce această rezervare...? Se autoflagela cu aceste întrebări la care nu putea să răspundă, întrebări care o făceau, puțin câte puțin, să capete o părere monstruoasă despre ea însăși, care o aducea invariabil la aceeași concluzie nemiloasă.

Tatăl lui telefonă din nou. Primiseră o a doua carte poștală, de această dată din Mauthausen, cu un text criptic: „Dacă nu ajung repede la barca mea, atunci va fi prea târziu...” Strigă disperat:

– Băiatul meu ne imploră să îl ajutăm, dar ce pot să fac? Aș vrea să îi pot lua locul, eu sunt bătrân, el are toată viața înaintea.

Lotte căută în van cuvinte – atunci când avea cu adevărat nevoie de ele, acestea păreau să nu mai existe. Dacă David nu supraviețuia, atunci întreaga idee de dreptate era o iluzie, nu domneau decât samavolnicia și haosul, în mijlocul cărora o persoană – cu toate planurile, așteptările, speranțele, visurile ei – nu însemna nimic, nimic. În timpul nopții, barca ale cărei pânze fluturau în vânt aluneca prin visele ei. Lacul Loosdrecht se umfla, devenind un ocean, la un moment dat, el era la cârmă, bronzat și zâmbitor, apoi era în apă și încerca frenetic să se cațere în barcă, agățându-se de marginea ei cu degete împietrite în timp ce ea privea ca un simplu spectator.

Primi o fotografie recentă din partea tatălui său. Cu inocență dureroasă, David râdea spre fotograf. Această naivitate îl costase libertatea, poate chiar viața. Fusese la locul nepotrivit într-un moment nepotrivit, nu putea să privească fotografia fără să se gândească la asta. Respectul o împiedică să rupă fotografia și se forța să o privească iarăși și iarăși. David ieșise din viața ei pe bicicletă, făcându-i bucuros semn cu mâna. Acea mișcare a brațului rămase cu ea cel mai mult, de parcă îi transmitea ceva mai mult, ceva ce avea o mare importanță. Și oare ce fredona în vreme ce dispăruse în întuneric?

Muzica o enerva. Toate acele melodii, măsuri, subtilități îi păreau ridicole, brizbizuri inutile, sentimente false. Vocea ei refuza să lucreze în octavele înalte, iar în cele joase vibra nesigură. Catharina Metz o trimise acasă:

– Mai întâi, încearcă să îți revii puțin.

4

De unde venea toată acea apă și unde se ducea? Anna stătea întinsă în strălucitoarea cadă de aramă. Bulele de aer decolau de pe pielea ei, o întreagă rețea de solzi. Corpul ei zăcea în apă, palid, asemenea unui pește. Probabil că exista un ingenios sistem de canale prin care apa curgea din izvoare spre Institutul Ternal și, după ce trecea prin căzi, era trimisă mai departe – corpul în jurul căreia clipea nu era decât o stație temporară. Toată acea apă, invizibilă, curgând neuzită, asemenea sângelui prin artere, pentru care căzile erau o inimă bătând. „În câte sticle de apă minerală sunt scufundată?” se gândi ea.

Cu mult timp în urmă, același corp fusese întins într-o cadă pe podeaua din bucătărie. Unchiul Heinrich bătea în batjocură în ușa închisă a bucătăriei: „Probabil că ești foarte murdară dacă trebuie să faci baie în fiecare săptămână“. În această baie părea să domnească o tăcere încărcată, de parcă musafirii trecutului erau prezenți în mod invizibil, îngrijorați ca nu cumva să își dezvăluie prezența. Cât de mulți, câți morți faimoși fuseseră în această baie, în această cadă? Oare gândurile lor rămăseseră aici, se putea oare ca tăcerea să fie încărcată din acest motiv? „Ce gândiseră ei nu putea să fie ceva prea important“, chicoti ea.

De la acei morți necunoscuți nu era decât un pas mic până la moartea lui Lotte. Rușinea, furia și mâhnirea nu o lăsară pe Anna să doarmă toată noaptea. „Și totuși suntem surori, protestă ea cu încăpățănare în sinea ei. Oare înaintarea în vârstă nu aducea cu sine îngăduință și înțelepciune? Dacă noi două nu putem să trecem de toate aceste bariere, oare alții cum reușesc? Altfel, lumea s-ar chinui cu reconcilierea secole întregi și atunci durata fiecărui război ar trebui multiplicată cu cel puțin patru generații. Desigur, cu toți banii ei, Germania reușise să smulgă reconcilierea, dar un meci de fotbal era destul pentru a dezvălui că vechea dușmănie exista încă.“

Ceva din unghiul luminii, reflexia verde a faianței, intimitatea pașnică o duseră cu gândul înapoi spre cazinou. Lotte era așezată în fața ei, într-o cadă cu picioare de leu, o femeie brună (mătușa Käthe?) se apleca spre ele și turna o șuviță fină de apă rece pe spatele lor, dintr-o carafă cu email albastru. Tremurau cu rândul, dârdâind cu plăcere. Putea să o vadă foarte clar pe Lotte în fața ei, cu părul ud, cu ochii închiși strâns – imaginea era mai clară și mai reală decât cea a lui Lotte care stătuse vizavi de ea cu o zi în urmă. „Toate sunt încă acolo, spuse ea surprinsă. Chiar dacă bombardamentele aeriene nu au lăsat nici o placă de faianță, nici o piatră intactă din cazinou, totul este încă aici, în capul meu. Tot acest timp care a trecut nu înseamnă nimic.“

„Lucrurile prin care istoria ne-a făcut să trecem nu pot fi puse pe cântar, gândi ea. Suferința nu ne desparte, ci ne unește, așa cum plăcerea ne unea atunci.“ Această idee, oricât de absurdă părea, o liniști. În acel moment, o femeie într-un halat veni să o ajute să iasă din baie. Îi întinse Annei mâna pentru a o susține. Fără fandoseli ciudate, dreaptă și demnă, aceasta păși peste marginea căzii și ajunse pe

podea. „Asemenea lui Pauline Bonaparte ajutată de camerista ei“, rânji pentru sine.

La sfârșitul dimineții, se regăsiră în cafenea. Chiar dacă ușile erau mereu deschise în chip primitiv, niciodată nu se întâlniseră cu nimeni acolo. Din când în când, câte un musafir rătăcea prin labirintul coridoarelor, dar, de cele mai multe ori, aceasta era liniștită și goală – ianuarie era o perioadă slabă.

– Am dormit atât de prost, mărturisi Anna, întreaga noapte am văzut imaginea unui tânăr care înainta fără să bănuiască nimic.

Lotte aprobă din cap neatentă, sorbindu-și alternativ cafeana și apă minerală dintr-un pahar. Anna avu sentimentul că Lotte nu dorea să povestească în continuare.

– Nu vreau să dau impresia că licitez împotriva ta cu toate nenorocirile prin care am trecut, spuse ea grijulie, dar soțul meu a murit și el în război, în același nenorocit de război, după ce am fost îngrijorată pentru el ani de zile...

Primele note din *Simfonia a cincea* a lui Beethoven răsunau în sufragerie. „Ta ta ta... Înaltul comandament al Wehrmachtului anunță: Divizia a douăzeci și opta infanterie cu privire la înaintarea din Rusia...“ Anna pregătea o bucată de pâine pentru Rudolf. Încet, întindea pe ea niște unt amestecat cu lacrimi. Bătrânul von Falkenau, care stătea vizavi mâncându-și micul dejun, o privea cu milă.

– Nu trebuie să plângi, Fraülein, clătină el din cap, până la urmă, logodnicul dumitale nu este în infanterie! Nu este în nici un pericol în detașamentul de transmisiuni. Și oricum, vei vedea, întreaga operațiune se va termina în șase săptămâni. Chiar crezi că acea națiune se va apăra? Ei sunt bucuroși să scape de comunism.

Anna râse abătută. Chiar dacă von Falkenau, un veteran cu legături în cele mai înalte cercuri militare, își primea informațiile direct de la sursă, nici un fel de asigurare nu era în stare să-i domolească tenerile. Ce era un soldat printre un milion de alți soldați? Un fulg mic în vântul tundrei, pe întinderile dezolante ale unei țări unde soarele răsărea de o parte și apunea de cealaltă parte a ei. Era un război lipsit de sens, exprimat mai ales în numere uriașe, care depășeau puterile imaginației: „Ta ta ta... Înaltul comandament al Wehrmachtului anunță...“ treizeci de mii de prizonieri de război ruși, patruzeci de mii, cincizeci de mii. Ce se întâmpla cu ei, unde reușeau să trăiască? Acestea erau întrebările pe care o minte practică și le punea acasă, cu nevinovăție, în timp ce de la radio se auzea pălăvrăgeala victoriei prin ușile deschise spre grădină, în vreme ce trandafirii înfloreau din abundență. Când, în cele din urmă, sosi o scrisoare, aceasta era veche de paisprezece zile. Poate că, între timp, Martin fusese deja ucis în luptă. Mergea regulat la chioșcul de ziare din orașelul apropiat, citea presa, dar, cu cât încerca mai mult să îi estimeze șansele de supraviețuire în relație cu armatele care avansau, cu atât mai mult se simțea ca un spectator lipsit de putere. Statul acasă fără posibilitatea de a face ceva – un front despre care nimeni nu vorbea.

Primi o telegramă la sfârșitul lunii octombrie. „Te rog, vino la Viena. Imediat. Ne vom căsători.“ Valiza ei, care conținea o rochie de mireasă făcută în casă și un arbore genealogic autentificat, era pregătită de luni de zile. Se îndreptă grăbită spre Viena. Ezită atunci când coborî. Era ca și cum o pală de vânt o împingea înapoi în tren. El stătea acolo cu adevărat, după ce murise de o mie de ori în imaginația ei. El era acolo, întors dintr-o imensitate în care o persoană obișnuită s-ar fi pierdut. Timpul și spațiul îl aduseră

înapoi de parcă era eel mai firesc lucru din lume. Era flancat de părinții săi. Îl invidia puțin pentru că avea doi părinți cu care putea să o aștepte: „Priviți, aceea este ea“. Tatăl și fiul purtau amândoi costume și pălării, a lui Martin era așezată strâmb, a tatălui – drept. Tatăl era zvelt și viguros, dar avea o expresie neliniștită pe fața umbrită de pălărie, de parcă soarele i-ar fi bătut mereu în ochi. Și mama dădea impresia că existența necesita un efort supraomenesc. Își strângea buzele de parcă ar fi suflat într-un balon. Părul negru, făcut permanent, părea o bonetă care îi acoperea capul. Martin radia între acești doi oameni care păreau să se ignore unul pe celălalt.

Tatăl își luă la revedere pe o stradă cu magazine, lipsită de copaci, pe care tramvaiele treceau zornăind, la intrarea într-o clădire masivă, cu cinci etaje. Sosise momentul ca el să se întoarcă la soția sa, explică politicoș, care de altfel îi invita pe la ei. Anna își mută privirea uimită de la unul la celălalt. De ce nu îi spusese Martin că părinții lui erau divorțați? Tatăl își ridică pălăria și se îndreptă spre stația de tramvai. Cei trei urcară împreună treptele clădirii unde crescuse Martin, la primul etaj, deasupra magazinului unui farmacist. Anna, care se obișnuise cu încăperi mari, cu covoare, mobilă veche, tablouri și portrete de familie, avu un sentiment de repulsie când intră în camerele mici și ticșite cu fleacuri.

După ce mama îl trimise pe Martin cu treabă, o conduse pe Anna spre camera de musafiri cu o ospitalitate exagerată.

– Deci, spuse ea, bucuroasă să închidă ușa în urma lor, acum putem să vorbim ca de la femeie la femeie. Ascultă-mă. Vreau să te avertizez, pentru binele tău. Nu te căsătorești. Renunță la mariajul ăsta cât încă mai poți. Căsătoria este o invenție a bărbaților și ei sunt singurii care au de profitat. Prin această tranzacție, ei se aleg cu o mamă, o târfă,

o bucătăreasă și o servitoare numai pentru ei. Toate într-una, gratis. Despre soție nu auzi niciodată nimic. Ea stă ferecată în acei câțiva metri pătrați, cu bruma ei de bani pentru gospodărie. Ea cade într-o capcană meschină, dar până să își dea seama de asta este deja prea târziu. Nu o face, dragă, fii înțeleaptă. Îți zic toate astea din prietenie.

Anna încercă să se elibereze de ochii negri care o priveau hipnotic.

– Pot să vă asigur că îl iubesc pe Martin foarte mult... declară ea.

– *Ach*, dragostea, spuse femeia pe un ton binevoitor, nu sunt decât minciuni și înșelătorie pentru a o înnebuni pe femeie.

– Vă rog să mă scuzați, spuse ea slab, aș vrea să mă schimb.

– Mai gândește-te la ce ți-am spus!

Femeia părăsi camera triumfătoare. Anna se lăsă pe marginea patului. „Nu mă consideră potrivită, fu primul ei gând. Ce fel de mamă este aceea care încearcă să strice planurile fiului ei pe la spatele lui? Planurile unui soldat care trebuie să revină curând la război!” Privindu-și fix rochia de mireasă, într-o stare de șoc, se pierdu într-o rețea întortocheată de gânduri și reflecții până ce Martin îi bătu la ușă, plin de o fericire nerăbdătoare.

– Pot să intru...?

Curajoasă, ea se hotărî să nu îi povestească nimic.

După cină, mama lui așeză o farfurie de porțelan cu un model cu flori în fața fiului ei.

– Mai am o surpriză pentru tine, fiul meu, ceva care îți place la nebunie.

Cu un râs misterios, făcu să apară un borcan cu compot de piersici și începu să îi umple farfuria cu el.

– Annei nu-i dai? întrebă Martin.

– Dar l-am păstrat special pentru tine...

O strălucire răutăcioasă, prevestitoare de ceartă, îi apărură în ochi. Martin suspină.

– Aș vrea să mai pui încă o farfurie.

Mama rămase nemișcată. În camerele înghesuite, ea era regină, și oricine se aventura pe teritoriul ei era expus manifestărilor stranii ale dragostei materne. Apoi, sămânța de scandal făcu loc ocaziei de a o face pe ofensată.

– *Ach so...* deci trebuie să fac asta și pentru ea...

– Da, altfel eu nu o să iau nici o înghițitură.

În afara celor patru camere, nu avea nici o putere asupra lor. Respirând mai relaxați, se plimbau prin orașul care se etala elegant, cu bisericile, palatele, parcurile și lacurile simetrice, grădinile botanice, grădinile de portocali, cofetăriile sale. Acesta era orașul lui, o avanpremieră a viitorului ei. Aici avea să trăiască îndată ce războiul va lua sfârșit. Într-un muzeu, admirară comorile artistice ale Habsburgilor, priviră peste acoperișuri de pe Leopoldsberg. Biletele pentru operă și teatru erau rare, dar se găseau întotdeauna pentru un soldat aflat în permisie. O invitau pe mama lui la fiecare spectacol la care mergeau. Aceasta insista de fiecare dată să fie însoțită de o prietenă apropiată a ei, o vieneză amplă, împodobită cu multe zorzoane și dantele, care se emoționa rapid și se simțea obligată să îi informeze în timpul fiecărui spectacol de orice gând care îi trecea prin cap.

– Mamă, spuse Martin în cele din urmă, sunt foarte fericit să vii cu noi, dar te rog... chiar trebuie ca prietena ta să te însoțească de fiecare dată?

– Deci... își ridică ea bărbia, prietena mea nu este pe placul tău? Dar nici tu nu mi-ai cerut aprobarea când ți-ai ales prietena.

Martin își ceru scuze pentru ea în dormitor, privind-o obosit pe Anna.

– Îmi pare rău, nu da vina pe ea... a devenit așa din ziua în care tata a părăsit-o. Eu eram mic atunci. Nu a fost niciodată o mamă normală, așa cum ar trebui să fic mamele. A vrut întotdeauna să mă posede, într-un mod tiranic. Pentru a-l provoca pe el. Nu se poate face nimic în privința asta, pur și simplu așa stau lucrurile.

Sentimentul de expectativă pe care orașul îl trezise în Anna dispăru treptat. I se părea că mama plutește deasupra orașului, cu aripile întinse, nici o clădire, nici un cartier nu scăpa de umbra ei oriunde mergeau. Într-una dintre zile, când se întoarseră acasă, casa avea aerul unei morgi. Draperiile erau trase și fură loviți de un inros înțepător de oțet. Deschiseră cu grijă ușa dormitorului. Mama era întinsă pe pat, cu ochii închiși. Prietena ei stătea lângă ea și, grijulie, îi aplica pe inimă o compresă cu oțet.

– Șșșt, șopti ea cu degetul la buze, mama ta a avut o criză de nervi.

Martin își încordă maxilarul. După ce aruncă o privire rece scenei, se întoarce și ieși din cameră. Anna rămase la capătul patului, privind neliniștită spre mama palidă. „Doamne, gândi ea, dacă așa se comportă cu mama lui, cum se va purta cu mine mai târziu, dacă voi păți ceva?” Simți că începe să se sufocă. Ieși din cameră pe vârfuri, cu mâna la gât. Martin stătea supărat la masa din bucătărie.

– Știu ce gândești, zise el, dar pot să-ți spun că nu e decât o piesă de teatru. Nu are nimic.

– Dar cum poți să fii sigur de asta? întrebă Anna indignată.

– Bine, suspină el, îți este milă în ciuda a tot ce a făcut până acum. Du-te și ia-i pulsul, atunci o să vezi că n-are nimic.

Anna se întoarce timidă în dormitor. Își puse degetul pe încheietura mâinii ei. Prietena dădu din cap fără expresie. Bătăile inimii erau liniștite și regulate, așa cum ar fi trebuit

să fie. Ochii nu i se deschiseră nici măcar un pic. Stătea întinsă pe perne ca o enormă dalie neagră.

– Trebuie să îți înărturisesc ceva, spuse Martin. M-a măcinat întreaga zi și nu am îndrăznit să îți zic... Nu putem să ne căsătorim acum...

Anna înțepeni.

– De ce nu?

El își puse mâna în jurul taliei ei. Permisia lui era de fapt ilegală, îi explică, avea un permis falsificat. După ce compania lui fusese pe câmpul de luptă săptămâni întregi, primiseră trei săptămâni pentru refacere. Atenție, în Rusia. Comandantul companiei, un tip plăcut, sugerase: „Înainte să trebuiască să vă întoarceți în acel iad, vă sfătuiesc... să mergeți acasă pentru trei săptămâni. Pe răspunderea mea“. Martin i-ar fi trădat pe toți dacă s-ar fi căsătorit: acesta era un eveniment oficial care trebuia adus la cunoștința superiorilor. Anna aprobă din cap fără să spună nimic. Dintr-odată, războiul era din nou prezent în toată enormitatea lui. Plin de remușcări, își puse capul pe umărul ei. Totul pălea ca importanță pe lângă faptul că el avea să se îndrepte în curând spre est, iar ea spre nord, că nu erau decât niște pionii pe o tablă de șah cât lumea de mare.

– Iadul acela... repetă Anna gânditoare. Spune-mi sincer numai atât, Martin, cum e acolo? Nu mă proteja...

El își puse degetul pe buzele ei.

– Șșșt... să nu vorbim despre asta, șopti el, sunt aici exact ca să uit de asta.

Pe măsură ce atacul de ipohondrie începu să cedeze, mama se ridică din nou din moartea ei aparentă. Învârtindu-se prin apartament, își reocupă pozițiile. Martin și Anna își făceau planurile pentru ultima săptămână.

– Cred că o să merg la banca de economii, medită el, nu vreau să fim meschini.

În drum spre suportul de pălării, auziră cum ușa de la intrare fu trântită. Ieșiră din casă. Cerul, care amenința cu ploaie, avea culoarea fațadelor din zona veche a orașului. Martin o strânse de hraț.

– Ei bine, ia privește...

În fața lor, pe trotuarul de vizavi, mama lui se avânta în aceeași direcție în care se îndreptau și ei, cu capul înainte, în mână cu o geantă mare din piele, pe care o ținea ea pe o armă.

– În ce hal se grăbește, comentă uimit.

Trecură pe lângă un magazin cu costume populare.

– Mă vezi îmbrăeată într-o asemenea rochie? întrebă Anna în glumă.

Martin strâmbă din nas.

– Acelea sunt pentru femei sentimentale, cărora le plac proșpețimea montană și cornurile de vânătoare.

– Ce ciudat, spuse funcționarul de la bancă zâmbind fin, acum două minute, mama dumneavoastră a retras toți banii din cont.

– Dar era o sumă considerabilă, strigă Martin, ani întregi de economii. Fu nevoit să se așeze. Își scutură capul amețit, privind fix, în față. Înainte să plece, i-am dat o scrisoare de îputernicire, spuse el sec, pentru urgențe.

Anna îl împinse cu blândețe afară. El își aruncă pălăria în aer.

– Sunt falit, strigă cu un râs strident care răsună de pereți, „O mein lieber Augustin, alles ist hin...”¹

Intră în apartament cu o voioșie înspăimântătoare. Mama lui era deja în bucătărie, de parcă nu ar fi fost plecată nici o secundă înăcar. Martin luă un scaun de bucătărie și se cocoță pe el.

¹ „O, dragul meu Augustin, totul este pierdut“, versuri dintr-un cântec tradițional german (n.red.)

– Și ce a rămas în contul meu bancar...? strigă el retoric. Nimic!

Luă unul dintre borcanele cu compot de piersici etichetate cu grijă de pe raft, îl lăsă să alunece din mâini pe podea și se întinse după un alt borcan.

– Am avut grijă de el toți acești ani, începuse să se tânguiască mama lui, am răbdat de foame... și nici urmă de recunoștință...

Martin privi în jos, ținând în mâini borcanul, spre mama care se văicărea. Brusc, îl puse calm înapoi pe raft, îl răsuci cu eticheta spre exterior și coborî de pe scaun.

– Vino, spuse el calm, prinzând-o pe Anna de mână, hai să ne facem bagajele.

Învăluită într-un nor de autocompătimire, mama traversă micul ei imperiu. Se aruncă patetică peste valiza pe jumătate făcută de pe patul fiului ei. Anna își îndesă în valiză rochia de mireasă, pe care o atârname pe un umerăș, și o închise. O durere de cap surdă și care făcea să-i zvâcnească tâmplele se afla între ea și lumea exterioară. Îl urmă mașinal pe Martin afară din casă, pe stradă, în tramvai.

Fură primiți de tată și a doua soție a acestuia cu înțelegere calmă și tăcută. Anna, care crezuse că inițierea ei ca membru al familiei se terminase deja, fu pusă în temă cu cele din urmă mistere. Tatăl își reluse recent rolul patern, după o întrerupere involuntară de douăzeci de ani. În tot acest timp, mama lui Martin îi interzisese accesul la fiul său și îl descriesese fiului drept un afemeiat frivol și un profitor. Atunci când Martin ajunse în clasa a patra la liceu, din motive a căror logică probabil că doar ea o cunoștea, mama refuză să mai accepte alocația lunară plătită de tată. Fiului îi spuse că acesta nu mai voia să plătească, iar tatălui îi comunicase că fiul se săturase de învățătură. Găsi pentru el un loc ca învățăcel într-un salon de coafură chiar lângă

Operă, pe Kärntnerstrasse. De atunci, în loc să se aplece peste hexametrii lui Homer, se apleca asupra capetelor unor dive mofturoase. Manevrela ei ieșiră la lumină abia când Martin încercă să ia legătura cu tatăl său cu ocazia căsătoriei iminente.

Cu un efort retrospectiv, Anna înțelese acum ciudata primire în trei de la gară. Nici unul nu voia să cedeze în fața celuilalt. Tatăl nu permitea să mai fie trecut cu vederea. Toată această implicare în complicațiile familiale o amețea. Era acum înclinată să se considere norocoasă că nu avea părinți, deși, într-un anume fel, și Martin devenise orfan cu mulți ani în urmă, prin absența unui tată, sub dominarea unei mame isterice.

Își reluară plimbările cu o energie disperată. Urcară de la Untere Belvedere, palatul de vară din secolul al XVII-lea al prințului Eugen de Savoya care eliberase Viena de turci, spre și mai marele Obere Belvedere, simbolul puterii acestuia. Vizitară Karlskirche, locul unde Martin își dorea să se căsătorească. Se îmbătară în taverna Heuriger. Zilele care rămaseră fuseră ca un rezervor ce trebuia umplut cu plăceri și distracții care să le ajungă pentru toată viața.

Îl conduse la gară împreună cu tatăl lui.

– O să mă descurc cu... strigă el de la fereastra trenului pe cale să pornească, Rusia este mare, și țarul e departe!

– Încă îmi amintesc cât de frică ne-a fost, în acea toamnă, că rușii aveau să piardă, spuse Lotte.

– Eu nu m-am gândit decât la viața unuia singur... Anna își privi fix unghiile. Acesta era singurul lucru care mă interesa. În afară de asta, nu auzeam și nu vedeam nimic. Speram și mă rugam ca el să se întoarcă. Oamenii uită complet acest lucru acum, neliniștea continuă cu care

fiecare dintre noi, cei de acasă, trebuia să trăim, erau acolo milioane de băieți asemenea lui Martin.

Lotte se simți obligată să îi amintească faptul că milioane de ruși fuseseră uciși de aceiași băieți. Anna sări în sus.

– Pur și simplu, nu ne gândeam la așa ceva. Nu auzeam decât: „Înaintare, înaintare, Bialystok, Leningrad, Ucraina“. Hermann Goering ținu un discurs important: „Am cucerit cea mai fertilă țară din lume...“ Făcu promisiuni: „Vom înfăptui acolo lucruri excepționale. De acum înainte, vom avea destul unt, destulă făină“. Germania devenea din ce în ce mai slabită: oricine se pricepea era pus să dea sfaturi legate de agricultură, de serviciile de sănătate. Chiar și cel mai mare nătărău era cineva și putea face ceva. Prizonierii de război erau aduși pentru a lucra în fabrici. Totul devenise o mașinărie organizatorică nebunească – într-un anume fel, o realizare uriașă. Și oamenii de acasă deveniseră ingemoși – îți făceai o haină dintr-o față de masă veche, îți făceai propriii pantofi...

– Și olandezii au făcut asta, izbucni Lotte.

– Desigur... necesitatea mobilizează toate forțele care în mod obișnuit zac nefolosite. De aceea atât de mulți oameni sunt plictisiți în ziua de azi. Trebuie să participe la cursuri de creativitate. Aceasta este boala vremurilor pe care le trăim acum.

Vindicativă, Lotte o întrerupse pe Anna, simțind că apărarea ei căpăta semnificația unui cântec de laudă.

– ...Și apoi a venit iarna.

– Da, generalul Ger. Atunci, înaintarea rapidă a încetat.

– Napoleon se împotmolise în noroi și frig, speram cu toții cu ardoare ca istoria să se repete, și așa s-a și întâmplat. „Acum, Hitler a pierdut războiul“, ne-am spus imediat.

– Noi ne-am gândit: trebuie să îi ajutăm pe băieți să treacă iarna. Aceștia scriau acasă că le era frig și toată

lumea se puse pe treabă, chiar și copiii și pacienții din spitale. Toată lumea începu să împletească. Se coseau haine din fețe de masă și cearșafuri, se trimiteau haine de blană prin Crucea Roșie, pe la spatele liderilor partidului. Toată lumea avea grijă ca soțul, fiul sau tatăl lor să nu înghețe. *Ach ja... privi fix afară.*

Aerul avea culoarea ardeziei de pe acoperișuri.

– Încă mai am acasă Gefrierfleisch-Abzeiche, decorația lui pentru cea iarnă îngrozitoare din Rusia, când atât de multe degete și nasuri au degerat. „Ordinul degerării“, cum a fost numit cu cinism.

Mama lui Herr von Garlitz, care fusese la un moment dat doamnă de companie a împărătesei, se hotărî să își petreacă ultimele zile din viață în lumea civilizată, așa că se mută la Potsdam. Castelul cu patruzeci și cinci de camere pe care îl lăsase în urmă era de cealaltă parte a Oderului, într-un sat cu casele înșirate una lângă cealaltă, construit în vremea împăratului Frederick, așa cum existau multe în Brandenburg. Pe timpuri, Frederick cel Mare revendică și populă această graniță a provinciei și instalează acolo un prinț. Pentru acesta, fu construit un castel în mijlocul câmpurilor, fu pavat un drum, iar de-a dreapta și de-a stânga acestuia fură construite case pentru argații de la fermă. Mai erau și o biserică, și o școală mică. La schimb pentru disponibilitatea lor totală, argații primeau cereale și o bucată de pământ suficient de mare pentru a crește un porc și o vacă.

Deoarece era departe de locurile unde cădeau bombele, Herr von Garlitz hotărî că ar trebui să se mute cu toții pe moșia unde crescuse el. Se duse înainte, împreună cu soția, pentru a face aranjamentele, lăsându-i pe copii în grija Annei, în casa socrilor. Șase săptămâni mai târziu, aceasta primi o telegramă din partea lui Frau von Garlitz: „Vino aici.

Am nevoie de tine. Am găsit-o pe Adelheid, fosta doică a lui Rudolf, ea va avea grijă de copii“. Și, din nou, Anna porni cu cele două valize ale ei, una cu rochia de mireasă și scrisorile primite prin Feldpost din partea lui Martin și cealaltă cu restul lucrurilor ei. Fu luată de la gară într-o căruță. Stăpâna ei stătea pe un cufăr, mai puțin *soignée* decât înainte, părând un pic dezordonată. Dobândise o indiferență încântătoare, un *laissez-faire* care o surprinse pe Anna, obișnuită cu manierele desăvârșite și stăpânirea de sine pe care aceasta le avusese înainte, în orice situație.

– O să mori de râs, spuse contesa în gura mare, hurducându-se pe drumul bolovănos de țară cu aceeași nepăsare cu care o dusesse pe Anna în mașina ei Kaiser-Freser, cu o veșuicie în urmă. Nu poți decât să râzi, castelul este atât de îngrozitor de dărăpănat, cum nici nu-ți închipui, trebuie să vezi cu propriii ochi.

După o călătorie de o jumătate de oră printr-o lume nelocuită, unde chiar și alternanța de pădure și câmpie transmitea o anume monotonie, ajunseră în sat. Toate ingredientele erau prezente: biserică, școală, casele argaților de fiecare parte a drumului. Numai castelul era ascuns vederii din cauza unui zid acoperit în dorul lelii de crengile unor castani și arțari bătrâni. Poarta fu deschisă de un bărbat care avea ochii atât de sașii, încât părea că întâmpină și alți oamieni pe lângă Anna și contesă. Căruța se hurducăi înăuntru. Poarta se închise în urma lor. Și iată castelul – masiv, robust, cu ziduri gri-deschis, acoperiți cu iederă, ramele ferestrelor albe și o pădure de hornuri pe acoperișul roșu. Castelul părea închistat, timid, de parcă ar fi fost o persoană care nu era pregătită să își divulge secretele. Dintr-o pasiune rococo pentru simetrie, mijlocul fațadei era ocupat de o terasă cu o seară care începea largă și primitoare, iar apoi se îngusta pe măsură ce se apropia de ușa dublă din

față. Stâlpii pătrați situați de fiecare parte susțineau timpanul de deasupra, pe care era sculptat în relief blazonul familiei. Se duseră în partea laterală, spre intrarea de serviciu. Diverse acareturi și șoproane închideau curtea interioară pietruită.

Frau von Garlitz o conduse în casă. Abia apucă Anna să pună piciorul înăuntru, când diverșii muncitori care reparau ceva la etajul al doilea își scuturară praful și murdăria de pe haine, iar acestea căzură direct pe pălăria vieneză a Annei. Izbucniră râsete amuzate.

– Acum, știi cum e să trăiești aici, spuse Frau von Garlitz.

Un inventar amănunțit făcut în aceeași zi dovedi că aceasta nu exagerase. Pe lângă problemele structurale pricinuite de anii de abandon, interiorul era murdar și jerpelit. Mirosul bătrânei care timp de cincizeci de ani ceruse cu încăpățănare ca totul să rămână așa cum fusese în tinerețea ei se simțea în fiecare cameră. Armuri ruginite se bălăbăneau pe holurile și coridoarele străbătute de curenți – bizare trunchiuri de copaci cu lumini fosforescente, de un kitsch înfiorător, îi trezeau de-a binelea pe oaspeții nevinovați care, pe jumătate adormiți, trebuiau să se ducă la toaletă în timpul nopții. Dormitorul lui Frau von Garlitz avea nevoie urgentă de atenție. De la sosirea ei, cu șase săptămâni în urmă, dorinse în aceeași cămașă de noapte, între aceleași cearșafuri, pe un pat al cărui baldachin de satin atârna greu sub praful adunat în decursul anilor. Totul era atât de murdar, îneât te simțea infectat privind numai această mizerie.

– Doamne Dumnezeu, șopti Anna, ce cocină.

Frau von Garlitz își ridică mâimile neputincioasă.

– Nu știi unde este nimic, chiar nimic, nici măcar cearșafurile și așa mai departe.

– Dar trebuie să fie undeva, spuse Anna răgușită, deschizând ferestrele. Începu să înțeleagă faptul că, printr-un

simplic gest nevinovat și timid, contesa transfera asupra ei întreaga responsabilitate pentru starea de dărăpănare a domeniului.

– Ce bucuroasă sunt că ești aici, suspină ea ca o fetișcană.

Astfel începu munea de renovare. Timp de un an, Anna trecu din cameră în cameră cu un alai de muncitori polonezi și femei din sat până ce toate cele patruzeci și cinci de încăperi avură parte de o transformare. Arendașii germani trimiși la război fură înlocuiți cu polonezi condamnați la muncă silnică și prizonieri de război ruși, găzduiți în grajduri, unde erau permanent păziți de patru soldați înarmați. Nu existau tractoare sau combustibil. La ora șase dimineața, echipe de optzeci de boi mânați de ruși supravegheați de un inspector agricol scutit de serviciul militar se îndreptau spre câmpurile înconjurătoare în căruțe hodorigite, unde trebuiau să lucreze toată ziua într-un ritm nerusesc, pentru a ajunge la cota de cereale decretată de Reich. Cartofii, cerealele, laptele, untul, totul trebuia predat, cu excepția unei mici rații individuale. Pentru locuitorii castelului se construi un dulap cu compartimente în care fiecare își ținea porția de unt – o sută douăzeci și cinci de grame pe săptămână. Jumătate din această cantitate trebuia dată la bucătărie, pentru gătit. Umanitatea părea împărțită în două tabere: una întindea toată porția pe o singură felie și mânca pâine uscată restul săptămânii, iar cealaltă întindea cu grijă pe fiecare felie un strat meschin, subțire cât o foiță.

Înainte ea marea repunere în funcțiune să meargă ca unsă, Anna fu nevoită să se lupte prin metodele tradiționale. Nesigură, deoarece trebuia să conducă o gospodărie complicată și uriașă pe bazele pateticului certificat obținut la Școala de administrare a gospodăriei pentru tinerele domnișoare de condiție bună, hoinări prin camere în speranța descoperirii unei structuri domestice. Sfârși în spălătorie,

unde patru femei grase și joviale din sat spălau cearșafurile în căzi ovale, cântând, râzând și sporovăind. Mica procesiune se muta apoi în pivniță, unde cearșafurile erau trecute printr-un calandru și apoi netezite cu fiare de călcat încinse. Nu se grăbeau, spălatul se făcea în paisprezece zile, după care primeau un lot nou și o luau de la început. Fiecare zi era întreruptă de o pauză mare, la prânz. Mamselle făcea eafea și cocea biseuiți. Totul era foarte plăcut – erau total dezinteresate de faptul că această sociabilitate se petrecea pe fundalul a patruzeci și cinci de camere pe cale să se dezintegreze.

– Sfinte Sisoe, spuse Anna, lucrurile nu mai pot continua în felul acesta!

În fundul spălătoriei, sub un strat gros de praf, descoperi o mașină de spălat cu o centrifugă enormă.

– E stricată, spuseră pe un ton fatalist femeile.

Curelele de transmisie fuseseră de mult îndepărtate și traversaseră curtea pentru a ajunge în dotarea generatorului din distilerie, unde se făcea gin din cartofi.

– Ce are? îl întrebă pe mecanic. E stricată?

– Nu știu, mormăi el, ridicând din umeri.

Anna avea sentimentul că înoată în melasă, într-un râu de impasibilitate și indiferență.

– Ce fel de răspuns e acesta, cum adică nu știi? îl repezi ea. Ce-ar fi să te uiți la ea?

Suspînând și cu o privire indiferentă, omul se aplecă peste mașină. Fără nici un chef, o repară totuși în câteva ore. În dimineața următoare, la ora șase, Anna puse rufele de spălat în mașină. Enormul obiect lat de un metru începu să funcționeze. Sub el ardea un foc vioi. La sosirea lor, spălătoresele fură întâmpinate de sunete vesele: bum, bum, bum, tșșș, tșșș, tșșș, clop, clop, clop. Clipiră fără să fie impresionate, apoi deveniră furioase. Ce își închipuia această Rhinelander, credea că putea să se amestece chiar

asa în viețile lor? Ele spălau la mână de când se știau, așa le convenea și nu era nevoie de nici o schimbare.

– De ce ar trebui voi să spălați și să călcați timp de paisprezece zile? strigă Anna peste toată larma. O tranșă era deja stoarsă. Afară, soarele strălucea. Atârnă rufe pe sfoară și se grăbi înapoi în spălătorie. Fără să bage în seamă privirile lor dezaprobatore, le învătă pe femei cum să folosească mașina.

– Puteți să stați lângă mașină.

Anna se speti înainte și înapoi spre sforile pentru întins rufe. La sfârșitul zilei, albiturile miroseau minunat și erau deja împăturite frumos. Totul era gata. Rămâneau treisprezece zile pentru curățarea casei. O mică revoluție. Când femeile își dădură seama de aceasta, furia lor de transformă în ură, care apoi se topi treptat, în timpul iernii, când ele și copiii lor se îmbolnăviră, iar Anna le făcu tuturor ceai de mușetel și le înveli în păaturi călduroase, și le duse la doctor în imiezul nopții când trebuiau să nască. În acest fel, compensa în tăcere pentru neglijența lui Frau von Garlitz, căci datoria tradițională a nobilimii era să se îngrijească de bunăstarea celor care se aflau în serviciul lor.

Curățară cameră după cameră. Uimirea Annei la vederea pânzelor de păianjen, a prafului, mucegaiului și insectelor moarte pe care bătrâna contesă le lăsase să se adune de-a lungul anilor se transformă curând în perseverență robustă. Era o încăpere care le depășea pe toate celelalte: camera împăratului. Aceasta rămase un sanctuar încuiat de când Kaiserul Wilhelm petrecuse acolo o noapte ca musafir al uneia dintre fostele doamne de companie ale soției sale. Imediat ce deschiseră camera, fură întâmpinate de un miros acru, de mucegai. Dădură jos draperiile și perdelele, traseră cearșafurile și pernele de pe patul cu baldachin, stârnind un nor de praf și molii, dar chiar și după ce toată odaia fusese

golită, cea pătrunzătoare duhoare imperială mai zăbovea încă. În cele din urmă, desfăcură salteaua: locul unde se odihnisese corpul maiestății sale era plin de viermi, care săreau ferieți din stofa din păr de eal – liberi dintr-odată. Anna era oripilată. „Este război, gândi ea cu febrilitate, și nu putem să aruncăm cu una, cu două stofa scumpă, din păr de cal.“ Dintr-odată, își aduse aminte de alambicul din distilerie. Luară salteaua, traversară curtea și îi aruncară conținutul în boilerul sub care ardea un foc domol. Viermii explodară asemenea floricelelor de porumb. Când nu se mai observă nici un fel de activitate printre firele de păr de eal, stofa fu spălată și uscată la soare. În cele din urmă, luă încărcătura scumpă și o duse la un meșter de saltele, înarmată cu doi litri de gin.

Podul era plin de obiecte pe care timpul le expulzase cu ani în urmă. Singurele lucruri de valoare pe care Anna le descoperi fură o serie de gravuri englezești, vechi scene de vânătoare în rame de mahon, care își găsiră locul atâruate în hol și coridoare. Sub murdărie, descoperi o cantitate impresionantă de kitsch dintr-o perioadă care părea să fi avut o preferință deosebită pentru înflorituri și auriri. Scoaseră totul în curte, pentru o vânzare publică. Anunțul circulă din gură-n gură: „Totul este de vânzare pentru cincizeci de pfenigi bucata“. Femeile poloneze din locuințele învecinate se înghesuiră, îmbrăcate în haine uzate, deformate, cu eșarfe legate strâns în jurul fețelor rotunde și palide. Toate se luminară la vederea articolelor de lux și, cu ochi strălucitori, pipăiră simbolurile unui trai îmbelșugat și lipsit de griji. După ce ezitară la nesfârșit în fața vreunui obiect pe care îl cumpărara în cele din urmă, se grăbiră să plece de parcă ar fi putut să le ia cineva lucrurile înapoi – un taburet acoperit cu mătase sau o învelitoare pentru ceainic în forma unei doamne rococo.

După culesul sfeclei-de-zahăr, femeile poloneze o spă-lară, o feliară și o presară, stârnind un miros grețos de dulce. Apoi, făcură sirop. Totul era lipicios. Fiecare primi drept plată un sac cu sfeclă.

– Putem să folosim presa...? gesticulară ele timid, încercând să exprime cât de dificil era să facă această muncă manual.

– Desigur, spuse Anna, noi am terminat și nu mai avem nevoie de ea.

Câteva ore mai târziu, Herr von Garlitz veni la ea îmbră-cat în costum de călărie.

– Ascultă aici, o certă el, ce ai mai făcut acum? Le-ai dat polonezilor presa.

– Da, de ce nu? rosti Anna pe un ton sfidător.

Era enervată de personajul monden și nepăsător din mijlocul iureșului de activități.

– Crezi tu, își ridică el bărbia, că polonezii ne-ar da nouă presa dacă am fi în Polonia? O privi provocator și răs-punse pentru ea. Cu siguranță, nu ar face-o, și asta pentru că ne urăsc.

– Dar la urma urmei, noi nu-i urâm pe ei, răspunse Anna. Oricum, dacă polonezii sunt atât de răi comparativ noi, așa cum spuneți, atunci eu oare ar trebui să le urmez exemplul și să fiu asemenea lor, căci atunci asta nu ne-ar face cu nimic mai buni decât ei, iar noi nu am mai avea nici un drept să ne comportăm de parcă ei ar trebui să asculte de noi.

El își clătină capul la auzul acestui raționament paradoxal.

– Ei sunt Untermenschen¹, spuse el cu demnitate.

– Dacă ei sunt Untermenschen și noi suntem Herren-meschen², așa cum spuneți dumneavoastră, încercă ea să spună

¹ Oameni inferiori (în lb. germană, în original)

² Stăpâni (în lb. germană, în original)

diplomatic, atunci eu nu pot să fiu asemenea polonezilor, așa că nu ar trebui oare să fiu ca noi, adică Herrenmensch?

Întreaga idee de Untermensch, Herrenmensch, Übermensch¹ i se părea ridicolă, dar avea suficientă intuiție politică pentru a înțelege că nu putea să-i declare acest lucru unui lacheu al Führerului. Von Garlitz se încruntă. Această dialectică îl depășea. Simți cumva că fusese pus la locul său de această membră a personalului, îndărătnică, dar din păcate indispensabilă, care își folosisese cu nerușinare puterea contra puterii lui, ca stăpân, chiar pe domeniul lui. Era prea mult pentru el. Scuturându-se de confuzie, se îndepărtă cu pași scurți și măsurăți, cu fruntea pleată, lovind ici și acolo câte un copac cu biciul de călărie.

Munca excesivă scurta timpul dintre două scrisori venite prin Feldpost. Martin relata despre frumusețea unui câmp plin de floarea-soarelui. Găsise o ladă cu cărți la o piață săptămânală. Urmă apoi o rețetă pentru borș. Era o contradicție ciudată între procesiunea triumfală tumultuoasă a Wehrmachtului de la radio și calmul pașnic din scrisorile lui Martin, în care nu se auzea niciodată un foc de armă, în care nu ardea nici o casă. În toamnă, fu staționat lângă Tula. Când sosi înghețul și andrelele păcăneau pretutindeni pentru a alunga frigul tundrei, Anna îi trimise un pachet, în speranța oarbă că acesta avea să își găsească drumul prin infinitate. Zvonurile despre oameni morți pe front ajungeau tot mai aproape, o amenințare anonimă care era negată de buletinele de știri în care soldații fumau fericiți țigări de foi în adăposturile lor din zăpadă. La început, nu erau decât veri îndepărtați, prieteni din studenție, prieteni ai prietenilor, apoi deveniră frați, logodnici, tați. Dar, în scrisorile lui Martin, iarna avea o frumusețe cehoviană. Împreună cu

¹ Om superior (în lb. germană, în original)

camarazii lui, descoperise o fermă unde era un pian de concert. Un singur pian de concert pe o întindere nesfârșită de câmpii troienite de zăpadă, dezacordat din cauza frigului. Soldații își adunară saltelele și își combinară forțele pentru a ridica pianul. Acesta se dezgheță rapid. Muzica urmă noapte după noapte. Fermierul le transmise vecimilor scuzele curtenitoare ale lui Martin. Se gândi că era mai important ca soldații să îi asculte pe Mozart și Bach decât să le fie cald noaptea. Cu cât evenimentele descrise erau mai colorate, cu atât Anna devenea mai bănuitoare.

Unul dintre prizonierii ruși avea o responsabilitate neobișnuită: trebuia să aprindă sobele din castel și să întrețină focul în ele. Întreaga zi, în fiecare zi, el trecea din cameră în cameră cu un coș de lemne. Nimeni nu îi spunea nimic – era condamnat să îi considere pe ruși ființe umane. Într-o zi, Anna se găsi în aceeași cameră cu el. Timid, aproape invizibil, acesta își făcea inunca de pară realizase faptul că nu avea nici un drept la existență decât ca întreținător al focului. Ea îi vorbi fără vreo introducere, pur și simplu pentru că erau două persoane în același spațiu. Spre surpriza ei, acesta îi răspunse într-o germană stricată – mai mult de-atât, se părea că numele lui era Wilhelm: după ce Kaiserul german îl vizitase pe țar, toți nou-născuții fuseseră botezați Wilhelm. „Un alt fin al împăratului“, își spuse Anna, rânjind în sinea ei. Explicațiile lui erau pline de consoane rusești moi, vibrante. După această introducere, ea putea fi adesea găsită în camerele în care se aprindea focul. El îi șopti că sufereau de foame la grajduri, că se chinuiau cu multe lipsuri. Ea fura mâncare din bucătărie pentru el. Seara, tăia fețe de pături uzate în pătrate din care făcea batiste pentru prizonieri. Aduna periuțele de dinți aruncate, resturile de pastă de dinți, săpun și piepteni de buzunar cu câte un dinte lipsă. Wilhelm strecura prada în grajduri,

unde aceasta era imediat folosită. Anna nu se întreba de ce făcea acest lucru. Intențiile subversive îi erau străine. Pur și simplu, nu putea suporta lipsa de armonie dintre relativul confort din castel și greutățile din grajduri.

Între două sobe, Wilhelm o informa în legătură cu zvonurile care circulau printre ruși și polonezi, zvonuri care dezvăluiau lumea din spatele buletinelor de știri triumfale: ofensiva germană era blocată. Exact când credeau că armata rusă era epuizată de pierderile a milioane de oameni, o sută de soldați sovietici vii apăreau pentru fiecare ostaș mort. „Și Tula?” întrebă Anna cu ininia cât un purice. El își ceru scuze, zvonurile nu erau atât de detaliate. „Și cum ajungeau la ei aceste vești?” „Păi...” el își întinse mâinile cu un zâmbet blajin. Sursa informațiilor rămase un mister pentru ea. Oare veștile erau aduse de ultimul stol de păsări care traversa cerul gri sau profita cumva de un maratonist bine antrenat, care pareurcea distanța până la granița poloneză în timp-record și trecea în drum pe la toate domeniile unde lucrau polonezi?

– Chiar ești o nemțoaică adevărată, spuse Lotte seuturându-și capul.

– Cum așa?

Anna se puse în gardă.

– O nemțoaică adevărată, eficientă... ca atunci când ai rezolvat problema cu mașina de spălat... totul în spiritul minunii economice. Dar ce mă întreb...

– Da...

Anna era extrem de îndatoritoare, dornică a explica totul, dar și pentru a îndepărta orice neînțelegere.

– Oare, în cele din urmă, spălătoresele au dus-o mai bine în acea administrație organizată a ta? Puteau să râdă, să cânte, să bârfească în continuare?

– Pfff... Anna ridică oboșită din umeri. Și-au primit în continuare cafeaua și biscuiții, să știi. Dar nu poți să oprești progresul. În zilele marilor latifundiari, lucrătorii agricoli au învățat să scrie și să citească. Nimeni nu considera că era nevoie de mai mult. Apoi, au venit timpurile când muncitorii au refuzat să mai fie ținuți în ignoranță – iar eu am fost una dintre aceștia – și au fost educați, apoi au apărut televizorul, calculatorul... Dacă vrei să te întorci la răs, la cântat și bârfit, atunci ar trebui să dai deoparte tehnologia și avantajele acesteia.

– Dar multe lucruri s-au pierdut.

– Nu trebuie să devii romanțioasă cu lucrurile acestea.

Și astfel revenirea la vechea lor divergență. Privirea afară, dincolo de femeia cu lebăda, încercând să își organizeze gândurile care fluturau în vânt, în toate direcțiile, asemenea unor foi de hârtie, pe măsură ce amintirile se trezeau.

– Pot să înțeleg de ce i-ai ajutat pe prizonierii ruși, medită Lotte. Pe undeva, sperai ca și rușii să facă același lucru pentru Martin dacă acesta ar fi căzut prizonier.

– Nu... Anna își strânse buzele. Am făcut asta ca să îi ajut, fără să mă gândesc la altele.

– Totuși, s-ar putea ca și alte motive să fi fost ascunse sub aceasta. Din primul moment în care primii oameni care se ascundeau au bătut la ușa noastră, în sfârșit, am avut sentimentul că pot să fac și eu ceva – de parcă făceam ceva pentru David... într-un sens abstract, ajutând orice persoană pe care o ascundeam de cei care ne ocupaseră țara.

– Deci ați ascuns oameni în casă...

Lotte aprobă din cap.

– Evrei?

– Majoritatea.

Anna suspină și toate rotunjimile ei suspină și ele.

5

Luară prânzul într-un restaurant din Place Albert, cu vedere spre un înger colosal, care coborâse pe un soclu înalt și, cu uimire, observa de acolo umanitatea. După aceea, făcură o mică excursie prin oraș – doza zilnică de mișcare terapeutică. Hoinăriră printr-o biserică de granit gri, cu trei turnuri, ale căror clopotnițe erau îndreptate aprig spre eer asemenea unor profesori severi. Măcar o dată erau amândouă de acord că aceasta era o biserică excepțional de urâtă. Lipsite de inspirație, se plimbară prin spațiul întunecos, cu un prospect despre istoria bisericii în mână.

– „Construită în 1885 în stilul romantic al Rinului, urmând școala din Köln“, citi Anna. Nu știam că, în acea perioadă, am exportat arhitectură atât de urâtă.

Înaintară încet spre o sculptură care provenea dintr-o biserică mult mai veche, care fusese construită în același loc: un grup de îngeri purtând săbii și bastoane episcopale. Plictisite, ieșiră din biserică și intrară în cafeneaua de vizavi, o consolare pentru cei care plecau dezamăgiți din biserică. Aveau amândouă nevoie urgentă de cafea. Un avion militar traversă cerul pe diagonală, prin spatele turlelor mizantropice, de parcă ar fi vrut să le distrugă.

* * *

Atunci când familia Frinkel, un trio îmbrăcat elegant, sosi într-o zi la ușă, nimemî nu își dădu seama că această vizită aparent nevinovată marca sfârșitul unei epoci care nu avea să se mai întoarcă niciodată în viața mamei lui Lotte și a familiei sale. Bram Frinkel, care avea de-acum optsprezece ani, aranjase întâlnirea. El rămăsese prieten cu Koen în toți acei ani. Băură ceva care trebuia să treacă drept cafea. Tatăl lui Lotte puse *Dublul concert* de Bach în onoarea lui Max Frinkel, care câștigase o oarecare faimă drept prim-violomist în orchestra radioului de la emigrarea lui din Germania. Adunarea ascultă cu atenție. Era de pareă musafirii ar fi venit special pentru a asculta concertul. Dar, când ultimele sunete se stinseră, războiul le înlocui imediat – în tăcerea bruscă, cu surrogatul de cafea, în prezența familiei Frinkel.

– Vă plașe mujica... încep Frinkel, mângâindu-și bărbia neliniștit.

Aceste circumstanțe îl încurajară să ceară ospitalitatea părinților lui Lotte, în schimbul acoperirii costurilor, desigur, și numai pentru o perioadă scurtă de timp, până ce reușeau să ajungă la o soluție permanentă.

– Toți evreii din Hilversum trebuie să se adune în Amsterdam, spuse el cu înțeles.

– Voi trăiți atât de minunat, departe de lume, continuă soția lui, Sara, într-o olandeză impecabilă. Max ar putea să își facă exercițiile zilnice la vioară fără grija că ar putea fi auzit de careva.

Era mică și vivace, cu buzele și unghiile de aceeași culoare cu rochia.

Patul lui Bram fu așezat în camera lui Koen, iar soții Frinkel fură instalați în camera copiilor, de unde cântecele

amețitoare și armoniile flajeoletului¹ făceau pereții să tremure. Atunci când tatăl se oprea, începea fiul cu muzică țigănească și dansuri slave. Familia fu căutată de un prieten din Germania, Leon Stein, care le cunoștea secretul. Acesta își părăsise țara pentru a lupta contra fascismului în Războiul Civil din Spania. După aceasta, lucră timp de mulți ani în Harlem, pentru unchiul său, un fabricant de butoaie și lăzi, care primise de la germani, pentru mulți bani, permisiunea de a pleca în America. Acesta reușise să își ia cu el caii, dar nu și nepotul, care devenise apatrid după aventura spaniolă. Lumea Nouă aflată de cealaltă parte a oceanului, care era deschisă pentru toate naționalitățile, își închidea ermetic granițele pentru cei care nu aveau nici o naționalitate. Stein trebuia să se ascundă urgent. „Dar numai pentru o perioadă“, explică el. Vechiul foc antifascist spaniol nu se stinsese în el și îl împinsese spre rezistența olandeză – în cazul lui era vorba despre un total dispreț față de moarte, pentru că arăta exact ea un evreu chiar și atunci când purta o uniformă germană în timpul unui atac-surpriză asupra unui centru de distribuție, dând ordine în limba lui maternă.

În biroul tatălui lui Lotte fu instalat un pat pentru el. Dormea acolo asemenea unui soldat, pe o seândură îngustă de lemn, făcând febril planuri, mereu agitat, mărturisind că nu era cuprins de calm decât atunci când se afla în pericol. Era evaziv, viața lui era legată de secrete; câteodată, se adăpostea la ei pentru trei săptămâni, apoi dispărea fără veste pentru o lună.

Într-o dimineață, fură treziți în zori de focuri de armă. Toată lumea alerga prin casă în pijamale, familia Frinkel căutând cu disperare un mod de a se face nevăzută. Koen plecă să cerceteze împrejurimile, iar atracția pericolului

¹ Instrument muzical asemănător cu flautul (n.red.)

îi strălucea în ochi. Aparent din întâmplare, hoinări prin pădure. Acolo se întâlnește cu trei soldați austrieci, abia mai în vârstă decât el, care ieșiseră la vânatoare pentru a rupe monotonia rațiilor zilnice. Primi o țigară și sporovăiră despre iepuri sălbatici. Nepăsători, îi spuseră că, mai târziu în acea zi, aveau să pornească un raid prin zonă, fiind mai ușor uneori să prinzi un evreu decât un iepure. Koen îi conduse spre un deal care era plin de găuri și tuneluri. Se despărțiră lovindu-se frățește pe umeri.

Cu răsuflarea tăiată, dădu raportul.

– Nu vânează decât iepuri deocamdată, dar, peste câteva ore, o să vâneze... o să vâneze...

Nu putea să rostească acel cuvânt. Rușinat, își privi prietenul care stătea cu picioarele goale pe gresie, amorțit de frig. Se auziră din nou focuri de armă în depărtare. Max Frinkel își masa degetele agitat.

– Doamnele Notebooin...! strigă el.

Soția lui dadu din cap cu putere.

– Două admiratoare, explică ea, care stăteau în primul rând la fiecare concert. S-au oferit o dată ca, dacă avem necazuri, să mergem la ele. Totuși, sunt un pic excentrice...

Fură duși aceluia cu viteză maximă. Doamnele locuiau împreună cu patruzeci și opt de pisici, într-o vilă mare și dărăpănată, care era ținută în picioare de plante agățătoare și iederă. Chiar dacă una era mama celeilalte, era foarte dificil să îți dai seama care dintre aceste doamne captivante era eca mai în vârstă, amândouă având părul strâns în eocuri gri și ochelarii gen Karl Marx. Știau să recunoască o aluzie. Desigur că faimosul violonist era bine-venit, ele îi primeau pe toți hoinarii, fie că mergeau pe două sau pe patru picioare.

După plecarea familiei Frinkel, așteptară inspecția liniștiți. Mama lui Lotte se bucură de calmul brusc. Abia acum își dădu seama de înecordarea cauzată de prezența lor. Frica

permanentă de o vizită neașteptată, spaima că unul dintre copiii mai mici ar putea să își dea drumul la gură, neliniștea de a nu face o greșală mică, dar fatală, atât de neînsemnată încât o scăpai fără să îți dai seama, groaza de represalii pe care nimeni nu îndrăznește să și le imagineze... o teamă care se combina cu sentimentul de vinovăție: în tot acel timp, își pusese copiii în pericol. „N-o să mai fac așa ceva, hotărî ea. Ei stau foarte bine acolo, cu doamnele Noteboom.“

Erau mai mult decât destule lucruri pentru care să își facă griji. De exemplu, cum ar fi ca rușii să fie învinși, pentru că atunci totul ar fi fost pierdut. În timpul perioadei Stalingrad, Jet începu să meargă în somn, noaptea, prin casă. Lotte se trezi și descoperi că patul de lângă ea era gol și își găsi sora dreaptă și palidă ca o statuie în camera de zi, unde mergea încet, prin vis, în jurul mesei și scaunelor, fără să se izbească de nimic. Pentru a o împiedica să cadă pe scări, Lotte încuie ușa de la dormitor, dar nevoia de a merge trebuia să fie cumva satisfăcută: într-o noapte, Jet descobise ușa de la balcon și ieși afară, în ploaie, în cămașă de noapte. Lotte fu trezită de vântul care îi sufla peste frunte. Nu doar patul, dar și balconul părea să fie gol. Tulburată, încercă să străpungă întunericul: oare lui Jet îi crescuseră cumva aripi? Abia când privi peste balustradă, o văzu întinsă, udă până la piele, pe un strat de ochiul-boului care fusese distrus de ploaie. Timp de multe săptămâni, Jet fu nevoită să stea culcată într-o cameră întunecată, din cauza unei comoții severe. Somnambulismul ei fu înlocuit de o durere persistentă de cap. Chiar și așa, cerea să fie informată despre cele mai noi schimbări care aveau loc în Est, fără să fie cruțată.

Ploaia în Olanda însemna zăpadă în Rusia. În acel an părea că plouase toamna mai mult decât de obicei. Într-o seară, chiar și bunele intenții ale mamei lui Lotte fură șterse de ploaie. Auziră soneria. Doi bărbați înfruntaseră ploaia

biciuitoare. Fața unuia dintre ei era ascunsă în spatele unor ochelari masivi, aburiți de ploaie. Celălalt părea să fie bărbierul tatălui lui Lotte. Acesta nu îl recunoscuse imediat așa cum era – ce rămânea dintr-un bărbier fără nenumăratele lui cuțite, brice și oglinzi? Pomenind numele lui Leon Stein, bărbierul îi rugă să-l ascundă temporar pe însoțitorul lui, căci se afla la mare strâmtoare. Doar pentru câteva zile. Nimeni nu spuse nimic. Tăcerea era grea din cauza tensiunii provocate nu atât de ezitare, cât de inevitabilul situației. Posibilitatea unei alegeri era doar aparentă – de fapt, totul fusese deja hotărât la un nivel supraoamenesc sau chiar primordial. Era imposibil de spus: „Nu, mergeți înapoi în furtună, în ploaie și aveți grijă să găsiți un acoperiș“.

– Nu mai primim oameni, îl auzi spunând pe tatăl ei, e prea riscant.

– Patul soților Frinkel este tot acolo, propuse mama.

Mâinile ei începură să se ocupe de haina oaspetelui nepoftit. Îi luă paltonul ud și îl atârnă pe un umerăș, lângă sobă. Îi oferi un seaun, îi luă ochelarii, îi șterse cu un colț al fustei și îi așeză înapoi pe nasul acestuia.

– Așa, acum măcar peți să vezi unde ai ajuns.

Ruben Meyer descoperi că în una dintre camerele de sus se afla o somnambulă care se plictisea de moarte. Se așeză pe patul ei și începu să îi citească. Îi aducea ceai și îndulcea pentru ea știrile de pe front. După șase săptămâni, când tot nu reușiseră să găsească altă adresă pentru el, recunoseu că nu poate să doarmă din ează că își făcea griji pentru familia lui. Brutarul dintr-un sat din Utrecht, la care se ascunseseră, era șantajat de cumnata lui, care observase că magazia din spatele cuptorului mirosea nu doar a pâine și plăcinte, dar și a transpirație stătută. Ruben fusese adus pe furiș în regiunca Gooi, într-un coș plin cu rufe murdare, pentru a căuta un loc mai sigur unde să se adăpostească.

– Bărbierul trebuia să se ocupe de asta... ochii îi fugeau de colo-colo în spatele lentilelor groase. Nu înțeleg...

– Nu mai putem să așteptăm, spuse mama lui Lotte.

O trimise pe Lotte în recunoaștere. Trenul traversa un peisaj sterp sub un cer mohorât și lipsit de bucurie. Pădurile, pășunile nu mai erau aceleași, își pierduseră inocența sub marșul bocancilor străini, deveniseră o ascunzătoare și o scenă tragică în același timp. Faptul că ea putea să treacă liniștită pe acolo, iar Ruben nu, distorsiona peisajul în ceva ce nu mai putea fi numit niciodată frumos. Pe fundalul acestuia se petreceau inișcări absurde, lipsite de sens, ea era în drum spre familia lui, el se stabilise la familia ei – totul era o risipă de energie, o lipsă fundamentală de ordine. Nimeni nu mai putea să își urmeze cursul propriei vieți.

În brutărie, înghesuiți într-o cameră mică și apăsătoare, ea îi deseoperi pe mama, pe fratele de zece ani, pe sora și pe cumnatul lui, emaciați și aproape morți de spaimă. Mama se agăță de ea:

– Te rog, ia-l cu tine pe băiatul meu, ia-l de-aici!

– Voin veni să vă luăm de aici cât mai curând posibil, încercă Lotte să o liniștească, dar totul trebuie să fie organizat cum trebuie.

– Băiețelul meu, micuțul meu, o imploră mama, ia-l cu tine...

Un băiat stătea cumva deoparte, cu un caiet de exerciții în mână. Părea că pareă se distanța în mod conștient de ea, dintr-o rușine masculină față de rugile mamei. Arăta mult prea mult a evren ca să poată călători cu trenul.

– Adunare? întrebă ea, încercând să tragă de timp.

– Scriu o poveste, spuse el cu demnitate, despre niște naufragiați care ajung pe o insulă din oceanul Pacific.

– Și despre mai ce? îl încurajă ea, întrebându-se cu febrilitate ce ar trebui să facă.

Nu era pregătită pentru o asemenea dilemă. Nu era nimic mai mult decât un pion care fusese trimis pentru a vedea care-i situația. Aceasta nu era o hotărâre pe care putea să o ia din proprie inițiativă...

– Și ei cred că insula e pustie și o să poată să trăiască acolo în siguranță, dar acolo sunt canibali care îi vânează cu sulițe și...

– Poftim! rosti mama și își smulse un inel cu diamant de pe deget.

Lotte clătină din cap și o greutate insuportabilă îi apăsa tâmplele.

– Nu este vorba despre bani... Nemții o să îl zărească în tren, ar fi iresponsabil, dar vom veni să vă luăm... vom veni să vă luăm pe toți, eât mai curând posibil...

În aceeași seară, se luă din nou legătura cu șeful spălătoriei prin intermediul bărbierului. Acesta nu putea să ia mai mult de trei oameni, la sfârșitul săptămânii. Pentru că doamna Meyer arăta cel mai puțin a evreică dintre ei patru, mama lui Lotte hotărî să meargă să o aducă imediat cu trenul, în ziua următoare. Luă cu ea o pălărie cu boruri largi. Veniră înapoi împreună, ca două prietene care sporovăiau. Ticul nervos de pe fața uneia dintre ele, pentru că trebuia să își lase în urmă copiii pentru câteva zile, era camuflat de umbra pălăriei. Șeful spălătoriei sosi punctual, așa cum fusese aranjat. Dar, de ce le-a fost teamă n-au scăpat: nemții fuseseră acolo chiar înaintea lui și toți trei fuseseră ridicați cu o noapte înainte.

„Băiețelul meu, micuțul meu, ia-l cu tine...” Lotte trebui să își ascundă disperarea. Simțea că era judecată de un tribunal invizibil. Dacă ar fi știut că băiatul va fi ridicat, și-ar fi asumat cu siguranță riscul călătoriei cu trenul. Dacă el ar fi fost ridicat cu acea ocazie, ar fi fost în mod cert vina ei, dar mai puțin decât acum: așa, nici măcar nu încercase.

Acest gând era sfâșietor și insuportabil și o făcea să se simtă copleșită de vină. Se confrunta cu o cruzime subtilă și intrinsecă a existenței, care nu îi oferea nici o posibilitate de alegere. Nu fusese pregătită ca viața să devină atât de serioasă. Ceea ce agrava și mai tare lucrurile era că nimeni nu se gândea să dea vina pe ea și parcă se lupta cu o problemă frivolă în comparație cu singurătatea și jalea justificate ale lui Ruben Meyer. Se hotărî să nu i se spună nimic inamei: ce puteau să-i zică unei iname evreice care era măcinată de frică? O făcură să creadă că restul familiei fusese dusă la o altă adresă, în acea seară. Ea se plângea în fiecare zi:

– Dar nu puteau să-mi scrie măcar o scrisoare?

– Este încă prea periculos, o liniștea fiul cu inima frântă, poșta este interceptată. Nimeni nu trebuie să știe unde se află.

Se plimba prin casă, cu umerii încovoiați. Faptul că trebuia să își mintă inama în fiecare zi îl extenua.

Tatăl lui David sosi cu o cutie. Chiar dacă nu mai primise nici o veste din partea fiului său, își recâștigase ceva din vechea tărie indestructibilă ce-i caracteriza cântecele.

– Și noi ne ducem într-o ascunzătoare, spuse el, am aici câteva nimicuri... câteva lucruri personale... Bătu în cutie. Am regreta foarte mult dacă aceste obiecte s-ar pierde. S-ar putea oarc să le îngropăm la voi în grădină sau în pădure?

– Din partea mea, nu e nici o problemă, zise tatăl lui Lotte nepăsător, dar nu în grădină, pentru că acum fiecare centimetru pătrat este folosit.

Făcea aluzie la tutunul pe care îl semănase și pentru care ar fi sacrificat și o mare parte a grădinii de zarzavaturi dacă soția nu i-ar fi impus niște limite. Lotte se aplecă din balcon și îi privi cei doi bărbați înaintând în pădure cu o lopată, iar acest lucru îi provocă o senzație stranie, deși nu știa exact de ce.

– Încă ești la fel de furioasă ca totdeauna, remarcă Anna, evaluând-o cu acuratețe pe Lotte, îți porți mânia de peste cincizeci de ani. Scapă de ea! Eu sunt persoana evidentă, înă ofer pe mine însămi și, cu siguranță, am trecut prin lucruri mai cumplite în viața mea. Ai toate motivele să fii mânioasă!

– Nu sunt deloc mânioasă. Mâinile lui Lotte erau încleștate pe masă. Își desfăcu degetele în grabă. Pur și simplu, îți spun ce s-a întâmplat.

– De ce negi că ești mânioasă? Proiectezi această mânie asupra mea de zile întregi deja, *selbstverständlich*¹. Anna se lăsă pe spate liniștită. Mă ofer. Hai, dă vina pe mine!

– Dar am făcut asta tot timpul, suspină Lotte, iar tu te-ai tot apărat.

– N-o să mai fac asta, haide. Mai întâi, trebuie să te răcorești...

Lotte o privi cu scepticism acum, că se aflau pe calca terapeutică, în această cafenca cu atmosferă de metropolă, printre gospodine și funcționari care își sorbeau calmi cafelele.

– O să te ajut puțin. Mai comandăm o cană de cafea și apoi o să îți povestesc ceva de care sunt și acum profund rușinată.

Scrisorile lui Martin veneau de tot mai departe din sud. Această înaintare încetă chiar înainte de Caucaz, căci făcu o infecție intestinală periculoasă. Anna primca scrisori scrise de caniarazii lui. Nu își permitea să se lase păcălită de încercările lor evidente de a canufla gravitatca situației cu anecdote și plezanterii. Neliniștea o făcea să se arunce în muncă precum o maniacă. Apoi, într-o zi, scrisul lui apăru din nou în corespondență. Criza fusese îndepărtată printr-o

¹ Fără îndoială, firește (în lb. germană, în original)

dietă cu lapte și roșii. Traversau depresiunea Ponto-Caspică spre Taganrog. Anna primi câteva scrisori în succesiune rapidă: defecțiunile camionului dictau ritmul înaintării, iar vehiculul era deja epuizat de călătorie, și Rusia – prea mare. Opt zile mai târziu, ajunseră în orașul de lângă Marea Neagră, de unde trebuiau să zboare spre Stalingrad pentru marea finală. Nu fuseseră așteptați, se crezuse că se rătăciseră, așa că echipajul camionului rămase pe dinafara Marelui Plan și fură trimiși oficial în permisie. La un an după repetiția generală, Martin primi permisiunea să se căsătorească.

– Anna, Anna, vino aici, ai o telegramă.

Vocea lui Frau von Garlitz răsuna pe coridoare.

Una dintre spălătoresele din sat, care păstra o găscă la îngrășat, pregătită pentru nunta amânată, tăie în grabă felul principal al ospățului. Valiza din piele de porc fu umplută ochi cu provizii, iar cealaltă cu rochia de mireasă, actele necesare și diverse lucruri din trusoul ei.

– Doar nu crezi cu adevărat că acum chiar o să se întâmple, nu-i așa? zâmbi afectat Herr von Garlitz.

Ottchen, bătrânul majordom, o conduse la gară cu ultimul cal rămas.

Trenul aglomerat era pe cale să pornească. Ottchen apucă valizele din căruță și le împinse înăuntru, peste burțile soldaților care zăceau adormiți pe platformă.

– Du-te naibii cu N mare! protestară ei.

Anna nu mai conteni cu scuzele, pășind cu grijă printre ei. După drumul pe coridoarele aglomerate, găsi un loc într-un compartiment de la clasa I. Trenul gonea nebunește în noapte. Se opriră în protectoratul Boemia-Moravia, ordine fură strigate și apoi merseră mai departe, până la Viena, unde trenul fu nevoit să aștepte câteva ore până la sfârșitul unei alarme aeriene.

La sosire, valiza din piele de porc părea să fi dispărut. Un soldat își aminti cum cineva coborâse cu o valiză în Boemia, poate că simțise mirosul găștei. În agitația provocată de obiectul dispărut, Anna nu își dădu seama că acela care o atinse discret era Martin, însoțit de tatăl său. Ea făcu un pas înapoi. Mii de kilometri se așterneau între ei. Timp de săptămâni, el nu existase decât în scrisul camarazilor săi. Reprezentase un pol care atrăgea toate sentimentele ei, un magnet pentru neliniște și dor... iar acum, că stătea acolo, situația părea cumva banală. Se salutară formal – nu aici, în văzul tuturor. În tramvai, în drum spre locuința tatălui său, gâtul lui proaspăt ras o fascina, un gât timid, vulnerabil, atât de complet în ciuda zăpezii, a bolii, a intemperiilor, în ciuda războiului.

Se căsătoriră în Karlskirche. Mirele făcuse o ultimă încercare de a obține aprobarea maniei lui și de a o convinge să fie prezentă.

– Este cea mai importantă zi din viața mea, spuse el, scuturând-o de umeri. E cea mai importantă zi din viața mea!

Ea își apăsă degetele pe tâmpile și închise ochii strâns. Așa că o părăsi pentru totdeauna, pe teritoriul ei, unde singura victimă a dominației nu mai era decât ea însăși.

Copleșită de dimensiunile și bogăția interioară a bisericii cu acoperișul boltit, Anna se lăsă condusă spre altar. Coloane, lambriuri și galerii de marmură roz, maro, roșcată și neagră. „În spatele unuia dintre stâlpi, presupuse ea, se ascundea deghizată viitoarea ei soacră, așteptând să iasă la iveală în momentul culminant și să interpreteze o tragedie care să facă să pălească scena de anul trecut, din dormitor. Dar picturile de pe tavan îi distraseră atenția, la fel și razele aurii care ieșeau dintr-un triunghi cu inscripții în ebraică și îngeri plutind printre ele, aflat deasupra altarului, apoi o fereastră din sticlă aurie prin care strălucea o lumină de

culoarea bronzului, învăluind micul grup de nuntași. Undeva în sferile mai înalte trebuia să existe o organizație mai mare, un plan secret elaborat în detaliu, trasându-le viețile în fiecare clipă, în vederea unui scop ascuns, de neînțeles. Privi profilul mirelui – mărul lui Adam urca și cobora în timp ce orga, aurită din belșug, începu un cântec religios.

După încheierea ceremoniei, plutiră pe treptele dintre coloanele grecești, obeliscuri și doi îngeri din marmură albă, care ridicau cruci spre cer. Anna privi mecanic împrejur. Cel din dreapta privea fix în față cuprins de o liniște interioară, iar cel din stânga părea mai încruntat, cu un șarpe înfășurat în jurul crucii. Se simți cuprinsă de un sentiment pe care îl crezuse mort, dar care fu trezit brusc la viață de ceremonie. Lotte. Nu străina care o vizitase în Köln, ci Lotte așa cum fusese ea atunci... era prezentă acolo... dacă era cineva care nu trebuia să lipsească de la nuntă atunci ea era aceea... și de ce să nu fie prezentă acolo sub forma unui înger? În care caz ea era celălalt, cel cu șarpele... Priveau lumea cu ochi de marmură, de parcă astfel înțelegeau ceva din ea... Alaiul nuntașilor traversă spre trotuarul de vizavi de Karlskirche, vântul îi prinse vâlul și, pentru un moment, realitatea tangibilă deveni pentru ea ceva neclar și vag, ca printr-o plasă fină de tul.

Se mutară în apartamentul bunicii moarte a lui Martin. Firele de păr ale femeii se aflau încă în peria abandonată pe comodă. O casă proprie... Se întoarseră unul spre celălalt cu o foame insașiabilă de parcă miile de ore pierdute trebuiau recuperate. Orașul și împrejurimile lui erau un fundal potrivit pentru luna lor de inicie, cu excepția unei ușoare străneri de inimă atunci când trecură pe lângă un mic grup de oameni cu stele galbene cusute pe haine, care coborau încet treptele uzate din Mölker Bastei, în orașul vechi. Martin înțepeni. Cu un fel de pietate ciudată, își desprinse brațul de cel al Annei

și îi privi fix, îndurerat, în timp ce grupul trecea în tăcere. Anna se crispă inai mult din cauza reacției lui Martin decât din cauza procesiunii care exprima în mod tăcut ceva nou pentru ea, dar care deveni evident imediat.

– Vino, îl rugă, trăgându-l de mânecă, nu te uita, te rog, hai să mergem.

El se lăsă urnit cu greu. Întreaga zi, ea reproșă procesiunii faptul că le apăruse în drum, asemenea unui avertisment sunîbru. Își dorea să trăiască, să trăiască intens în cele trei săptămâni carc le erau permise, cât să le ajungă pentru o viață întreagă.

Când își făcea neliniștită valiza în seara de dinaintea plecării, putea să audă vag din caniera alăturată vocile lui Martin și a tatălui său.

– Uite, fiul meu, ți-am adus niște izmene, pentru că este atât de frig acolo, ia-le.

– Nu, protestă Martin, nu e nevoie.

– De ce nu? Anna nu o să mai fie acolo.

Se auzi un răs fals.

– Nu-i vorba de asta...

– Dacă nu este asta... atunci ce?

– *Ach*, tată, frigul nu înseamnă nimic în comparație cu celelalte primejdii cărora trebuie să le facem față.

– Dar, în inod cert, detașamentele de transmisiuni se află într-un pericol mai mic, nu luptați pe front, nu?

Murmurul incomprehensibil o făcu pe Anna să își apropie capul de ușă. Îl auzi pe Martin spunând că erau partizani peste tot, mai ales acolo unde te așteptai mai puțin. Detașamentele de transmisiuni erau și ele vulnerabile când lucrau în grupuri mici, în spatele liniei frontului, așezând stâlpi, întinzând cabluri, trăgând sârme. Într-o zi, unul dintre tehnicieni, urcat pe un stâlp, nu își găsea cleștele. Martin, care supraveghea operațiunea, îi strigă să aștepte, că se duce el

să îl aducă. Se îndreptă spre camionul care era ascuns după niște pini. În timp ce căuta cleștele, auzi un strigăt scurt în depărtare, urmat de o tăcere bruscă. Se furișă înapoi cu atenție, ascunzându-se în spatele copacilor. Acolo unde cu un minut înainte camarazii lui fuseseră ocupați cu ciocane și clești, douăsprezece cadavre cu gâturile tăiate zăceau în iarba înaltă. Făptașii se evaporaseră, fusese o operațiune rapidă și eficientă sub un cer senin.

Comentariul socrului ei îi scăpă. Anna se lăsă pe marginea patului, lângă valiza pe jumătate plină. Deci aceasta era cealaltă fațetă a câmpurilor de floarea-soarelui, a unui pian dezacordat dintr-o fermă sau a unei lăzi cu cărți de la piața de vechituri. Astfel se petreceau lucrurile, de la o secundă la alta, la marginea unui luminiș dintr-o pădure de pini, în iarba plină de flori. Nu conta că peisajul era idilic.

Nu exista nici o regulă pentru a-ți lua rămas-bun. Stăteau stingheriți pe peron. Ori de câte ori ochii li se întâlneau, își zâmbeau încurajator.

– O să ne revedem în curând, spuse el cu o bună dispoziție forțată, îngerul meu păzitor nu mă părăsește niciodată, nici chiar la minus patruzeci de grade.

„Trebuie să îmi întipăresc în minte chipul lui, gândi ea, chipul lui așa cum este acum. O să iau amintirea asta cu mine și o voi face să apară ori de câte ori vreau, orice s-ar întâmpla.“ Era dureros, cu atât mai mult cu cât nu stăpâneau arta despărțirilor. Nu existau lacrimi, cuvinte potrivite, cel mult o anume nerăbdare, din partea amândurora, de a fi eliberați din ceva ce era prea mare pentru muritorii de rând. Amărăciunea stăpânită până atunci izbueni abia în trenul care o ducea spre nord.

– Soțul meu... își ceru ea scuze unui pasager surprins, soțul meu a plecat înapoi în Rusia.

Era pentru prima dată când îl numea astfel. Cuvântul o umplea de o mândrie melancolică, care fu imediat copleșită de asocierea cu „văduvă, văduvă de război“.

Când ajunse înapoi, parcul din jurul castelului era acoperit cu un covor din frunze de castan. Noaptea urmă un îngheț. Mii de stele străluceau în întuneric. Ele se țineau departe de război, indiferent dacă le vedeai de lângă poarta Brandenburg sau din tundră. Martin era acolo și o sută de ruși erau aici, dormind ca niște porci înghesuiți unii în alții în grajduri. Într-o zi, doi dintre ei reușiră să scape de paza permanentă. La un post de observație din pădure – o construcție simplă, din lemn, cu trepte și o bancă pe care să stai –, descoperiră un pădurar bătrân care plănuia să vâneze un iepure pentru Crăciun. Acesta fusese împușcat mortal înainte să se poată apăra cu pușca de vânătoare. Cei doi fugari luaseră pușca și muniția. Cadavrul fu descoperit în aceeași zi, iar rațiile de înfometare ale celor nouăzeci și opt de ruși fuseră înjumătățite. Cei doi ruși se îngropară sub un strat de frunze. Cei plecați să-i caute trecură pe lângă ei fără să-i observe. Aproape că reușiră să scape, dar unul dintre soldați, care își ținea și porii deschiși, nu doar ochii, simți cum cineva îl privește din spate și se întoarce.

Până atunci, vestea ajunsese și la Herr von Garlitz. Acesta se duse în camera de vânătoare, luă o biciușcă pentru cai și se grăbi pe coridoare, lovind cu sălbăticie în jur cu fâșia de piele, blestemând toate popoarele slave.

– Să-l omoare pe un bătrân, nenorociții, o să îi bat măr, o să-i fac să sufere!

Anna ieși în curte, îngreșoșată de această falsă vitejie masculină. Procesiunea ajunsese deja acolo, cu cei doi prizonieri împleticindu-se în față. Von Garlitz se îndreptă urlând cu biciușca spre ei. Doi ofițeri îl reținură și îi cerură să se calmeze. Răzbunarea primitivă nu era acceptabilă. În

mod oficial, trebuiau să se ghideze după regulile care se aplică prizonierilor de război. Unul dintre ei dădu ordin ca fugarii să fie eliberați. Ezitând, fără să le vină să creadă, aceștia o luară spre grajduri. În acel moment, îi împușcă în spate. Rușii căzură în tăcere pe caldarâm. Ofițerul se întoarse spre von Garlitz.

– Împușcați în timp ce încercau să evadeze.

Incidentul provocă resentimente în rândul prizonierilor ruși. De atunci, Frau von Garlitz impuse escorte personale pentru Anna și alți membri ai personalului atunci când aceștia mergeau la plimbare prin pădure. Anna se lepădă de această supraveghere, ei nu îi era frică. În opinia sa, totul nu era decât o neînțelegere îngrozitoare. Printr-un schimb absurd și lipsit de sens, rușii ajunseseră în Germania, iar germanii în Rusia. În timp ce prizonierii ruși așteptau frustrați și resemnați, undeva în inima țării lor de baștină, concetățenii lor erau prinși într-o luptă amară pe fundalul ruinelor acoperite de zăpadă, cu țurțuri atârând de ferestrele arse – se murca într-un număr uriaș pentru cucerirea unei case, a unui hambar, a unui zid. Soarta întregii lumi părea să depindă de rezultatul acestei bătălii înghețate într-un oraș pe cale să se prăbușească încet.

Vestea că Stalingradul rezistă pe poziții ajunse mai repede la grajduri decât la castel, unde faptele brute erau camuflate cu eufemisme: ne întoarcem acasă. Marele punct de cotitură sosise. Castelul, restaurat din pod până-n pivniță, se pregătea să își primească oaspeții pe parchetul strălucitor, între zidurile albe, în căldura confortabilă a sobelor mereu încinse: vechea nobilime prusacă avea să contribuie și ea la scrierea istoriei. Anna, care nu era interesată de planurile strategice sau de părerile politice, avea o singură dorință înflăcărată: ca el să apară nevătămat din focul luptelor.

Lotte se uita afară, cu privirea alunecându-i pe unul dintre zidurile de granit ale bisericii.

– Noi ne riscam viața pentru cei pe care tu nu voiai nici să-i privești măcar... spuse ea fără să-i vină a crede.

– Vezi tu, încuviință Anna, așa era pe atunci. Eu nu sunt nici mai bună, nici mai rea decât majoritatea oamenilor. Timp de un an întreg, așteptasem cu neliniște vestea morții lui și acum era acolo, viu, pentru trei săptămâni. Apoi, o luam din nou de la capăt. Tot ce aveam era acea bucățică de viață care ni se permisesse. Dar, dacă m-aș fi dus la Mölker Bastei singură, atunci i-aș fi văzut cu siguranță, crede-mă. Mi-aș fi pus probabil întrebări dureroase, înțelegi, dar, în acel moment, fărâma noastră de noroc era mai importantă decât orice.

– Așa ai tu întotdeauna o scuză pentru tine însăși, zise Lotte cu amărăciune, dar voi toți nu ați avut nici un fel de milă față de evrei.

– Mai domol cu acel „voi toți“... acea fărâmă de noroc era tot ce aveam eu, aveam dreptul la asta, cred, și trebuia să mă mulțumesc cu atât pentru tot restul vieții.

Soarele apăru de după nori, și o rază palidă străluci pe mâinile lor – o rețea complicată de vene albastre. Piele, vase de sânge, mușchi – fragile și trecătoare.

– Cred că în asta rezidă esența neînțelegerii dintre noi... spuse Anna pe un ton meditativ, și astfel am ajuns la cauza mamei tale...

– N-ai vrea să lași deoparte mâmia mea, ca fiind ceva constructiv, care se va transforma în iertare dacă o exprim destulă vreme.

– Iertarea nu mă privește pe mine, rosti Anna tăios, eu nu am făcut nimic greșit.

– Hai să lăsăm asta, suspină Lotte, eopleșită de un sentiment de anticipare, lucrurile sunt pur și simplu așa cum sunt. Ai pomenit Stalingradul... Încă îmi aduc aminte cât

de ușurați am fost... euforia noastră... și totuși, după aceea, totul a devenit foarte greu...

Papa Stalin nu avea de gând să se lase dat deoparte prea ușor. Aliații înăturară Africa de Nord și mărșăluiră spre Italia. Pentru o scurtă vreme, trăiră cu impresia că nu era decât o chestiune de așteptare și perseverență. Familia Frinkel fusese cuprinsă de o stare de surescitare după ce abia scăpase de două raiduri și de patruzeci și opt de pisici. La fiecare masă, animalele mâncau cu ei ca meseni cu drepturi depline. Doamnele Noteboom luau bucăți de inimă crudă între dinți, astfel îneât pisicile, stând frumos pe picioarele din spate, să le poată smulge. Dragostea maternă excesivă și răsfățul le transformaseră pe animale în niște ființe egoiste, care își făceau nevoile în casă și începeau să miaune *en masse* când Max și fiul său își făceau exercițiile zilnice.

Din inoment ce Lotte, ca membră a corului radioului, refuzase să se înregistreze la Departamentul de cultură nazist, cântatul ei se încheie în mod oficial și deveni o rotiță esențială în gospodăria uriașă, de paisprezece persoane. Viața devenea din ce în ce mai complicată nu doar din punct de vedere practic, dar și dintr-unul abstract. Din acel moment, neliniștea era constant prezentă, adormită, aseunsă. O tăcere bruscă, un zgomot straniu, vârfurile copacilor ce se aplecau în vânt, zgomote îndepărtate, un zvon vag – orice lucru neînsemnat era suficient pentru a o trezi. Putea să se întâmple în orice moment, nu exista nici o clipă care să fie considerată inadecvată din principiu. Nimeni nu putea să își închipuie asta și totuși toți și-o închipuiau, vizualizând cu forța imaginației lucruri de negândit, de nesuportat. Neliniștea făcea ca familiile Meyer și Frinkel să fugă în pădure din cauza vreunei alarme false, cu paltoanele aruncate în grabă peste pijamale. Stăteau ore

întregi într-un șanț ud, sub ramuri de molizi. Din depărtare se auzeau voci și câini lătrând. Doamna Meyer rodea cozile umede ale etolei din blană de vulpe, Max Frinkel își masa îneheieturile degetelor pentru a le împiedica să fie afectate de umezeală. În cele din urmă, stăpânul casei construi o ascunzătoare mai rafinată într-un dulap adânc încastrat din dormitorul său. Transformă ușa dulapului într-o deschizătură în zid și atârnă o oglindă lungă până în podea în fața lui, care putea fi deschisă cu un cablu și se închidea apoi dinăuntru după ce trapa era trasă. Toată lumea putea să încapă înăuntru. Prin propria lor imagine în oglindă se scufundau în spațiul din spate – o formă ambiguă de existență și non-existență. După aceea, mama lui Lotte își împingea măsuta în fața oglinzii, cu sticle de parfum purpurii și roșii strălucind atractiv pe ea. De atunci înainte, doamna Meyer avea să doarmă numai în dulap. Din pat, puteau să o audă plângând și rugându-se pe un ton ciudat.

Nu era ușor să stăvilești extinderea gospodăriei din ce în ce mai mari. De exemplu, suna soneria. Lotte era singură în casă, cu excepția a cinci personaje invizibile și tăcute, care jucau whist la etaj. La ușă era un tânăr cu păr seurt, roșcat, cu mâna pe umărul unui bătrân seund, cu o pălărie neagră, care își ridică fața plină de riduri spre Lotte, așteptând.

– Am venit să îl aduc pe socrul domnului Bohjul de la magazinul de discuri, declară tânărul. Domnul Bohjul a fost arestat, explică el, în timp ce soția și fiica lui erau în Amsterdam. Cineva le ajunsese din urmă la gară și le avertizase să nu meargă acasă. Din secția de poliție, Bohjul reușise cumva să strecoare mesajul că socrul lui era încă aseuns în pod. El îl sfătuisese pe bătrân să se ducă la un bun client de-al lui, de fapt mai mult prieten decât client, care putea cu siguranță să îl adăpostească: tatăl lui Lotte.

– El nu este acasă, spuse ea. Nu pot să hotărâsc de una singură.

Stătea în prag, ținând ușa deschisă. Nimeni nu mai spuse nimic, se priviră timid unii pe alții. Părea de parcă bătrânul, în dependența lui completă, era singurul supraviețuitor al unei catastrofe, de parcă fusese considerat prea mic și neînsemnat ca să fie luat împreună cu ceilalți. Dintr-odată, i se făcu rușine de reținerea ei.

– Puteți să îl așteptați înăuntru, zise ea, deschizând mai larg ușa.

Îi conduse în camera de zi. Bătrânul așteptă sfios, cu pălăria pe genunchi, cu sprâncenele albe curbate în jos, spre ochii adânciți în orbite. Însoțitorul lui privea împrejur de parcă s-ar fi aflat într-o sală de așteptare. Când tatăl ei ajunse acasă, se uită încruntat la cei doi până la menționarea numelui Bohjul – ah, proprietarul magazinului de discuri unde el era ca un membru al familiei, cât de multe discuții înfierbântate avuseseră despre anumite înregistrări. Într-adevăr, îl văzuse într-una dintre ocazii pe socrul acestuia, bunicul Tak, trecând prin magazin. Desigur că avea să facă tot ce-i stătea în putință pentru a găsi o adresă bună pentru el.

– Apropo... spuse el, întoreându-se surprins spre bătrân, nu înțeleg, ginerele dumneavoastră este evreu iranian, nu-i așa? Ultima oară când ne-am văzut, mi-a zis că nu are de ce să se teamă, pentru că Germania nu este în război cu Iranul, deci ei pot să circule liberi.

– Nu mă întrebați pe mine, spuse celălalt. Până în 1914, lumea mai putea fi înțeleasă de o persoană obișnuită... însă, de atunci, totul înă depășește...

– Pălăria, îl tachină însoțitorul său, arătând cu un zâmbet fin spre pălăria neagră pe care acesta o ținea în poală și care acum părea brusc un *corpus delicti* vinovat de dispariția lumii de dinainte.

Căsuța de vară din grădină fu cârpită în mod provizoriu. Pentru că șederea lui era temporară, nu trebuia să afle că el nu era singura persoană care se ascundea. Atunci când soarele strălucea, stătea visător pe un seaun pliant șubred, cu pipa de chihlimbar în colțul gurii. Lotte îi aducea mâncarea. El îi povestea despre șlefuirea diamantelor, o afacere începută cu multă vreme în urmă, când lumea încă mai era un loc în care merita să trăiești. Părul lui alb, în care soarele împletea aura unor timpuri mai bune, defetismul, pielea lui transparentă o întristau, de parcă el s-ar fi întors de pe tărâmul morții pentru a arunca o privire surprinsă asupra acestui haos, fiind sigur că se putea întoarce ori-când ar fi vrut. Nu avură succes în găsirea unei alte adrese pentru el. Noi categorii se ascundeau: studenți, soldați care riscau să devină prizonieri de război, bărbați care voiau să evite munca forțată în industria germană. Theo de Zwaan se alătură celor care se ascundeau, la fel și Ernst Goudriaan curând după el, cel care fusese atât de înduioșător în eforturile lui de a-și ascunde neliniștea, încât mama lui Lotte îl plăcu imediat. Fu cazat împreună cu bunicul Tak. Adăugară o extensie elegantă căsuței de vară, mai degrabă frivolă decât solidă, care scârțâia în vânt, și acolo continuă să construiască viori, bucurându-se de priveliștea câmpului cu plante de tutun în floare. Și Koen trebui să se ascundă, pentru că ajunsese la vârsta serviciului militar. Temperamentul lui nu se potrivea cu așteptatul în liniște acasă a sfârșitului războiului. Ieși din casă, fu prins pe stradă și dus la Amersfoort. În coada unei coloane de oameni prinși la întâmplare de pe stradă, mergea către apus, prin centrul orașului, spre un destin necunoscut. Drumul era îngust. Fără a fi observat, se strecură pe o verandă și se lipi de ușă, bătând ușor cu degetul în lemn.

– Deschide, deschide! se rugă el.

– Ești catolic?

– Nu, gemu el.

– Atunci, mergi mai departe, se auzi vocea.

Fură băgați într-o cazarmă de lângă Assen, care era infestată cu păduchi. Dezgustat de milioanele de insecte târâtoare, nu reuși să doarmă deloc. Se furișă afară și moțai sprijinit de zid. La ivirea zorilor, fu trezit de o dubă de poștă alimentată cu lemne, care intra pe poarta cazarmii. Poștașul coborî și goli încet cutia poștală, apoi întoarse mașina cu coșul fumegând. În ziua următoare, în momentul în care omul se urcă înapoi la volan, Koen deschise ușa din spate și se cățăără înăuntru, printre sacii cu scrisori. Ieși când traversau cu feribotul râul IJssel. Poștașul se îngălbeni de frică. Chiar dacă era impresionat de capacitatea de a improviza a lui Koen, nu simțea nici o chemare să ia cu el acest colet neobișnuit dincolo de IJssel.

– Băiete, pur și simplu, nu pot să fac asta, se plânse el, este mult prea periculos.

– Ascunde-mă sub un morman de lemne, sugeră Koen. Omul trebui să cedeze în fața ingeniozității băiatului.

– Probabil că am înnebunit de-a binelea, mârâi el, acoperindu-l cu grijă pe fugar cu bușteni de pomi fructiferi.

Koen se întoarse acasă cu încrederea de sine intactă. Mama îl îmbrățișă, tremurând de extenuare și ușurare după două nopți nedormite. El se eliberă din îmbrățișare pentru a-și verifica brusc hamele, de frică să nu fi adus și el un fugar din cazarmă.

În timp ce bunicul Tak prindea rădăcini între meri și plantația de tutun și visa la soția lui moartă, sub fotografia ei prinsă de zid cu o piuneză ruginită, fiica și nepoata lui erau în derivă. După ce hoinăriră de la o adresă la alta, cea din urmă se alătură logodnicului ei, care se ascundea undeva în Beemster, iar cealaltă sosi într-o seară de vară, nimeni nu

știa de unde, într-un costum provocator, căutându-și tatăl. Mama lui Lotte mirosi imediat necazul. Soțul ei era lipsit de apărare de la prima privire. Cedă cererii doamnei Bohjul de a-i fi permis să rămână, neputând să facă față seducției evidente, gura țuguiată, vopsită cu roșu, fiind de-a dreptul irezistibilă. Aceasta primi un pat în camera lui Jet și a lui Lotte. Începând din acel moment, trebuiră să doarmă într-o atmosferă încărcată de fum de țigară și parfumuri exotice. Din ce în ce mai multe rochii cu decolteuri adânci erau împrăștiate pe paturi și scaune, nenumărate coliere apăreau dintr-o casetă de bijuterii incrustată cu sedef. Dacă nu i se acorda atenție, se ofilea. Înflorea când era admirată și toată lumea era sătulă de faptul că trebuiau să o facă tot timpul, pentru a păstra pacea și liniștea. Nici un fel de activitate nu putea să o țină ocupată mai mult de cinci minute. Se fâțâia de colo-colo ca o panteră în cușcă. Sunetul unghierei ei îi deranja pe ceilalți, care citeau, jucau cărți sau rezolvau rebusuri. Era de necrezut că era fiica bărbatului din livadă, care își fuma pipa în liniște meditativă și cultiva creson pe o fâșie de teren de lângă terasa afundată în pământ.

În timpul serii, după ce draperiile din păr de cal erau trase, coborau cu toții să mănânce la donă mese lungi. Mama lui Lotte făcea tot posibilul să pună pe masă mâncăruri cușer, în limitele restricțiilor. După aceea, câteodată, Max Frinkel interpreta cu măiestrie o bucată din Paganini. Fiul lui se răzbuna cu un cântec țigănesc sfâșietor. Flora Bohjul cânta un cântec american cunoscut, exagerat de vioi. În cele din urmă, toți ochii se întoreau spre Lotte, ca de obicei, care își mușca buza și clătina din cap. Pentru a compensa, doamna Meyer recita un poem. Preferata era o elegie iambică despre o mamă care trebuise să vândă tot ce avea pentru a-și hrăni copiii. Singurul lucru pe care îl mai putea amaneta rămăsesc păpușa celei mai mici fete, care o

purta cu ea zi și noapte. Copiii erau înnebuniți după această dramă, iar adulții sperau că nu avea să devină profetică.

Ascultau Radio Orange și BBC. Din mai, când toate radiourile trebuiseră predate, se descurcau cu un radioreceptor improvizat de tatăl lui Lotte, fără carcasă, dar cu o recepție foarte bună. Puteau chiar să o audă pe regină respirând în timpul transmisiunilor din Londra. Exista o foame constantă pentru informații de încredere. Ziarele ilegale și pamfletele treceau din mână-n mână, iar cimeva citea din când în când câte un articol cu voce tare.

– Ce-i asta? spuse Koen uñit. Ascultați...

Fără să gândească, citi cu voce tare un articol din *Het Parool* care pomenea existența unor camere de gazare unde „dușmanii capturați“ erau băgați acolo goi și gazați, dându-li-se impresia că intrau într-o cameră de dușuri. Capacitatea acelor camere de gazare avea să fie în curând crescută de la două sute la o mie de persoane. Doamna Meyer izbucni într-un plâns disperat. Ruben se aplecă spre ea și îi strânse mâniile cu putere, într-o încercare stângace de a o liniști. Mama lui Lotte îi aruncă o privire devastatoare lui Koen, care își dădu încet seama ce făcuse. Vestea fu imediat dezmințită. Desigur că nu era nimic mai mult decât o poveste senzațională provenită din imaginația denaturată și prea activă a unui jurnalist. Bram Frinkel își aruncă șervetul pe masă și se îndreptă spre ușă cu capul lăsat în jos, între umeri. Cu clanța în mână, se întoarse și îi spuse lui Koen cu un rânjet:

– Poate veți dori să fiți voi poporul ales pentru următorii două mii de ani.

6

Efectele benefice ale tratamentelor cu nămol, băilor carbonatate și masajelor subacvatice începeau să apară treptat. În timpul primei săptămâni de tratament, oaspeții trebuiau de obicei să se lupte cu o oboseală profundă, aflată la marginea depresiei, cauzată de îndepărtarea obstrucțiunilor din încheieturi și a toxinelor înmagazinate în țesutul adipos. În cazul celor două surori, pe lângă acestea, mai erau și toxinele eliberate în timpul discuțiilor lor, plus piedicile din relația lor și amintirile, toate acestea punându-le la grele încercări. Dar de obicei, punctul de cotitură era atins la jumătatea tratamentului. Pe măsură ce nu mai erau chinuți de durere la fiecare gest, pacienții se mișcau mai ușor, sângele circula mai liber, respirația devenea mai profundă. Amândouă renășteau din punct de vedere fizic. Numai dispoziția lor rămânea în urmă, dar ele aveau totuși parte și de un alt tratament, ale cărui efecte terapeutice nu erau la fel de sigure. Ieșiră din Institutul Termal după o dimineață de îmbăiere intensivă. Înainte să înceapă periculoasa coborâre a scărilor, priviră cerul care era de un albastru curat deasupra domului verde al hotelului Heures Claires. Zăpada începuse să se topească, formând o zloată cenușie. Cele

două siluete feminine de piatră care păzeau intrarea Institutului de la construcția acestuia, în 1864 – una ținând în mână un toiag și cu un pește la picioare, cealaltă ținând o harpă mică și un urcior răsturnat la picioare, din care curgea apă –, săriră de pe soclurile lor, coborâră sprintene scările și traversară strada spre Place Royale. Se opriră amuzate lângă un chioșc pătrat, în stil *fin-de-siècle*. Una își ridică toiagul și arată către una dintre cele patru laturi, pe care stătea scris:

Quand il est midi à Spa il est:

13 heures à Berlin, Rome, Kinshasa

14 heures à Moscou, Ankara, Lumumbashi

15 heures à Bagdad

19 heures à Singapore

7 heures à New York¹

Cealaltă interpretează câteva acorduri la harpă și cântă cu o voce răgușită: „...misterul simultaneității, atunci când o persoană ia prânzul în Roma, o altă persoană ia cina în Singapore... în timp ce bombele plouă peste Berlin, la New York se pregătește micul dejun...” Cuvintele devin bule de săpun care plutiră peste Place Royale. Din urcior curgea apă de izvor sau era zăpadă topită? Curgea mai departe pe Rue Royale și pe bulevardul Reine Astrid. Lotte și Anna se prinseră de braț în timp ce traversau strada udă, cu apa bălându-le în pantofi. Trecură pe lângă un restaurant simplu și se hotărâră să intre. Atunci când o persoană lua micul dejun în New York, o altă persoană lua prânzul în Spa.

* * *

¹ Când în Spa este vremea prânzului: la Berlin, Roma, Kinshasa e ora 13 etc. (în lb. franceză, în original)

Compania lui Martin fu chemată din Rusia pentru a construi puncte de apărare antiaeriană în jurul Berlinului. De atunci înainte, își petrecea sfârșiturile de săptămână cu Anna și ceva asemănător vieții conjugale începuse să se formeze în cele din urmă. Aștepta cu ardoare primele semne ale unei sarcini. Toamna devreme, trecuse printr-o operație. Acum, rănînea de văzut dacă aceasta reușise să îndrepte răul făcut în copilărie de căratul roabelor cu băligar și a hranei pentru porci. Un bebeluș părea singurul lucru, cel mai important lucru care îi lipsise până în acel moment. Ea însăși avea să se nască din nou odată cu nașterea unui copil. Copilăria pruncului ei avea să purifice propria ei copilărie. Copilul ei nu avea să ducă lipsă de nimic. De asemenea, un copil putea să o înlocuiască pe sora pierdută. Un copil avea să o împace cu toate lucrurile dureroase din trecut.

În pădure, se afla un lac întins. Pe maluri se găseau bărci cu vâsle, vopsite în culorile vii ale vikingilor, cu care se putea merge spre o insulă ovală. Ascunsă acolo, între sălcii și mestecem se găsea o casă de lemn, cu acoperiș smolit, care aparținea de secole castelului, la fel precum lacul și pădurea. Frau von Garlitz îi dădu Annei cheia. Pe vreme însorită se plimba spre lac împreună cu Martin. Legau bărcile laolaltă și vâsleau către insulă, trăgând întreaga flotă, așa încât să nu fie deranjați de vizite neașteptate. Înotau împreună, stăteau întinși la soare în iarba înaltă, dormeau în casa care mirosea a lemn încins și a spirite ale lacului care, atunci când bătea vântul în timpul nopții, gemeau și scârțâiau între scânduri. Războiul era departe și ireal. Vântul, gâgâitul găștelor, orăcăitul broaștelor, în locul sirenelor de alarmă pentru raiduri aeriene și ale urletelor din Volksempfänger¹. Noaptea îi asculta respirația și i se părea o minune că el era întins

¹ Radioreceptor a cărui producție a început în 1943, prețul lui fiind pe jumătate cât cel al unui radio obișnuit. Acesta a apărut din dorința

lângă ea. De trei ori, o mână invizibilă îl condusesese prin Rusia în siguranță și îl păzise de ucigași ascunși, de îngheț, de boli mortale, pentru că trebuia păstrat pentru ea. Faptul că erau împreună pe această insulă din spațiu și timp îi se părea ceva sacrosanct, o forină de a fi printre cei aleși. Vedea pe fereastră luna reflectată în apa din spatele ramurilor ce se legănau, insula plutea pe lac și timpul părea să stea în loc. Duminică după-amiază, flota se întorcea la țarm. Înapoi spre casă, plimbarea prin pădure era ultimul lucru pe care îl făceau împreună. Martin se întorcea la cazarmă, iar Anna intra pe poarta spre vechea ei viață.

Statul trimise la castel cinci eleve care trebuiau instruite pentru a deveni menajere. Acestea fuseră date în grija Annei. Frau von Garlitz avea încredere nelimitată în ea după ce castelul și administrarea lui trecuseră printr-o adevărată metamorfoză sub conducerea ei. Și, din nou, Martin era pe placul tuturor – atunci când stătea la castel, elevele își puneau cele mai bune șorțuri. Anna se înfurie la culme când își dădu seama că dichiseala coincidea cu vizitele lui.

– Acele șorțuri, strigă ea, sunt doar pentru servit. Nu avem destul detergent ca să le spălăm dacă le purtați tot timpul.

Chicotind, căci instinctele lor feminine pricepuseră adevăratul ei motiv, elevele renunțară la șorțuri. Într-o duminică, de la fereastra bucătăriei, Anna îl văzu pe Martin în grădină, dându-i uneia dintre fete un cadou înainte de plecare.

– Ce a fost asta? întrebă ea după ce îi făcu semn de rămas-bun. Ce ai primit din partea soțului meu?

Fata îi aruncă o privire scurtă, vinovată.

– Ei bine? insistă Anna, apucând-o de umăr.

– Nu pot să vă spun.

– Spune-mi...

– Este un cadou de Crăciun pentru dumneavoastră.

– Acum? În august?

Fata încuviință din cap.

– În caz că soțul dumneavoastră va fi staționat în altă parte de Crăciun și nu va putea să vă viziteze...

Anna o privi uimită. Văzu în ochii fetei indignarea și disprețul pentru că o forțase să divulge secretul și pentru insinuarea care se ascundea în spatele acestui lucru. Fata se îndepărtă jignită, lăsând-o pe Anna singură cu autoritatea ei, copleșită de rușine și emoționată la culme: Martin se gândea de pe acum, din mijlocul verii, cum să îi facă o bucurie peste șase luni, de Crăciun.

Activitatea era tot mai intensă la castel. Camerele reamenajate erau tot timpul pline cu musafiri, ofițeri de rang înalt care veneau acolo pentru o pauză între misiuni. După cină, se adunau în bibliotecă, lăsându-le pe doamne în salon, în grija lui Frau von Garlitz, care era prietenoasă ca întotdeauna, elegantă și bine-dispusă de parcă războiul și promiscuitatea soțului ei nu aveau nici o legătură cu ea. Pe coridoare se șoptea că acesta avea o aventură cu Petra von Willersleben, fiica unui industriaș care avusese o carieră meteorică în armată. De când își dislocase genunchiul în campania din Polouia, von Garlitz ocupa o funcție neclară, pentru care trebuia să meargă regulat la Bruxelles. Anna nu își putea imagina că pe acest fanfaron de societate armata îl putea considera suficient de demn de încredere pentru a-i încredința o funcție importantă, din moment ce își conducea fabrica din Köln galopând ca un husar – acest înfumat care se dădea deștept și nu făcea absolut nimic nu era bun de nimic, dar făcea întruna pe grozavul și părea să reușească în mod misterios să își păstreze relațiile la nivel înalt. „Descendență și bani, mârâi ea pentru sine, așa reușește cineva în viață, nicidecum prin muncă onestă.“

Cutezător, von Garlitz își invită în mod oficial amanta la o cină. Aceasta se infiltră în casa lui, avându-l ca paravan pe influentul ei tată. Purta o rochie provocatoare, pentru a-i intimida soția. Anna servea la masă împreună cu elevele ei. Dintre invitați nu o știa decât pe Frau Ketteler, o mătușă a lui Herr von Garlitz, care trăia în zonă și îi vizita în mod regulat. De vârstă incertă și nefiind căsătorită nicio dată, aceasta trăia cu un personal limitat, într-o vilă ascunsă vederii de niște molizi înalți. Femeile de serviciu îi povestiră că, înainte de război, avusese un grajd plin cu cai pursânge. Îi plăcea să facă pădurea un loc periculos, călărind un armăsar negru la galop, cu pușca de vânătoare atârnată de o fâșie de piele pe spate. De când caii fuseseră rechițiționați, făcea plimbări lungi, întovărășită de câinele ei, un ciobănesc masiv, care nu asculta decât de ea. Se părea că, de la nașterea acestuia, își revărsa tot instinctul matern latent asupra nepotului ei – îl adora, oarbă la defectele lui, încercând să îl dădăcească de la distanță.

Anna urmărea desfășurarea evenimentelor de la masă pe bucăți, ducând și aducând veselă și pahare. Herr von Garlitz, ca gazdă a lui Fräulein von Willersleben, se ocupa curtenitor de ea. Conversația se învârtea în jurul picturii: nudurile lui Adolph Ziegler și Ivo Saliger. Aceasta părea să fi studiat istoria artei în Berlin. El se prefăcu uimit și surprins, punându-i numeroase întrebări, pentru a-i da soției sale, aflată de cealaltă parte a mesei, impresia că musafira îi este complet străină. Cea din urmă se prinse cu agilitate în joc și reuși să facă în așa fel încât erau amândoi tulburați, de parcă făceau dragoste, prin intermediul picturii, în fața ochilor lui Frau von Garlitz. Pentru o vreme, ea asistă detașată la acest spectacol, știind de mult de relația lor, la fel ca toată lumea, până când se sătură de rolul soției și spectatoarei naive care îi fusese impus de prezența la masă

a invitațiilor. Cu răceală, se ridică, luă paharul de vin roșu care tocmai îi fusese umplut de Anna, de parcă s-ar fi pregătit să țină un discurs, și aruncă lichidul în fața soțului ei. Fräulein von Willersleben sări în sus cu un strigăt șocat, îngrijorată să nu i se fi pătat rochia. În același timp, Frau Ketteler se repezi de cealaltă parte a mesei pentru a șterge fața nepotului ei cu un șervet, îndepărtând urmele scandalului cât mai repede posibil. Anna respiră din nou. Tensiunea exasperantă, pe care o simțise deoarece von Garlitz nu considera că este suficient să își înșele soția, dar avea și plăcerea perversă de a o înjosi și provoca, îi dispăru. Se strecură afară din sufragerie cu un bol gol, râzând de serviabilitatea grotescă a mătușii lui.

În aceeași seară, Frau von Garlitz porunci să fie dusă cu caleașca la gară. Dispăru fără ceremonie, lăsându-i pe toți consternați. Von Garlitz era înconjurat de reproșuri nerostite. El trebuia să-și disciplineze soția, gazda musafirilor, mama copiilor lui – un bărbat de asemenea calibru, cu relațiile și funcția lui, trebuia să își supună soția. La urma urmei, nu erau țigani sau slavi care se lăsau mânați de pasiunile lor. Câteva zile mai târziu, căzu la pat. Mândrie rănită, remușcare, rușine? În timpul nopții, febra îi crescuse. Zăcea întins între cearșafurile ude, transpirând și delirând. Anna stătea lângă patul boiavului, preluând cu nerăbdare funcția de zeiță răzbunătoare. Îi umezea fruntea și tâmplele cu un prosop ud. Îi dădea de băut și îl adormea cu șoapte liniștitoare. Dar, atunci când febra începu să scadă, îi spuse ce *Schwein*¹ era de fapt.

– Puteți să vă considerați norocos cu o asemenea soție, spuse ea cu dispreț.

¹ Porc (în lb. germană, în original)

El nu avea putere să răspundă. Ca un soldat pe moarte în prima linie, zăcea pe perne, cu pleoapele umflate și barba nerasă. Ea continuă fără milă.

– O femeie cu atât de mult stil, farmec și caracter! Să vă intre în cap o dată pentru totdeauna. Acum, aveți destul timp pentru asta.

O privi cu ochii febrili ai unui copil bolnav căruia i se spunea o poveste nemiloasă, cu diferența că el era acuzat de a se fi identificat cu balaurul, cu monstrul, nu cu eroul.

Frau von Garlitz se întoarse acasă după două săptămâni, un model de autocontrol aristocratic prin care răzbătea un licăr de cinism. Toată lumea răsuflă ușurată. Chiar nu era momentul pentru conflicte maritale, care, oricât erau de pasionale, păleau în comparație cu giganticul conflict în care era implicată toată populația.

Toată luna, Martin încercă să obțină o permisie lungă, pentru a o duce pe Anna la Viena, fie și numai pentru două săptămâni, ca să poată trăi ca soț și soție în propria lor casă, pe care o folosiseră doar în luna de miere. Dar încercările lui înfocate nu avură nici un rezultat. Părea că există o singură modalitate prin care să obțină o permisie: să se declare pregătit să participe la un curs scurt pentru ofițeri. Chiar dacă gândul de a fi avansat în grad îl dezgusta, cedă în final din dor de Viena și o fărâmă de libertate, pentru a reuși să scape din rutina militară care presupunea să fii permanent la dispoziția superiorilor și să manifesti o abnegație corespunzătoare, situație care continua fără milă de patru ani, în interesul unui război de care el se putea lipsi. Fu staționat la școala pentru ofițeri juniori din Berlin-Spandau. În timpul cursului, trăise izolat de lumea exterioară. În ziua în care îl termină, Anna îl așteptă la poartă, cu valiza în mână.

– Cine sunteți? Santinela îi tăie calea rapid. Pot să vă văd actele?

– Am venit după soțul meu, Martin Grosalie, spuse Anna jignită de excesul de suspiciune. Pleacă astăzi în permisie. Santinela se albi.

– O, Doamne, vă rog să nu intrați.

Ea își lăsă jos din mână valiza și îl privi cu bunăvoință.

– Sunt cu toții pedepsiți, șopti soldatul, scărpinându-se timid după ureche.

După ceva ezitări, îi povesti ce se întâmplase. Grupul stătea în curte, gata de plecare, cu un picior afară, cum s-ar zice. Trebuiau să își ia rămas-bun cu un „Heil Hitler!“ entuziast, la unison. După părerea comandantului, fusese prea slab. „Mai tare!“ strigă el. Compania repetă salutul obligatoriu încă o dată, fără convingere, dar cu mai mult volum. „Mai tare!“ urlă căpitanul de parcă onoarea lui era în joc, pe lângă cea a Führerului. „Heil Hitler“... era încă prea slab, ca un disc de gramofon care nu se învârtea la viteza potrivită. „Mai vedem noi dacă plecați azi acasă!“ Trebură să se schimbe, să își pună hainele în dulapuri și să predea cheile. Apoi, fură puși să alerge: stâng, drept, genunchi îndoți, târâș prin noroi. O lecție de umilință pe care aveau să o țină minte cât dura războiul.

– Vă rog, șopti santinela, veniți înapoi într-o oră și prefăceți-vă că nu știți nimic despre asta. Sunt rușinați cu toții.

Anna privi stăruitor poarta închisă în spatele căreia Martin se târa prin noroiul berlinez, noroiul de o mie de ani al Reichului pentru care trebuia să fie pregătit să își sacrifice viața care era și viața ei. Își ridică valiza și o luă pe stradă la întâmplare, apoi pe alte străzi oarecare, care nu erau nici prietenoase, nici dușmănoase, ci indiferente. Când se întoarse la cazarmă, el o aștepta deja, imaculat, strălucind, atent – o *tabula rasa* minunată.

– Ai întârziat, spuse el surprins.

Nu pomeni nimic despre incidentul petrecut. Deveni-
seră amândoi foarte experimentați în negarea războiului în
fața celuilalt, asemenea unor spectatori impassibili, surzi la
bătaia tobelor, orbi la fulgere.

După șederea lor în Viena, el fu trimis la Dresda. Era
toamnă. Anna, care cususe și tricotase deja o valiză plină cu
haine pentru bebeluș, încă nu era gravidă, dar Hannelore era.
Se căsătorise în primăvară și de atunci trăia în Ludwigslust,
în Mecklenburg, de unde întreținea cu Anna o corespondență
melancolică. Frau von Garlitz, sensibilă la nenorocirile și
bucuriile personalului ei, pregăti un pachet cu mâncare forti-
fiantă pentru viitoarea mamă și o trimise pe Anna să îl ducă
la Ludwigslust. Din nou era așezată cu o valiză, într-un tren
spre Berlin. Fără să vrea, se gândi la ziua când călătorise spre
Köln îmbrăcată într-un pardesiu și cu o pălărie de vânătoare,
cu toate lucrurile ei într-o cutie de carton. Se simți puțin
rușinată gândindu-se la naivitatea ei provincială, la drumul
lung pe care îl parcursese de atunci, de la mizeria porcilor
până la masa cu argintărie și fețe de damasc. Se trezi din
reverie când trenul încetini brusc și se opri. Apoi, continuă
obosit, cu zdruncinături și opinteli, până ajunseră la Berlin.
Un perete gri de oțel se înalță dincolo de ferestrele compar-
timentelor, fără început sau sfârșit, de pareă ar fi anunțat
începutul unui tunel. Dar zidul se mișca... părea să fie făcut
din fum, cenușă, fum gros. Trenul dădu înapoi, apoi intră
ezitant în gară. Anna coborî, încă obișnuită cu atmosfera
neutră, liniștită din compartiment.

I se întâmplă același lucru ca și sutelor de pasageri ase-
menea ei: imediat ce puseră piciorul pe peron, reflexele pre-
luară controlul asupra simțului de orientare, se împrăștiară,
totul în jur era în flăcări, acoperișul se spărgea și părea că
va ceda în orice moment. Cineva o trase departe de lemnul
sau oțelul care se prăbușea, fumul îi înțepa ochii, gâtul, se

lăsa orbește de foc... avertismente de raid aerian, cineva o împinse într-un adăpost. Acolo deveni o parte din grupul de oameni care tremurau și asudau, așteptând ghemuiți laolaltă, printre țipete și bubuituri. Pământul se cutremura, ei tremurau împreună cu el, clădiri, trenuri, oameni, totul avea să se prefacă în țărână, o distrugere generală fără nici un sens. Pentru o valiză cu cârnați și șuncă afumată.

Dură trei zile și nopți să ajungă la Spandau, în vest, din partea estică a orașului, unde sosise. Trei zile și nopți de infern, câteodată târâtă într-un adăpost în ultimul moment, de o persoană al cărei chip nu apuca să îl vadă niciodată. Cineva îi dădu ceva de băut. Ea se împleticea înainte, se împiedica de cabluri de electricitate. Un zid se prăbușea undeva. Ea se ghemuia, prea obosită ca să îi mai fie frică. Apoi se făcea noapte din nou, sirene țipând, un adăpost, adormind de extenuare, mergând mai departe pe scena amenajată pentru o operă de groază. Cineva îi dădu ceva de mâncare. Berlin-Spandau? Întotdeauna aceeași întrebare în plin haos – stătea pe harta dezintegrată, ale cărei margini ardeau. Oare Spandau exista sau devenea o grămadă de pietre fumegând? De ce continua bombardamentul zi și noapte – trebuia oare ca Berlinul, Germania să fie șterse de pe fața pământului?

Dintr-odată, i se păru că se află în gara Spandau, cu valiza ei scorjită. Era încă acolo. Un tren plin era pe punctul de a porni spre Mecklenburg. Cineva o ridică și o trase înăuntru, pe fereastră, urmată de valiză. Trenul plecă imediat. Amețită, se așeză pe valiză. Părea să fi supraviețuit. Acest lucru îi era indiferent. Călători într-o stare de semiconștiență, nu avea cum să cadă, proptită cum era între alte trupuri extenuate. Ajunseră la Ludwigslust în mijlocul nopții. Ea fu singura care coborî. Șovăi spre silueta vagă a unei case în beznă. Mâna ei trenurătoare găsi cu greutate

soneria. O lumină se aprinse pe hol, ușa se deschise, cineva apăru în ușă, privi silueta care stătea în prag și închise șocat ușa. Și ea se pomeni din nou în întuneric, prăbușindu-se de extenuare. Era frig. Fu cuprinsă de o teamă primitivă, mai puternică decât cea din timpul bombardamentelor, pură și ademenitoare, teama de a fi refuzată, dată afară pentru totdeauna asemenea unui gunoi, asemenea unei creaturi care (unui orfan care...) nu merita să trăiască. Începu să bată agitată la ușă.

– Vin din Berlin, vă rog... gemu ea, deschideți ușa. Nu vreau decât să dorm, vă rog...

Dar nimic nu se întâmplă, casa se ferea de ea.

– Sunt un om, un om cumsecade, care nu vrea decât să doarmă...!

Sub pumnul ei ca un ciocan, ușa se deschise. Pe gresia din hol era întinsă o pătură. Se împletici înăuntru, se prăbuși pe ea și adormi fără să își privească binefăcătorul încet la minte. În ziua următoare, avu destulă putere pentru a ajunge acolo unde își propusese. De nerecunoscut sub masca de funingine, zgârieturi și lacrimi, îi predă valiza lui Hannelore, căreia nu-i păsa de bombardamente, plutind pe norul roz al așteptării fericite. În casa ei imaculată, pregătită pentru evenimentul iminent, căruații și șunca ei reprezentau un element animalic, pervers, ivindu-se neatinși din valiză, în onoarea vieții noi, pătate de moarte. Anna privi împrejur și izbucni într-un râs extenuat, lipsit de bucurie.

– *Ach*, Berlin... suspină Anna. Am fost acolo din întâmplare, acum câțiva ani, împreună cu o prietenă. Treceam prin oraș cu autobuzul când ea a strigat brusc: „Privește, gara Anhalter!“ Am văzut o gară minunat restaurată, dar, o secundă mai târziu, era în flăcări. Ardea în fața ochilor mei... exact ca atunci... și totul se prăbușea... „Ai pățit

ceva?“ întrebă prietena mea. Eu mă simțeam amețită. Și urechile îmi țiuiau. „Arde...!“ am strigat eu panicată. Era prima dată când îmi aduceam aminte de acel lucru, nu mă mai gândisem deloc la el, era atât de îngrozitor. Îngropasem amintirea timp de patruzeci și cinci de ani.

– Cum e posibil, spuse Lotte, îndreptând spre Anna furculița cu o bucată de șuncă de Ardeunes în ea, cum au putut să te trimită într-un oraș arzând, cu o valiză de carne?

– Frau von Garlitz nu știa, nici unul dintre noi nu știa. A fost primul raid aerian asupra Berlinului, la sfârșitul lunii noiembrie. Eliberatorii voștri și-au aprins pomul de Crăciun deasupra orașului și au întins un covor de bombe dedesubt. În mod sistematic, fără să cruțe un metru pătrat. Dar ceva rămâne întotdeauna în picioare... Eu, de exemplu.

Lotte se opri din mestecat auzind acel cinic „eliberatorii voștri“. Oricât de mult încerca să își imagineze Berlinul arzând, Rotterdamlul sau Londra îi apărea întotdeauna în fața ochilor. Berlinul rămânea abstract, un punct pe hartă.

– Martin i-a scris o scrisoare lui Frau von Garlitz: „Vă interzic să o trimiteți pe soția mea în vizite în aceste condiții“. Anna râse. Dar acelea erau vremuri diferite. Cu cât războiul dura mai mult, cu atât mâncarea era mai importantă.

Lotte încuviință cu gura plină, în fața unei salate atât de bogat garnisite, încât cineva ar fi putut să trăiască din ea timp de o săptămână în foametea iernii.

Înghițită de uriașa mașinărie a gospodăriei, Lotte încă nu ajunsese să aibă sentimente de vinovăție. Amestecarea la nesfârșit a păsatului de ovăz cu lapte bătut în tigăi imense, alături de care se aflau găleți aburinde cu rufe de spălat, iar doi metri mai departe ficrul de călcat strălucea așteptând. Mama ei, pivotul central al familiei care se tot extindea, era bolnavă. I se descoperise o tumoare în uter, care trebuia

înlăturat imediat. Înainte de operație, le chemă deoparte pe cele trei fiice ale ei, Marie, Jet și Lotte:

– Trebuie să îmi promiteți ceva. Dacă lucrurile nu inerg bine în timpul operației... și eu n-o să mai fiu... atunci, veți prelua voi îngrijirea oamenilor care se ascund la noi. Îmi fac griji că Pa se află într-o asemenea stare încât, dacă îl apucă vreo pasă și mai proastă, este în stare să îi alunge pe toți în stradă. A amenințat că va face asta ultima dată... devine prea mult pentru el... O privi fix pe fiecare, una câte una, aproape solenn. Am reușit să îl calmez din nou... am reușit să ascund crizele lui de toată lumea... Nu ar trebui să își mai facă griji și în această privință.

Toate o priviră șocate. Numai gândul la asta le tăia respirația. Toate trei înțelesesă imediat neliniștea inamei, care era departe de a fi nefondată. Îl cunoșteau deja de multă vreme. Din când în când, avea nevoie de certuri, preferabil pe seama copiilor, cei mai mari rivali ai săi. Era foarte posibil ca, într-una dintre zile, să izbuenească din pricina oamenilor care se ascundeau la ei. Desigur că aceștia depindeau și de el, dar poziția lui față de ei era ambivalentă. La sosirea lor, când apelaseră la el, nu-și permisese să-i refuze. Nu trebuia oare să își păstreze reputația? Un iubitor al muzicii – familia Frinkel, bunicul Tak, Ernst Goudriaan? Un comunist – Leon Stein? Un impuls din inimă, care nu putea fi înfrânat, așa cum era cazul cu mama lor, era exclus în cazul lui, chiar dacă avea și perioade sentimentale, desigur, mai ales când avea muzica de fundal potrivită care să îl inspire.

Atunci când pacienta își reveni din anestezie, Jet, Lotte și tatăl lor stăteau de fiecare parte a patului. Ea zăcea între cearșafuri, palidă și îngrijorător de delicată, cu părul castaniu împletit cu cozi cenușii întins pe pernă. Privirea îi era încețoșată, de parcă se învârtea încă în sferile nedesluite ale non-existenței. Apucă mâna soțului ei cu o forță neașteptată.

– Să ai grijă de... de toată lumea, șopti ea.

Era ceva între o rugă și o poruncă.

Lotte ocoli patul, veni lângă tatăl ei și încuviință din cap în locul lui, cu ochii strâns închiși, de parcă ar fi garantat pentru siguranța tuturor în ciuda schimbărilor de dispoziție binecunoscute ale stăpânului casei. Acesta stătea chinuit lângă pat, abia așteptând să poată scăpa onorabil din spital, palatul morții duhnind a eter, iar el venise acolo numai cu prețul unui sacrificiu de sine excepțional.

Când se întoarse acasă, mama nu mai era decât o umbră. Pierduse mult în greutate. Nimic nu părea să fi supraviețuit din vitalitatea ei, acea misterioasă forță primordială. Se mișca prin cameră cu un răs forțat, sprijinindu-se de marginile mesei și de spătarele scaunelor. Încântat că Euridice a lui se întorsese de pe lumea cealaltă, soțul îi puse la gramofon *Orfeu* al lui Gluck, dar aceasta fu singura lui contribuție la refacerea ei.

Eefje primise o bucată de catifea albastră de ziua ei, ca să facă haine pentru păpuși. Ascunsese valorosul dar într-un sertar secret din dormitorul ei. Într-o zi, deschise sertarul, dar nu găsi decât aer. Cu inima zbuciumându-i-se, căută în celelalte setare, în întregul dormitor, în toată casa. „Mi-ați văzut materialul?“ devenisc o întrebare retorică simbolizând pentru ei toate lucrurile pe care nu le aveau din cauza lipsurilor generale. În cele din urmă, își dădu cozile pe spate și împinse clanța ușii singurei camere în care nu căutase până atunci, din cauza interdicției stricte de a intra în ea și care dura de ani de zile, chiar și în timpul războiului: sanctuarul electrotehnic al tatălui ei. Uimită, privi din prag natura moartă de pe bancul de lucru. Printre piese metalice, șuruburi, lămpi și siguranțe, era un pachet de unt alături de pâine proaspătă, brânză și ficat, asemenea unui fazan luat drept model de un maestru al secolului al XVII-lea. El își

ridică privirea, ștergându-și firimiturile de pe buze, prins asupra faptului. Strigă la ea cu gura plină:

– Ce-a fost în mintea ta de ai intrat aici?

Începu să strângă în grabă pâinea și brânza.

– Dar îmi caut bucata de catifea, scânci ea.

Chiar în fața ei, pe perete era atârnată o hartă a lumii cu steaguri mici, care indicau înaintarea Alianților. Harta era montată pe catifeaua albastră prinsă de perete cu cuie.

– Materialul meu, materialul meu... arată ea uimită.

Cu sprâncenele ridicate, tatăl se uită în direcția indicată de degetul tremurător. Putea fi oare imaginat un scop mai glorios pentru o bucată de material decât să servească drept fundal pentru victoriile Alianților? Ea se răsuci și fugi pe scări, plângând. Le povesti lui Lotte și lui Jet, ocupate la bucătărie, ce văzuse, încurcându-se în cuvinte, fără să își dea seama că lucrul cel mai condamnat nu era faptul că îi furase materialul, ci că se bucura în secret de pâine și unt, și brânză în timp ce toți ceilalți făceau foamea.

Originea acestor delicatose fu lămurită la următoarea vizită la spital, când Lotte își însoți mama, iar doctorul o luă deoparte pentru a-și exprima surprinderea și îngrijorarea pentru greutatea extrem de redusă a pacientei – la urma urmei, în ziua când o luase de la spital, soțul ei primise o cartelă ștampilată, care pernitea rații de mâncare suplimentare. Aflarea acestui fapt era aproape de nesuportat. Îi încredință secretul lui Jet, dar îl ascunse de toți ceilalți. Avea un efect paralizant asupra amândurora. Era adevărat, știau că limitele egoismului lui erau flexibile și reacționau ca un seismograf în funcție de toanele și nevoile lui, dar faptul că păreau să nu existe nici un fel de limite era atât de șocant, încât le depășea puterea de înțelegere.

– Mă voi duce să iau restul de cupoane, spuse Lotte, dacă au rămas măcar câteva.

Pentru prima dată, simțea că își pierde stăpânirea de sine. Gândurile calme, strategiile tactice erau imposibile. Într-un fel, nu mai era ea însăși sau poate că, în sfârșit, era ea însăși. Înverșunată, urcă scările și îi invadează sanctuarul fără să bată la ușă. El stătea acolo... fumând o țigară făcută în casă, ridicându-și surprins privirea din ziarul ilegal pe care îl citea și care era întins pe bancul de lucru. A fost de parcă două fire rupte din capul ei făcuseră contact... de parcă douăzeci și unu de ani s-ar fi evaporat... Văzu o siluetă întunecată, care stătea în pragul unei săli de clasă, cu aripile negre strânse... „Cum îndrăznești... rosti vocea lui în depărtare...doi copii care sunt mai slabi decât dumneata...” nu era decât o frântură, un ecou care veni și dispăru, dar lăsă în urmă o emoție puternică.

– Cum îndrăznești... spuse ea cu voce tremurătoare, mamei, care este atât de slăbită...

– Mai intră o dată, zise el, dar bate la ușă mai întâi.

Un scurtcircuit între cele două fire... Ea făcu un pas înainte și își întinse mâna ostentativ.

– Dă-mi restul cupoanelor care erau pentru mama... Ridicându-și vocea, adăugă: Imediat!

El începu să râdă, nevenindu-i să creadă.

– De unde naiba... spuse el prosteste.

– Știi foarte bine la ce mă refer.

Voia să îl rănească așa cum stătea acolo și făcea pe nevinovatul, prea laș ca să recunoască. Dar disprețul ei era chiar mai mare decât ura. Acest lucru trebuia pus în ordine rapid și eficient, ca apoi să nu mai aibă nimic de-a face cu asta. Harta atârna în spatele lui, înrămată cu catifea albastră. Steaguri mici peste tot, înfipite cu încăpățănare de parcă ar fi fost victorii personale. Germania, lipsită de steaguri, aparent nu avea nici o legătură cu războiul. Germania era

un vid, o gaură neagră în care privirea ei dispărea. Cât de multe feluri în care să te urăști existau?

El îi râse în față.

– Dă-mi înapoi acele cupoane, rosti ea rece, sau voi spune tuturor ce nenorocit ești!

Rânjetul îi dispăru de pe față. O privea fix, de parcă ar fi văzut-o pentru prima dată, copleșit, încă nepregătit să creadă una ca asta. Apoi, conștientizarea începu să i se urce pe gât, făcându-l să roșească. Trase mânios un sertar al bancului de lucru și, pipăind la întâmplare, trase o foaie cu cupoane, majoritatea folosite. Se îndreptă spre ea amenințător. Lotte nu se clinti și rămase acolo unde se afla – nu simțea nici urmă de frică. Dacă el nu ar fi făcut ce trebuia, l-ar fi strivit ca pe un purice. El împinse furios hârtiile în mâna ei.

– O adevărată Kraut... șuieră el, vezi bine, după toți acești ani... încă mai ești o adevărată Kraut.

Ea avu destulă putere cât să ajungă până în dormitorul ei, calmă în aparență. Într-un fals miros de parfum și săpun scump, căzu pe patul ei. Inima îi zvâcnea în cap. Cum de știuse oare să îi găsească punctul slab, atât de nemilos... poate pentru că de fapt și el era pe jumătate... Simțea că i se face greață. Zăcu acolo cu ochii închiși până ce bubuitul din tâmplele ei se diminuează și bâzâitul bombardierelor englezești care zburau spre est ajunse până la ea. Cât de multe feluri în care să te urăști existau?

Când deja nimeni nu îl mai aștepta, bărbierul sosi cu vestea că se găsisese o adresă pentru bunicul Tak și fiica lui: un morar care trăia într-un loc îndepărtat, între mlaștini. Dacă ar fi fost vorba numai despre bătrân, atunci nu ar fi acceptat oferta, dar toată lumea se simți ușurată la gândul că scăpau de fiică, ființa care se credea prea frumoasă pentru această planetă și toate lumile imaginabile. Într-o seară târziu, Marie o duse cu bicicleta. Lotte făcu la fel

în seara următoare. Bătrânul nu avea aproape nici o greutate, așezat în spate, ținându-se îngrijorat de șoldurile ei. Era foarte frig, iar pajiștile înghețate reflectau lumina lunii. Aplecate, sălciile tunse formau o gardă de onoare de fiecare parte a cărării înguste, cu bărbi gri, moarte de mult, invitându-l pe bunicul Tak să li se alăture. Dar acesta încă era viu și suspină nostalgic.

– *Ach*, Lotte, poți să crezi... dacă aș fi mai tânăr te-aș săruta aici, în lumina lunii...

Lotte se întoarse râzând, și bicicleta devie periculos.

– Dacă mai spunei asemenea lucruri indecente, îl amenință ea voioasă, o să ajungem amândoi în șanț.

Îl predă cu regret morarului care stătea în ușă, ca o apariție în pijamaua lui albă. Era o tranzacție ireală, tulburătoare. Bunicul Tak se aplecă și îi sărută mâna înghețată. Ultimul lucru pe care îl văzu fu mica lui chelie strălucind în lumina lunii, pentru că el considera chipa, precum cea purtată de ginerele lui iranian, o prostie.

După aceea, veștile despre el ajunseră la ei indirect și pe bucățele. Exista o singură constantă: declinul rapid al vieții unui bătrân. Fiica lui suferea de claustrofobie în acea casă înghețată din mijlocul pustietății, unde farmecele ei erau irosite. Își rosese unghiile îngrijite până ce acestea începură să sângereze. Atunci când morarul fu vizitat de familia lui, ea îi imploră să o salveze de plictiseala ucigătoare și să o ia cu ei în lumea locuită. Aceștia cedară disperării fetei. Așa ajunsese într-o casă, pe una dintre străzile din sat. Se așeza în atitudini provocatoare la fereastră. De cel puțin zece ori pe zi, trebuia să fie rugată să se îndepărteze de acolo, pentru că nu se punea în pericol doar pe sine, ci și întreg lanțul de oameni care o ajutaseră în trecut. Dar, pentru Flora Bohjul, faptul de a fi văzută era indispensabil vieții. Prefera să se predea și, într-o îndrăzneală uniformă de pușcăriaș, să fie

interogată de către un comandant fermecător decât să lase zilele să îi alunece întruna printre degete, într-un anonim îngrozitor, nirosind a varză. Se furișă din casă și se prezentă la Ortskommandantur¹, încrezătoare că nu i se putea întâmpla nimic datorită căsătoriei ei cu un evreu iranian. Când vestea ajunsese la morar, acesta îl dădu afară pe bătrân în miezul nopții, de teamă ca ea să nu-i fi trădat. Smuls din cel mai profund somn, bătrânul hoinări pierdut pe câmpii. Garda de onoare a sălciilor tunse îi oferi din nou ospitalitate, dar el nu putea să vadă sau să audă nimic, probabil că singurul lucru pe care organismul lui îl dorea era un pat cald. Nimeni nu știa cât durase libertatea lui în acea noapte. La răsăritul zorilor, se pare că ajunsese în mâinile nemților, extenuat și amorțit din cauza frigului. Pentru a scăpa de formalități și de problema transportului, cu câteva gloanțe, aceștia puseră un sfârșit permanent oboselii lui în fundul grădinii vilei în care erau încartiruiți.

Groaza era prezentă peste tot acasă la Lotte. Un om atât de bătrân, care abia dacă ocupa vreun loc pe planetă. De ce? Și dacă viața unui bătrân era curmată cu atâta indiferență, atât de aproape de casă, care era soarta celor care erau ridicați și duși de acolo? Groaza avea o motivație dublă pentru Lotte – cine era cea care îl dusesese celui care avea să îl trimită spre ucigașii săi? Cine, în așa-zisa ei inocență, devenise din nou o unealtă voluntară în mâinile celor care îi ocupaseră? Feriți-vă de mine! Eu sunt chiar mai rea decât cei care se războiesc în mod deschis. Eu sunt și prieten, și dușman. Eu? Nu există nici un eu, doar un noi ambivalent și trădător, care se înșală în sine pe sine... Se cufundă în munca gospodăriei cu un devotament aproape sardonice, eliminându-se pur și simplu pe sine, acel sine vrednic de dispreț.

¹ Comandament local (n.red.)

Primăvara sosi cu ezitare, de parcă brândușele și ramurile înmugurite erau în dezacord cu fenomenul războiului. Ed de Vries își părăsi adăpostul pentru a recupera cutia. Avea nevoie de câteva lucruri care se aflau în ea, spuse el vag. Tatăl lui Lotte luă o lopată și săpă o groapă imensă, deranjând pământul și creșterea rădăcinilor copacului, dar cutia nu ieși la suprafață. Poate că greșiseră copacul. Încercară în alt loc. Cu cât gropile deveneau mai mari, cu atât mai mare era suspiciunea pe care o atrăgea asupra lui. Luă acest lucru foarte în serios. Era în joc imaginea lui în lumea exterioară. Își puse și copiii la muncă. Toată ziua trebuiau să împungă pământul în van cu lungi tije de fier. Max Frinkel îi sfătui să se adreseze unui clarvăzător cunoscut. Înainte de război, era cineva pe strada Curaçao din Amsterdam. Tatăl lui Lotte respinse cinic sugestia, alergic la orice avea de-a face cu religia sau supranaturalul. Soția lui, care se însănătoșise destul pentru a-i contrazice prejudecățile, o trinise pe Lotte, în ideea că nu se știe niciodată.

Fără globuri de cristal, cărți de joc și nimicuri orientale, clarvăzătorul arăta ca un librar într-un costum gri. Biroul lui era simplu și lipsit de decorațiuni. Calmă, Lotte se așeză pe un scaun. Rămase în expectativă, fără să știe cum să înceapă.

– Ai venit pentru că s-a pierdut ceva, zise el calm. Îți voi spune: încă este acolo. Printre copaci trece o cărare. Paralel cu ea este un alt rând de copaci...

Ea aprobă din cap uimită.

– Este acolo... pe lângă cel de-al cincilea copac...
aș spune.

Era de parcă mergea împreună cu ea prin pădure și *en passant* îi arătă locul cu bastonul de mers. Și asta fără manifestări exagerate, fără trucuri magice sau ritualuri. Vorbea pe tonul cuiva care discută afaceri. Ea nu știa ce

să creadă. Un pic de hocus-pocus ar fi făcut totul să pară mai credibil.

– Atunci, aş vrea să vă mai întreb ceva... începu ea timidă, scoţând din poşetă o fotografie, puteţi să îmi spuneţi ceva despre... el?

Clarvăzătorul luă poza. Ea îl privi cu un calm care o surprinse – în fond, putea oricând să ignore ce i-ar fi spus. El luă poza, se uită la ea, apoi la poză şi din nou la ea – fără să o vadă. Poza începu să tremure. Părea de pareă persoana pe care o înfăţişa se trezea la viaţă din proprie voinţă. Dar mâna care o ţinea era cea care tremura. Întregul trup începu să tremure. Ochiul holbaţi cu groază priveau fascinaţi fotografia. Îşi lărgi nodul cravatei, îşi trecu la întâmplare mâna peste frunte.

– Eu... eu... nu pot să îţi spun nimic... rosti el respirând cu greu, întorcând chinuit poza, de pareă nu mai putea suporta imaginea.

O împinse spre ea.

– ...Dar nu puteţi să spuneţi... nimic... deloc? încercă Lotte.

El îşi scutură capul, cu buzele strâns lipite. Ea puse fotografia înapoi în poşetă şi bâlbâi o frază politicoasă. În timp ce cobora scările, se simţi puţin ruşinată că îl lăsa într-o ascemenea stare.

Devenise deja un ritual familiar: părăseau restaurantul oboșite de mâncare, de vorbit, de scormonirea trecutului, oboșite de ascultare, înmuiate de sentimente contradictorii. Anna își trecu brațul pe după al lui Lotte, care acceptă acest gest cu o anumită resemnare.

Se pomeniră deodată în Place du Monument. Anna se opri la picioarele acestuia, aplecându-se pentru a citi textul de pe soclu.

– *Cette urne renferme des Cendres provenant de Crématoire du Camp de Concentrations de Flossenbourg et de ses commandos, 1940–1945*¹. Exageră pronunția, asemenea tuturor străinilor.

Lotte o trase deoparte, enervată de atât de multă curiozitate germană perversă.

– *Mensch, Mensch*, încă ești tulburată de conștiința încărcată? exclamă Anna.

Deja mersese prea departe.

¹ Această urnă conține cenușa provenită din crematoriul lagărului de concentrare de la Flossenbourg și a trupelor de acolo. (în lb. franceză, în original)

– Ai așa un talent să denaturezi lucrurile, spuse ea iritată. Nu am nici un fel de conștiință încărcată, de ce așa avea? La acel moment, am luat toată vina asupra mea... eram tânără și egocentrică, credeam că eu sunt axul în jurul căruia se învâртеște lumea, că aveam vreo influență asupra sorții altuia. Aroganța tinereții....

– Ai dreptate... Anna o privi emoționată. La fel a fost și cu mine, eram tânără și egocentrică. Ai pus punctul pe i... Cu toată ființa mea, nu îmi păsa decât de o singură persoană...

Lotte clătină enervată din cap. Egocentrismul tinereții ei nu putea fi totuși asemănat cu al Annei – între ele exista o diferență uriașă. Anna avea obiceiul de a răstălmăci totul. Suspina. Nu putea să găsească suficient de repede argumente pentru a anula această egalitate pe care, cu obraznicie, o stabilea între ele. Se îndepărtă jignită.

– Așteaptă... așteaptă... *Lottchen*... strigă Anna după ea.

Parcă retrăia o frântură din trecut. În copilărie, era mult mai rapidă decât sora ei durdulie. O umbră de nostalgie pentru tinerețea ei pierdută amenința să iasă la suprafață.

– Ascultă, așteaptă un minut... vreau să îți spun ceva, ceva care o să te uimească... așteaptă... Anna respira din greu. Știi că așa fi putut să schimb cursul istoriei? A fost un moment când eu...

Lotte se întoarse obosită. Recunosc și această tactică de demult. Anna încerca să o ispitească, făcând-o curioasă: „Am găsit un borcan cu bomboane, un borcan cu bile...”

Anna o ajunse din urmă.

– A existat un moment, rânji ea, când soarta războiului a depins de o menajeră proastă din Prusia de Vest, o anume...

– Anna Bamberg, rosti Lotte scurt.

– Nu mă crezi.

Anna se întoarse pe domeniu dusă de șuvoiul refugiaților din Berlin, care probabil nici nu mai exista. Frau von Garlitz primise ordin să-i cazeze. Castelul era plin de oameni fără adăpost din oraș, cărora trebuia să le furnizeze totul de la haine curate la mâncare, în timp ce ei, pe parchetul strălucitor al Annei, încercau să depășească trauma incendierii, prăbușirii orașului lor.

Când castelul dădea deja pe dinafară, sosi și soția unui ofițer de rang înalt, cu un copil și un bebeluș care plângea.

– Soțul meu a primit ordinul Crucea Cavalerului, se prezintă Frau von Cutare-și-Cutare, considerând că așa toate ușile îi vor fi deschise.

Anna știa că aceia cărora li se acordau aceste decorații omorâseră mulți oameni. Oricând se pomenea la radio că primise cineva această decorație, Martin spunea întotdeauna: „Se pare că o să aibă cineva dureri de gât din nou“, pentru că medalia se purta strâns legată de gât. Anna nu avea nici o idee unde să o găzduiască pe soția eroului. Gânditoare, traversă curtea până ce privirea îi căzu pe locuința vizitiului, de deasupra grajdurilor. Acesta dispăruse odată cu caii. Lăsase în urmă un apartament bun, cu o cameră de zi mare, două dormitoare, o baie și o bucătărie. Anna hotărî că doamna aristocrată putea fi găzduită acolo fără nici un fel de problemă. Dar, trei zile mai târziu, sosi o altă tânără mamă cu un copil și un bebeluș, soția unui muncitor dintr-o fabrică, fără nici un „von“. Anna se gândi că, dacă doamna aristocrată renunța la o cameră, atunci puteau să împartă baia și bucătăria prietenește și puteau locui împreună în casa vizitiului. *En passant*, o abordă pe Frau von Garlitz la jumătatea scării pentru a obține aprobarea.

– Cum? strigă ea scandalizată. Nu poți inoportuna o doamnă de statutul ei cu prezența unei femei venite de cine știe unde.

– Ea este doar o mamă, spuse Anna calmă, cu doi copii, și nimic altceva, iar cealaltă este tot o mamă cu doi copii. Va avea în continuare două camere la dispoziție.

Frau von Garlitz avea impresia că stă față în față cu o persoană bolnavă mintal. Clătină din cap.

– Răspunsul este tot nu.

Cu sau fără război, nu avea de gând să-i permită unei menajere încăpățânată să îndepărteze dintr-o lovitură convingerea ei că existau diferite tipuri de oameni care, încă de la naștere, în funcție de rangul lor, aveau destine diferite și deci trăiau în lumi diferite.

– Atunci, o să îi cedez propria mea cameră, strigă Anna.

– Complet exclus.

Cearța lor răsună pe scări. Toată lumea putea să o audă.

– Ești o bolșevică, o acuză contesa.

– Bine, sunt o bolșevică.

Anna îi întoarse spatele și o lăsă acolo. La baza scărilor, era așteptată de Ottchen, care avea întipărită pe clipe o expresie severă – el, care linsese cizmele superiorilor încă din copilărie.

– Cum îndrăznești să vorbești așa cu *gnädige Frau*? șuieră el.

Anna se opri chiar în fața lui.

– Otto, să-ți spun ceva. Dacă am ceva să îi zic, eu i-o zic în față. Mi-aș da și viața pentru ea dacă ar fi nevoie. Tu i te ploconești, dar ții un cuțit ascuns în cizme. Tu spui *Jawohl, gnädige Frau* pe un ton lingușitor, dar, în același timp, ochii tăi strălucesc de ură. Am văzut asta, nu mă păcălești tu pe mine.

În cele din urmă, Anna îi găsi mamei, care nu știa ce bătălie se purtase pentru ea, o cameră în pod, străbătută de curent, fără sobă, fără apă, fără o fereastră. Faptul că era un loc atât de impropriu unui trai decent o făcea să nu se poată

bucura de plăcerea unei relații civilizate cu stăpâna ei. Se obișnuise să o trezească dimineața, să tragă draperiile și să sporovăiască puțin de dimineață, de la capătul patului. Pentru Frau von Garlitz, acesta era un ritual prețios, care o făcea să se împace cu cea de-a nu știu câta zi de război în haosul abia controlat care cuprinsese domeniul. Acum, Anna îi arunca un salut sfidător de dimineață, smulgea draperiile și dispărea rapid. După cinci zile, contesa nu mai putu suporta acest tratament.

– Catâr nenorocit, strigă ca fără urmă de eleganță, din patul ei cu baldachin, nu poți să spui măcar bună dimineața?

– Am spus bună dimineața.

– Da, da, se ridică ea dintre pernele brodate, dar în ce fel! Vino... bătu ea cu degetele pe marginea patului, nu mai fi supărată... așază-te. Du-te, ia-o pe feneie și cazeaz-o în casa vizitiului... fă ce vrei... tu cunoști mai bine decât mine lucrurile astea...

Sora mai mică a contesei trebuia să se căsătorească într-o duminică din martie. Frau von Garlitz porni cu copiii înainte de răsăritul soarelui spre castelul părinților ei, unde urma să aibă loc nunta. Soțul ei trebuia să vină cu avionul din Bruxelles în Germania. „*Deo gratias*!”, gândi Anna, în sfârșit imperiul este doar al meu.“ În timp ce se întorcea în pat, un alt cântec popular îi trecu prin minte: „Aceasta este bucuria mea de duminică, în pat până la ora zece și nimeni nu poate să mă urnească din el...” Dar, la ora nouă, auzi bătăi insistente la ușa ei. Era Ottchen, atât de agitat, încât abia putea să rostească vorbele. Avionul militar care trebuia să îl aducă pe Herr von Garlitz la Berlin se prăbușise dcasupra Boemiei: nici unul dintre pasageri nu supraviețuise. Anna trecu repede peste acest șoc. Nu se amăgi

¹ Să-I mulțumim Domnului! (în lb. latină, în original)

spunându-și că este tristă. Singura persoană pentru care era neliniștită era Frau von Garlitz, care reapăru la poartă la jumătatea după-amiezii. Nunta fusese amânată. Dădu ordine cu o stăpânire de sine remarcabilă, după cum era de așteptat de la cineva de rangul ei, doar nările îi fremătau puțin. Își păstră cumpătul: trebuia să pregătească o înmormântare fastuoasă.

Anna fu trimisă la Frau Ketteler în grabă, pentru a o anunța personal de moartea tragică a dragului ei nepot. Cu cal și căruță, se grăbi spre vila îndepărtată. Se îndreptă spre intrarea personalului printr-un tunel întunecat de molizi care răspândeau un miros umed și înțepător. Deschise ușa. Nu era nimeni acolo. Singurul lucru care se auzea, la intervale regulate, era soneria prin care doamna casei își chema camerista, apăsând o pedală aflată lângă fotoliul ei. Surprinsă, Anna merse pe hol. Unde era personalul? Aveau oare cu toții duminica liberă? Atunci, de ce se auzea soneria? Deși Anna nu cunoștea vila lui Frau von Ketteler, nu îi fu dificil să îi găsească odaia – nu trebuia decât să caute sursa sunetului în staccato. Ușa era crăpată puțin. Privi în camera întunecată, cu ramuri de molizi lipite de ferestre. În fața căminului unde ardea un foc puternic, pe un covor persan, mătușa lui Herr von Garlitz zăcea întinsă pe spate. Era încălecată de ciobănescul ei preferat, amândoi mișcându-se rapid, ceca ce explica sunetul sacadat al soneriei, pentru că ea stătea pe pedală. Se pare că nu găsisese vreme înainte de partida de călărie pentru a da deoparte pedala de sub ea. Anna își ținu respirația. Nu bănuise niciodată că o asemenea seenă, iluminată dintr-o parte de flăcări, putea să existe cu adevărat și nici acum, când privea, nu-i venea să creadă. Cu oroare fascinată, se uită fix la fața roșie a iubitoarei de animale – era un moment nepotrivit pentru a o deranja. Ciobănescul avea privirea sticloasă ațintită în depărtare.

Dintr-odată, Anna se temu de faptul că animalul ar fi putut să îi simtă mirosul. Fugi pe coridor, afară din casă, printre molizii antiseptici, în lumea obișnuită, unde acest spectacol nu putea să pară decât un vis bizar. Întorcându-se la castel, spuse că nu o găsise pe Frau Ketteler acasă. Adevărul nu putea fi rostit – s-ar fi crezut că are fantezii perverse. Pe deasupra, toată lumea era preocupată de misterul cauzei care pricinuiseră prăbușirea avionului militar în Boemia. Cu siguranță, era departe de ruta Bruxelles–Berlin. În acea zi, nu fuseseră raiduri aeriene care ar fi trebuit evitate. În secret, se sugera că existau motive politice pentru eliminarea lui Herr von Garlitz. Indivizii discreditati aveau din ce în ce mai multe accidente. Anna își păstră capul pe umeri. Nu putea să se gândească la nici un motiv pentru care viața acestui individ merita sacrificarea unui avion militar. Și totuși își dădea încet seama că era posibilă existența unui alt adevăr în spatele celui general acceptat. Așa cum în spatele comportamentului public al lui Frau Ketteler exista ceva complet diferit și inimaginabil.

Sicriul cu rămășițele pământești fu livrat după câteva zile și dat în grija grădinarului. Acesta o prinse pe Anna în spatele unui tufiș și îi spuse, privind speriat în jur:

– Știi că nu este absolut... nimic în sicriu...

– O, nu, șovăi Anna.

Cu o mână muncită, care lucrase pământul jumătate de secol, o conduse de cot spre o clădire-anexă unde sicriul era așezat în semiîntineric, pe un pedestal. Era prea mic pentru a conține un bărbat adult. Îl ridicară și părea incredibil de ușor, cu ceva care zornăia înăuntru.

– Nu știu ce e, zise grădinarul, dar cu siguranță nu este o persoană întreagă.

– Frau von Garlitz nu trebuie să observe, spuse Anna grăbită. Pune pietre în el înainte de înmormântare, pentru

ca sicriul să aibă greutatea normală. Chestia asta va trebui purtată pe umcri. Acoperă-l cu steaguri, împodobește-l cu flori și verdeață...

Rămase până noaptea târziu la mașina de cusut din camera ei, pentru a transforma o ținută de seară a lui Frau von Garlitz într-o rochie de doliu pentru Christa, fiica de paisprezece ani a accsteia.

– Anna, ce faci? răsună dintr-odată vocea contesci peste zgomotul mașinii de cusut, plată și lipsită de orice inflexiuni.

– Christa nu are o rochie pentru înmormântare, murmură Anna cu trei ace între buze.

Îmbrăcată în cămașa ei de noapte, Frau von Garlitz se trânti pe un scaun. Urmărea mișcările Annei cu o privire goală.

– Cum m-aș descurca fără tine, șopti ea, nimeni nu a făcut pentru mine atât de multe câte ai făcut tu.

Anna, care nu se pricepea să accepte complimente, roși până la rădăcina părului și acționă mașina de cusut cu o forță îndoită. Stăpâna ei ședea pe scaunul drept, moțând, de parcă Anna era ultimul ei refugiu. Capul îi cobora spre piept – din când în când, se ridica brusc, ca o conștientizare repetată a văduviei apărute în floarea vârstei. Minte Annei era plină de griji: musafirii importanți trebuiau primiți conform statutului și funcției lor. Nu trebuia să lipsească nici un element din ceremonia militară... întreaga farsă în memoria unei nulități trebuia să decurgă fără cusur.

La răsăritul soarelui, rochia era gata. Nu mai avea nici un rost să se culce. Se simți cuprinsă de o luciditate ciudată, care îi alunga oboseala și o împiedica să doarmă. O luă pe Frau von Garlitz, care se sprijinea greu de ea, și o duse în pat, apoi se grăbi să coboare. Era o zi răcoroasă și lipsită de strălucire. Toată lumea se conformă scenariului: oaspeții oficiali își jucară rolul cu o demnitate abstractă, exersată,

care ducea la suspiciunea că înmormântările erau întâmplări la fel de banale și firești în carierele lor ca și alcătuirea strategiilor sau inspectarea trupelor. În rândul din față, în spatele coșciugului convențional acoperit cu steagul nazist și flori, mergeau reprezentantul lui Goering, cu maxilarul încordat, lat și masiv ca un tanc. Frau von Garlitz, flancată de copiii ei, plutea în urmă, asemenea unui înger negru, palidă, senină și ireală. Însoțit de discursuri prin care serviciile lui pentru patrie fură exagerate retoric și ale căror cuvinte dispăreau printre castani, decedatul fu coborât în mormântul de pe domeniul pe care se născuse – nu pentru multă vreme, după cum istoria avea să consemneze mai târziu.

„Un lucru înnebunitor în privința războiului, gândea Anna, era că își vedea de cursul său și nu puteai stăruia asupra nici unei nenorociri sau tragedii. Probleme noi apăreau și cereau o soluție imediată. Înainte, înainte, înainte, o rotiță aluneca peste cealaltă. Munca trebuia făcută, pur și simplu trudeai în continuare pentru a ține totul în mișcare, în așteptarea... a ce?”

Mai existau și cei care se opuneau acestei inevitabilități aparente. Într-o seară, la o lună după moartea soțului ei, Frau von Garlitz primi o vizită remarcabilă. De la fereastra ei de la etajul întâi, Anna văzu sosirea unui grup de domni care se îndreptară discreți, dar hotărâți spre ușa de la intrare, cu serviete la subraț. Îi recunoscui pe unii dintre ei, ofițeri în haine civile, care participaseră la înmormântare. Fură primiți în sala mare, care se afla chiar sub camera ei. Voci murmurate urcau prin conducta de aerisire care începea în șemineu și avea o ieșire în camera ei.

Anna puse călimara pe masă, își înmuie vârful peniței și se aplecă peste foaia de hârtie de un albastru-deschis. Dar cuvintele alcătuiau cu greu propoziții în capul ei, alungate de fragmentele conversației care veneau de jos și intrau în

camera ei. Se părea că stăteau în cerc în jurul focului din șemineu. Se menționa în mod repetat Vizuina lupului și cazarma Bendler. Aparent, unul dintre cei prezenți trebuia să îndeplinească o misiune în ambele locuri, iar detaliile erau discutate extensiv și coordonarea era stabilită la secundă. Dincolo de tonul controlat și rațional pe care vorbeau, putea să deslușească o oarecare tensiune care îi atrase atenția. Vocea lui Frau von Garlitz nu se auzi. Singura ei contribuție, tipic feminină, fusese de a le oferi locul pentru întâlnire. Chiar dacă Anna încercă să considere lucrurile care îi ajungeau la urechi ca nefiind menite ei, cu cât seara înainta, cu atât mai mult stiloul ei uscat rățăcea aiurea deasupra hârtiei, fără să scrie un cuvânt. Importanța acelor cuvinte o apăsa de parcă i s-ar fi adresat direct. O luă cu frig. Senzația începu de la picioare și îi urcă încet până spre mijlocul corpului. Dar mintea ei era dominată de conștiința febrilă că ea era singura persoană din lume care știa despre acest plan incredibil de îndrăzneț. Un plan care avea să intervină profund în ordinea lucrurilor și să aducă schimbări prea amețitoare pentru înțelesul ei. Își simțea capul greu, responsabilitatea era prea mare. Răvășită, se gândi să aștearnă pe hârtia albastră tot ce auzise, dar stiloul ezită la gândul că putea fi fatal de periculos să încredințeze poștei o scrisoare cu un asemenea conținut. Stătu nemișcată până ce vizita se încheie și o tăcere apăsătoare se lăsă peste tot în eastelul care încă păstra între zidurile sale, pe lângă nefericitul patul al împăratului, secretul unei misiuni care se declanșase deja.

Parcă ghidate de o mână invizibilă, sfârșiră în patiseriea cu acele merveilleux inegalabile. La celelalte mese, oameni îngrijiți își mâncau prăjiturile, cu mișcări elegante, sporovăind relaxați despre lucrurile de zi cu zi. De ce Anna și Lotte erau condamnate să insiste întruna asupra acelu

război, la această vârstă – o istorie care nu avea cum să se schimbe în bine?

Se priviră expectativ una pe cealaltă, peste farfuriile goale.

– Ceea ce am auzit prin șemineu a fost exact ceea ce a fost pus în practică, întrerupse Anna tăcerea, așa cum era de așteptat. Am citit despre asta ani mai târziu – despre acea șansă neașteptată, desigur. Cu toții se săturaseră de pictorul amator. Totul începuse cu catastrofa de la Stalingrad. Apoi se produse o schimbare în convingerile naționaliste ale nobilimii, pentru că și fiii lor mureau pe front. Era sfârșitul visului mareț. Experții militari din rândurile lor își dăduseră seama că războiul nu putea fi câștigat, că domeniile lor erau în pericol pe măsură ce rușii avansau, că întreaga lor poziție socială era în primejdie. Astfel fu pusă la cale acea conspirație. Frau von Garlitz își oferise serviciile, probabil sub influența tatălui ei, acel prusac aprig, din vechea gardă, care avea legături peste tot. Și eu, din camera mea de menajeră, i-am auzit vorbind de parcă aș fi fost cu ei în cameră! Toți conspiratorii erau prezenți acolo, alcătuind planul până în cele mai mici detalii. Ar fi funcționat dacă nu ar fi avut un asemenea ghinion teribil. Totul avea să se întâmple în cazarma Bendler din Berlin. La un semn, ofițerii trebuiau să se răzvrătească, să ia guvernul prizonier, să formeze o coaliție și să declare imediat pacea. Războiul terminat! Dacă ar fi reușit, Martin ar fi rămas în viață, la fel și milioane de alți oameni, multe orașe ar fi supraviețuit intacte. Aș fi avut o viață complet diferită. Nu știu dacă ar fi fost mai bună, însă mai interesantă cu siguranță nu. Doamne, să fiu casnică în Viena! Dar atunci nu vedeam lucrurile așa. Eram foarte șocată și nu știam ce să fac. Eram un cetățean care respecta legea, deși nu aveam foarte multă încredere în Führer. Credeam în necesitatea autorității și încă mai cred în asta, în fond și eu aveam responsabilități de conducere...

sunt tipic germană în privința asta, recunosc. Martin sosi duminica următoare. I-am povestit ce am auzit. „Să nu spui nimic nimănui, zise el, nu ai auzit nimic. Absolut nimic. Dă Doamne să reușească!“

Lotte comandă încă un ceai.

– Și totuși, privind retrospectiv, nu ar fi contat prea mult dacă ai fi dat sau nu planul în vileag, spuse ea neluând în serios secretul Annei. Complotul ar fi eșuat oricum.

Anna nu era de acord.

– Dacă aș fi trădat planul în acel stadiu, poate că s-ar fi întocmit un alt plan, care ar fi avut succes. În acest caz, ar fi fost mai bine dacă nu aș fi păstrat secretul.

Urmă o discuție lipsită de sens pe tema acestei speculații, în care cuvântul „când“ apărea adesea având sensul de „dacă“. Modificau cursul istoriei cu presupunerile lor inventive, pe un ton argumentativ, mai ales pentru că era datoria lui Lotte să o contrazică pe Anna. În cele din urmă, părăsiră localul ciondănindu-se obosite: Anna era enervată și extenuată, căci părea imposibil să o convingă vreodată pe sora ei (cu ce fel de artilerie ar fi trebuit să o abordeze), iar Lotte mâniată de faptul că Anna își reclama un rol central într-un eveniment care se desfășurase fără nici o implicare din partea ei.

8

– Dacă ai avea acum un revolver în mână, și Hitler ar veni de după colț, l-ai împușca?

Leon Stein o privi răsând neliniștit. Se plimbau prin pădure. Era cu un cap mai scund decât Lotte. Se plimba cu sânge rece în plină zi, de-a lungul unei cărări printre fagi, ținând-o de braț de parcă ar fi fost logodiți. Acel sânge rece era parte din strategia lui de supraviețuire, iar până în acel moment ieșise teafăr din toate isprăvile cutezătoare. Nu se îngrijora în legătură cu propria lui moarte. În legătură cu a celorlalți, era mult mai atent.

– Cred că da, spuse ea ezitând, dar nu știu dacă aș putea cu adevărat să fac asta.

Trecură pe lângă rândul de copaci care încă ascundeau cutia secretă, în ciuda profeției clarvăzătorului. Căutaseră absolut peste tot după sfatul acestuia, dar nu găsiseră nimic: pământul era fărâmicios și plin de movilițe, de parcă mai multe colonii de cârțițe și-ar fi disputat teritoriul. Mai mult de-atât, „În vecinătatea celui de-al cincilea copac“ era o indicație foarte vagă.

– Am o problemă... zise Leon. Acum o lună, am dus o familie evreiască – soț, soție, copii – la trei adrese diferite.

Între timp, soția a fost trădată și ridicată, dar eliberată puțin după aceea. De atunci, umblă liberă și o parte dintre noi au fost arestați – cei care au ajutat-o cu cupoane, acte de identitate, locuri în care să se ascundă. Noi am urmărit-o și ne-am dat seama de situație. Înțelegi că nu vom aștepta cu mâinile-n sân să vedem cine va fi următoarea victimă. O privi cu ochii pe jumătate închiși, de parcă vorbea în somn. Ne-am hotărât că trebuie lichidată. Brațul lui îl prinse mai strâns pe al ei. Câteodată, este necesară sacrificarea unei vieți pentru salvarea mai multora.

Lotte îl privi șocată.

– Pentru a-ți salva familia, și eu aș fi capabilă de multe, cred...

– Exact, aprobă el din cap.

– Și cine trebuie s-o facă? întrebă ea după o tăcere lungă.

Bărbatul scund, care nu își permitea să se eschiveze de la a da un răspuns întrebărilor importante, lovi cu piciorul rădăcina unui copac care traversa cărarea.

– Exact aceasta este problema.

După o absență de câteva zile, se întoarse grăbit. Puncte agitate de lumină îi străluceau pe ochelari. Nu se găsi timp să i se pună nici o întrebare.

– Se apropie un raid, spuse el arătând cu mâna într-o direcție vagă, pot să ajungă aici în orice moment.

Casa fu cuprinsă de haosul obișnuit. Cei care nu existau în mod oficial, cei cărora nu li se permitea să ocupe nici măcar un centimetru pătrat pe fața pământului se dizolvară în neant. Setul de cărți încă păstrând căldura mâinilor lor, cărțile interzise pe care le citeau, paturile lor nefăcute, aveau o rutină uimitoare pentru ștergerea oricărei urme de viață care nu trebuia să existe. Familia olandeză care trăia acolo se concentra asupra activităților zilnice obișnuite, cu

hărnicie ostentativă, sperând că bățiile asurzitoare ale inimilor lor aveau să treacă neobservate.

Se înșelau dacă își închipuiau că Ernst Goudriaan era, ca de obicei, în ascunzișul din spatele oglinzii și rămaseră surprinși când acesta apăru îmbrăcat cu o haină lungă, de piele, un rucsac pe spate și ochelarii aburiți, în bucătărie, unde Lotte spăla de dragul aparențelor.

– Am venit să îmi iau la revedere. Își întinse mâna, care tremura. Lotte își șterse palmele de șorț.

– La revedere? De ce?

– Eu... eu... nu mai pot să suport... se bâlbâi el, luându-și jos ochelarii și punându-i din nou pe nas. Eu... această tensiune... care crește din nou... eu... eu plec...

– Pleci? repetă Lotte, așezându-se în fața lui. O să dai exact nas în nas cu ei! Cum de ți-a trecut prin cap una ca asta, o să ne trădezi pe toți!

El își clătină agitat eapul.

– Am niște arsenic... o asigură.

Ea căscă gura, nevenindu-i să creadă.

– Arsenic, rosti ea, accentuând fiecare silabă, ești nebun... dă-mi haina și rucsacul...

Își întinse mâna, cu autoritate. El rămase nemișcat în fața ei. Se auzeau oare deja voci în depărtare? Lătrat de câini? Huruitul unui motor? În loc de ochi, tot ce vedea erau ochelarii lui aburiți, fața îngustă din spatele lor, albă și tensionată – poate că, de această dată, trebuia să fie scuturat bine. Se hipnotizau unul pe celălalt, un tăcut test de forță, cu sunetele din fundal apropiindu-se din ce în ce mai mult.

– Haide! ordonă Lotte.

Îi luă rucsacul, îi dădu jos haina și brusc el o lăsă să-i facă tot ce voia, asemenea unui câine care se supune ascultător comenzilor stăpânului, în ciuda instinctelor sale.

– Dar nu mai intru în dulap, se răzvrăti el.

Fără să-i lase timp pentru a-l opri, se întoarse și ieși cutezător din bucătărie, îndreptându-se spre grădină, direct către atelierul său, lăsând-o pe Lotte cu haina și rucsacul lui în brațe.

O dubă de poliție opri în fața casei. O duzină de soldați începură să se împrăștie conform unor indicații ridicol de stricte. Unii dintre ei se plasară asemenea unor paznici macabri în puncte strategice, pentru a tăia posibile rute de scăpare, alții începură să caute prin casă și apărură la ferestre pentru a verifica dacă existau camere camuflate. Un ofițer o luă printre meri, spre căsuța din grădină. În dormitorul părinților, soldații se lăsară ademeniți de către doamna casei spre bovindoul cu trei laturi pentru a admira priveliștea pajiștii și a lizierei pădurii. Cerul senin și soarele care strălucea printre ramuri păreau să ignore pericolul. Lotte, surprinsă de liniștea și calmul care înconjurau atelierul, se apropia întruna de fereastră, așteptându-se să îl vadă pe Ernst Goudriaan ieșind cu o pușcă în spate și mâinile ridicate. În cele din urmă, nu mai reuși să suporte și o luă pe urmele ofițerului. Privi aparent întâmplător pe fereastra din spate. Ernst, cu ochelarii coborâți la jumătatea nasului, ținea în mâini o vioară pe jumătate terminată și arăta spre ceva, explicând cu entuziasm. Ofițerul își așezase casca pe bancul de lucru și asculta fascinat, aprobând din cap din când în când, mângâindu-și bărbia. Lotte deschise ușa. Distracți, priviră amândoi peste umăr. Neamțul își trecea mângâietor degetul mijlociu peste panoul din spate al unei viori care atârna pe perete.

– *Ein sehr schöne lacquer*¹...

– Îl fac eu însumi, fără pigmenți, spuse Ernst mândru.

¹ Un lac foarte frumos (în lb. germană, în original)

– *Wunderbar, wunderbar*¹... strigă celălalt euforic. Se ridică și inhală adânc, cu ochii închiși. Miroase atât de bine aici, descoperi el, minunat...!

Zăpăcită, Lotte se îndreptă cu pași mari spre bucătărie, mișcându-și picioarele fără să gândească. Dar, chiar înainte să ajungă la ușă, era deja copleșită de un sentiment de triumf: într-un moment, el a fost gata să ia otravă de frica dușmanului, iar în următorul îi dezvăluia – cu entuziasm – secretele construcției viitorilor. O minunată transformare care o făcu să uite de toate pericolele. Un pasaj pasional, plin de sentiment, dintr-un concert al lui Beethoven se ridică din atelier și trecu prin scândurile vopsite în albastru-deschis. Soldații, pierzându-și interesul pentru interiorul casei, se adunară în grădină ca să asculte antracul muzical al ofițerului. Ascultau cu o atitudine stăpânită, de parcă acest lucru făcea parte din disciplina militară. Soarele strălucea pe nasturii uniformelor. Acum, că raidul era întrerupt de o faimoasă piesă muzicală, tatăl lui Lotte ieși și el pentru a asculta cu mâinile în buzunare. După ce ultimele note se risipiră, se lăsă și mai multă liniște decât înainte, până ce o coțofană zbură zgomotoasă de pe o ramură, și ofițerul ieși visător din atelier. Se legănă printre pomii fructiferi, îmbătat de muzică. Brusc, își văzu subalternii. Își trecu mâna prin părul ciufulit, își puse casca pe cap și adoptă o expresie potrivită războiului.

– Ei bine... spuse el răgușit, ce mai așteptați...

Zgomotul motorului se îndepărtă încet. Cei care nu existau apărură transpirați și urât mirositori și își dădură frâu liber surprizei față de intervenția minunată a lui Beethoven, care fusese auzită chiar și în spatele ogliuzii. Max Frinkel avea multe de spus despre puterea muzicii. Doar

¹ Minunat, minunat (în lb. germană, în original)

Ernst Goudriaan rămase în atelierul său și continuă să lucreze la panoul din spate al vioarii.

– L-ai sedus pe comandant... zise Lotte încântată.

Se așază printre resturile de lemn.

– Mulțumită ție... zâmbi el. Ea spală ca de obicei, mi-am spus în timp ce mergeam spre atelier. Dacă oamenii care se ascund sunt descoperiți, atunci există o mare posibilitate ca toată familia să fie pedepsită și totuși ea spală ca de obicei. De ce, m-am gândit eu, să nu continui și eu eu vioara? Cineva care lucrează are ceva inviolabil, ceva invulnerabil... de parcă, prin asta, se plasează în afara războiului...

Ea tăcu timidă. Faptul că el o lăuda nu îi era indiferent. Acest lucru crea o confuzie plăcută pentru că, de data asta, avusese o influență pozitivă asupra sorții cuiva.

– Și a cântat chiar și un solo pentru tine... suspină ea, ca o tactică de diversiune.

Ernst încuviință din cap.

– Un amator entuziast. Mi-a zis: dacă nu ne-am afla în toiul războiului, aş cumpăra această vioară de la dumneavoastră. Cu mândria unui meșteșugar, repetă: Voia să cumperi o vioară de la mine!

Incidentul o încurajă și aduse balanța într-un fel de echilibru. Liniștită de gândul că această persoană care se ascundea îi aparținea ei, din moment ce ea îl împiedicase să-și ducă la îndeplinire planul kamikaze, nu se opuse deloc sentimentului de a fi îndrăgostită, sentiment care o inundă ca o consecință aparent normală – de el și de toate activitățile necesare pentru construirea unei vioari: tăierea, plănuierea, lustruirea, lăcuirea. De faptul că plăcile din față și spate erau făcute din lemn de arțar din Iugoslavia, cu granulația fină, că, de cealaltă parte, gâtul vioarii era din abanos, că lacul de calitate proastă afecta tonalitatea, că laturile erau îndoite la abur – toate aceste lucruri o emoționau de parcă prinsese și

mirosul lipiciului de oase folosit pentru unirea diverselor componente. Dar cel mai fermecător lucru în privința lui era că părea diferit de tatăl ei în fiecare aspect.

Într-unul dintre ghidurile care promovează Spaul ca stațiune balneară, se spune: „Musafirii stațiunii Spa ar trebui să uite de viața de zi cu zi. Ei sunt încurajați să trăiască într-un ritm mai lent, mai armonios. Sunt înconjurați de un mediu ocrotitor și grijuliu, care are o legătură strânsă cu lumea medicală, în sine un simbol al certitudinii și încrederii“.

Surorile nu dădeau doi bani pe aceste intenții bune. Pentru ele nu exista nimic din „ritmul lent și armonios“. Cu cât își povesteau mai multe despre viețile lor incompatibile, cu atât mai mult creștea tensiunea și sporea conștiința faptului că trecutul era irevocabil. Aceasta era ultima șansă care li se oferea pentru apropiere și reconciliere. Una dintre ele își dorea acest lucru, dintr-o nevoie profundă, dar era deja prea insistentă. Cealaltă încă se codea, dintr-o neîncredere la fel de profundă. Războiul se suprapunea cu tratamentul lor. Invocau stafii și stafiile veneau... cu sufletele lor sfâșiate, pe un tărâm părăsit, sub cerul plumburiu, în miros de praf de pușcă și fosfor... o mare elegie față de vânzarea la talcioc a dreptului la viață, a libertății, a umanității, a dragostei creștinești... valori care aveau semnificație pe vremuri, cuvinte dintr-o limbă arhaică, un fel de Esperanto al naivității. Stafii treceau încolonate și lăsau îndărătul lor urme adânci.

E adevărat că Anna și Lotte erau întinse pe spate, pe divanurile din Salle de Repos, dar nu își țineau ochii închiși și nu ascultau uguitul porumbeilor. Din moment ce nu erau și alți pacienți acolo, în acea dimineață, continuară ca de obicei cu războiul, însă la orizontală.

– Ziua de 20 iulie, ziua în care Hitler nu a fost omorât, spuse Anna, o țin minte de parcă ar fi fost ieri. Frau von Garlitz avea radioul pornit. Știa exact când avea să se întâmple, desigur. Există o scurtă menționare a atentatului, nimic mai mult, iar ea se aștepta la asta. „Slavă Domnului! strigă ea, delirând de bucurie, acel Schwein a murit!“ Strigătul avu ecou pe coridoare și scări. Eu am înțepenit. Apoi, Ottchen apăru brusc și zise: „Führerul trăiește, vorbește acum la radio“. O, Doamne, mi-am spus, fă să nu o fi auzit nimeni pe Frau von Garlitz. Casa era plină de străini! Abia mai târziu am aflat ce mersese prost. Führerul, care nu își părăsea niciodată locul la întâlniri, ocolise masa, îndreptându-se spre celălalt capăt al ei, chiar înainte de detonarea bombei. Conspiratorii fură arestați imediat, iar von Stauffenberg – împușcat în aceeași zi. Domnii pe care îi văzusem pe treptele din față, cu servietele lor, inclusiv un nepot al lui Frau von Garlitz, nici unul dintre ei nu a supraviețuit. Toți acei ofițeri superiori din familii bune, care nu mai erau doriți de Schweimerei... majoritatca fură spânzurați la Plötzensee¹, de cârlige de carne.

– Un exemplu...

Anna aprobă din cap.

– Un exemplu înspăimântător. Soțiile și copiii lor au fost trimiși în lagăre. Au început imediat o epurare minuțioasă și oricine mirosea a putred era eliminat.

– Și Frau von Garlitz?

– Nimeni nu știa că ea fusese implicată.

* * *

¹ Strafgefängnis Plötzensee – închisoare prusacă ridicată între 1869 și 1879, în Berlin. Între 1933 și 1945, peste 2 500 de oameni au fost executați acolo. (n.red.)

„Stau întins pe spate și urmăresc un avion zburând deasupra“, îi scrisese Martin din Normandia. Pusese în plic și două fotografii. Într-una dintre ele stătea pe stâncile de la Mont-Saint-Michel, într-o haină militară, privind peste mare, spre Anglia, iar cealaltă îl înfățișa așezat pe aripa unui avion englezesc prăbușit, cu o stea pe una dintre laturi. O săptămână mai târziu, telefonă pe nepusă masă.

– Sunt pe aproape, sunt aici, în Stettin.

Detașamentul de transmisiuni fusese dizolvat. Trebuiau să meargă pentru un scurt antrenament de infanterie la o cazarmă a Wehrmachtului de la Marea Baltică. Inventivul comandant al companiei, cel care făcuse rost de permisele ilegale în Ucraina, descoperise o nouă șmecherie. Toate soțiile primiră o telegramă cu vestea că soții lor erau grav bolnavi. Cu acest document oficial în buzunar, care permitea călătoria spre nord, Anna coborî din tren. Și, din nou, la sfârșitul călătoriei se ridică un zid gri, iar trenul se înclină puternic într-o parte. „Ce ar putea oare să ascundă în spatele ăstuia?“ se întrebă Anna. Se gândi la arma-minune care era foarte lăudată la radio, arma cu care Germania avea să câștige războiul. Poate că în spatele aceluia zid se desfășurau într-adevăr teste pentru V2! Dar pe zidul enorm apărură unduiri, se mișcă, trenul se legăna simultan cu el, își reveni în poziția inițială și, pentru prima dată în viața ei, văzu brusc nesfârșita suprafață gri a apei, cu o navă plutind pe ea.

Trenul se opri în stațiunea de pe malul mării. Suspect de multe tinere femei coborâra cu câte două valize în mâini. Nu era greu de presupus că una dintre valize conținea haine, iar cealaltă era plină cu provizii. Ezitând, femeile înaintară spre piațeta din fața gării și descoperiră că toate aveau o problemă comună: cum să ajungă la hotel cu valizele lor grele? Două femei bronzate, cu un cărucior mirosind a

pește, se apropiară de Anna, după ce o studiară, ținând în mână una dintre fotografiile de la nunta ei.

– Sunteți Anna Grosalie?

– Da, spuse Anna uimită.

– Soțul dumneavoastră ne-a trimis. Trebuie să vă luăm împreună cu valizele.

Fără să aștepte reacția ei, îi luară valizele și le așezară în cărucior. Celelalte femei izbucniră într-un val de ocări. De ce soții lor nu făcuseră și ei aranjamente pentru ele?

– Vai de mine, strigă Anna, care e problema? O să încercăm căruciorul cu toate valizele și o să îl împingem împreună.

Grupul de femei în rochii înflorate după moda din timpul războiului împinseră căruciorul supraîncărcat pe drumul pietruit, spre hotelul de pe plajă. Aparent, Martin îi explicase problema unui pescar, în seara anterioară, și aranjase cu el ca Anna să fie adusă de la gară în schimbul câtorva țigări.

Hotelul stătea semeț pe vârful unei dune și părea să provoace marea: hai, ridică-te dacă poți. Cazarma se afla la trei kilometri depărtare. În fiecare seară, toată compania mergea să înoate, cu permisiunea comandantului. Își lăsau uniforme pe plajă, mergeau trei kilometri în costumele de baie ude și își petreceau noaptea împreună cu soțiile lor, în camerele de hotel ale acestora. Într-o seară caldă de vară, Martin și Anna se duseră să înoate așa cum obișnuiau să facă în lac. Apa lină reflecta lumina lunii. Înotau unul lângă celălalt, într-un ritm calm și egal. Apa le dădea impresia de libertate, de parcă regulile războiului nu se aplicau decât pe țărm.

– Tocmai am auzit la radio, spuse Martin cu vocea plină de o bucurie nestăpânită, că rușii au ajuns în Prusia de Est.

– Atunci, nu se poate să mai continue pentru mult timp...

Anna scuiță o gură plină de apă sărată. El se scufundă și ieși la suprafață un pic mai departe.

– Când o să se termine războiul acesta stupid, strigă el, strănutând, putem să mergem în sfârșit la Viena pentru totdeauna.

Înotară mai departe într-o beție entuziasmată, până ce Martin se întoarse și zise:

– Chiar că suntem cam departe de țarm.

Anna privi mașinal împrejur. O fâșie albă și ireală la orizont era tot ce rămăsese din țarm. Se întoarseră și începură să înoate spre mal cu seninătate. Dar constatând că acea fâșie nu părea să se apropie nici măcar cu un milimetru, mișcările lor deveniră mai îndârjite. Luna îi însoțea indiferentă, iar Martin întorcea frecvent capul, încurajându-l să continue. Apa de mare era grea, avea senzația că trebuie să mute litri întregi cu fiecare mișcare. Începu să răsuflă din greu. Cu cât mai tare încerca să își păstreze calmul, cu atât mai mult devenea mai panicată. Fâșia de pământ rămânea la aceeași distanță.

– Martin... strigă ea slab, dispărând sub apă și apărând din nou, lasă-mă...

– O să te ajut...

Chiar dacă voca lui venea de departe, îi simți brațul în jurul umerilor – ...chiar la sfârșitul războiului nu avem cum să ne înecăm... auzi dintr-odată mai aproape.

Se abandonează în grija lui. Pierdu noțiunea timpului. Nu știa dacă trecuseră ore sau minute înainte ca el să nu mai aibă puterea de a-i susține la suprafață pe amândoi. Strigătul lui de ajutor, care plutea deasupra apei, trecu vag prin ea. Ea se resemnă să dispară împreună cu el, să se scufunde în mama mare și să nu mai aibă niciodată nevoie de nimic. Pe neobservate, fără să se opună, se lăsă să alunece în tăcere spre tărâmul nimănui.

O eternitate mai târziu era întinsă pe spate, pe nisipul cald încă și cineva îi făcea respirație gură la gură. O senzație de

silă îi inundă arterele în timp ce se întorcea la viață. Era ștearsă și încălzită cu un prosop aspru. De ce nu o lăsa-seră acolo unde era? Pentru ea era totuna. Dar Martin stătea alături de ea, albastru în lumina lunii, și privea neliniștit semnele reînțoarcerii la viață în mâinile salvatorului lor priceput, un sergent din compania lui, cu umerii și bicepșii unui gladiator – Martin permițându-i chiar să îi dea sărutul vieții. Nu avea cum să știe că, doar câteva luni mai târziu, gândindu-se la această seară, urma să regrete sosirea priceputului sergent care îi împiedicase pe ea și pe Martin să se dizolve în neant.

În ziua următoare, concediul ilegal luă sfârșit: Waffen SS pusese ochii pe grupul care făcea antrenamentul de infanterie. Supărați, alergară la hotel în acea seară. Se săturaseră cu toții de război. Puteau deja să simtă pacea iminentă. Refuzau să se alătore corpului de fanatici. Martin bătea cu pumnii în pernă. Oare ce pregăteau acești ofițeri loiali, acești cai de luptă în al căror vocabular nu exista cuvântul predare, ce alțeeva puteau să pregătească decât o sinucidere colectivă? Încolțiți de englezi și americani dintr-o parte și de ruși din cealaltă, chiar nu aveau să se dea în lături de la nimie, sacrificându-i pe tinerii războinici conform vechiului obicei germanic, pentru a-i mulțumi pe zei îneă o dată? Era pentru prima și ultima oară când se răzvrătea. Deznădăjduită, Anna îl legăna, încercând să-l liniștească.

– Noi nu putem să spunem nimic... capitulă el în cele din urmă, nimic.

Compania se muta la Nürnberg. De sus, de la Marea Baltică până în sudul celui de-al Treilea Reich, în vagoane de transportat marfă și vite. Soțiile călătoriră împreună cu ei până la Berlin, cu excepția Annei, căreia Martin nu îi permisese să călătorească fără a avea nici un fel de facilități.

– Nici nu se pune problema, spuse el mândru. Nu există nici toaletă, nici chiuvetă. Soția mea nu călătorește într-un vagon de marfă, ca un animal.

Se sui enervat în vagon. Ea avea să aștepte următorul tren de pasageri. Anna înghesui valiza cu provizii lângă el.

– Asta pentru ce e? întrebă el privind valiza.

– Provizii, spuse Anna.

El o puse înapoi pe peron. Anna o ridică și o puse înapoi în tren.

– Ia-o cu tine, eu primesc destulă mâncare.

Cu buzele strânse, el dădu valiza jos.

„Oare așa trebuie să fie despărțirea noastră?“ se gândi Anna. Martin îi prinse fața în mâini și o sărută îndurerat. Ea rămase pe peron, frângându-și mâinile, străjuită de două valize.

Vestea că rușii pătrunseseră în Prusia de Est parcă înțeți căldura verii, provocând neliniște pe de o parte și bucurie tainică pe de alta. În castel și în jurul acestuia, totul era ca înainte, gospodăria funcționa la capacitate maximă, un *perpetuum mobile* accelerat de război. Dar Wilhelm îi șopti că prizonierii de război ruși și polonezii puși la muncă forțată erau într-o stare de entuziasm permanent, pe care reușeau să-l ascundă de paznici datorită unei puternice stăpâniri de sine colective. Anna dădu din cap. Lucrurile nu mai puteau continua așa pentru multă vreme. Se aflau în grădina de zarzavaturi, în spatele unei rubarbe mari. El îi luă mâinile și își apropie fața ridată de urechea ei. Ea crezu că era pe cale să o sărute.

– Avertizeaz-o pe *gnädige Frau*... În ziua când rușii vor veni să îi elibereze pe polonezi, îi vor omorî pe toți germanii de aici. Ei sunt patrioți și se vor răzbuna pentru lucrurile întâmplare în țara lor. Toată lumea va fi omorâtă, cu excepția ta.

– Dar Wilhelm... se bâlbâi Anna, nu vrei să spui că... Frau von Garlitz... și copiii... ei nu au greșit cu nimic...

El își plecă ochii, dădu drumul mâinilor ei și se îndepărtă cu umerii lăsați, de parcă i-ar fi atârnat câte o ghiulea de plumb de fiecare mână. Anna privi fix tulpinile viguroase de rubarbă. Comparația cu barbarii îi trecu prin minte. Grădina de zarzavaturi frumos îngrijită, pajiștea tunsă uniform, castelul strălucind, șirurile de rufe albe ca zăpada care atârnav nemișcate pe sfoară... nu putea să își imagineze posibilitatea ca această ordine evidentă să fie tulburată. Pivotalul central al acestei ordini, locuitorii castelului, familia al cărei nume fusese asociat cu acel loc încă din secolul al XVII-lea, Ottchen, Mamselle, spălătoresele și cameristele, chiar și refugiații – toți acești oameni cu care ea avea de-a face zi de zi trebuiau să plătească prețul? Cu ce greșiseră ei? Pentru prima dată, începu să realizeze că eliberarea după care tânjeau putea să nu fie de fapt nici o eliberare și că războiul avea să continue ca de obicei, purtând o altă mască. O luă din loc și se duse direct la Frau von Garlitz, care nu fu nici șocată, nici surprinsă. Ea înțelesese de multă vreme că hoardele dinspre est nu aveau să aducă eliberarea. Planul ei de evacuare era pregătit.

Primi o scrisoare din partea lui Martin, o scrisoare SS dintr-o cazarmă SS. „Rușii se apropie de Prusia de Vest, scria el. Demisionează și du-te la Viena, acolo vei fi mai în siguranță, vei fi acasă.“ Un mesaj rațional și de înțeles. Martin, care călătorise deja prin Europa ca un țigan timp de șase ani, vorbea despre plecarea ei de pe domeniu de parcă ar fi fost vorba despre o schimbare oarecare a unui post cu altul. De parcă nu ar fi avut legături pe care să le rețeze ea, pentru prima dată în viață. Legătura cu stăpâna ei, cu copiii, cu personalul – familia ei surrogat, acea adunătură stângace, eterogenă, trecută prin încercări în care fusese implicată

atât de profund de-a lungul anilor. Castelul renovat, propria ei creație, cum avea acesta să funcționeze fără ea o zi măcar? Trebuia să abandoneze totul, pradă...?

Abandonă totul. Urările de rămas-bun fură rostite printre lacrimi și promisiuni. Frau von Garlitz era emoționată și rănită de parcă ar fi fost abandonată de propria mamă. Copiii se agățau de ea ca niște maimuțe, femeile de serviciu își suflau nasurile, Ottchen pufnea zgomotos, pentru a-și exprima disprețul pentru membrii personalului care nu își priveau funcția ca pe o datorie pe viață, și urcă posac în căruță. Cu plecarea ei se încheia o epocă, toată lumea simțea asta și nimeni nu știa ce avea să urmeze.

Împreună cu eternele ei valize, Anna se sui în căruță și parcurse aleea castelului cu ochii roșii, apoi ieși pe poartă, făcând încă o dată semne de rămas-bun cu mâna. Merseră pe drumul de pe vremea împăratului Frederick, iar emaciații prizonieri ruși, în hainele lor zdrențuite, fornară câte un șir de fiecare parte și își fluturară batistele albastre. Paznicii lor îi priveau de pe margine. Wilhelm stătea în față, cu un zâmbet larg, chinuit. Erau cu toții acolo, asemenea ultimilor supuși credincioși ai unei regine duse la ghilotină. Regina batistelor, a pastei de dinți, a pieptenilor cu câțiva dinți lipsă izbucni în lacrimi. Wilhelm făcu un pas înainte pentru a-i da batista lui. Aceasta era ultima dată când vedea satul, ca printr-un văl, santinelele de fiecare parte a drumului fluturându-și zdrențele, fețele lor trase, cine dispărea din viața cui? La capătul satului începeau câmpurile și împrejur nu era nimic decât dezolare, iar Ottchen privea fix dosul calului legănându-se dintr-o parte în alta.

– Da, m-au iubit, concluzionă Anna.

Lotte nu reacționează. Nu putea să împace toată această adulare cu imaginea pe care o avea ea despre Anna, mult mai puțin flatantă. Anna romanța trecutul.

– Și, spuse ea cu ranchiună, a avut dreptate Wilhelm?

– S-a întâmplat exact așa cum a prezis el. Castelul a fost jefuit și puțini au fost cei care au supraviețuit. Frau von Garlitz a fugit noaptea împreună cu copiii și câțiva oameni de încredere peste râul Oder, care era înghețat. Am auzit asta ani mai târziu, de la Mamselle, cu care m-am întâlnit din întâmplare.

– Și castelul, te-ai mai întors vreodată să îl vezi din nou?

Lotte, care avea o slăbiciune pentru casele vechi, era curioasă.

– Nu-mi vorbi mie despre asta! Anna se ridică indignată. Polonezii au aceeași mentalitate ca și acele spălătorese grase atunci când am ajuns eu pe domeniu. Ei nu știu ce înseamnă munca. Și nu o să știe niciodată, ți-o spun eu.

Patul, care nu era conceput pentru musafiri care se ridicau și vorbeau cu emfază, protestă cu scârțâituri chinuite.

– Am fost în Polonia cu o prietenă, cu mașina, toamna trecută. Varșovia, Cracovia, Auschwitz, Zakopane, Poznan. Am avut un moment de inspirație. „Hai să mergem în satul unde am lucrat în timpul războiului.“ „Dar cu siguranță nu mai există“, murmură prietena mea. „Sigur că mai există, am zis eu, numai că are alt nume.“ Am pornit în căutarea lui, fără hartă, într-o zonă cu denumiri poloneze care nu îți dădeau nici un indiciu. Am luat-o pur și simplu după ce-mi aninteam: un copac noduros, un hambar vechi, o intersecție a trei drumuri care mi se părea cunoscută – punctele mele de reper în această țară pustie. Dintr-odată, m-am pomenit conducând pe un drum drept, mărginit de castani, cu case dărăpănate, pui de găină pe șosea, bărbați chercheliți lângă ușa poștei, care era și cafeneaua satului. Am coborât și am întrebat de sat, numindu-l după vechea denumire. Toți m-au privit cu indiferență, fără să îmi răspundă. Cădea o ploaie mărunță, ce făcea totul să pară și mai

sărăcăcios. Am mers un pic pe străzile satului și m-am oprit în fața unei clădiri colosale, neîngrijite – probabil a unui moșier, m-am gândit. Iarba creștea în șanțuri, obloanele nevopsite stătcau să cadă din balamale, unele ferestre erau acoperite cu scânduri, veranda din fața intrării principale stătea șuie, era ghips spart peste tot, găștele scormoneau petice de iarbă veștejită; un pic mai departe, porcii se rostogoleau în noroi, și un câine de pază jigărit își arăta colții. M-am gândit la fermele noastre imaculate din Germania. Vezi, mi-am spus, acesta este felul în care fermierii polonezi își fac treaba. Pur și simplu, nu au nici cea mai vagă idee. Un bătrân a trecut pe lângă mine. L-am oprit și am rostit din nou vechiul nume al satului. El m-a privit fix prin lentile groase, de parcă aș fi fost o fantomă, apoi a început să dea încet din cap. „Acum, Stockow...” mi-a zis într-o germană rudimentară. Am dat și eu din cap, entuziasmată dintr-odată. „Familia von Garlitz?” N-a răspuns. „Castelul, unde e castelul?” Zâmbi. Avea dinții rușiți, sărmanul om. „*Das Schloss...*? repetă el surprins, dar este aici... chiar în fața dumneavoastră...” Stăteam în fața lui și nu l-am recunoscut. Poți să îți închipui?!

Fața Annei se înroși. Pereții din Salle de Repos păreau că stau să crape din cauza indignării pe care ea o emana. Își deschise brațele durdulii.

– Înainte era un zid în jurul lui și al zonei cu copaci bătrâni. Toate dispăruseră. Castelul era acolo, ruinat, demn de milă, înconjurat de noroi și de iarba tocită. Nu pot să-ți spun ce se petrecea în interiorul meu în acel moment. Mă simțeam de parcă ultima mea urmă de încredere în umanitate – din care acum nu mai rămăsese prea mult – era aruncată la gunoi. De parcă totul, totul fusese în zadar. „Pot să văd casa în interior? am întrebat. Am lucrat aici în timpul războiului.” El a dat din cap, dar nu știu dacă a

înțeles. Douăsprezece familii poloneze locuiau acolo, de când se sfârșise războiul, mi-a explicat el, ferma devenise o cooperativă.

Anna strâmbă din nas.

– Unul dintre acele colhozuri. Am primit permisiunea să vedem o parte a interiorului castelului. Doamne, ce chin! Am început cu sala de primire, aceeași sală în care se urzise complotul. Peste tot erau întinse sfori de rufe, de care atârnau niște cearșafuri și cămăși îngălbenite. Pereții erau gri, și gresia – crăpată. Am deschis ușa spre sufragerie. Mi-am dus mâna la gură. „Uite la asta, parchetul meu!“ am strigat. Acea era mândria mea, cea mai bună podea, care fusese frecată la nesfârșit cu ceară – acum, uscată și crăpată, cu bucăți întregi lipsă. Câteva biciclete ruginite erau sprijinite de perete, iar printre ele se furișa o pisică roșcată, slabă, cu coada între picioare. Eram zguduită, poți să îți închipui. „Să ieșim“, am rugat eu. Am mers spre ușa din spate, pe un coridor gol, rău prevestitor, fără covor, cu pereți nevăruiți, pe care nu mai erau atârnate scenele de vânătoare, și aproape că m-am împiedicat de o găleată plină cu zoaie. Afară, am inspirat profund. „Cimitirul, am sugerat eu, trebuie ca acolo să mai fi rămas ceva din vremurile de odinioară.“ Bătrânul clătină din cap. „*Alles kaputt*“, murmură el. M-am îndreptat spre locul unde îl îngropasem pe Herr von Garlitz sau ceea ce trebuia să treacă drept Herr von Garlitz. Vechile cărări erau încă intacte, dar, în locul mormintelor, se căscau găuri întunecate, inundate de iederă și plante cățărătoare. Din loc în loc, câte o fărâmă de marmură. Ramurile tufișurilor bătrâne se aplecau de parcă ar fi vrut să acopere rușinea. „Nu i-au lăsat nici măcar pe morți în pace“, am strigat eu. „Totul distrus“, a rostit cu resemnare ghidul meu. Și așa și era. Au fost atât de răzbunători,

încât nu au lăsat neatînse nici înăcar mormintele vechi din secolul al XVII-lea.

– Dar acest lucru este ușor de înțeles, spuse Lotte de sub cearșafuri. Cu siguranță, aveau destule motive să facă asta.

– Da, da, zise Anna nerăbdătoare, dar, când stăteam acolo privind gropile, nu înțelegeam nici unul dintre aceste lucruri.

Pentru moment, se făcu liniște. Apoi, spuse cu o voce care sugera că îi încredințează lui Lotte un secret intim:

– Am luat de acolo o castană. Una mare și lucioasă. O am întotdeauna cu mine, ca o amintire a acelor zile... când eram foarte fericită fără să îmi dau seama.

Viena. „O să fii în siguranță în Viena“, îi scrisese Martin. La sosirea Annei, tatăl lui Martin tocmai își împacheta valizele.

– Merg la Nürnberg, anunță el. SS îi invită pe părinți să vină într-o vizită.

După câteva zile, se întoarse mulțumit.

– Nu trebuie să îți faci griji pentru Martin, se simte foarte bine. Acolo domnesc ordinea, camaraderia; au primit cu toții echipament nou-nouț. Toată lumea este prietenoasă și politicoasă.

– Astea-s basme, spuse Anna suspicioasă.

– Îți jur, se simte ca peștele-n apă.

– Dar el îi urăște, îi urăște pe acei naziști.

– O să vezi cu ochii tăi, le vor invita și pe soții în curând.

Primi un permis de călătorie. Plecă pentru două săptămâni, în ultima săptămână din august. Bombardamentele nu lăsaseră prea multe clădiri întregi în Nürnberg, dar hotelul presei, care era încă la locul lui, nevătămat, fusese preluat de SS. Apartamentele de lux fuseseră rezervate pentru cuplurile căsătorite. Dimineața, ofițerii aveau un antrenament

ușor, apoi puteau să facă tot ce voiau în restul zilei. Cazarma era o insulă de calm în acel haos. Totul strălucea și sclipea, pretutindeni domnea respectul, atât pentru oameni, cât și pentru obiecte. Socrul ei nu exagerase: Martin, care punea mare preț pe bunele maniere, pe ordine și politețe, se acomodase de minune. Profitară de întâlnirea neașteptată, era ca o lună de miere – conducerea armatei își răsfăța cele mai tinere vlăstare. Din când în când, cădea câte o bombă, o mică aberație care încetase de mult să îi mai surprindă. Aveau mânia de a se fotografia unul pe celălalt: Martin, bine-dispus, în uniformă, Anna într-un costum crem, croit din ceea ce fusese un costum de tenis al lui Frau von Garlitz.

Soțiile participante la aventura de lângă Marea Baltică erau toate acolo. Se bucurau de fiecare zi, de fiecare noapte care le fusese dată, cu o înflăcărare fatalistă, cu excepția uneia dintre ele, care i se confesă Annei, plângând cu disperare că părinții ei îi interzisese să rămână însărcinată cu cineva care putea să moară cât de curând.

– În fiecare noapte, trebuie să îi întorc spatele, se văită ea.

Anna, care aștepta cu ardoare semnele unei sarcini, o încurajă:

– Dacă ar fi să moară, ar fi o mângâiere enormă să ai măcar un copil din partea lui... dar de ce vorbim despre asta, războiul e aproape pe sfârșite! Ei o să se întoarcă acasă și o să trăim împreună sub același acoperiș, și abia atunci să vezi război, *Liebchen*, spuse ea ridicându-și degetul arătător și râzând.

Grija lui Martin pentru bunăstarea ei lua câteodată forme grotești. Într-o dimineață, femeile se întâlniră la piseină. Una dintre ele sosi grăbită în timp ce Anna plutea pe spate.

– Ieșiți repede, ieșiți repede, vine o coloană de ofițeri.

Agitate, își scoaseră trupurile ude din bazin și fugiră spre vestiare. Anna privi împrejur uimită și pluti mai departe,

liniștită, fără să acorde atenție cântatului din depărtare, care se apropia rapid. Doar atunci când ofițerii erau pe cale să se scufunde în piscină, realizează că prezența ei în apă ar putea fi nedorită. Înotă languros spre margine. Înbrăcată într-un costum de baie negru, decent, care îi acoperea complet silueta amplă, dar nu o ascundea, se îndreptă spre vestiar, trecând printre ofițeri. Văzu în trecere buzele strânse și expresia furioasă de pe chipul lui Martin. Acesta izbucni în aceeași după-amiază. Cum de ea era singura femeie expusă în costum de baie, în fața tuturor acelor bărbați? Ea dădu din umeri.

– Simplu. Înotam.

El își scutură capul, profund ofensat.

– Soția mea... între toți acei tipi.

– Dar piscina este pentru toți, răsă ea nevinovată.

– Soția mea nu face asemenea lucruri.

– Se pare că face.

Opiniile lor despre decență erau ireconciliabile.

– Nu le voi permite să facă glume pe seama ta, îi cunosc eu.

Ea se simțea nedreptățită.

– Dacă o să te comporți așa, atunci o să te părăsesc, se răsti ea pentru a-i închide gura.

El fu șocat într-un fel atât de încântător, încât ea se aruncă de gâtul lui, din regret și înduioșare. Era o prostie să se certe pentru tâmpenii. Nu aveau destul timp la dispoziție pentru asta.

În ultima noapte, se trezi tremurând, cu dinții clănțănind. Martin, care reacționa la chemările ei chiar și în somn, deschise ochii și o luă în brațe.

– Ești speriată...

Vocea lui era răgușită din cauza somnului. Ea își puse capul pe pieptul lui.

– Nu știu care e problema.

El o trase mai aproape de el.

– Trebuie să vorbim despre asta, spuse el calm, cred că acum e momentul potrivit. Ascultă. Milioane de oameni mor în acest război nenorocit și, până acum, eu am fost destul de norocos să scap. Cine poate garanta că o să fiu norocos până la sfârșitul războiului? De ce, dacă atât de mulți au murit, să nu mor și eu? Pentru mine nu o să fie prea rău să mor, totul se întâmplă foarte rapid, nu-ți face griji. Singurul lucru rău pentru mine este că atunci nu o să mai pot să te ajut. Știu ce o să se întâmple cu tine, știu asta exact. Tu ești delicată ca un porțelan, dar nimeni nu știe asta. Te prefaci întotdeauna că ești puternică, dar, în realitate, ești emotivă și vulnerabilă și ai nevoie de mine. Dar tu trebuie să trăiești chiar dacă eu nu o să mai fiu. Promite-mi un singur lucru: nu-ți pune capăt vieții. Nu o să te mai pot privi dacă te sinucizi! Nu o să te mai salut!

Camera era cufundată în liniște, în afară de bătăile inimii lui în urechile ei. Faptul că aceste bătăi puteau să înceteze dintr-un moment într-altul era exclus, la fel ca și cel că exista o legătură între lucrurile la care făcea el aluzie, între prețioasele bătăi ale inimii lui și acest trup cald, respirând, care aparținea nu doar armatei, ci și ei, și lui de asemenea. Bunăstarea acestui trup era atât de strâns legată de a ei, încât nu voia să audă ce îi spunea și totuși aceste vorbe i se imprimau în memorie, cuvânt cu cuvânt.

– Și nici nu vreau să rămâi în doliu pentru tot restul vieții. Chiar dacă eu o să fiu mort, vreau ca tu să ai o viață frumoasă. Îmi promiți asta? Îți zic eu ce ar trebui să faci. O să suporti totul ajutându-i pe ceilalți care o duc mai rău decât tine. Du-te să lucrezi într-un spital militar sau ceva de genul acesta, doar atunci vei supraviețui, te cunosc eu...

Confruntat cu posibilitatea de a muri chiar înaintea declarării păcii, în loc să caute alinare și curaj din partea ei, el îi dădea cu seninătate un inmanual pentru restul vieții. Senzația că este protejată îi înlocui temerile, urmată apoi de un calm imens – el înfășurase în jurul ei un cocon de siguranță și invulnerabilitate, în care existau pace și liniște, unde viața și moartea pluteau natural una spre cealaltă. Adormiră îmbrățișați și se treziră astfel dimineța.

Era o vreme superbă. Martin nu arătase niciodată mai bine. Bronzat, vioi, bine-dispus. Anna se aplecă pe fereastra trenului care era pe cale să pornească. El alergă pe lângă tren și îi făcu cu mâna.

– *Auf Wiedersehen* până la Viena, nenorocitul acesta de război o să se termine în curând, oricum! strigă el vesel.

Ea înțepeni. Un asemenea ton optimist din gura unui ofițer SS era ceva de neiertat. Și mai și răsuna pe tot peronul! Anna își miji ochii, așteptându-se neliniștită ca el să fie arestat. Dar el stătea acolo în continuare, dând din mână, neluat în seamă de nimeni.

Viena nu era un loc sigur. Pentru a tăia retragerea trupelor germane din Balcani, americanii lansau valuri de bombe care treceau direct prin Viena. Pentru că nu îndrăzneau să zboare deasupra Alpilor noaptea, zburau doar în timpul zilei. Ferestrele noului apartament erau sparte. Anna le acoperi cu cartoane. Sună alarma. Alergă în cel mai apropiat adăpost. În drum, văzu o bătrână care se ascundea pe o verandă.

– Ce faceți aici? strigă Anna, târând-o de braț după ea. Veniți repede în adăpost.

Înăuntru era înghesuală mare.

– Ridică-te, îi spuse ea unui băiat, e aici o bătrână.

Administratorul blocului, care era responsabil cu siguranța cetățenilor în perioada atacurilor, se grăbi spre ea.

- Nu sunteți în toate mințile?
- Cum adică? întrebă Anna. Ce am făcut?
- Știți pe cine ați adus aici?

Ea o privi pe femeia care stătea ghemuită, ca o pasăre iarna.

– Pentru mine nu are nici o importanță, evident. E o femeie bătrână.

– Pe jumătate evreică! lătră el.

– Ei bine și... ridică ea din umeri, mai încolo e un câine, oare o sărmană bătrână chiar nu are voie înăuntru?

Toată lumea din jurul ei o privea neliniștită. Era nechibzuită să-l provoace pe administratorul blocului. Acesta își încordă maxilarul. Ea îl privi sfidătoare. El își coborî privirea și se strecură spre alt colț al adăpostului, de parcă ar fi fost nevoie urgentă de prezența lui acolo.

Întreaga lună așteptă în zadar o scrisoare din partea lui Martin. Îi scrise la începutul lunii octombrie: „Stau aici, cu stiloul în mână, dar simt că vorbesc în van“. Cunipără un buchet de scânteioare ca să se înveselească. Urca scările spre apartamentul ei cu florile în mână când se întâlni la jumătatea drumului cu vecinul care de obicei o saluta zgomotos, cu un „r“ vienez, dar acum își grăbi timid pasul. Spre surpriza ei, socrul o aștepta în sufragerie.

– Iarăși nici un semn, suspină ea, privind masa goală.

– Ba da, spuse el arătând spre bufet cu capul, a venit poșta.

Un pachet. Se aplecă și citi: *Nachlass-sache* – chestiuni de stat. Îl desfăcu cu nerăbdare. „Dragă Frau Grosalie... În calitate de comandant de companie este de datoria mea să vă anunț moartea eroică a soțului dumneavoastră...“ Citi mai departe cu febrilitate „...în localitatea Eifel... explozia unei grenade...“ Scrisoarea se încheia cu „Nădăjduind în victoria finală și în justetea acestui război, rămân... Heil

Hitler! SS-Hauptsturmführer, comandant de companie...“
Scânteioarele căzură pe podea.

– Nu este adevărat, contrazise ea conținutul scrisorii cu o voce calmă.

Începu să meargă de colo-colo, în jurul mesei, în jurul socrului ei, mai repede și mai agitată, strigând „nu-i adevărat, nu-i adevărat...” de parcă o negare ritualică a realității putea să anuleze faptele. Continuă să repete catatonice aceleași cuvinte până ce socrul reuși să o facă să se așeze pe canapea. Deasupra acesteia atârna un portret înrămat al lui Martin. Îl luă jos de pe perete. Cu fotografia în poală, continuă să de legene înainte și înapoi. Ce paradox dezgustător, lucrul de nesuportat trebuia să fie cumva suportabil într-un fel sau altul. Merse buimacă prin apartament, vru să îmbrace ceva de culoare închisă, văzu în oglindă o străină respingătoare – bucele permanentului dispăruseră instantaneu. Ia te uită, părul ei murea deja, iar cu restul avea să se întâmple la fel.

Nu îi promisese că o să mănânce! Zile întregi nu mănăcă, nu bău, nu dormi și nici nu plânse. Noaptea rătăcea printre blocurile dărâmate, de pareă ar fi căutat ceva printre ele. Nu își dorea decât să fie acolo unde se afla și el, nimic mai mult. Socrul ei cumsecade, care stătea în apartament conform instrucțiunilor soției lui, încerca să considere comportamentul ei drept o fază normală a doliului. Cumpără pentru ea un vâl de văduvă, pentru recviemul de la Karlskirehe. În același loc unde cu doi ani înainte se îndrepta spre altar, cu un vâl alb și lung, mergea acum absentă, cu unul negru. „Femeia germană nu varsă nici o lacrimă...” auzi șoapte din bănci. Sunetele recviemului trecură peste ea ca peste un surdo-mut.

După o săptămână, socrul renunță să o mai păzească. Pentru că nu reușise să o convingă să pună capăt înfometării

benevole, obținut de la ea promisiunea că avea să treacă pe la locuința lui, duminică, în speranța că soția lui avea să o convingă să mănânce ceva. Ea ieși din casă cu ezitare. Lumea părea să nu fie impresionată de moartea lui. Nu exista nici o umbră a lui nici măcar în propriul lui oraș. Era singură într-un oraș străin, era război – asta era situația. Nu era loc pentru ea în acest aranjament, așa cum nu era loc nici pentru situația în care se afla ea. Merse ca prin somn până în centru, de-a lungul Ringului, ai Ringului strălucitor, pe lângă teatru, Hofburg, operă. Își îndreptă pașii spre Karlskirche din nevoia vagă a susținerii religioase, dar mai degrabă din speranța disperată că El avea să îi dea un semn, o confirmare a omniprezenței – o dovadă a existenței Lui. Abia reuși să deschidă ușa grea. Slujba de duminică abia începuse. Vocea pastorului se răsfrângea în cupolă, făcând aurul baroc să tremure. La început, nu fu capabilă să înțeleagă sensul cuvintelor. Slăbită de postul prelungit, se strecură undeva într-o bancă. În cele din urmă, aflată între zidurile mamei biserici, în care se încrezuse din tinerețe, era pe cale să ațipească, urmare a lipsei îndelungate de somn. Dar, dintr-odată, tresări brusc. „Fiecare moarte pe front... avertiză vocea, și fiecare casă dărâmată aici sunt o pedeapsă pentru păcatele noastre...” O pedeapsă? Cum de-i intrase asta în cap, idiotul! Acesta era mesajul cel mai fățarnic și mai crud pe care îl primise vreodată din partea Bisericii. Ca protest, se ridică. Reuși să treacă printre rândurile de bănci, până la ieșire. În ciuda extenuării, reuși să trântescă ușa cu un pocnet puternic. Coborî treptele tremurând de furie. Din reflex, privi în jur: îngerii se aflau încă de fiecare parte, purtându-și crucea, privind cu indiferență pe deasupra lumii.

Și merse mai departe. Tineretul lui Hitler mășăluia cu entuziasm de-a lungul Ringului, fluturând steaguri noi.

Anna trecu pe lângă ei abia târându-și picioarele, acoperită de vălul negru. Unul dintre băieți îi ținu calea.

– Heil Hitler!

Ea îl privi fix, în tăcere.

– Nu știi să saluți steagul? mârâi el.

Era cel puțin cu un cap mai înalt decât ea. Începu să îl împungă în piept cu degetul.

– Lasă-mă să-ți spun un singur lucru. Soțul meu tocmai a murit pentru același steag.

Trecu pe lângă el și își continuă drumul. El o urmă, cerându-și neobosit scuze. Anna nu își ridică privirea. Ajunsese într-un asemenea stadiu de epuizare, încât devenise imună la rușinea altora.

Nu știa cum ajunsese la casa socrilor ei. Când ușa se deschise, ea se prăbuși în prag. Fusesse pe punctul de a leșina tot timpul, dar organismul ei așteptase politicoasă un moment prielnic. O întinseră pe divan. În starea ei de aneșteală anorțită, îi auzea certându-se în camera cealaltă.

– Nu ai avut destulă grijă de ea... răsună vocea soacrei. I-ai promis lui Martin că îi vei purta de grijă, și acum ea leșină în fața noastră.

Anna părea să leșine din nou. I se pregăti o cană cu cafea tare. O cană cu cafea adevărată, făcută din boabe de cafea, îi fu trecută înainte și-napoi pe sub nas. Anna nu reacționează. O ancestrală forță vitală o făcu să își deschidă gura și să ia o înghițitură, provocată de acel stimul irezistibil. La fel, mănâcă mecanic o felie de prăjitură. În acest fel, ideea sinuciderii fu alungată foarte prozaic prin cafea și prăjitură, pentru a-i face loc unei simple stări de nefericire. Pe aceasta o cunoștea, îi fusese familiară ani de zile.

Apoi, trebuia să îndeplinească și a doua parte a promisiunii. Un Mercedes negru cu emblema SS parcă în fața apartamentului cârpit cu carton, în care ea își continua căsătoria

pe cont propriu. Cei de la SS aveau grijă de oamenii lor. Liderul SS și șeful poliției pentru zona Dunării veni pentru a-i transmite condoleanțe văduvei. Acesta era prietenos, știa exact ce să spună pentru a o alina, lucrurile pe care le căutase degeaba în Karlskirche, și întrebă dacă o putea ajuta cu ceva.

– Mi-aș dori foarte mult să lucrez într-un spital militar, spuse Anna pe un ton sec, i-am promis asta. Dar pe hârtiile mele de angajare este trecut „menajeră“, așa că nu voi fi niciodată în stare să obțin un post ca asistentă.

– Veniți la birou și o să vă dăm un document oficial, promise el, strângându-i mâna înțelegător.

După vizita sus-pusă, care fusese remarcată de toți vecinii Annei, ea nu mai fu numită „acea nemțoaică“, ci „mătușa SS“. Cu cât creștea intensitatea bombardamentelor, iar Hitler pierdea din ce în ce mai mult teren, cu atât ea era mai stigmatizată de cei din jur. „Acesta este mersul lucrurilor, se consolă ea, atâta vreme cât lucrurile merg bine, toți cântă osanale, iar când merg prost: crucificați-l.“ Se prezentă la biroul forțelor de muncă. Documentul necesar era deja pregătit pentru ea. „Frau Grosalie este orfană și fără copii, iar acum, că soțul dumneaei a fost ucis, ar dori să fie primită ca soră în Crucea Roșie. Vă cer să îi acordați o dispensă și să o ajutați pentru a putea începe munca alături de Crucea Roșie germană. Oberscharführer Fleitmann.“

La Chalet du Parc, unde veniseră de la Institutul Termal, o feneie din piatră era înconjurată de soldați, încercând să se apere de o baionetă. Nu exista nici o inscripție, nici măcar o listă de nume. Anna și Lotte se opriră, ridicându-și gulerile pentru a se feri de frig.

– Unde a fost... Martin îngropat, de fapt?

– În cimitirul militar din Gerolstein. Dar mai întâi în...

– Dar nu l-au adus acasă?

– Ești nebună? Fusesse făcut bucățele în Eifel, de grenada de artilerie. L-au adunat și l-au înmormântat. Credeai că, în 1944, morții erau aduși acasă? Erau prea mulți pentru asta! În Rusia, Franța, în zona Ardennes, erau împrăștiați peste tot, piepturi aici, picioare dincolo. Fii serioasă, este chiar o minune că mi-au comunicat unde a fost îngropat.

Lotte era jignită și rămase tăcută. Anna îi vorbea de parcă ar fi fost proastă, de parcă ea, Anna, ar fi avut drepturi exclusive asupra războiului în care fusesse ucis soțul ei.

– El prevăzuse deja ce avea să se întâmple, spuse Anna gânditoare, în acea noapte în Nürnberg. În loc să-i fie teamă de moarte, pentru că el era cel care avea să moară, își făcea griji pentru mine. Un băiat de douăzeci și șase de ani, atât de matur și echilibrat, de parcă dobândise în ritm accelerat maturitatea unei vieți întregi. El a știut totul, încă din acea noapte.

9

Copiii mai mici, care reprezentau un factor de risc, fuseseră bine instruiți. Pe lângă tabla înmulțirii, învățaseră să nu vorbească niciodată, sub nici o formă, despre ce se întâmpla acasă. Dacă aduceau în mod neașteptat un prieten de la școală, atunci strigau din pădure: „Mamă, nu-i așa că-i grozav? L-am adus pe Peter cu mine!“ Cu alte cuvinte: „Vedeți ca toată lumea să fie la etaj“. Războiul îi făcuse să fie inventivi și precauți. Bart fu acostat în pădure de soția grădinarului de pe proprietatea vecină.

– Spune-mi, cine este femeia aceea de la voi, care stă la mașina de cusut?

El înțelese imediat că era vorba despre doamna Meyer, care cosea din când în când.

– Am fost să împrumut niște zahăr de la mama ta, dar nu era nimeni acolo, doar acea femeie în sufragerie.

– O, improviză el degajat, aceea este una dintre mătușile mele, o soră a mamei, care coase pentru noi din când în când.

Mama lui Lotte era din nou la cârmă. Cocea plăcinte de cartofi și pâini enorme. Oamenii care se ascundeau la ei făceau cu rândul la măcinatul cafelei. Între timp, ea fugea

până sus pentru a pune capăt unei certe legate de whist. Soțul ei, care juca acest joc ca un fanatic, nu știa să piardă elegant. Doamna Meyer trișa dacă nu putea să câștige altfel. Familia Frinkel era cufundată într-un curs de engleză prin corespondență, pregătindu-se pentru emigrarea în America, imediat după sfârșitul războiului. Imediat după terminarea războiului! O frază vagă, o urare, o dorință plină de speranță acum, că Alianții erau în Franța și nimeni nu mai privea bombardierele englezești, ce zburau zilnic în formație spre est – toată lumea era de acord că, din păcate, nu se putea ajunge la pace fără distrugere. La un moment dat, mai primiră încă doi oameni care se ascundeau. Un sabotor care lucra la oficiul poștal și citea toate scrisorile adresate Serviciului de Securitate descoperise că adresa unde se ascundeau Sammy Goldschmidt și soția acestuia fusese trădată. Fără să-și piardă vremea cu discuții, mai adăugară două paturi și toată lumea se înghesui puțin.

Două mături uriașe se apropiau una de cealaltă, una dinspre est, cealaltă dinspre sud. Mături cu paie lungi, care-i strângeau pe gerinani într-o grămadă, asemenea prafului. Întâlnirea lor era așteptată cu nerăbdare peste tot. În 4 septembrie, luni seară, Radio Orange anunță: „Potrivit surselor din guvernul olandez, armatele aliate au ajuns la Breda“. Oamenii care se ascundeau se îmbrățișară, plângând și râzând. Stăpânul casei aduse o sticlă de gin din provizia lui de război. Dar, câteva zile mai târziu, această declarație își dovedi limitele. Alianții nu eliberaseră decât un coridor vulnerabil, care trecea prin Brabant. Înaintau spre nord prin acest fâgaș. Un număr de poduri fusese capturat în urma unui atac-fulger care fu oprit lângă podul peste Rin de lângă Arnhem. Înaintarea fusese oprită. Tatăl lui Lotte trebui să îndepărteze câteva steaguri premature.

În atelierul albastru-deschis, Lotte își permise să interpreteze totul în termeni de milimetri grosime. Erust Goudriaan își dădu jos ochelarii și își apropie de lemn fața. Părea să fie implicat într-o conspirație secretă cu vioara care se năștea. Uită să își pună înapoi ochelarii când o îmbrățișă stângaci printre așchii și un borcan cu lipici de oase, care căzu pe podea și începu să degaje imediat un scârbos miros de mucegai. Poate că era dragoste, poate că se foloseau unul pe celălalt drept antidot pentru războiul care le punea lui sistemul nervos și ei conștiința la încercare. Fără să realizeze asta, el îi surghiunea originile pătate, eliberând-o de amintirile cele mai timpurii, care aveau de-a face cu viața ei anterioară. *Tabula rasa* – cu el, prin el, ea devenea complet olandeză.

Se plimbau prin pădure în plină zi. Alături de ea, el sfida soarta. Se opriră pe un stejar căzut. Privind peste umăr, el găsi un burete de stejar pe una dintre crengile mai mari, o bucată roșie-maronie de forma unei limbi, pe care o desprinse cu grijă. În acea seară, Lotte o prăji rapid pe ambele părți, având grijă să nu se scurgă zeama. Ciuperca apăru la masă asemenea unei *pièce de résistance*. Toată lumea primi o porție din darul zeilor, pentru că toată lumea era mereu flămândă.

Lipsa de provizii era din ce în ce mai acută. Făceau cu rândul pentru a merge la cantina din sat, cărând după ei o puțină cu supă apoasă, de cartofi cu varză. Ca răspuns la un zvon că se puteau cumpăra găște în Barneveld, Lotte și Koen, care tot nu avea stare acasă, se îndreptaseră pe biciclete în acea direcție. Chiar înainte de Amersfoort, trecură pe lângă un convoi de evacuați din Arnhem, printre care se aflau și două fete care se împleticeau mergând, cu o pisică legată de o sfoară. Mai departe, cotiră brusc spre marginea

drumului, din cauza unui autobuz plin de *Blitzmädel*¹, care trecu pe lângă ei la viteză maximă.

– Javre, spuse Koen disprețuitor, la naiba cu jigodiile astea.

Pedalară mai departe în putoarea lăsată în urmă de autobuz. Începu să plouă. Un avion trecu atât de jos deasupra drumului, încât păsările zburară din copaci înspăimântate. O secundă mai târziu, fură speriați de un bubuit puternic. În depărtare, chiar în fața lor, autobuzul explodează. O coloană de fum țâșni în sus și se pierdu apoi în norii de ploaie. Koen, uimit că dorința îi fusese îndeplinită atât de repede, se holbă la acea scenă cu gura căscată, neputându-se decide dacă evenimentul fusese măreț sau înfiorător. Lotte se gândi instinctiv, dintr-un reflex stupid, pentru care nu era responsabilă, la Anna. Acele femei fuseseră acolo cu un minut înainte, trecuseră în goană în uniformele lor gri, impecabile – războiul se vedea într-un mod ciudat de aici, dintre pajiști, în ploaia mărunță. Își imagină că, dacă Anna ar fi fost în acel autobuz, și-ar fi pierdut sora. Atunci, ar fi fost cu adevărat liberă. Acest gând nu trezi în ea nici un fel de sentiment. Anna devenise deja la fel de estompată ca o umbră, încât îi era indiferent dacă aceasta dispărea sau nu ea un fum chiar sub nasul ei. Și totuși pedala în continuare cu o anumită rețineră, până ce un evacuat îi opri și le spuse cu respirația tăiată că Amersfoort fusese bombardat și că toate trenurile erau în flăcări. Nu era un loc prin care să merite să treci pentru o găscă. Își traseră bicicletele peste șanț, pe pajiște, și ocoliră orașul, auzind de departe sunete apocaliptice purtate de vânt. Își găsiră găscă. Împreună cu aceasta și cu un coș plin de rumeguș în care erau așezate cu grijă ouă de găscă proaspete, se întoarseră acasă pe o scurtătură.

¹ Femei care activau în armata germană (n.red.)

Duceau lipsă de făină. Sara Frinkel își aminti de un domn fermier din apropiere de Deventer, care fusese un admirator fervent al modului de interpretare al lui Max. Se oferi să facă singură călătoria: nu i se putea întâmpla nimic, avea o carte de identitate impecabilă, pe numele unei croitorese ariene din Arnhem. Respinsese obiecțiile ridicate de mama lui Lotte:

– Nu o să vă dea nimic fără mine.

Într-o zi umedă de toamnă, Sara și Jet porniră spre Deventer cu trenul, înarmate cu doi saci goi și vechiul cărucior al lui Bart. Renumele lui Max Frinkel era intact: plecară de la fermă cu stomacurile pline și cu un cărucior așijderea. Pe drumul de întoarcere, găsiră adăpost peste noapte într-un conac de pe malul râului IJsselkade, în Deventer. În ziua următoare, Sarei îi veni în minte o altă adresă. Devenea din ce în ce mai ambițioasă: singura dată când își părăsea ascunzătoarea, voia să se întoarcă încărcată cu provizii, mai ales că mai aveau încă loc în saci. Lăsară căruciorul în paza cuiva și ieșiră din oraș. În timpul nopții, fusese furtună. Drumul era plin de crengi rupte. Ploaia de iarnă le bătea în față. Pe la jumătatea drumului, o furgonetă nemțească de poliție opri lângă ele.

– Unde mergeți?

Îndrăzneală, Sara rosti numele satului.

– Hai, suiți, le invită șoferul prietenos. Două femei frumoase mergând pe jos, pe o vreme nenorocită ca asta, nu pot să permit așa ceva.

Se suiră în față, între șofer și un ofițer cu o expresie tensionată pe față. Merseră mai departe în tăcere. Chiar dacă șoferul avea nevoie de toată atenția pentru a ține furgoneta pe drum, căci era lovită de rafale de vânt, le zâmbea șmecher din când în când. Celălalt le aruncă priviri furișe și

descoperi unul dintre celebrele nasuri ale familiei Rockanje, un blazon de autenticitate.

– Tu ești evreică, strigă el șocat. Oprește... oprește!

Șoferul frână. Tremurând, Jet își scoase cartea de identitate din buzunarul interior, pentru a i-o arăta. Acesta nu era deloc mulțumit de conținutul nevinovat al acesteia.

– Și, cu toate acestea, ești evreică, zise el cu încăpățănare.

– Ei hai, spuse Sara într-o germană impecabilă, dacă ea este evreică, atunci cu siguranță că și eu sunt.

– Lasă-le în pace, interveni șoferul.

Ploaia care răpăia pe acoperiș crea o atmosferă intimă, apăsătoare, în cabină.

– Dar ea e evreică... turui el, și un copil poate vedea asta. Deschise ușa, furios că nu putea să dovedească nimic. Coborâți imediat, amândouă!

– Ar fi mai bine să coborâți, zise șoferul, aruncându-le o privire înfrântă.

Ele nu știură cum să coboare mai repede din mașină. Când aceasta dispăru în pâcla picăturilor de ploaie, se aruncară una în brațele celeilalte. Ploaia curgea șiroaie, dar ele nu o simțeau, tremurând încă de spaimă. Dorința de a umple sacii dispăruse. Trebuiau acum să își conserve energiile pentru călătoria spre casă, de a doua zi, cu căruciorul încărcat.

Dar lucrurile căpătară o altă turnură. În acea noapte, orașul fu bombardat. Se retraseră într-un adăpost și așteptară, înghesuite în semiîntuneric. În momentul când atacul păru să devină și mai intens, iar podeaua și pereții tremurau atât de tare, încât nu mai știau unde este podeaua și unde e tavanul, care-i dreapta și care-i stânga, Jet începu să țipe neîncrezătoare, indignată:

– Toată cocioaba asta se prăbușește...

Continuă să urle, ghemuită, cu mâinile peste urechi. Frica dădea vocii ei un volum care îl depășea pe cel al raidului

aerian. Sara încercă în zadar să o calmeze. Câteva ore mai târziu, aceasta încă se afla în pragul unei crize de isterie – țepănă și inabordabilă, chircită pe podea, dispusă să părăsească adăpostul numai dacă putea să plece acasă cu primul tren.

– Și cum rămâne cu căruciorul? întrebă Sara.

Jet îi aruncă o privire nimicitoare. Nu puteau să se gândească doar la alimente. Un cărucior plin cu făină, care însemna un anumit număr de pâini ce puteau fi consumate de atâția oameni în atâtea zile. Această logică simplă o împinse pe Lotte spre Deventer, unde Sara, cu inima sângerândă, lăsase căruciorul. Se îndreptă într-aeolo pe o bicicletă bărbătească, fără cauciucuri, dar cu panere, încălțată cu pantofi cu șireturi primiți de la Ernst Goudriaan, care îi erau prea inari, purtând o pereche de șosete menținute încă întregi de eforturile casnice ale doamnei Meyer. În Deventer, transferă conținutul căruciorului în panere. Bariera cea mai mare o reprezenta podul de pe râul IJssel. Prima dată, trecu fără bicicletă, pentru a lua pulsul. La intrare, era o baracă de lemn unde gărzile WA inspectau traficul, iar la jumătatea drumului mai era un adăpost unde o santinelă nemțească mai verifica o dată lucrurile. Acesta o observă și îi făcu cu ochiul.

– Vrei să aduci mâncare peste pod, spuse el șoptit.

– Dacă se poate, murmură ea.

El îi spuse că nu era singura pe care o ajuta. Născocise un sistem prin care să-i conducă pe oameni fără să fie observați pe lângă olandezii care furau tot ce era comestibil. Podul era format din două părți, una pentru vehicule motorizate, iar cealaltă pentru pietoni. Între cele două era un zid înalt, întrerupt la jumătate de podul lui de santinelă. Dacă ea ocolea printre ruinele din cartierul Sperr cu bicicleta încărcată și, atunci când venea pe partea pentru pietoni, se lăsa în jos pe

lângă postul lui de santinelă, el putea să îi ia sacii cu făină. Apoi, putea să-și continue drumul cu panerele goale și să treacă de olandezi. În final, el avea să îi încarce sacii înapoi. Ea profită de sfatul lui. I se ordonă să intre în postul de pază olandez cu tot cu bicicletă – un tărâm al abundenței, plin cu cartofi, pâine, unt, șuncă și brânză confiscate. Santinela aruncă o privire spre panerele ei goale, văzu din pașaportul ei că era departe de casă și spuse bine-dispus:

– O să îți dăm niște pâine să iei cu tine.

Luă o pâine dintr-o grămadă enormă și i-o vârî în paner. Putea să plece mai departe. Împingând bicicleta, se apropie de postul soldatului german. O escadrilă de avioane Spitfire trecu brusc pe deasupra podului, asemenea unei furtuni venite de nicăieri.

– La perete, repede... auzi un strigăt în germană.

Își aruncă bicicleta și se lipi de peretele despărțitor. Începu să se tragă în rafale asupra podului care gema în zgomotul infernal. Văzu cu coada ochiului că unul dintre sacii ei fusese lovit. Grâul începuse să curgă din el asemenea unui șir de furnici. I se opri respirația: pe când gloanțele zburau în toate direcțiile, neamțul se târî spre el pentru a astupa gaura cu o cârpă, la fel de grijuliu de parcă ar fi bandajat un soldat rănit. Avioanele mai descriseră un cerc deasupra podului, apoi dispărură, lăsând în urmă o liniște sumbră. Sub pod, râul IJssel curgea nepăsător. Necăjită, Lotte se chinuie să se ridice în picioare. Era încă în viață și totul mergea înainte, ca de obicei. Neamțul încarcă grâul în panere. Generozitatea lui o tulbură atât de tare, încât îi mulțumi în propria lui limbă.

– Îmi aduci aminte de soția mea, spuse el melancolic. Avem doi copii mici. Aștept sfârșitul războiului cu dor și teamă. Hamburg a fost bombardat din greu. Nu știu dacă ei mai sunt în viață...

Grâul, grâul... numai grâul conta. Își văzu mai departe de drum. Pe șoseaua dintre Apeldoorn și Amersfoort, copacii cu frunze late erau înflăcărați în portocaliu și galben între verdele permanent al molizilor. Soarele se lăsase în jos și arunca o lumină mușcătoare, intransigentă, asupra pietonilor palizi, înfofoliți în haine ponosite, care își târau picioarele de-a lungul drumului, cu orice reușiseră să salveze, extenuați, înfometati și permanent în alertă, temându-se ca nu cumva să fie chiar în ultimul moment deposedați de proviziile sărăcăcioase pe care le obținură în schimbul unui inel sau al unei broșe ce aparținuse străbunicii lor. Lotte mergea printre ei, cărându-și prada de război. Doi bărbați se împleticeau chiar în fața ei. Contrastul dintre ei și culorile toamnei de pe marginea drumului era izbitor. Păreau că tocmai ieșiseră dintr-o temniță umedă și nu văzuseră lumina soarelui de ani de zile. Hainele lor păreau mucegăite, mâinile și picioarele le erau înfășurate în bandaje murdare. În momentul când îi ajunse din urmă, se auzi un zgomot asurzitor. Umbra unui bombardier alunecă deasupra lor și se auziră explozii din crâng. Din tufișurile de hârtie creponată apărură soldați germani. Cei doi bărbați priviră speriați în jur.

– Haideți, ajutați-mă să împing, strigă Lotte, pentru a le da un alibi în cazul unei inspecții neașteptate. Împingeți!

Aceștia apucară coarneau, portbagajul bicicletei. Ceva explodă în apropiere. Se aruncară toți trei în șanț și plonjară într-o gură de canal. Încetul cu încetul, începură să își dea seama că ținta era calea ferată, calea de transport a soldaților, care era paralelă cu șoseaua. Aseunși sub pământ, cu o peliculă gri pe fețele lor supte, în infernul din jurul lor, printre spaime și tresăriri, bărbații își spuseră povestea fugii din Germania. Fuseră trimiși ca prizonieri de război să lucreze într-o oțelărie și, la apelul de dimineață, trebuiau

să țopăie ca niște circari, pentru că paznicii îi biciuiau peste picioare ca să se distreze. Picioarele rănite erau pline de ulcerații. Acestea nu se vindecau din cauza malnutriției cronice. Când fabrica fu bombardată, fugiseră spre vest, prin pădure, în timpul nopții, dormind ziua. Familiile lor trăiau în Haga, dar ei se îndoiau că aveau să ajungă până acolo, căci tălpile picioarelor le supurau și erau extenuați de delirul constant provocat de foame.

În jurul lor se făcu liniște, cu excepția pocnetelor mocnite ale trenurilor arzând. Bâzâitul bombardierelor se îndepărtă. Acestea dispărură la orizont asemenea unor insecte mânioase, lăsând în urmă drumul pustiu, care curând deveni populat din nou de către cei care trebuiau să meargă în continuare. În sat, Lotte schimbă niște grâu pe o pâine de secară, în speranța că aceasta avea să îi întărească puțin pe fugari. Chiar dacă aceștia o încetineau, nu îndrăzni să îi abandoneze.

– Hai să ne așezăm... se plânse unul dintre ei.

Lotte era neînduplecată, temându-se că, dacă acesta se oprea, nu avea să se mai ridice niciodată.

– Hai mai departe... hai mai departe.

– S-a terminat, spuse el, trei kilometri mai departe, nu mai pot...

– Încă un pic... încă un pic... aproape am ajuns.

Era deja întuneric. Se apropiau de Amersfoort. Lotte le arată drumul spre spital, se știa că porțile acestuia erau deschise pentru toată lumea.

– O să vă primească acolo, cu siguranță.

– Nu ne lăsa singuri, se rugară ei, o să fim arestați fără tine.

Ea clătină din cap.

– Nu pot să merg cu voi, cu tot acest grâu.

Grâul, grâul... pierduse deja atât de mult timp, trebuia să iasă cu grâul din oraș, înainte de stingere.

Dispăru grăbită cu bicicleta încărcată. Grăbi pasul. Era una dintre acele seri fără lună, fără nori, dominată de întunericul absolut, care era accentuat și mai tare de ferestrele întunecate. Fu cuprinsă de teama că era pe cale să se rătăcească. Un bărbat cu un cărucior legat de spatele bicicletei trecu pe lângă ea. Ea îi vorbi. Da, se afla pe drumul cel bun, dar de ce nu își punea sacii în căruciorul lui? Atunci nu ar trebui să împingă așa din greu. El avea un felinar. Putea să o însoțească pentru o vreme. Recunoscătoare, ea îi acceptă oferta. El pedala în ritmul în care mergea ea, fără să-i adreseze mici o vorbă. Despre ce putea să vorbească după stingere, cu un străin invizibil? Dintr-odată, simți cum acesta accelerează ritmul, ghidul ei prinse viteză. Cu sânge rece, bărbatul se desprinsese din acest duet tăcut. Dispăru în întuneric, plutind ca o himeră. Ea nu auzea decât mecanismul tăcut al propriei imimi. Predomina absența emfatică a oricărui sunet. Fu cuprinsă de disperare. Lucrul acesta nu se întâmplase pe podul de peste IJssel, nici în timpul bombardării căii ferate, ci așteptase în tăcere. Începu să țipe. Țipă în întunericul de catran fără să se gândească la ceva anume, ignorând faptul că era după ora stingerii. Volumul, care făcuse o dată să vibreze turnul de apă până în temelii, îi dădu vocii ei o profunzime excepțională. Sosi o mașină de poliție. Polițistul o prinse de brațe pentru a o liniști. Ea le povesti pe sărite întâmplarea. El o împinse în mașină și începu urmărirea. Farurile săpau un tunel în întuneric. Dincolo de emoții, fu cuprinsă de o apatie ciudată. Nu îi păsa dacă îl prindeau sau nu. Delimitarea clară a noțiunilor de prieten și dușman devenise încețoșată, sarcina o depășea deja, nu mai era treaba ei, aceasta părea să fie preluată de alții. Omul fu prins, obligat să oprească, muștrat. Poate că avea acasă doisprezece copii înfometaji, care îl așteptau cu prada raidului său nocturn. Ea privi dezinteresată siluetele

luminate de faruri. Grâul îi fu înmânat din nou, pentru a nu știu câta oară – avea să fie de-a dreptul uzat de toate aceste întâmplări.

Se instalară în Chalet du Parc. Încă o dată, se ascunseră în spatele ineniurilor. Puteau să fie mândre de ele însele. Tratamentul pentru artrită avea loc în principal în intimitatea băilor, în restaurante, patiserii și eafenele, pentru că era ianuarie și voiau să prelungească fierbințeala băilor cu nămol pentru întreaga zi, dar mai ales deoarece era mai ușor să vorbească atunci când aveau pe post de paratrăsnet masa la un restaurant, o prăjitură și o cafea la o cofetărie.

– Ei bine... medită Lotte, dacă nu ne-ați fi jefuit țara, asemenea lucruri nu s-ar fi întâmplat.

– Și noi am avut parte de raționalizare... spuse Anna cu o voce slabă.

Lotte își ridică sprâncenele.

– Voi erați depozitul de alimente al Europei.

Insultată, Anna lăasă memul să îi cadă din mâini.

– Francezii s-au răzbunat după război. Ne-au înfometat pe cei carc eram în zona franceză.

– *Ach...* oftă Lotte. Întotdeauna, explicații. Întotdeauna, asta, dar nici noi nu am dus-o mai bine.

– Ce comanzi? întrebă Anna. I se făcuse poftă de mâncare după toate aceste povești despre lipsa hranei.

– Cred... ezită Lotte, un Entrecôte Marchard de Vin... sau să comand un Truite à la Meunière...

Anna ajunse la spitalul militar dorit. Era condus de călugărițe. Ea învăța repede, din dorința de a nu-l dezamăgi pe Martin... primi două secții în grijă – una pentru soldați și alta pentru ofițeri. Toți pierduseră mâini sau picioare pe frontul care devenea din ce în ce mai mic. Alarma pornea la

ora zece în fiecare dimineață: aparat de zbor inamic vine în această direcție! Răniții trebuiau să fie purtați spre adăpost, pe târgi speciale, cu roți de o parte și două înânere de cealaltă. Traverse de lemn fuseseră fixate pe scări.

– Soră Anna, grăbește-te! strigă una dintre maici.

Inutil de spus, Anna alerga deja la jumătatea drumului pe scări, spre curba strânsă, întotdeauna un moment periculos pentru cei cu membrele amputate. Biciuită de sirene, se grăbea înainte și-napoi până ce fiecare pacient era dus la loc sigur. Când prime bombe deja cădeau, fugea înapoi pentru a le aduce protezele. Nu se putea aștepta la ajutor din partea maicilor, care erau complet ocupate cu ducerea monștrăței¹ la loc sigur. Ele se rugau și cântau, și Îl purtau pe Domnul Preasfânt spre o capelă improvizată, unde nu putea fi lovit de bombe. Anna nu avea deloc timp să respire. Programul zilnic continua cu asiduitate energică, în ciuda bombardamentelor: spălatul, împărțirea medicamentelor, spălarea bandajelor. Sus în cer, departe de toate, păpușarul ei iubit putea să își vadă previziunile confirmate. Răniții erau îngrijorați, văzând clar că Anna, care era mânăta de o motivație supranaturală, abia reușea să mănânce sau să doarmă. Într-o zi, cei care puteau umbla cu ajutorul protezelor alcătuiră pentru ea o canapea regească din haine, pulovere și perne într-un colț al adăpostului. Ea se lăsă condusă acolo protestând, dar apoi adormi imediat, ca un bolovan, după ce fusese învelită cu o pătură, cu tandrețe frățească.

Într-o altă secție se afla un pacient cu o schijă lângă inimă, care nu putea fi operat. Nu putea să se miște sau să fie mutat. Trebuia pur și simplu să aștepte raidurile în patul său de spital, complet liniștit. Pentru el, agitația era un

¹ Casetă de cristal încadrată într-o somptuoasă montură de argint sau chiar de aur bătut cu pietre prețioase, în care se păstrează hostia în bisericile catolice. (n.red.)

pericol mai mare decât o bombă. Surorile făceau cu rîndul pentru a veghea asupra lui împreună cu doctorul său. Astfel că Anna stătea cu regularitate lângă patul lui de la fereastră, asemenea unei ținte vii, vorbind liniștită despre lucruri neînsemnate. În fața ei, de cealaltă parte a patului stătea așezat doctorul extenuat, purtând o cască de protecție. Sporovăiala ei frivolă avea adesea efect și asupra lui. Observa cum pleoapele, capul îi alunecau ușor în jos. Înainte să ațipească, era încă destul de conștient pentru a-și da jos casca pe care o punea în poală. Dacă o bombă cădea aproape de ei, atunci el se ridica și își punea casca înapoi din reflex, apoi lucrurile o lua de la capăt. Observând aceste scene amuzante, Anna își stăpânea cu dificultate rîsul, pentru a nu deranja schija.

În timp ce o căuta pe una dintre maici, se rătăci prin clădirile spitalului. Deschise la întâmplare o ușă care părea să dea spre o cameră mare și înghețată în prag. Abia reuși să își controleze impulsul de a nu fugi imediat, prin labirintul de coridoare, afară. Era o secție fără paturi, unde soldați cărora le lipseau atât mâinile, cât și picioarele erau întinși pe podea. Rănile lor erau vindecate. Corpurile le erau înfășurate în piele, așa încât puteau să se rostogolească pe podea asemenea bebelușilor. Lumina palidă a toamnei se revărsa peste trupurile mutilate. Tot ce puteau face era să vorbească și să se rostogolească. Anna închise ușa brusc. Acesta era un teritoriu interzis. Văzuse ceva ce nu exista, cealaltă fațetă a grandorii militare, a zornăitului săbiilor și insinelor, a cuvintelor eroice. Care soldat pornit la război era avertizat și asupra acestui aspect, așa cum i se spunea despre o posibilă moarte eroică?

Serile, mergea către casă, pe străzile întunecate, o călătorie întotdeauna plină de surprize. Pagubele provocate în timpul zilei alterau constant aspectul cunoscut al orașului.

Reuși cu dificultate să deschidă ușa din față – două dintre panourile ferestrelor se desprinseseră din nou și un vânt rece împrăștiase prin tot apartamentul scrisorile primite prin Feldpost, pe care le recitise în seara anterioară. Bâjbâi până la bufet pentru a lua o lumânare, dădu peste o gaură și aproape că își pierdu echilibrul. Bufetul era jos, în stradă. O zi mai târziu, o femeie se prăbuși în fața ei, la intrarea spre scară. Anna recunoscuse fața palidă. După moartea lui Martin, femeia îi transmisese condoleanțe pe scări.

– Cred că este foarte greu pentru tine, șopti ea cu fruntea plecată, și gândești probabil că acesta este cel mai rău lucru care ți se putea întâmpla, dar există altele și mai îngrozitoare.

Apoi, cu chipul scaldat în lacrimi, fugise spre apartamentul de la etaj, lăsând-o pe Anna năucită de predicția ei criptică.

Anna o ajută să își revină, ștergând-o cu un prosop umed.

– O să-i omor! strigă femeia, ridicându-se.

– Ușor, ușor, o liniști Anna.

– Știu cum să îi găsesc la terminarea războiului, o să le beau sângele, o jur! deliră femeia.

Strigătele făcură să îi inai revină puțină culoare în obraji. Anna o prinse de umcri.

– Ce s-a întâmplat?

Brusc resemnată, cu o voce slabă, femeia îi povesti Aunei despre arestarea neașteptată a soțului ei cu câteva luni în urmă. Acesta fusese ridicat în timp ce lăsa ceasul fiicei lor la reparat, la o veche cunoștință care avea o ceasornicărie. Fiica era soră medicală și, mai mult de-atâta, purta uniforma maro cu credință sinceră. Neștiind că acel ceasornicar era suspectat de activități comuniste, soțul ei fusese arestat, fiind considerat, în mod greșit, drept unul dintre ei. Din acel moment, era ținut în închisoare, în așteptarea

condamnării la moarte, legat în lanțuri, incapabil să se miște. I se picura apă pe cap în fiecare minut, zi și noapte. Gândul la acest lucru o înnebunea.

– Dar chiar au făcut o greșeală teribilă! strigă Anna indignată.

Că un om nevinovat fusese condamnat, că se purtaseră cu el atât de nedrept i se părea de neînțeles dat fiind spiritul ei justițiar și abordarea ordonată și eficientă a oricărei situații, dar, mai mult decât orice, simțea nevoia imediată de a face ceva, pentru că era de neacceptat ca un biet nenorocit să sufere o moarte înceată, de martir, ea urmare a unei torturi ingenioase, care în mod cert fusese născocită de un nebun. Își puse un braț în jurul fetei.

– Lăsați lucrurile în seama mea... spuse ea sumbră.

Reședința Gauleiterului¹ se afla în clădirea vechiului parlament al fostei monarhii habsburgice, care devenise centrul administrativ al Austriei sub cel de-al Treilea Reich. Anna era cuprinsă de unul dintre aceesele ei de furie. Se îndreptă hotărâtă într-acolo, pe scări, în clădirea istorică plină de dovezile unei bogății abundente, printr-un coridor lung, mărginit de coloane, în care, la fiecare zece metri, se afla câte un soldat SS țepăn ca un cadavru, cu pușca în mână. Chiar dacă nimeni nu intra neinvitat în acest sanctuar, erau prea uluiți de apariția impetuoasă a unei sore din Crucea Roșie pentru a reacționa. Anna nu era tulburată de neliniște sau modestie. Sunetul pașilor ei pe podeaua de marmură răsuna ca o confirmare a faptului că avea dreptate. În cele din urmă, o santinelă îi blocă drumul.

– Unde doriți să mergeți?

– La Gauleiter.

– De ce?

¹ Conducător al unui district din Germania nazistă sau al unui teritoriu ocupat de Germania nazistă (n.red.)

– Vreau să îl întâlnesc pe Gauleiter!

Încă două santinele se apropiară. Se priviră nedumeriți unul pe altul. Ce căuta acolo o asistentă medicală isterică?

– Soțul meu tocmai a fost ucis în timp ce lupta alături de Waffen-SS, spuse ea cu răceală, ținând sub nasurile lor scrisoarea de condoleanțe primită de la Obersturmführer.

Nu mai avură nici o replică. O conduseră spre locul dorit, de parcă ar fi fost un diplomat.

În imaginația ei, Gauleiterul căpătase proporții monstruoase. În realitate, acesta era instalat într-o cameră țiptoare, care, demult, fusese probabil biroul împăratului, în spatele unui birou imens: un bătrân cumsecade, cu o barbă lungă, un fel de Moș Crăciun. Surprins, îi făcu un semn încurajator din cap. După ce trase aer în piept, ea îi expuse întreaga greșeală scandalosă.

– Îi cunosc pe acei oameni, sunt naziști, fiica lor este asistentă medicală! Führerul nu ar aproba niciodată un asemenea lucru. Nu cunoaște greșeala făcută, cineva ar trebui să îl anunțe!

Gauleiterul aprobă din cap asemenea unui bunic obosit, care nu putea să refuze nici un hatâr nepoatei sale.

– Faceți-mi o favoare, spuse el ușor, mergeți acasă și spuneți-i soției să scrie o scrisoare prin care cere clemență. Și aduceți-mi personal scrisoarea.

Rezultatul eforturilor Annei fu întoarcerea acasă, paisprezece zile mai târziu, a unui bărbat care nu putea decât să povestească în șoaptă despre forțele de amuzament născocite pentru el înainte de execuție. Își pierduse pofta de mâncare, fiecare mișcare era dureroasă și extenuantă. Cu ultimele forțe, se întinse pe pat și rămase acolo, prea slab ca să trăiască sau să moară. Soția lui trebuia să meargă la muncă în timpul zilei. De aceea nu fu acolo la sfârșitul lunii martie, când o bombă căzu peste bloc și făcu un crater lat

de zece metri. Când Anna se întoarse acasă, în loc de apartamentul ei, le văzu pe cele din spatele acestuia. În locul unde ar fi trebuit să se afle primul etaj era o grămadă de moloz sub care – un vecin îi povesti – îl deseoperiseră pe cel care fusese condamnat la moarte.

– Doamne, ești sadic... strigă Anna.

Vântul îi șopti în ureche: „Încă mai crezi în dreptate, nebuno?“ Își încleștă dinții. Pentru acest lucru nu mai putea să i se plângă Gauleiterului... trebuia să se îndrepte spre o autoritate mai înaltă, stăpânind un tărâm mai rarefiat...

Același vânt aduse și mirosul de noroi uscat – rușii avansau. În timpul unei întâlniri a personalului, surorile aflară că spitalul avea să fie evacuat în două ore. Un vapor-spital era pregătit la Dunăre. Toți răniții trebuiau transportați până acolo. Anna se strecură nevăzută pentru a-și lua rămas-bun de la socrul ei. Îi împinse grăbită pachetul de scrisori de la Martin în mâini. De când apartamentul fusese bombardat, le păstrase în adăpostul antiaerian de la spitalul militar, înghesuite între celelalte lucruri ale ei.

– Vă rog să le ardeți, spuse ea grăbită, altfel ar putea să fie publicate în *Izvestia*.

Când se întoarse la spital, văzu șirul de autobuze de la intrare. Când termiuă de ajutorat pacienții din secția ei și se pregătea să se așeze în față, flancată de valizele ei, fu trasă de șorț.

– Așteaptă un moment, soră, nu poți face asta!

Înainte să își dea seama ce se întâmplă, i se înmânară medicamentele și fișele medicale ale tuturor răniților, un total de o sută șazeci de persoane, ei, Anna, soră de Crucea Roșie à l'improviste, de către maicile care rămâneau în urmă. Fu împinsă într-un autobuz în care se aflau soldați răniți grav, pe care nu îi cunoștea. Acesta porni imediat. Spera ca valizele ei să călătorească în spate, în celălalt

autobuz. Acesta înainta cu viteză, de parcă ar fi vrut să lase în urmă moartea iminentă a pasagerilor săi, însă din nefericire fu obligat să oprească la jumătatea drumului, din cauza unui tunel prea scund. Fu comandat un alt autobuz. Între timp, împreună cu șoferul, Anna îi coborî pe răniți și îi așază pe târgi la marginea drumului. Se întuneca din ce în ce mai tare, rușii se apropiau, iar ei stăteau acolo, așteptând, privind tunelul de parcă ar fi fost ultima lor legătură cu lumea celor vii. Un alt autobuz, de dimensiuni potrivite, apăru din întuneric. Pacienții, care tremurau deja de frig, fură îmbarcați și își continuară drumul spre malul Dunării. O sută șaiszeci de răniți fură întinși pe iarba umedă. Infirmerii adunați în grabă îi purtară pe vapor unul eâte unul, pe o pasarelă îngustă. Anna fu oprită de către un cuplu pe care ploaia îl udase până la piele.

– Băiatul care este îmbarcat acum e fiul nostru. Are la el un pistol. Ne e teamă că s-ar putea să se rănească singur. Nu poate suporta gândul că pierdem războiul.

Ea le promise că avea să vegheze asupra lui și se duse să își eaute bagajele. Își auzi numele strigat la unison: „Sora Anna de la 3C, suntem aici!“ În urechile ei, acest lucru suna ea o *missa solemnis* ale cărei pasaje erau purtate de vânt în fragmente. Alergă spre această chemare, în zigzag printre răniți, și își descoperi propriii răniți, care refuzaseră să se îmbarce fără ea. Aceștia erau așezați într-un cerc larg, cu protezele pe iarbă, păzindu-i valizele. Sora lor, pacienții ei – în timpul lunilor anterioare se formase o dorință comună de apartenență. Erau cu toții o familie mare, care nu avea cum altfel să se îmbarce decât împreună.

După îndeplinirea sarcinii, infirmierii dispărură, lăsând-o pe Anna pe un vapor supraîncărcat. Avea cinci femei din clasa mijlocie recrutate în grabă, care să o ajute la îngrijirea răniților, fără nici un fel de pregătire sau experiență ca

asistente medicale. Purtau șorțuri și bonete și erau considerate ca având calitățile necesare pentru această îndeletnicire doar pentru că erau femei. La scurtă vreme, deveni foarte clar că talentele lor erau într-un alt domeniu și aveau o idee complet greșită despre îndatoririle lor. Ori de câte ori avca nevoie de ele pentru a împărți sticlele pentru urină, medicamentele sau mesele, după o căutare îndelungată, Anna le găsea în brațele soldaților. Fuseseră femei divorțate întreg războiul, iar acum recuperau pierderile sub pretextul caritabil că acordau un medicament divin sărmanilor nenorociți care fuseseră răniți în lupta pentru patrie, poate chiar mortal, lucru care adăuga un *frisson* în plus.

Din pură necesitate, Anna se împărțea într-o sută șaizeci de părți. Una schimba bandajele, alta ajuta la facerea nevoilor, a treia ostoya febra, toate în ritmul accelerat al unui film mut. În timpul nopții, toate acele fragmente nu reușeau să se reunească, ci continuau ca de obicei cu îndatoririle lor. După două zile, se împleticau de colo-colo, cu ochii roșii de oboseală. Nimeni nu observă acest lucru, doar Herr Töpfer, un înalt ofițer SS din propria ei secție, care-și pierduse un picior pe frontul unguresc.

— O să vă prăbușiți, constată acesta, împingând-o spre un scaun, așezați-vă. Aplecându-se în cărje, privi împrejur asemenea unui general. Își ridică vocea pentru a li se adresa ofițerilor săi: Vă spun următoarele. Sora Anna nu poate să mai facă față. Trebuie să doarmă. Avem nevoie de câțiva voluntari care pot să meargă, pentru a-i prelua îndatoririle. Ea are o listă și poate să vă spună unde se află toată lumea, este o chestiune de organizare.

Auditoriul lui aprobă din cap în tăcere.

— În al doilea rând, continuă Töpfer, este un pat liber în cabina mea. Îl ofer pentru sora Anna. Dacă oricare dintre voi are vreo obiecție, sunt bucuros să o ascult acum. Dar

vai de cel din partea căruia o să le aud mâine-dimineață. O să îl împușc. S-a înțeles?

O conduse în cabina lui și o înveli cu tandrețe. Anna adormi imediat. Când se trezi, Töpfer cel grijuliu era întins lângă ea. Se retrăsese într-un colț și se ținea de marginea patului în timp ce dormea, pentru a nu se rostogoli peste ea. Își cedase propriul pat unui bărbat pe moarte, care horcăia înjurături de neînțeles.

În seara următoare, acostară în Linz. Seminarul se înălța în ploaie asemenea unei fortărețe impenetrabile, o clădire întunecată colosală, în care trebuia să se instaleze un spital de urgență. Atunci când Herr Töpfer, care șchiopătă până acolo, susținut de Anna, își folosi vocea ca pe o armă, ușa se întredeschise puțin. În ușă, apăru un bărbat gras, în pijama de mătase peste care trăsese o haină de uniformă, și îi privi în silă. A da, vaporul cu răniți... se scărpină în cap... dar aceștia vor trebui mai întâi deparazitați, desigur.

– *Verdammtes Schwein!*¹ strigă Töpfer scos din sărite de atâta ignoranță și incompetență, ai grijă ea nu cumva să nu aveți voi păduchi, căci noi cu siguranță nu, venim dintr-un spital curat. Dacă nu ne dai imediat paturi...

Tremurând, omul deschise ușa dublă. Înăuntru trebuiau pregătite toate lucrurile: în fostele săli de clasă, camere mari și cavernoase, se așezară platforme de lemn cu saci de paie. Cel puțin, răniții aveau să primească din nou paturi. Vaporul plecă imediat după ce debarcară. Surorile-surogat plecară împreună cu el, satisfăcute de programul supraîncărcat, lăsând-o pe Anna singură, ca maică superioară peste răniți. Toată lumea încercă să doarmă, inclusiv ea, așezată la o masă mare din centrul camerei, cu capul pe brațele încrucișate. Töpfer se trezi în mijlocul nopții.

¹ Fir-ai al naibii de porc! (în lb. germană, în original)

– Ce faceți aici? Puteți să ne lăsați liniștită, toată lumea doarme! Mergeți în pat!

– Dar unde este acest pat...? căscă Anna.

Cum așa? Dând păturile la o parte, își luă cărjele și șchio-pătă indignat afară din cameră. Pijama de mătase fu ridicat din nou din pat, cu scandal.

– Dacă nu găsești imediat...

– Da, da, da... strigă el nervos.

Găsi undeva un pat pentru Anna. Acesta încă păstra căldura celui care îi făcuse loc, dar ea nu își mai făcea deja nici un fel de muștrări de conștiință.

Amândouă aleseră păstrăv, ușor de digerat, garnisit cu cartofi fierți. Lotte se gândi la cântecul lui Schubert, *Die Forelle*¹, pe care îl studiasse demult, și la sfârșitul tragic al acestuia: „...peștișorul se zbătea...” Asocie imaginea peștelui lipsit de putere, care avca doar cap și corp, zbatându-se pe mal cu cei care aveau toate cele patru membre amputate, din spitalul vienez.

– Nu m-am gândit niciodată, spuse ea, că ar putea cineva să-și piardă toate membrele... Înflorător...

Anna își lăsă jos furculița.

– Erau cu toții tineri. Cu siguranță, m-am întrebat ce s-a întâmplat cu ei. Nu am citit niciodată nici un cuvânt despre ei în ziare, într-o revistă sau carte. Și totuși trăiau! Unde au dispărut oare?

Mâncară în tăcere, fiecare dintre ele cufundată în propriile speculații.

– Scrisorile soțului tău din Polonia, Rusia, Normandia... întrebă Lotte, chiar au fost arse?

Anna izbucni.

¹ Păstrăvul (în lb. germană, în original)

– Încă îmi vine să-mi dau palme pentru asta, ce amintire frumoasă ar fi fost acum, un document. Din nefericire, socrul meu a îndeplinit curajos ce i-am cerut. A ars totul. Era efectul propagandei: când o să sosească rușii, o să ia tot ce vor. „Dacă îmi găsesc scrisorile, scrise în mare parte în Rusia, m-am gândit eu, atunci o să le considere foarte interesante și o să le tipărească într-un ziar comunist.“ Acesta era felul în care judecam pe vremea aceea.

Lotte râse ironică.

– De parcă ar fi fost interesați de ele! Viața unui soldat nu însemna nimic pentru ruși... În orice caz, o viață de om nu însemna nimic pe vremea lui Stalin...

– Cu toate astea, noi am fost manipulați! Până la sfârșitul războiului. „Führerul nu ar lăsa să se întâmple un asemenea lucru...“ i-am spus Gauleiterului. Închipuie-ți! Cu toată sinceritatea. Chiar dacă nu îl susținusem niciodată și știam, la fel ea toată lumea, că nu poate câștiga războiul, eram încă atât de naivă, încât nu-mi puteam închipui faptul că oameni nevinovați erau condamnați la moarte și torturați sub conducerea lui. Sfârșitul anului 1944! Doamne, cât de naivă eram...

Cuprinsă de mânie, uită să mai mănânce. Păstrăvul ei era pe cale să se răcească.

Acesta era al doilea Crăciun ateist-evreiesc pe care îl sărbătoreau împreună. Toată lumea slăbise. Tocana de la cantină devenise atât de subțire că putea fi băută. Tatăl lui Lotte, care le furniza în secret electricitate doctorului, negustorului de băuturi și fermierilor cu care se împrietenise, veni acasă cu o bucată pervers de mare de porc și o sticlă de gin. Soția lui dispăru în bucătărie cu carnea și o pregăti pentru friptură. Lotte scoase setul de farfurii din dulap. Doamna Meyer coborî alarmată de mirosul de friptură de porc și cuișoare.

– Aaa... noi nu avem voie să mâncăm așa ceva, spuse ea, privind mofturoasă în tavă.

– Ce ai prefera să fii, întrebă practic bucătăreasa, o evreică moartă, însă care respectă regulile sau una păcătoasă, dar în viață?

Doamna Meyer capitulă, neavând cum să se opună unui asemenea oportunism sănătos.

Masa fu așezată, lumânările – aprinse, toată lumea se așează pe scaune. Lotte și Ernst încă erau la bucătărie, curățând o a doua tură de cartofi fierți în coajă, când auziră în depărtare zgomotul unui avion care se apropia cu viteză. Înțepeniră cu cuțitele în mâini. Un bubuit ca de fulger făcu să le fugă pământul de sub picioare și ferestrele să tremure. O schimbare bizară a presiunii aerului îi făcu să cadă la pământ, printre cartofii împrăștiați.

– O să murim, scânci doamna Meyer.

Întreaga adunare se retrase din sufrageria cu bovindoul fragil în bucătăria protejată de ziduri. Se ghemuiră acolo – doamna Meyer, în speranța că tinerețea era nemuritoare, îmbrățișând-o pe Efje care rămase curajoasă în picioare. Apoi, totul deveni absurd de liniștit și se ridicară precauți unul după altul. În sufragerie, o descoperiră pe Sara Frinkel, care, în tot acest timp, își văzuse în continuare de masa de Crăciun. Se ospăta încântată.

– Nu am vrut să mi se răccască mâncarea, spuse ea cu gura plină.

Toate geamurile crăpaseră. Sticla atârna asemenea unei draperii fine de dantelă. Sara arătă spre pajiște cu furculița în care avea înfiptă o bucată de carne:

– Am văzut o explozie imensă.

– S-a auzit de parcă s-ar fi prăbușit un avion... zise Bram.

– Dacă pilotul s-a catapultat... putem să ne așteptăm aici la o operațiune de amploare... sugeră Ernst Goudriaan,

cu o panică tot mai mare în ochi. Încă ținea în mână cuțitul pentru cartofi, de parcă ar fi crezut că se putea apăra cu el. Privi speriat în jur. Evreii... evreii... trebuie să urce imediat!

– Care „evrei“? strigă Sammy Goldschmidt ofensat. Așa au început toate, ne-au pus pe toți în aceeași oală.

– Ai dreptate, ai dreptate... își ridică Ernst mâinile vinovat, dar cum ar trebui să spun?

– Persoană care se ascunde, spuse Sara cu grijă. Până la urmă, și tu ești o persoană care se ascunde.

În timp ce aceștia dispăreau în spatele oglinzii de la etaj – cei care deveneau imaginea lor din oglindă se dematerializau și încetau să existe –, tată lui Lotte porni să ia pulsul situației, căci slujba lui îi permitea să părăsească locuința după stingere. La ieșire, descoperi că ușa din față dispăruse. O recuperare nedeteriorată de pe pajiște. Ceilalți membri ai familiei trebuiau să creeze iluzia unei sărbători obișnuite de Crăciun, în caz că avea să urmeze o percheziție a casei. Farfuriile celor care se ascundeau fură îndepărtate și cu toții stăteau posaci, cu napi reci în față. Lumânările pâlpâiau și picurau din cauza curenților. Un vânt rece venit printre draperii le stinse. Din când în când, câte o bucată de sticlă cădea pe podea. Stăteau în jurul mesei asemenea unor actori care așteaptă ridicarea cortinei. Lotte era conștientă de faptul că trecuse multă vreme de când fuseseră doar ei singuri, era de parcă ar fi uitat că puteau fi așa. Își privi pe furis mama, care era încă pivotul central al casei. Stătea dreaptă... încă își mai umfla pieptul și își proteja puii de ghearele lupului... Dar strălucirca castanie îi dispăruse din păr și chiar și pieptenele de baga devenise tern. Cândva în timpul războiului, începuse să albească și să își piardă o parte din tăria invincibilă. O pală puternică de vânt stinse toate lumânările. Ușa se deschise și tatăl păși înăuntru.

– Pot să coboare cu toții, spuse el, a fost o bombă. Unde-i ginul? După ce dădu pe gât un pahar întreg, le zise că o bombă rătăcită săpase un crater adânc în pajiștea conacului din secolul al XVIII-lea, de alături. Veranda în stil neoclasic de la intrare fusese împinsă până în salon, cu stâlpi cu tot. Stăpâna casei, care se îndreptase spre fereastră pentru a vedea de unde veneau zgomotele, fusese trasă deoparte țipând, cu ochii plini de cioburi.

Viața se rezuma la supraviețuire, iar expedițiile de braconaj din ce în ce mai dese căpătau un caracter tot mai demonic. Lotte și Jet, Marie și Lotte umblau după provizii în nordul Olandei, de la o fermă la alta, asemenea unor traficanti, cu pânzeturi, inele, șiraguri de perle, ceasuri și broșe, ameteite de foame. La o poartă era o placă pe care scria: „Nu dăm apă“. Câinele fu asmuțit asupra lor. În altă parte, oamenii treierau. Spectatorii neinvitați așteptau răbdători până ce câteva boabe cădeau pe marginea drumului. Un cumplit vânt polar gonea pe câmpurile înghețate, gheața scrâșnea în canale și șanțuri. Aproape de Afsluysdijk, drumul trecea pe lângă un post german de control. Pentru a alina hoardele flămânde care se înpleticeau pe acolo în speranța unei lumi mai bune, îmbeșugate, ofițerii instalaseră mese afară, la care se așezau ca la paradă în fața farfuriilor aburinde, încărcate până la refuz cu legume și cârnați, nasturii de la haine abia rezistând acestui adevărat dezmăț. Lotte privi spectacolul cu gura uscată. Printr-o manevră psihologică încâlcită, reuși să prefacă sentimentul de ură în dispreț, care era mai ușor de suportat pe stomacul gol.

Existau și fermieri generoși, care le dădeau trecătorilor mâncare și băutură și care așezau saci cu paie în grajduri. Cei mai cinici stăteau treji noaptea, pentru a-și jefui însoțitorii adormiți. De altfel, Lotte dormea cu capul pe bluza în care ținea înfășurate bijuteriile. Tocmai când renunțaseră la

speranță, pe drumul de întoarcere, în Beemster, sacii lor fură umpluți cu cartofi de către soția unui fermier, care refuză să accepte ceva în schimb. Revenirea acasă cu sacii plini era singura victorie imaginabilă care merita obținută. În Amsterdam, traversară râul IJ cu feribotul – o ceață groasă atârna deasupra apei. Niște soldați WA apărură pentru a percheziționa bagajele călătorilor. Jet și Lotte sc făcură mici – să li sc ia sacii cu cartofi ar fi însemnat să li se ia sufletul. Un băiat de vreo opt ani stătea lângă balustradă. Pantalonii lui uzați îi fluturau în jurul picioarelor. Pe fața lui de om bătrân, acoperită de o șapcă, era așternută o expresie resemnată. Avea un cărucior a cărui încărcătură era acoperită cu o pânză de velă și totuși inspecția iminentă părea să îl lase rece. Privea fix peste IJ, în ceață. Deasupra râului apăreau pescăruși țipând. El nu văzu nici un motiv să se întoarcă atunci când două uniforme se apropiară hotărâte de el.

– Tinere, spuse ironic unul dintre soldați, ai fi atât de bun să ridici pânza pentru a vedea ce transporti?

Băiatul privi înainte nepăsător, fără să se miște.

– Se pare că e un pic cam surd. Deveniră nerăbdători. Ridică pânza!

Lotte simți să i se urcă sângele la cap de mânie. E doar un copil, lăsați-l în pace, ar fi vrut să strige, dar cartofii îi țineau limba legată.

– Hai, mișcă-te odată, mocofanule, fă cum îți spun!

Băiatul se aplecă țeapăn și o încheietură slabă se ivi de sub înâneca ruptă în timp ce apucă un capăt al pânzei și o trase îndatoritor deoparte. Sub aceasta se afla un bărbat mort, cu picioarele îndoite, emaciat, cu urechile și ochii cufundați în orbite ieșind în evidență pe craniul osos. Corpul era îndoit în mod ciudat la mijloc, de parcă ar fi fost rupt.

– Cine-i acest...? spuse soldatul, încercând în van să facă întrebarea să pară ca un ordin.

– Tatăl meu, răspunse sec băiatul.

Trase pânza la loc și privi din nou fix, pe deasupra apei. Lotte își aminti fragmente din „Der Erbkönig”¹. Băiatul reprezenta opusul: ... era copilul cu tatăl său... mort în brațe...

O săptămână mai târziu, începu să ningă. Nefericirea se ascundea sub albul imaculat. De sus, mulțumită zăpezii, nordul ocupat părea să fie unit cu sudul eliberat. Soba de fier din atelier, alimentată cu vreascuri ninede, scotea mai mult fum negru decât căldură. Cu degete amorțite, Ernst încerca să mânuiască panourile de lemn, obligat să-și mijcească ochii în spatele ocbelarilor plini de funingine.

– Și, în tot acest timp, acasă, în Utrecht, am saci întregi cu cărbuni, mormăi ei.

Lotte se oferi să îi aducă. El nu îi refuză oferta, convins cum era de indestructibilitatea ei. Ea porni, își croi calea prin zăpadă, pe bicicletă, oprindu-se din când în când pentru a lua câte o înghițitură din tocana de sfeclă roșie pe care mama i-o pusese pentru drum într-o crăticioară. Ninea din când în când, iar ea înainta încet, și fulgii mici îi înșepau fața. Aplecată peste ghidon, apăsa cu putere pedalele bicicletei grele, concentrându-se doar asupra aceluși singur punct radiant de cărbune strălucind la orizont, care îi încălzea deja sufletul. În afară de asta, nu exista decât vidul alb, singurătatea absolută. Măinile și picioarele îi înghețară. Frigul îi pătrunse în membre și i se instală în trup ca o povară deloc neplăcută. Nu avea nici o idee de când se afla pe drum și cât de mult mai avea de mers. Noțiunea de timp de dizolva în albul care învăluia totul și o pace milostivă se pogorî asupra ei. Bulgări de zăpadă i se lipeau de ghețe. În depărtare, vedea contururile neregulate ale unei cetăți pe întinderea albă de zăpadă, printr-o rețea fină de cristale

¹ *Regele ielelor*, de Johann Wolfgang Goethe (n.red.)

care i se lipiseră de gene. Simți o dorință irezistibilă să se sprijine de un copac cu crengi albe, care arăta asemenea unui negativ fotografic: o odihnă scurtă. Sprijini bicicleta de pom și se scufundă în zăpadă, o pătură moale sub ea și apoi una care o acoperea. Nu mai putea să ducă nici un gând la capăt – asemenea unor fluturi albi, acestea se zăteau sub greutatea ei. Toate contradicțiile și paradoxurile se dizolvau într-un neant pufos. Își amintea vag o senzație asemănătoare de demult, când se scufundase sub gheață și câteva secunde deveniseră o eternitate. Uitase că avea un corp. „Sunetul zăpezii care cade...” fu ultimul gând înainte de a se scufunda într-o stare de inconștiență încântătoare.

– Hai, vino... dacă stai întinsă aici o să mori...

Cineva o trăgea cu putere de braț, înapoi la realitate. Zăpada alunecă de pe ea. Era prea amețită ca să se opună. Bicicleta îi fu împinsă în mâini.

– O să merg împreună cu tine...

Lotte mergea asemenea unei păpuși mecanice, însoțită de un bărbat într-o haină lungă, neagră, cu o pălărie acoperită de zăpadă. El respira cu greu – singurul sunet ce putea fi auzit în timp ce înaintau anevoie. El nu întrebă nimic, nu spuse nimic, ci se rezumă la îndemnuri scurte atunci când ritmul încetinea.

– Continuă să mergi...

Ea avea senzația că se afla în pragul unei amintiri importante, dar una care nu reușea să treacă de bariera amorțelii ei. Era deja întuneric atunci când orașul apăru în depărtare și apoi se târâră pe străzile goale, până în centru. La Piața de Pește, străinul își luă brusc la revedere, ridicându-și pălăria, iar zăpada adunată se scutură de pe aceasta... I s-a părut din nou că umbra unei amintiri îi dădea târcoale în vreme ce acesta dispăru în întuneric.

Abia atunci își dădu seama că se uita după cel care îi salvase viața. Acesta apăruse de nicăieri, asemenea unui *deus ex machina*, și dispăruse din nou în neant, de parcă nu ar fi fost nimic mai mult decât o halucinație. Ninsoarea se opri. Orașul era pustiu, zăpada se depusese pe câteva cadavre de lângă zidul unui adăpost, ale căror fețe erau marcate de foamca îndelungată. O proprietăreasă uimită o primi înăuntru. Camerele lui erau încă intacte. Lucrurile lui, în principal cărți despre construcția de viori și portrete de familie, îi așteptau întoarcerea cu indiferență. Ea le privi pe măsură ce se acomoda cu temperatura camerei. Singurul lucru care lipsea de acolo era cărbunele. Proprietăreasa, care îi făcea curățenie în camere, se dădu de gol, exagerând în negarea faptului. „Cărbune? Nu, dacă ar fi fost cărbune acolo, ea ar fi știut despre asta.“ Lotte nu putca să dovedească nimic. Mâncă și ultimele rămășițe de tocană din cratiță și se strecură în patul lui îngust și rece.

10

„Oeufs à la neige¹“ este numele poetic al unui desert care ne-a ajutat să învingem foamea cu aer în timpul războiului. Pe vremea aceea, lui Lotte îi amorțea încheietura de cât bătea albușurile pentru a obține acel miracol, transformând albușurile a două ouă într-o spumă care creștea.

– Am făcut asta pentru copii, în iarna foametei, spuse Lotte, mâncând din insulițele care pluteau pe sosul de vanilie, pentru a alunga senzația de gol din stomacurile lor.

– Nu știam că a trebuit să îndurați o asemenea foamete, suspină Anna.

– A fost o armă mai bună decât VI, zise Lotte scurt.

Cu tact, Anna îndreptă discuția spre un alt subiect.

– Și tu aproape că ai fi înghețat în zăpadă... Cunosc acel sentiment de singurătate absolută în mijlocul naturii, care este în esență indiferentă... și dorința de moarte care te poate cuprinde în timpul războiului...

Doctorii și asistentele apărură în ziua ulterioară sosirii lor la seminar, iar lucrurile își reluară cursul normal. Herr

¹ Ouă de zăpadă (în lb. franceză, în original)

Töpfer, care era deja în convalescență, ceru permisiunea oficială ca sora Anna să îl acompanieze în plimbările terapeutice prin grădină. Mergeau foarte încet, printre ghiociei și aluni înmuguriți. Soarele strălucea apatic. Se odihniră pe o bancă acoperită de mușchi.

– Soră, deja s-a terminat cu noi, începui Töpfer fără milă. Până acum, pendulul a oscilat între Est și Vest, dar s-a oprit la mijloc, iar ei avansează din toate direcțiile și ne vor zdrobi.

– Încă mai avem V2... se opuse Anna.

– Nu crezi asta cu sinceritate, soră. Părinții mei. Soția mea, copiii – toți speră să mă întorc, dar, când vor ajunge rușii, o să-i împuște pe toți membrii SS de aici.

Anna aprobă mecanic. Membrii SS puteau fi recunoscuți chiar și goi după grupa sanguină tatuată pe brațele lor. Privi împrejur. În curând, ghiociei aveau să fie călcați în picioare de bocanci rusești. Pentru prima dată, fu cuprinsă de un sentiment de teamă, nu pentru ea însăși, ci pentru răniții la vindecarea cărora ajuta și ea, pentru care își sacrifică noaptea somnul.

– *Ach*, soră... Töpfer o prinse sumbru de bărbie și o privi melancolic, am avut visuri atât de frumoase.

Senzația nenorocirii iminente nu îi dădea pace, era greu să aștepte calmă și totuși să nu aștepte. În orice caz, așteptarea calmă a prăbușirii celui de-al Treilea Reich nu era o opțiune pentru băiatul cu pistolul. Anna îl pândea, așteptând ocazia să i-l ia. Printre îndatoririle ei, se ducea să stea pe marginca patului său și îi asculta planurile febrile care îi aseundeau neputința de a face față prăbușirii idealurilor sale. Fusese activ în Tineretul lui Hitler când această mișcare era încă în ilegalitate. Pierduse un ochi într-o luptă de stradă cu niște tineri comuniști. Datorită perspicacității sale, ajunsese până la rangul de ofițer în Wehrmacht și, chiar

dacă era în spitalul militar cu un genunchi zdrobit, tot nu putea să conceapă eapitularea! Într-o noapte, în timp ce dormea, Anna îi luă cu grijă pistolul de sub pernă. Îl aruncă ușurată în Dunăre. În ziua următoare, se duse să stea cu el, având întipărită pe chip o expresie nevinovată. Tânărul îi prinse mâinile, iar ochii îi sclipeau.

– Soră, vino cu mine la Vâreolac!

Ea își scutură capul. O făcea să îi fie milă, cu fanteziile lui naive despre inișcarea Vârcolacul, un grup de desperați care se retrăseseră în Alpi pentru a continua lupta până la moarte.

– Ești nebun, Junge, s-a terminat, spuse ea ușor.

– Dacă ai dreptate, atunci o să mă împușc în cap, strigă el cu putere. Nu o să pună mâna pe mine viu.

Pentru a demonstra acest lucru, căută sub pernă. Faptul că nu găsi nimic acolo îl înfurie – unde era hoțul care îi furase dreptul de a decide asupra propriei vieți? Coborî cu greu din pat și șchiopătă prin secție, cu fața roșie și maxilarul încleștat, târând piciorul cu genunchiul zdrobit. Anna îl opri.

– Nu mai țipa! Pistolul e în Dunăre. Eu l-am luat, niineni altcineva. Tatăl și mama ta m-au rugat să fac asta și le-am promis că o voi face.

Singurul ochi o privi uimit. Înțepeni și își încleștă pumnii – ea nu trebuia să vadă tensiunea zguduitoare înăbușită în corpul lui –, apoi izbucni în lacrimi. Dorința lui de a lupta se nărui. Se ghenui de pareă l-ar fi bătut cineva și, sprijinindu-se greoi de ea, se lăsă condus înapoi în pat.

Lucrurile începură să se precipite. Frontul era la doar douăzeci și cinci de kilometri depărtare de Linz. Fu improvizat un transport de noapte spre Germania, pentru toți pacienții care puteau să se miște sau puteau să fie cumva transportați. Adică toți, cu excepția a doisprezece bărbați

cu răni serioase pe spate – aceștia nu puteau să stea decât întinși pe burtă. Anna primi sarcina de a veghea asupra lor în acea noapte. Emoționată, se duse să își ia rămas-bun de la vechii ei pacienți din Viena.

– Desehide cutia aceea un moment... porunci Herr Töpfer, arătând cu cârja. Anna se chinui cu deschizătoarea. Înăuntru, deasupra era un pachet. Ia pachetul și încuie cutia din nou.

Ea îi respectă instrucțiunile cu atenție. Inima îi bătea puternic: era de parcă el ar fi vegheat asupra ei în tot acel timp, iar acum pleca. Și el.

– Haide... îi făcu el semn, vino cu mine. Într-o nișă de pe coridorul lung și rece, el deschise pachetul. Ascultă cu atenție. Îți dau ție asta, e ciocolată. O păstram pentru soția mea, dar cred că tu ai mai mare nevoie de ea acum. Plecăm cu toți, iar diseară o să fii singură: atunci să mănânci ciocolata, o să ai nevoie de ea.

Prevederea lui fu bine-venită. În acea noapte, după ce clădirea se goli și se instală tăcerea, Anna se așeză la lumina lumânării, lângă cei doisprezece răniți pe care îi recunoștea după rănilor lor, nu după fețe. Stătu acolo și dădu ascultare ultimului ordin al lui Töpfer: se îndopă ca în transă cu ciocolată, ca să nu se gândească la faptul că toți fugiseră. Până dimineață, se trezi din amorțeală. Clătinându-se de oboseală și greață, se împletici afară din salon. Seminarul părea la fel de părăsit ca în noaptea în care ajunseseră acolo: doctorii dispăruseră, la fel și surorile cu bandajele și medicamentele, chiar și îngrijitorul cu pijama de mătase abandonase nava care se seufunda. Se așternuse o tăcere solemnă, aproape pioasă – oarc aceasta era tăcerea de dinaintea ultinului măcel, asemenea atmosferei încărcate care precede furtuna, o tăcere apăsătoare, încăreată? Ce căuta ea în acest loc uitat de lume, departe de casă? Departe de

casă? Ea nu avea nici o casă, nu avea după ce să tânjească, nici un foc în șenuineu, nici o livadă de meri... nimeni care să o aștepte. Își auzea ecoul pașilor pe podeaua de gresie de parcă ar fi alergat după ea însăși. Fiecare cameră cavernoasă prin care trecea îi accentua singurătatea... o casă cu încăperi goale, dintr-un vis în care fiecare cameră dădea spre o altă cameră goală... „Soră...” Tânguirea pacienților care îi fuseseră încredințați asemenea unor copii bolnavi în fază terminală o făcu să se întoarcă în salon. Dar nu putea nici să le ușureze durerea, nici să le curețe rănilile, nu avea nimic altceva decât niște bucăți de hârtie cu care să șteargă puroiul, liniștindu-i cu vorbe goale. Gânduri, idei, senzații treceau prin ea fără să-i atingă vreo coardă sensibilă, ci doar agravându-i suferința îndelungată și ursuză. Ziua alunecă pe lângă ea, transformându-se treptat în noapte și totuși nu sosi nimeni pentru a-i lua locul. Fuseseră oare uitați de toată lumea? Nu apăreau în nici un plan, în nici o schemă? Oare fuseseră eliminați deja? Curentul electric fusese oprit cu o săptămână înainte și se descurcaseră cu lumânări, dar acum nici acestea nu mai existau. Stătea la locul ei, pe întuneric. S-ar fi zis că erau morți deja. Chiar dacă erau treisprezece în total, fiecare dintre ei era singur și se lupta cu disperarea în felul propriu. Era clar că ajunsese la sfârșitul călătoriilor ei. Acesta era punctul spre care o aduseseră toate drumurile. Balonul ei de săpun se sparse, lăsând în urmă un gol în care atârna mirosul soldaților aflați pe moarte.

Dar nu era singură. Apăru un însoțitor bine-cunoscut, de demult: era demn de încredere și emana un farmec care se potrivea împrejurărilor. Nu te împovăra cu nesigure strategii pentru a trăi, râdea de tot acest chin fără sens, nu punea nici o întrebare, nu cerea nimic... singurul lucru pe care îl dorea din partea ei era să nu i se opună. Ea părăsi salonul fără să se uite în jur. Își luă una dintre valize, cea în care avea

hainele de copii. Hipnotizată, se duse afară și se îndreptă spre fluviu. Dunărea era neagră. Ezită: dacă ar fi coborât dinspre mal, nu ar fi putut să se abțină să nu înoate. Se îndreptă spre mijlocul podului baroc. „Ți-am promis că nu voi face asta, murmură ea, iartă-mă!“ Cuvintele se dizolvară în sunetul ploii. Podul era acolo, cu apa sub el și promisiunea păcii. Își ridică valiza pe balustrada care îi ajungea până la umeri și încercă să se tragă în sus. Dar marginea de piatră acoperită de mușchi era udă și alunecoasă. Nu putea să se prindă bine și brusc își dădu seama că îi lipsea forța din brațele care fuseseră atât de puternice altădată. Încercă din nou și din nou... se trudea să se ridice și tot aluneca înapoi... Refuza să se dea bătută... cum se putea oare ca un lucru atât de banal precum o balustradă să stea în calea unei chestiuni de viață și de moarte? Frustrată, apucă valiza și o aruncă în adâncurile de dedesubt. Metoda care funcționase pentru valiză trebuia să fie valabilă și pentru ea. Dar balustrada era un pic prea înaltă și alunecoasă peste tot. Undeva sus, cineva râdea de eforturile ei ridicole: Anna, atât de hotărâtă și eficientă, era acum atât de jalnică și stângace când venea vorba despre sinuciderea ei!

Renunță și își târi picioarele pe pantă, înapoi spre seminar. Totul se sfârșise: își lăsase viața în urmă, o aruncase în Dunăre, plutea departe, în valiza ei, doar corpul îi era încă acolo. Nu mai putea să facă nimic decât să îl lase să se miște așa cum se mișca de obicei. Se întoarse în cameră și așteptă cu resemnare sfârșitul așteptării. Dar numai ploaia încetă: privca fix afară, cu indiferență și văzu, fără să conștientizeze de fapt, cum cerul se însenina încet. Nu avea noțiunea timpului – cândva în noaptea nesfârșită, cineva bătu la ușă. Se îndreptă spre intrare pe jumătate adorănită. Ei păreau să se grăbească, ușile fură deschise cu forță.

– Unde este spitalul militar? strigară infirmierii SS nerăbdători.

– Ce spital? se miră Anna.

– Cu siguranță, acesta este un spital militar!

– Nu știu dacă acesta încă mai este un spital... ezită ea.

Ar fi trebuit să fiu înlocuită, dar nimeni...

Ei nu aveau timp să o asculte, frontul era foarte aproape, trebuiau să descarce și să se întoarcă. În grabă, răniții fură întinși de fiecare parte a coridorului. Tărgile fură luate pentru victimele următoare, la fel și păturile. Înainte să își dea seama, aceștia plecaseră deja, iar ea pășea printre rândurile de răniți grav, cel puțin o sută. Băieți care luaseră parte la luptă cu câteva ore înainte erau întinși pe podeaua de piatră decorată ca o tablă de șah, reduși la o notiță care informa unde fuseseră operați. Lumina lumii pătrundea prin înaltele ferestre gotice, luminând trupurile lor inconștiente, tinere și patetice. Luna romantică, patroana tinerilor îndrăgostiți, strălucea fără compasiune peste goliciunea lor, într-o estetică perversă. Anna mergea în sus și-n jos, tulburată. Nu putea să facă nimic decât să fie martoră la moartea lor. Dezgustul ei pentru război devenea și mai mare cu fiecare soldat care nurea. Aceasta era situația, toate lucrurile prin care trecuse până atunci abia dacă fuseseră un preludiu. Aceasta era realitatea – toată grija, toate sacrificiile mamelor anonime, toate visurile și așteptările, toate erau doborâte de o moarte prematură... fiul, tatăl, logodnicul nu erau nimic mai mult decât un obiect gol, încremenit, de prisos, un nume pe un carton.

Un soldat își veni în fire.

– *Schwester*... spuse el năucit.

Anna se aplecă spre el. El o prinse de braț, cu ochii strălucitori.

– *Schwester*, încă mai rezistăm!

– Da, fiul meu, aprobă Anna din cap.

El dorea să mai adauge și altceva, își deschise gura exaltat, dar, în același moment, un lucru invizibil se petrecu în corpul său. Vorbele nerostite îi muriră pe buze, trupul lui înțepeni, expresia înghețată, de pasiune încăpățânată, era atât de insuportabilă, încât ea îi închise imediat ochii.

Într-un fel sau altul, soarele răsări. Cei morți erau cenușii în lumina dimineții. Încă o dată, ușile se deschiseră, iar doctori și infirmieri se învălmășiră înăuntru. Priviră împrejur în treacăt. Ceea ce văzură nu păru să îi surprindă, cu excepția prezenței Annei: toată lumea o privea fix, de parcă ar fi fost o fantomă.

– Tu ce cauți aici? strigă unul dintre doctori uimit, mângâindu-și mustața roșcată. Ai înnebunit? Vin rușii!

– Și? rosti ea indiferentă.

O zi mai târziu, locul era plin de surori harnice ale Crucii Roșii. Anna nu știa de unde apăruseră acestea. Renunțase de mult să mai caute să înțeleagă vreun lucru: dintr-odată, se vorbea din nou despre organizare și toată lumea își îndeplinea sarcinile, dar ea nu era păcălită de acest lucru – nu era nimic altceva decât o fațadă pentru camuflarea haosului care putea să se reinstaureze în orice moment. Se organiză o întâlnire. Aghiotantul îi chemă pe toți doctorii, infirmierii și asistentele pentru a primi instrucțiunile Gauleiterului.

– Regiunea Dunării de Sus se menține pe poziții, anunță acesta. Vom rămâne aici, la posturile noastre, în orice condiții. La fel și surorile. Acestea nu au nici un motiv să se teamă de venirea rușilor. Siguranța lor în spital este asigurată.

Anna, care lăasă aceste cuvinte încurajatoare să alunece pe lângă ea, păși în față din mijlocul grupului de surori și strigă:

– Dar v-ați trimis deja soțiile și fiicele de aici, nu-i așa?

Surorile o traseră înapoi în grup din reflex, astfel îneât ea deveni o altă uniformă printre uniforme.

– Cine-a spus asta? strigă tăios Gauleiterul.

Își trimise aghiotantul spre ele. Surorile fură întrebate una câte una cine strigase, dar nici una nu răspunse – strânseră rândurile.

A doua zi, doctorul cu mustața o luă pe Anna deoparte.

– Ascultă, soră, zise el pe un ton confidențial, am aici patru pacienți răniți, care nu au decât brațele bandajate, pot cu toții să meargă. Acum, o să dau pentru tine și încă două surori un ordin de deplasare pentru a-i însoți până în München.

Anna încuviință mașinal. În mod natural, făcea în continuare ce i se spunea, chiar dacă era ceva aproape plăcut, precum părăsirea seminarului.

– Apropo, continuă el, scărpinându-se cu stiloul în spatele urechii, ai auzit-o ieri pe femeia care a strigat: „Dar v-ați trimis deja soțiile și fiicele de aici?”

O privi cu o expresie vicleană, dar care, în același timp, inspira încredere, așa că Anna îi răspunse pe un ton care sugera mărturisirea:

– Da, am auzit.

Brusc, realizează de ce el îi dădea ordinul de deplasare. Pentru că nu putea să îi mulțumească în mod deschis, îi transmise din priviri că știa că el știa că ea știa.

– Totul pare de parcă ar fi dintr-o altă viață... murmură Anna.

Lotte o privea fix. În spatele chipului aflat vizavi de ea, putea să vadă pentru prima dată cum trebuie să fi fost Anna tânără, pe un pod de piatră în ploaie, pe un hol plin cu soldați pe moarte. Lucrul acesta o emoționa mai mult decât ar fi vrut să recunoască. Încercând din greu să își facă vocea să sune cât mai neutră, spuse:

– Cum de acei soldați grav răniți au putut fi abandonati?

– Imaginează-ți: frontul era foarte aproape, gesticulă Anna, infirmierii îi luau pe cei răniți de pe frontul de luptă și îi duceau într-un spital de campanie. Cazurile cele mai severe erau tratate acolo, se nota ceva pe hârtie – s-au făcut asta și asta –, apoi erau îngrămădiți într-un vehicul și trimiși la un spital militar din spatele liniilor. Apoi, îi abandonau acolo și trebuiau să se întoarcă imediat. Erau din SS, cei din Waffen-SS erau cei care luptau până la sfârșit, băieții cei mai tineri și mai sănătoși. În acea noapte, au murit unul după altul sub ochii mei. Nu era nimeni care să aibă grijă de ei. Acel hol lung și îngrozitor. Eram singură și nu puteam face nimic. Am reprimat amintirea acelei nopți ani întregi, nu eram în stare să vorbesc despre asta. Există un cântec, „O noapte cu lună în aprilie“, care mă face întotdeauna să mă gândesc la acea noapte.

Șapte siluete mici și neînsemnate înaintau anevoie sub cerul plumburiu. Anna își căra lucrurile într-o valiză mare, de piele. Dormeau în școlile sau bisericile de pe drum – satele erau obligate să le ofere adăpost la prezentarea ordinului de deplasare colectiv. Unul dintre soldați descoperi undeva un cărucior în care putură să își pună cu toții bagajele și își continuară drumul zi și noapte, tot mai departe, până ajunseră la un nod feroviar pe care bombardamentul profesionist îl transformase într-un peisaj lunar morbid, cu cratere din care ieșeau bucăți strălucitoare de fier răsucit. Manevrară căruciorul printre acestea. Roțile scrâșneau îngrozitor. Dintr-odată, Anna observă că valiza ei nu mai era în cărucior. Alergă înapoi împleticindu-se și se împiedică într-o groapă. Oare aceea era valiza ei, obiectul acela negru, strălucitor, care plutea în lacul dintr-un crater? O pescui. Acum, chiar că era grea. Când o puseră înapoi în cărucior,

se rupse o roată. Abandonară căruciorul în compania vagoanelor răsturnate de tren.

Anna se opri să își golească pantoful. Tălpile erau pline de găuri, și picioarele îi alunecau în pielea uzată. Unul dintre soldați îi dădu perechea de ghete pe care o avea în plus și casca lui pentru a se feri de ploaie. Nemulțumit în continuare, îi luă valiza cu brațul care îi rămăsese și îi înmână ei pușca în schimb. În timpul serii, se însenină. Luna se ivi dintre norii care goneau pe cer, luminându-i pe călătorii trudiți. Două gărzi apărură din senin și le aținură calea.

– Mensch, Meyer, priviți... strigă uimit unul dintre ei, soldatul acesta de aici e o femeie!

Din acel moment, realitatea nu mai însemnă decât acțiunea de a pune un picior în fața celuilalt. Fiecare metru însemna un metru mai aproape de München, un metru mai departe de ruși. Într-o seară, când fiecare metru devenise un metru prea mult, cineva îi duse într-o școală veche. Aveau acolo paturi supraetajate, din lemn. Apatică din cauza epuizării, Anna fu condusă spre un pat. Se sui cu un ultim efort și, încă purtând casca pe cap, adormi instantaneu. Dar patul nu putea să suporte atâta oboseală și ea se prăbuși prin el peste cel care dormea sub ea, cu tot cu sacul de paie. Fără să se trezească, acesta împinse deoparte greutatea de pe el, iar ea ateriză pe podea cu o bufnitură și adormi la loc imediat. Dimineață devreme, deschise un ochi – un bătrân arătând ca un pitic, cu o față noduroasă deasupra unui piept îngust și tras, o privea șocat din pat.

– Iisuse, Maria, Iosife, ce dragon a căzut peste mine în timpul nopții. Slavă cerului că sunt încă în viață!

Fiecare kilometru de cealaltă parte a graniței trebuia să fie cucerit tot prin mers. Durerea înțepătoare din genunchi o avertiza că nu va mai putea să continue pentru multă vreme – articulația se umflase deasupra ghetei. Unitățile

armatei înfrânte se grăbeau spre centrul Germaniei: mașini și camioane de marfă vâjâiau pe lângă ei, încărcate cu femei, soldați, ofițeri. Încercară să oprească pe cineva, dar nimeni nu voia să îi ia – fantoma înfrângerii îi mâna din spate pe militari. Durerea deveni de nesuportat. Pentru prima dată, corpul ei refuza să o mai asculte. Anna își târî valiza până în mijlocul drumului. Cu o plecăciune, își dădu jos casca de parcă ar fi salutat traficul și se așeză pe ea.

– Ai înnebunit, strigară indignați însoțitorii ei, o să fii ucisă.

Anna râse zeflemitor.

– Nu-mi pasă, fie mă iau cu ei, fie mă calcă!

Un camion de marfă se apropia. Era ceva reconfortant în puterea mecanică oarbă, care nu lua în seamă creațiile vii – o aștepta cu un zâmbet binevoitor: fă-o repede.

Țipetele de panică ale celorlalți sunau ca un cor în depărtare. Dreptatea unei povești primitive era invocată în mijlocul unui drum principal: dacă fecioara se supunea complet monstrului, acesta avea să se transforme într-un prinț. Camionul se opri la o distanță politicoasă. Un ofițer tânăr coborî. O invită să urce în canion, cuprins de respect militar pentru curajul ei. Ea se ridică nepăsătoare. Le făcu semn peste umăr celorlalți să o urmeze și se sui în canion.

Primirea de la spital nu fu cea la care se așteptau după călătoria lor dură.

– Ce căutați aici? mârâiră la vederea surorilor, nu avem nevoie de voi aici!

Doar soldaților răniți li se permise să rămână. Cele trei surori ale Crucii Roșii primiră noi ordine de deplasare: înapoi spre Alpii Bavarezi, la un spital militar din Chiemsec. Din nou pe drum, totul începu de la capăt. Făceau cu rândul la autostop, apatice, de pe bordură. Anna tot auzea în mintea ei

cuvintele „nu avem nevoie de voi...” „Acum înțeleg, medită ea cu amărăciune, cum este posibil ca o sută de soldați să moară pe coridor, în frig, în timp ce nu există nici o soră medicală care să îi îngrijească: sunt prea multe aici.“

Un camion militar opri. Șoferul își scoase eapul pe geam.

– Cine știe drumul spre Traunstein?

– Eu îl știu! strigă Anna.

Trecuseră pe lângă acesta când veniseră, nu era departe de Chiemsee. Anna trebui să urce în față. Șoferul conducea încet și atent. Un soldat urmărea cerul de pe capotă, cu un telescop.

– Ce caută? întrebă Anna.

– Bombardiere, rânji vecinul ei.

Colțurile gurii încă îi erau ridicate când se auzi un strigăt de afară.

– Ieșiți! Bombardiere!

Săriră orbește afară, unde cercuri amenințătoare erau descrise deasupra capetelor lor. Se aruncară într-un șanț adânc. Anna era îngropată sub valiza ei. În același moment, camionul care le ducea spre Chiemsee explodă. Era de parcă ar fi fost lovit în mod repetat, o explozie deelanșa o alta într-o reacție în lanț, iar deasupra valizei ei ploua cu pietriș. Abia când nu se mai auzi nici un sunet, se ridicară din ascunzătoarea lor. Pășiră timid în tăcerca care urmă exploziilor – toată lumea era nevătămată. În aer se simțea miros de explozibil.

– Este... începu șoferul, era un camion cu muniție.

Rămășițele arse mocneau. Pentru că să se uite la ele nu le folosea la nimic, porniră mai departe, reflectând în tăcere la moartea de care abia scăpaseră. Un camion cu materiale al organizației de construcții a lui Hitler, TODT, opri. Îi făcură semn.

– Doar surorile, strigă șoferul hotărât.

De parcă ar fi crezut că i-ar fi înfuriat pe zeii de deasupra dacă ar fi vorbit, le conduse fără să scoată un cuvânt până la spitalul din Chiemsee, instalat într-un fost hotel. Acesta își proclama identitatea de departe – de teama acelor zeii, pe drum se pictaseră mari cercuri albe, cu cruci roșii în mijloc.

La marginea drumului, doi bărbați care își pierduseră picioarele erau așezați în cărucioare cu roțile. Urmărire cum camionul TODT le descărcă pe surori, în loc de materiale de construcție. Văzură cum Anna, cu valiza ei imposibilă, își scrânti genunchiul la aterizarea pe asfalt. Nu rămaseră impasibili. Unul dintre ei se roti spre ea cu eleganță, o luă în brațe și o puse în poală, iar celălalt îi luă valiza. Parcurseră rapid cei două sute de metri până la biroul doctorului-șef, unde o lăsară pe o bancă în hol, mândri de puterea pe care o aveau în brațe. Un soldat aflat în trecere le raportă sosirea.

– Nu le aduce aici ... îl auziră strigând pe doctorul aflat de cealaltă parte a ușii, nu avem nevoie de nimeni! Războiul se va termina poimâine, nu avem nimic de mâncare, să se descurce singure.

Anna își lăsă eapul în piept. Își privi unghiile cu multă atenție: erau negre, de parcă ar fi scos cartofi din pământ. Emoțiile ei se epuizaseră. Strigătele doctorului nu o afectau. Un lucru era cert: nu avea să mai facă nici un pas. Dacă era nevoie, avea să prindă rădăcini pe acea bancă, vizavi de ușa lui, pentru a-i aminti de existența ei.

– Sărmanele femei, îl auzi pe soldat compătîmîndu-le, mai sunt niște paturi, de ce nu ar putea să doarmă acolo? Și ar putea primi și ele rația de trei cartofi...

Doctorul își schimbă tactica. Să asculte plângerea soldatului era mai obositor decât să își dea acordul. În acea noapte, se întinse pe un pat adevărat, între cearșafuri albe,

moi. Anna își aminti vag senzația de lux neobișnuit din trecut, când sosise la casa unchiului ei din Köln.

Chiar dacă doctorul-șef nu avea nevoie de nimeni, în hoinărelile ei prin spital, în ziua următoare, descoperi o cameră cu saltele puse pe podea. Copii mici era întinși pe ele, cu bandaje mari acolo unde le lipsea un picior sau o mână, cu capetele bandajate, cu ochii îndreptați spre tavan. Anna, care credea că trecuse prin cel mai greu moment în noaptea când îi veghease pe soldații aflați pe moarte și care, aruncându-și valiza cu hăinuțe, intenționase să scape de tot ce avea vreo legătură cu copiii, merse amețită printre saltele, îngenunchind din când în când lângă un copil nemișcat, care o privea cu resemnare abătută. Nici un copil nu se juca și nici nu râdea. Domnea o tăcere apăsătoare, de parcă ar fi fost cu toții într-o stare permanentă de șoc și așteptau pasivi ca mama sau tatăl lor să vină pentru a le alunga șocul cu un sărut. Dar nu existau mame sau tați, povestitori de basme care să îi înveselească. Zăceau întinși acolo, copleșiți de o resemnare comună, de parcă ispășeau ceva ce nu făcuseră. Anna fu izbită de o constatare absurdă: toți erau blonzi și toți aveau ochi albaștri. Așa bine hrăniți cum erau, păreau niște heruvimi durdulii, care fuseseră doborâți cu câte un glonț de pe norii pufoși, de către un imizantrop a cărui ură se întindea până în rai. Chiar dacă doctorul-șef nu avea nevoie de nimeni, Anna se apucă să lucreze ca de obicei.

– Ce s-a întâmplat cu copiii?

Lotte o privi agitată. Avea o bucățică de beza lipită de buza de sus, lucru care o făcea să pară un pic ridicolă, astfel că Annei îi veni mai ușor să se distanțeze de imaginile triste pe care și le amintea.

– Locuiau într-un orfelinat din Obersalzberg, spuse ea rece, care fusese bombardat de americani. Erau Lebensbornkinder, copii cu pedigri, din ferma de înmulțire nazistă. Bărbați și femei, toți blonzi aleși special, erau cuplați pentru însămânțare. La nașterea unui copil, acesta era donat Führerului.

– La ce-i foloseau acești copii?

– După ce îi extermina pe evrei și pe țigani, avea să creeze o rasă superioară, nobilă, pentru a conduce lumea. Acești copii erau crescuți la Obersalzberg, bine ascunși de lumea exterioară. După bombardament, aceștia fuseseră aduși la spitalul de urgență din Chiemsee – și doctorul-șef spusese că nu avea nevoie de surori.

Lotte era zăpăcită. Era prea mult, prea complex, prea macabru. Încercă să se elibereze.

– Cred că o să cer nota de plată, sunt atât de obosită dintr-odată. Probabil de la atâta mâncare și de la alcool.

Cu grijă, împinse deoparte paharul de vin pe jumătate plin.

– La vârsta noastră, nu putem să suportăm atât de multe, spuse Anna echivoc, ni se aduce aminte de acest lucru întruna, într-un mod dureros.

La hotel, Lotte primi un telefon din partea celei mai mari fiice, care o întrebă „și din partea celorlalți“ despre rezultatele tratamentului. Cu un entuziasm fals, Lotte îi descrie o imagine idilică. „Trebuie să îi povestesc ce s-a întâmplat“, îi trecea constant prin cap. Dar ce ar fi trebuit să spună? „Mi-am găsit sora, pe mătușa voastră.“ Și apoi? Drama de neînțeles, de necrezut, de prost-gust, în nenumărate acte? Cum putea să explice toate acestea? Așa că lăsă sfaturile fiicei să treacă pe lângă ea – să nu se agite, să se bucure de odihnă, să se relaxeze, să nu își facă griji, întâlneau deja oameni drăguți? –, apoi își luă rămas-bun. „Trebuie să pun

capăt discuțiilor, își spuse mândioasă, ținând încă receptorul în mână. Mă extenuează, iar copiii mă așteaptă acasă întinerită. Au dreptul la asta. Este cadoul lor și i-a costat suficient de mulți bani.“

Cu toate acestea, părăsi băile împreună cu Anna, în ziua următoare – în sfârșit, eliberarea era la orizont. Întreaga lor întâlnire era asemenea unui film de la care nu reușise să plece la timp, iar acum voia să știe cum se termină. Soarele strălucea, iar lumea părea înșelător de prietenoasă. Rătăciră până ce ajunseră la Parc de Sept Heures și nările le fură gădilate de aroma de *frites*. Anna inspiră cu ocbii închiși.

– De asta mi-era poftă! spuse din adâncul inimii.

Chiar dacă Lotte avea o aversiune față de chioșcurile cu gogoși și *frites* – „pentru că îți fac hainele să miroasă“ –, o urmă automat. Un pic mai târziu, stăteau pe o bancă din parc, cu cornete de hârtie în mâini, înconjurată de porumbei băgăcioși. Războiul, vicisitudinile umanității, chestiunile dureroase de conștiință, toate își pierdeau semnificația în fața savurării adolescente a unei porții de *frites* în frigul iernii, *frites* lungi, tari, crocanți, aurii. Degete sărate, uleioase. Dar ideea că viața era de fapt foarte simplă nu ținu decât la fel de mult cât porția de *frites*. Apoi, se șterseră la gură și pe mâini și războiul își recăpătă drepturile.

Tatăl lui Lotte nu mai avea destule steaguri pentru a marca victoriile Aliatilor. Soția lui, care citise prea multe romane la viața ei, tremura la gândul vidului strategic și inoral care era asociat de obicei cu predarea puterii – o perioadă în care inamicul reacționa orbește la frustrarea înfrângerii, cu incendieri, furie, răzbunare, crime. Ce avea să se întâmple cu ei dacă, din întâmplare, se nimereau în bătaia focului? Aceasta era prima teamă pe care o recunoștea cu voce tare, de la începerea războiului. Situația devenise din

ce în ce mai îngrijorătoare. Tensiunea creștea constant, iar pentru Ernst aceasta fu eliberată printr-o cerere stângace în căsătorie. Emoționată de stângăcia lui, Lotte nu se lăsă greu convinsă. Îl iubea nu doar pentru vulnerabilitatea lui cinstită și slăbiciunea deloc masculină, dar se și temea în secret că viața după război avea să își reia cursul normal, deși lucrurile nu puteau să mai fie niciodată așa cum fuseseră înainte. Căsătoria avea să o salveze de la implicarea în dezintegrarea clanului enorm format din membrii familiei și oamenii care se ascundeau – într-un anume sens, un microcosmos neprețuit, chiar dacă poate i se părea astfel din cauza dependenței de anxietate. Prin căsătorie, spera să scape de golul pe care ei aveau să îl lase în urmă și de excesul de timp liber, în care n-ar fi făcut decât să-și pună întrebări dificile. De asemenea, avea să scape de tatăl ei, a cărui apropiere nu avea cum să mai fie tolerabilă în vreme de pace.

Nu-și puteau permite o nuntă: toate bunurile lor fuseseră transformate în provizii. Se hotărâră să se căsătorească înainte de terminarea războiului – o scuză bună ca toată ceremonia să se desfășoare în liniște. Totuși, complet fără tact, această liniște fu tulburată în momentul culminant de către un escadron de avioane Spitfire care zburau la altitudine joasă. În drum spre primărie, discretul grup – cuplul care avea să se căsătorească, părinții ei și doi martori improvizați – trebui să se arunce întruna printre ferigi. Din cauza faptului că mirele era o persoană care se ascundea, aleseseră calea mai retrasă, prin pădure. Din același motiv, ceremonia fu oficiată de primarul-adjunct, care era de încredere: tatăl lui Lotte, întotdeauna atât de fermecător în afara casei, avea legăturile lui. Formalitățile se desfășurară fără mici cel mai mic spirit festiv, iar cuvintele primarului-adjunct erau acoperite de hurelul avioanelor. Lotte, care își

îndepărta fire de ferigă prinse ici și colo pe costumul maro, se gândi că niciodată în istoria lumii nu se mai oficiase o căsătorie atât de mohorâtă. După terminarea ceremoniei, se grăbiră înapoi spre casă, pe aceeași rută, iar contractul pe viață fu omagiat cu o prăjitură de secară și o sticlă de gin, cea din urmă.

Pe când traversau bulevardul Reine Astrid, răbdarea le fu pusă la încercare de o paradă militară, aceeași pe care o văzuseră îndreptându-se spre vest, cu câteva zile în urmă, și care se întorcea acum spre est. Tancuri cu soldați în echipament de luptă, Jeepuri, camioane ale Crucii Roșii, toate de culoarea muștarului.

Anna privi defilarea cu o expresie rigidă.

– *Da siehst du¹*, nimic nu se schimbă, murmură ea. Atâta timp cât economia este dependentă de industria armamentului, vor continua să existe noi puncte fierbinți, iar noi vom fi înarmați până în dinți.

Lotte nu căzu în capcană. Era o altă generalizare care îndrepta discuția despre problema vinei într-o direcție sigură. Dacă reînarmarea era o atitudine la nivel mondial, atunci aceasta salva Germania de responsabilitatea pentru renașterea economică din anii '30 – bazată pe industria armamentului – și de tot ce a decurs din asta. Dar era sătulă să respingă teoriile Annei, astfel că își ținu gura și privi cu sentimente amestecate convoiul stropit cu noroi. Acesta era modul în care cotropitorii, acesta era modul în care eliberatorii intraseră în țară.

¹ Vezi tu (în lb. germană, în original)

Partea a III-a

Pacea

Après le déluge encore nous¹

¹ După potop, noi încă (în lb. franceză, în original)

1

Führerul era mort; era o chestiune de zile. În noaptea anterioară, capitularea fusese întâmpinată cu o beție generală. În beciul fostului hotel se găsea alcool stocat dinainte de război, sub văluri de pânze de păianjen. Temându-se că americanii aveau să înceapă o orgie acolo, violându-le pe surori pe ritmul jazzului lor pervers, conducerea spitalului împărți sticlele membrilor personalului. Anna stătea pe podea, într-una dintre camerele surorilor, simțind o satisfacție amară ca urmare a amorțirii simțului realității cu Martini roșu. Își dădu jos boneta de pe cap și, fredonând, începu să își pieptene părul blond.

– Ia te uită, spuseră celelalte surori surprinse, cât de drăguță ești de fapt! De ce îți ascunzi părul sub acea bonetă, arată-te așa cum ești!

Anna își duse din nou sticla la gură. Nu avea nici o dorință să explice faptul că „a fi drăguță“ era ultimul lucru la care aspira. Tot ce avea de-a face cu cochetăria feminină și cu seducția – ce perversiune, gândindu-te la cei morți – i se părea demn de dispreț. La sfârșitul serii, răsând și chicotind, fu condusă, trecând pe lângă recepție, spre dormitorul ei.

În ziua următoare, pacea nou-nouă se manifestă printr-o durere sfredelitoare de cap: o procesiune nesfârșită de soldați emaciați și extenuați se târa pe șosea, urmată de americani bine hrăniți, care radiau de vanitate și dispreț. Anna urcă panta și văzu mulțimea dezamăgită târându-și picioarele pe lângă ea, în însoțita zi a eliberării, fețe cenușii, buze crăpate din cauza uscăciunii. De asemenea, făcu cunoștință și cu fenomenul americanului negru. Mesecând gumă, acesta se întoarse spre ea, pe tălpile groase, de cauciuc.

– *Hello, baby...* rânji el nepăsător.

Jignită, ea îi întoarse spatele și coborî dealul în fugă, oprindu-se direct în bucătărie.

– Soldații noștri coboară din fortificațiile alpine... Dumnezeule... abia dacă mai pot să merg!

Toate cele care reușiră să se elibereze umplură câte o carafă cu limonadă și se grăbiră cu acestea spre drum. Dar imediat ce trei, patru soldați reușeau să bea, un individ gen Vestul Sălbatic apărea și le îmbrâncea pe surori la vale. Acestea se ridicau imediat în picioare și urcau din nou cu limonada. Băieții beau cu sete și îndesau scrisori în halatele lor apretate, de asistente medicale.

– Vă rog, vă rog... scrieți-i soției mele că sunt încă în viață, se rugau în timp ce treceau, spuneți-i mamei mele că m-ați văzut...

În spital, surorile își goleau buzunarele și își umpleau carafele. Neobosite, făcură același lucru iarăși și iarăși. Erau îmbrâncite, amenințate cu patul puștii, dar continuară să revină cu încăpățănare până la trecerea ultimului soldat. Reîntoarse în spital, începură să sorteze corespondența. Cineva îi aruncase Annei un pachet mic, fără nici o adresă, fără nici o scrisoare. Îl deschise: înăuntru era o pânză de lână albastru-închis, pentru o uniformă de ofițer, un cadou

oare? Când serviciul poștal începu să lucreze din nou, scrise zeci de epistole: „De la Heinz pentru draga mea Hertha... pentru Mutti din partea lui Gerold... via Anna Grosalie“.

În aceeași zi se schimbă și garda. Sosiră niște Jeepuri, și americanii preluară spitalul militar în liniște. Soldații care se vindecaseră fuseră luați prizonieri și duși de-acolo. Doctorii, infirmierii și asistentele trebuiră să își continue îndatoririle sub pază. În jurul spitalului fuseră instalate mari reflectoare rotative, pentru a descuraja visul oricărui temerar de a evada. Printre cei răniți se aflau și naziști fideli, care aveau cu ei fotografii ale lui Hitler și alte obiecte naziste. Surorile reușiră să adune podoabele la timp și, de teamă ca acestea să nu-i provoace pe americani, le aruncară în Chiemsee. Un soldat care nu putea să se despartă de decorațiile sale, de Crucea de Fier și o fotografie a lui Hitler, păstră totul fără a fi observat. O opri pe Anna câteva zile mai târziu.

– Ați putea să îmi faceți o favoare, soră, și să ascundeți aceste lucruri pentru mine?

– Dar unde? întrebă ea sceptică.

– În pădurea din spate. Îngropați-le acolo, însemnați locul și schițați o hartă care să indice locul exact unde se află. O să le recuperez eu când se termină cu toate.

Anna nu putu să îl refuze. Seara, imediat ce fasciculul de lumină trecu, se aplecă și se furișă, privind întruna în jur. Săpă o groapă între doi mesteceni, răsând în sinea ei: se vedea scormonind pământul asemenea unui câine care ascunde osul. După ce, la lumina lunii, făcu o schiță rapidă a locației, cu un X care marca locul unde fusese îngropat Führerul, se înapoie pe aceeași rută pe care venise, blestemându-i pe americani pentru ridicola demonstrație de forță cu reflectoarele lor rotative, din cauza cărora nu puteai, pe timp de pace, să te miști liber în propria țară.

Nu le luă multă vreme americanilor să descopere farmecul inițial al hotelului transformat în spital: se putea înota sau vâsli pe lacul Chiemsee. Astfel, îl rechiziționară pentru a-l face sediu pentru statul-major. Spitalul militar fu desființat. Membrii SS fură împărțiți pe categorii și duși de acolo. Surorile Crucii Roșii fură luate prizoniere în barăcile Wehrmachtului din vecinătate, în Traunstein, unde nu mai rămăsese nimic din vestita ordine germană. Când americanii erau atât de aproape, încât se putea simți mirosul de bacon prăjit, înaltul comandament hotărâse să deplângă căderea celui de-al Treilea Reich îmbătându-se, iar surorile primiră ordinul de a curăța cocina pe care aceștia o lăsa-seră în urma lor. Se simțeau degradate de captivitatea lor, care era în conflict cu neutralitatea Crucii Roșii, și de munca murdară care era atât de departe de adevărata lor menire. Dar toate acestea păriră repede în fața rației zilnice care consta într-o cană cu surogat de cafea neagră, o felie uscată de pâine și o farfurie cu supă apoasă. Frecau podelele amețite de foame. După o săptămână, Anna nu putea să care decât găleți care erau pline doar pe un sfert.

Într-o zi, una dintre surori sparse solidaritatea foametei și se oferi americanilor pentru o farfurie cu mâncare. Se întoarse dezgustată de sine. Își storcea mopul, plângând din cauza faptului ireparabil. Făceau cu rândul încercând să o consoleze, dar aceasta refuza cu înăpăținare să accepte milă din partea celor care încă își aveau respectul de sine intact. Sora Ilse, care era prietenoasă cu ea, știa că avea ziua de naștere în acea săptămână.

– Ar trebui să facem ceva pentru ea, îi spuse Annei, ceva frumos.

Anna aprobă ușor din cap, căci mișcările prea bruște o amețeau.

– De cealaltă parte a drumului cresc margarete... sugeră ea precaută, dar cum am putea oare să trecem de santinela de la poartă?

– Lasă asta în seama mea, zise Ilse, vorbesc puțină engleză.

După tratative îndelungate într-un amestec încântător de engleză pășărească și germană, Ilse reuși să le îmbuneze pe santinele. Poarta se deschise, iar ele trebuiră să se abțină să nu alerge pe pajiște asemenea unor viței zglobii, ci să ineargă cu detașarea impasibilă a unor prizonieri privilegiați. Pășind prin iarba plină de flori, margarete, piciorul-cocoșului, măcrișe... să te întinzi între ele și să nu mai fii! În timp ce Anna culegea flori, firele de iarbă de pe malul râului Lippe îi zgâriau din nou picioarele și simțea iarăși mirosul proaspăt și înțepător, care nu putea fi asemănat cu nimic alteeva. Nu o interesa faptul că americanii își aveau corturile un pic mai departe, așa cum ignorase apropierea fermei în care mătușa ei vitregă inventa noi feluri în care să o chinuiască. Din cauza aplecării, începu să fie cuprinsă de amețală, o senzație apropiată leșinului pe câmpia idilică unde putea să uite de toate.

Dintr-odată, o bucată de ciocolată îi ateriză la picioare, apoi alta și o bucată de pâine, și altceva, și apoi altceva. Revemi brusc în prezent când simți o lovitură. „*Verdammt Schweine...*“ pufni ea. Nu voia nici măcar să le atingă. Ilse își vedea de treabă de pareă nu observase delicatesele anonime care zburau spre ele din corturi. Una dintre santinele le strigă de pe partea cealaltă:

– Iisuse, luați-le odată, nu fac decât să vi le dea!

Ilse șovăi.

– Dacă le luăm, șopti ea, atunci am putea să mâncăm toate din ele... și atunci putem face o petrecere aniversară adevărată...

Anna nu se gândise la asta până atunci. Își prinse șorțul de Crucea Roșie de colțuri, se aplecă și începu să îl umple. În cele din urmă, se ridică ținându-și șorțul plin și strigă cu demnitate: *Danke schön!*

Sărbătorita nu primise niciodată în viața ei un buchet atât de exuberant ca acele margarete sălbatice. Surorile se așezară în cerc. Fiecare avea în fața ei o grămăjoară de bunăvoință americană. Sărbătorita o primi pe cea mai mare și, natural, o împărți apoi din nou.

În cealaltă parte a orașului Traunstein se afla un spital militar. Din moment ce surorile medicale din SS fuseseră arestate și luate de acolo, aveau nevoie de alte asistente. Unul dintre doctorii SS, care lucra sub pază, le atrase americanilor atenția asupra surorilor de la Crucea Roșie din cazarmă, iar acestea fură luate sub escortă de doi soldați și duse la spital. Anna nu era în stare să își care propria valiză, așa că o puse cineva într-un cărucior. Tot ce căra ea era pachetul de material albastru pentru o uniformă de ofițer, de la subraț. Meraseră astfel încolonate prin Traunstein, sub privirile curioase ale localnicilor. Se simțeau ușurate: nu doar că puteau să își continue munca obișnuită în condiții igienice, unde disciplina SS mai predomina încă, dar puteau să și mănânce din nou. Contabilul-șef, un sergent-major SS născut și crescut în Traunstein, avea legături în interiorul țării. În timp ce americanii stăteau la poarta din față, fermierii vârau porc afumat, cârnați și cartofi prin geamurile din spate, iar cei din Traunstein săpară un tunel spre pivniță, pentru a ridica nivelul proviziilor. Anna se îndopă trei zile la rând.

Chiar și așa, statutul lor era acela de prizoniere. Era miezul verii. Peisajul de la baza dealurilor alpine se întindea seducător, dar ele nu aveau voie mai departe de poartă. Anna se aplecă pe fereastra din camera ei, tânjind după

libertate, admirând această grădină a paradisului. Cetățenii liberi se plimbau pe drumul de țară care șerpuia în jurul dealului, până ce era înghițit de pădure. Doi soldați anacronici patrulau pe același drum și întâmpinau cu „Hello, baby“ fiecare fustă pe care o întâlneau în cale. Oare făceau asta și în prerie? Se hotărî să ia legea în propriile mâini. Se dezbracă de uniforma Crucii Roșii și pescui un costum mototolit, din două piese, din valiza care trecuse prin atâtea. Deghizată în haine civile, se târî afară pe fereastră. Ascunsă în spatele tufișurilor, reuși să ajungă în pădure nevăzută. Era o pădure obișnuită în toate aspectele ei simple. Un stejar era un stejar, nici mai mult, nici mai puțin. Salută un fag, îmbrățișă un stejar, alergă de la un copac la celălalt, inspiră mirosul de pământ, se cățără pe un pin căzut și începu un cântec aiurit care se transformă la junație în hohote de plâns. Trunchiul se clătina sub ea în același ritm cu hohotele. Era un plâns asemănător unui fenomen natural, o rupere de nori care curăța praful de pe frunze. Nu era vorba despre o durere din dragoste, întregul corp plângea până la rădăcina firelor de păr, totul se contracta și se relaxa, plânsul se eliberase de rațiune până ce deveni o formă mai rarefiată, de sine stătătoare care se dizolvă încetul cu încetul. Când își reveni, se lăsase deja seara. Își curăță părul de cren-guțe și începu să caute cărarea. Drumul de înapoiere era blocat de doi soldați care stăteau de vorbă. Ea așteptă, ghemuită în spatele unui copac. În cele din urmă, aceștia se îndepărtară împreună în lumina amurgului, iar Anna putu să meargă pe drumul public asemenea unui cetățean liber. Trecu pe lângă o fermă. „Ja te uită, gândi ea uimită, oamenii stau aici și mănâncă, nu cade nici o bombă, lumina este aprinsă!“ Își dădu seama că nu mai avusese o seară fără oră de stingere din 1939. Se obișnuise atât de mult cu anormalul, încât privea normalul cu mirare.

De pe o zi pe alta, spitalul din Traunstein fu și el desființat. Pacienții fură duși în altă parte, soldații dispărură, doctorii și asistentele fură lăsați de eapul lor – nici unul dintre ei nu se gândise să renunțe. După două zile, sosi un camion de marfă cu un american la volan. Se urcară în spate împreună, cântând în gura mare „Sunt prizonier de război...“, dirijați de un chirurg cu mâinile sale sensibile. Soarele strălucea, de eopaci atârnav mere, nu se auzeau împușcături, nici un automobil nu sărea în aer, nu existau încheieturi umflate. Surpriza și nesiguranța se transformaseră în fatalism, care devenise exuberanță colectivă. Războiul se sfârșise, indiferent cum, iar această conștientizare se strecura încetul cu încetul în mințile lor.

Cântând, fură luați încă o dată în captivitate, de această dată la Aibling, lângă München, o enormă tabără de prizonieri de război amenajată pe un fost aeroport. Femeile, asistente și *Blitzmädchen*, fură cazate în hangare, iar comandanții Wehrmachtului în celelalte clădiri. Mai departe, sub cerul liber, despărțiți de ceilalți, se aflau sute de ostași SS, pe pământ, în soare și ploaie, păziți cu grijă de soldați cu mitraliere. Anna și Ilse se îndreptară spre baie, pentru a se curăța de mizeria din timpul călătoriei. Femeile se îmbrânceau unele pe celelalte în fața oglinzilor de deasupra chiuvetelor. Își rujau huzele și se făceau frumoase. În fundal, se auzea muzică de dans al cărei ecou răzbătea până în hangar. Între două piese, cu un accent oribil, DJ-ul transmitea salutări din partea lui Wolfgang pentru Sabine și îl felicita pe Hans cu ocazia zilei de naștere din partea lui Uschi.

– Ce-i cu toate astea, pentru numele lui Dumnezeu, spuse Anna. Au înnebunit complet?

La scurtă vreme, scopul acestor găтели deveni clar. Afară, în spatele hangarelor, barosanii Wehrmachtului se plimbau de colo-colo în uniforme cu medalii și decorații, cu femei

împopoțonate lângă ei, una mai drăguță decât cealaltă. Americanii, care se dădeau în vânt după spectacole, chiar și la mii de kilometri depărtare de casă, furnizau muzica și puneau aceleași piese pe care le ascultau acasă. În fiecare zi, de la cinci la șapte, se desfășura o petrecere măreață pentru mai-marii Wehrmachtului, pentru cei care trimiseră mii și mii de oameni la moarte, în vreme ce, departe de boxe și de femeile frumoase, soldații SS care supraviețuiseră erau ținuti în câmp deseși asemenea unor vite. Anna și Ilse priviră spectacolul grotesc cu gurile căscate. Generalii și ofițerii superiori care se ținuseră departe de bătaia focului făceau paradă ca niște prizonieri de onoare, în ritmul muzicii cuceritorilor lor. Anna stătea și privea, și asculta cu maxilarul încordat muzica idioată a americanilor și nu știa cum să-și descarce mânia care creștea în ea. Mânie contra tuturor acelor filfizoni plini de ei, fără ordinele cărora războiul nu s-ar fi purtat, fără a căror cooperare aripile lui Hitler ar fi fost frânte. Mânie contra prostiei și îngâmfării de cowboy a americanilor. Mânie contra propriei ei neputințe – tot ce trebuia să facă era să se alătore și ea aplauzelor sau să se ducă să își rujeze buzele.

O săptămână mai târziu, distracția încetă brusc. Gata cu muzica, gata cu dedicațiile muzicale, gata cu generalii, gata cu împopoțonarea. Femeile suspinau întinse pe paturi. Pentru o vreme, nu primiră mai nimic de mâncare, până la vizita episcopului de München, care negocie o îmbunătățire a rațiilor zilnice, asemenea unui intermediar între Dumnezeu și păcătoșii lui. Între timp, femeile fură controlate de boli venerice și, indiferent de rezultat, fură eliberate treptat din captivitate. Ilse plecă și ea, în căutarea autorităților pe lângă care putea pleda pentru eliberarea logodnicului ei, un soldat SS care zăcea afară, pe câmp. Anna fu reținută din cauza unei inflamații care provocă

nedumerire în laboratoarele americanilor. Atunci când deveni evident faptul că suferea de o imunitate slăbită, fu eliberată și ea.

Cel care se plimbă prin centrul orașului Spa trece de la sănătate, via finanțe și credință, spre război, înainte și-napoi, în funcție de clădirile și monumentele pe lângă care se plimbă: baie, cazinou, biserică, monumentul celor pieriți în război. Este dificil să te afli acolo în ultimul deceniu al secolului XX – toate lucrurile respiră trecutul.

Surorile se opriră în fața unei vitrine cu un aranjament tentant de obiecte din al Doilea Război Mondial. Tunicile militare, căști, rucsacuri, batiste brodate artistic ale marinarilor americani, bidoane pe care scria „Rezervă de apă pentru urgențe“, bicicleta pliantă a unui parașutist englez, un poster cu o fetiță ținându-și păpușa în brațe, cu sloganul „Pentru ca ea să nu cunoască niciodată ororile dictaturii, să muncim împreună pentru o Americă victorioasă și prosperă“.

– Urăsc limba asta, spuse Anna din adâncul inimii, nu am vrut să o învăț niciodată. Oamenii aceia tonți, unul mai prost decât celălalt. *Hello, baby...* Și veneau la noi cu dosurile lor grase și se purtau de parcă ne aduceau cultură. Se simțeau de parcă ar fi fost conducătorii lumii.

– Ei au fost eliberatorii noștri, zise Lotte sec.

Anna râse răgușită și arătă spre vitrină cu un deget înmănușat.

– Idioții aceia sunt încă onorați drept eroi. Da, vezi, la atâția ani după război, doar lucruri americane și englezești, germane deloc, bineînțeles. Mă dor picioarele, nu putem să mergem să ne așezăm undeva?

Intrară în cafeneaua apropiată, cu vedere spre Pouhon Pierre-le-Grand. Lotte se simțea stingheră.

– Nu înțeleg, spuse ea ezitând, de ce le porți americanilor o asemenea pică. Nu ți-au făcut nimic.

Anna suspină nerăbdătoare.

– Pentru că erau meschini. Pentru că ne-au impresionat. Nu trebuie să uiți ce moștenire aveam. Apoi au venit acei băieți... în multe feluri, nu valorau nici măcar un glonț, am fi putut să-i facem fărâme dacă am fi vrut... fiecare dintre noi, fiecare soldat rănit valora mai mult decât ei... a fost îngrozitor pentru noi...

– Nu înțeleg, insistă Lotte. Ei au pus capăt războiului.

– Nu mai spune, acei băieți mestecând gumă, direct din mijlocul Texasului!

– Se poate ca ei să fi fost în Normandia... zise Lotte tăios.

– O, ei? Acei doi sau trei americani care au trebuit să lupte acolo. Ei au ajutat la câștigarea războiului la sfârșit. Englezii, francezii, rușii, gândește-te ce au făcut ei.

– Dar au murit mulți americani.

– *Ach*, Doamne, se lăsă Anna sarcastică pe spate, și acum urmează lacrimile. Ce înseamnă câteva mii de americani când au murit milioane de oameni?

– Nu e o chestiune de numere.

– Voi, olandezii, aveți o altă părere. Noi o avem pe aceasta. Trebuie să accepti asta. Ei ne dezgustau profund. Aveam șase ani de război în spatele nostru, doisprezece ani de dictatură. Apoi au sosit acești pierde-vară care nu știau nimic despre asta, acei analfabeți direct, de la fermele lor. Acei băieți aroganți, plini de ei, gen Vestul Sălbatic, doldora de aur. Ce fel de oameni erau ei cu adevărat? Se stabiliseră acolo de trei sute de ani, după ce i-au alungat pe indieni. Asta-i tot, nu-i așa? Sau mă înșel?

– Un popor nu este mai bun sau mai rău decât altul, rosti Lotte cu o voce tremurătoare. Ca nemțoaică, ar trebui să știi asta deja.

– Dar ei sunt pur și simplu mai proști, strigă Auna. Sunt necivilizați.

– Dar sunt și intelectuali printre ei.

– Doar un strat subțire. Privește însă masele.

– Același lucru este valabil și pentru masele noastre sau masele voastre. La origine, toți erau englezi, germani, olandezi, italieni...

– Însă numai drojdia a emigrat acolo. Și uite ce s-a ales de ei!

– Erau emigranți săraci, care nu aveau nici un viitor în Europa.

– Bine, bine, ai dreptate... Anna își ridică mâinile resemnată. Cu asta m-ai convins...

Stăteau una în fața celeilalte, asenienea unor câini ațâțați în pauza unei lupte. Lotte privea afară, peste umărul Annei – brusc, nu mai putea să suporte să-i vadă chipul. Un sentiment de mânie și intoleranță îi frigea limba. Propriile ei critici aduse americanilor, vânătoarea de vrăjitoare comunistă stârnită de McCarthy, Ku Klux Klan, aventura din Vietnam, felul în care își alegeau președintele, toate se transformaseră în mod cameleomic într-o nevoie sacră și absolută de a-i apăra cu foc și sabie. Dar nu mai rosti nici un cuvânt. Fu eopleșită de oboseală. „Două planete diferite, își spuse sieși, două planete diferite.“

Anna nu putu să nu observe faptul că sălbăticia ei o îndepărta pe sora sa. Se ura po sine pentru această ardoare. Într-o încercare de a tempera lucrurile, adăugă:

– Tu ești olandeză, vezi lucrurile altfel. Eu nu voiam să am nimic de-a face cu cei îmibuibați cu mâncare. Soldații noștri erau lihniți, bolnavi, nu mai aveau nici un popor, nu mai aveau nimic, ei erau camarazii mei. Tu nu înțelegi asta, nu ai fost într-un spital cu soldați germani, în acea mizerie. Dacă ai fi trecut prin asta, ai fi văzut lucrurile la fel.

Aceasta a fost lovitura de grație – un pumn pus în gură preventiv, astfel încât nici măcar Lotte să nu mai poată protesta. Și lucrurile continuară la fel, cu Anna vorbind fără oprire, asemenea unui profesor care explică în mod repetat, cu răbdare infinită, același lucru unui elev greu de cap.

– Dar v-au eliberat totuși de dictatura nazistă, aruncă Lotte cu un efort suprem.

– Ha... Anna se aplecă peste masă cu un râs cinic. Doar nu crezi că au venit să ne salveze? Ne-au luat oamenii de știință și i-au dus cu ei în America: chimiști, biologi, cercetători, militari profesioniști. Oameni din Gestapo de tipul lui Barbie au fost luați de CIA. Și apoi mai spui că trebuie să îi privim ca pe niște eliberatori. Ei i-au făcut pe Adolf Hitler și pe armata lui SS țapii ispășitori, iar generalii din Wehrmacht, cu epoleții lor, care aveau pe conștiință moartea a milioane de oameni, nu au fost niciodată pedepsiți. Ei au fost priviți ca niște domni. Oricine declară război în mod cuviincios și conduce o armată este domn. Și gândește-te la judecătorii care au semnat condamnările la moarte, care au trimis oameni în lagăre de concentrare – cei mai mulți dintre ei nu au fost pedepsiți niciodată.

– Și cum rămâne cu Eichmann?

– A fost opera lui Wiesenthal. Iar judecătorul din procesele de la Nürnberg era un idealist, o excepție.

Lotte asculta și nu asculta. Aceste argumente îi erau cunoscute. Un ciudat sentiment de déjà-vu o făcu să-și piardă atenția. Unde auzise toate acestea înainte, la fel și totuși diferit? Încercă să asculte cealaltă voce, din spatele vocii Annei. Brusc, își dădu seama: tatăl ei vocifera despre americani cu aceeași pasiune. Ani la rând. Începuse imediat după război, inspirat inițial de charisma lui Papa Stalin, după demascarea completă în stilul propriu. Americani!

Eliberare: nu doar de armatele inamice, dar și de teamă. Contrastul făcu ca spaima perpetuă să fie aproape tangibilă în momentul când aceasta dispăru. Locul ei fu luat de o euforie generală, care nu ținu prea mult, pentru că teama avea câte o revenire aventuroasă din când în când.

O mulțime de oameni se adună în centrul orașului Hilversum pentru a întâmpina trupele canadiene și engleze care aveau să se îndrepte probabil direct spre stația de radio, unde tricolorul olandez flutura jucăuș. Chiar dacă toată lumea urmărise îndeaproape înaintarea și contraloviturile Alianților de la invazia din Normandia, eroismul lor rămăsese abstract, iar acum oamenii voiau să îi vadă, să îi îmbrățișeze, să îi strângă în brațe de bucurie. Lotte și Ernst stăteau pe marginea acestui câmp de forță și așteptau apariția de după colț a primelor tancuri. Dar, în loc de asta, focuri de armă se auziră din clădirea de vizavi, punând brusc stavilă entuziasmului oamenilor. Ernst o trase pe Lotte de braț, spre o stradă lateralnică. Capitulara era un fapt definitiv, dar oare toată lumea capitulase? Să fii împușcat în timpul războiului ar fi fost trist, dar să fii victima unui soldat frustrat după terminarea războiului ar fi fost o tragedie ridicolă și lipsită de noimă. Se hotărâră să meargă acasă și pierdură astfel spectacolul, prezentat în toate cinematografele, cu eliberatorii primiți triumfal de mulțimea de femei și băieți lungani care se cățarau pe tancuri – eliberatori simbolizați prin țigări și ciocolate.

Câteva zile mai târziu, Lotte văzu o coloană de germani dezarmați trecând pe lângă ea, iar entuziasmul îi fu domolit de priveliștea sumbră a oamenilor bătuți măr. Aceștia erau batjocoriți de pe margine, înjurăturile aterizând ca niște grenade printre soldați. Cinci ani de teamă și ură se spărgeau în capetele celor înfrânți. Lotte simți un vag sentiment de simpatie, dar îl observă și îl cenzură la timp.

Evreii care se ascundeau nu mai puteau fi ținuți în frâu. Își doreau să meargă acasă, voiau să își caute familiile. Nerăbdarea reprimată și presimțirile sumbre îi mâneau spre libertatea care nu avea să mai fie niciodată la fel ca înaintea războiului, pentru nimeni și cu siguranță nu pentru ei. Fuseseră avertizați: nu toți germanii fuseseră încă dezarmați, nu toți naștii olandezi fuseseră încă arestați. Rămaseră înăuntru alte zece zile lungi de autocontrol extrem. Ruben fu singurul care nu mai putu să suporte. Voia să vadă casa părinților săi, să le facă o surpriză vecinilor.

– Cât de bucuroși vor fi să mă vadă!

Plecă în ciuda tuturor avertizărilor, pedalând din greu pe o bicicletă șubredă, urmărit de priviri neliniștite.

Se întoarse aparent nevătămat. Se trânti pe un scaun, în tăcere, și rămase nemișcat. Doar ochii i se mișcau tulburati în spatele ochelarilor. În cele din urmă, își lăsă capul în piept și atunci își dădură seama că plângea. Acesta era un lucru neobișnuit și îngrijorător după ce fusese puternic și nu vărsase o lacrimă în toți acei ani. Fără să își ridice capul, începu să povestească felul în care se desfășurase revederea. După ce sună, vecina îi deschise ușa, dar se trase înapoi cu oroare și scârbă în privire. Primul ei reflex fu acela de a închide ușa la loc, dar el pășise deja înăuntru. Intră în cameră ca în vremurile de demult. Privirea îi căzu imediat pe scaunul unde, de atâtea ori când era copil, băuse câte un pahar cu limonadă sau lapte cald. Dar ea nu îl invită să se așeze. Se foia agitată prin cameră, zvârlindu-i întruna în față faptul că ea fusese convinsă că întreaga lor familie ajunsese în Germania.

– Mama e încă în viață, îi spuse el, și o să fie încântată să vadă că ați avut atâta grijă de lucrurile ei în toți acești ani.

Arată neatent spre covoarele persane și tablourile pe care părinții lui i le dăduseră ca să le păstreze pentru ei.

– Tatăl tău mi le-a dat mie, îl corectă ea tăios. Pot să-l aud și acum spunând: Liesbeth, primește aceste lucruri, noi nu mai avem nevoie de ele, nu sunt decât un balast pentru noi.

Ruben privi fix portretul în ulei al bunicului său, care îl privea disprețuitor printr-un monoclu.

– Mai bine vorbiți despre aceasta cu mama mea, șopti el diplomatic.

– Nu am nimic de vorbit cu mama ta, zise ea de sus. Articulațiile degetelor îi erau albe în timp ce se ținea strâns de marginea mesei. Ascultă, lăasă ea să-i scape, în casa voastră locuiesc alți oameni de ani de zile deja. Lumea s-a schimbat și a trebuit să ne adaptăm cu toții, iar acum apari așa, din senin, de parcă totul este la fel cum a fost...

– Aveți dreptate... Ruben se îndreptă spre ușă ca prin vis. Aveți dreptate... îmi cer scuze că v-am deranjat...

Încetul cu încetul, comunitatea care fusese fondată pe strategii temporare se desființă – rând pe rând, părăsirea cu toții arca mamei lui Lotte. Atunci când mașinăria care ținea lucrurile în funcțiune se opri și se făcu liniște în jurul ei, corpul îi fu cuprins de junghiuri. La început, se zvârcolea întinsă în pat, strângându-și ochii de durere, apoi îi deschidea larg, uimită. În dormitor, plutea un miros acru. Cearșafurile ei ude trebuiau spălate întruna. Doctorul de familie chemă o ambulanță după ce căută cu disperare un diagnostic. Ce ironie: cei pe care reușise să îi țină în viață ani de zile plecaseră pur și simplu pe cărarea de lângă pajiște, pe propriile picioare, în timp ce ea trebui să fie purtată de infirmieri. Cauza bolii fu descoperită în Secția de neurologie: o relaxare bruscă a nervilor care transmiseseră semnalul de „primejdie“ ani de zile, iar acum nu erau în stare să producă reflexul opus, de „eliberare“.

Pentru soțul ei, stresul era de altă natură. Mormăia mereu despre englezi, canadieni, americani. Arunca injurii

la adresa noului guvern. Se opunea gloriificării aliaților vestici în timp ce nu se pomenea nimic despre eforturile mărețe dinspre est:

– Frontul vestic nu ar fi avut nici o șansă fără Stalingrad, argumenta el, fără frontul estic, fără pierderile de milioane de vieți ale armatei sovietice, fără încăpățânarea și viclenia lui Stalin. Pericolul adevărat venea dinspre est, Hitler știa foarte bine acest lucru, toți germanii știau asta – și de ce nu se spune nimic despre acest lucru, de ce este ținut sub tăcere de către presă? În timpul unor astfel de filipice, era destul de generos pentru a-și acorda singur un răspuns.

– Din teamă de bolșevici! Ha! Pentru că, de fapt, dușmanul lor este comunismul, nu fascismul. Adăuga și alte previziuni fără nici un fel de invitație: Această teamă îi va uni pe toți.

Tremurând de indignare, punea un disc pe platan. Numai cei mai mari compozitori puteau să îl liniștească, în afară de Wagner, care trebui să își petreacă tot restul vieții pe fundul unui sertar adânc.

2

Cu multă vreme în urmă, obișnuiau să stea împreună în cada din baie, acum stăteau întinse în căzi separate, în băile pastelate, gândindu-se la relația bizară și dureroasă care le atrăgea și le îndepărta în același timp. Se întâlneau în fiecare zi pe coridoarele părăsite, în drum spre masajele sau băile carbonatate subacvatice de după băile cu nămol. Plimbându-și privirile peste apa care curgea neobosită din fântâni, se întâlneau la sfârșitul dimineții, împinse de dorința comună de a bea o cană cu cafea în Salle de Repos. Cel puțin înclinația pentru cafea o aveau în comun. Era oare posibil ca un asemenea lucru să fie codat în gene? Se întâlneau sub Leda și Lebăda și își băură cafelele cu înghițituri mici. De obicei, Anna era cea care împrăștia lăncezeala de *après bain*, reluând același subiect.

Anna ieși pe poartă, cu valiza în mână. Era sfârșitul lunii septembrie, ploua, era pace. Nu avea pe nimemi. Exista o singură persoană de care îi era dor. După ce se hotărî să meargă să îl caute, întocmi un plan care să o poarte cât mai aproape posibil de el.

Prima fază a acestuia era Bad Neuheim, în Hessen, unde trebuia să o întâlnească pe Ilse. I se permise să urce în spațele unui camion de marfă, înghesuită alături de șaizeci de soldați eliberați ai Wehrmachtului. Vântul îi trecea direct prin uniforma de asistentă, udă până la piele. Se ținea de marginea camionului tremurând, cu dinții clănțănind.

– Mergeți înăuntru lângă șofer, soră, o îndemnă unul dintre soldați. Dacă vă face avansuri, o să avem noi grijă de el.

Unul dintre ei bătu în cabina șoferului, iar camionul se opri. Soldatul explică motivul într-o engleză stricată.

– Desigur, dădu din cap americanul negru, deschizând curtemitor ușa pentru Anna.

Înăuntru era cald și confortabil. Își împărți frățeste prânzul cu ea. Fiecare comunica în propria lui limbă pășărească, pe o lungime de undă necunoscută.

– Unde mergeți? o întrebă el.

– Nu am pe nimeni, explică ea, soțul meu este mort, casa mea a fost bombardată. Am o întâlnire în Bad Neuheim, cu cineva care m-ar putea ajuta să îmi găsesc de muncă.

Șocată de propria ei franchețe, îi privi degetele maronii, subțiri, care țineau neglijent volanul. Cine era el? Cine era ea însăși? De unde veneau? Încotro se îndreptau? Un fost selav din Africa venit în Germania via America. O fostă cameristă din Köln înapoi în Germania via Austria, ca fostă prizonieră, în compania unui fost sclav care fusese considerat cu câteva momente în urmă un potențial violator. De parcă i-ar fi simțit confuzia, râse prietenește împreună cu ea.

La Bad Neuheim, porni în căutarea adresei pe care i-o dăduse Ilse, târându-și valiza după ea. Americani care își pierdeau timpul prin zonă îi vorbiră. Se uitară la ea, uimiți de faptul că erau ignorați. Majoritatea femeilor le cedau imediat, destul de mulțumite să se plimbe prin sat la brațul lor, fumându-le țigările. Anna era atât de concentrată

asupra inabordabilității ei, încât îi luă ceva vreme până să își dea seama că strada pe care o căuta era chiar sub tălpile ei. Stăpâna casei o primi înăuntru și îi strecură în mână o scrisoare din partea lui Ilse, de parcă ar fi fost un secret de stat. Aceasta plecase deja spre părinții ei, în Saarburg, și îi cerea ca Anna să o urmeze când va putea.

– Și cum ajung acolo? întrebă Anna.

Saarburg era în zona franceză. Doar locuitorii băștinași care dețineau hârtiile necesare aveau dreptul să se întoarcă acolo. Ca vieneză, Anna nu avea nici o șansă.

– Găsim noi o soluție, șopti femeia, lăsând-o într-un dormitor îngrijit.

Un ofițer american era încartiruit în aceeași casă, un avocat din Chicago. Ea îi fu prezentată în dimineața următoare și descoperi că enormul imperiu întins de la un ocean la altul, cucerit cu căruța, lasoul și pușca, dăduse naștere din întâmplare, de data aceasta, unui cetățean civilizat și care, mai presus de toate, vorbea limba ei.

– Mi se pare îngrozitor ce i-au făcut naziștii poporului german...

– Ei nu mi-au făcut nimic mie, spuse Anna acră, artileria americană mi-a împușcat soțul, bombele americane mi-au distrus apartamentul, americanii m-au ținut prizonieră.

Dar el nu putea fi descurajat și își expuse cu răbdare argumentele pentru a o face să vadă lucrurile din altă perspectivă. În același timp, lecțiile de politică și teoria războiului erau o formă subtilă de seducție. Anna, care observase substratul erotic, reuși să păstreze distanța cu obiecții politicoase în timpul zilelor de așteptare forțată. Bad Neuheim era plin de soldați germani care pierduseră o mână sau un picior. Aceștia stăteau obosiți pe bănci, unii lângă alții, și priveau în tăcere cum americanii aflați în trecere le cuceriseră nu doar țara,

dar și femeile. Anna îl recunoscuse în ei pe Martin și o durea sufletul să îi vadă stând așa.

Într-o seară, americanul o invită la o petrecere.

– Ce-i asta? întrebă ea.

– Ei bine... își pipăi el maxilarul proaspăt ras, puțină mâncare, puțină băutură, multă distracție...

– Și apoi? întrebă ea suspicioasă.

– Ei bine, apoi... Ți-ar prinde bine, ești tânără, nu poți rămâne tristă pentru totdeauna.

– *Danke, nein!*, își scutură ea capul, sfârșitul petrecerii îmi este destul de clar.

– Nu am cum să nu fiu bărbat, se scuza el.

– Și nici eu femeie, adăugă ea, iar soțul meu a murit acum un an. Scuzați-mă, dar nu v-ați gândit serios că aș fi mers la o petrecere cu dumneavoastră...

Rosti cuvintele de parcă ar fi avut o migdală amară în gură. El încuviință, plecându-și capul. Ca bărbat, soldat sau orator, nu avea cum să treacă peste intransigența ei. În ziua următoare, fu mutat la alt post. Un enorm buchet de trandafiri îi fu livrat Annei, dovada unei extravagante frivole într-o perioadă plină de lipsuri. Printre frunze se afla un bilet. „Pentru prima femeie germană care a spus Nu.“

Între timp, se făcuseră aranjamente pentru ea. Un cărăuș din Bad Neuheim, care avea permisiunea de a trece granițele, era gata să o ducă pe furiș la Koblenz. Veni să o ia cu calul și căruța. Ea trebui să se întindă cu valiza ei pe podeaua acoperită cu prelată. Saci cu conținut necunoscut fură încărcăți deasupra ei, lăsând o gaură pentru aer. Americanii relaxați îi lăsară să treacă fără să verifice căruța, dar francezii împunseră din loc în loc cu baionetele în saci, dar Anna, care inhala mirosul de prelată și aștepta fără urmă

¹ Mulțumesc, nu (în lb. germană, în original)

de teamă, scăpă ca prin urechile acului. Poate că scăpase numai pentru că, în secret, își dorea sfârșitul și tânjea după el, preferând asta decât să fie o victimă chinuită. Bărbatul de pe capră se rugase în gând, nădușind – îi mărturisi asta în timp ce o ajuta să coboare la gara din Koblenz.

În acea seară, nu mai pornea nici un tren. Un grup de călători rătăciți dormeau în gară. Anna se așeză pe podea, lângă un bătrân într-o haină militară peticită, care duse o sticlă de vin la buze și apoi o trecu cu generozitate celor de lângă el, în vreme ce întindea unt pe bucăți albe de pâine și le dădea în stânga și în dreapta. Anna îi refuză oferta, dar el îi împinse sticla în mâini cu un gest care nu accepta un refuz. „Mai am destul“, rânji el, lipsit de grijă, arătând cu degetul tremurător spre valiza lui. Ea nu mai ezită. Atmosfera exuberantă din jurul generosului bătrân era molipsitoare. Viile de pe coasta din Mosel fură lăudate în unanimitate, iar sticla trecu pragmatic de la gură la gură. Anna se întinse pe podea, cu valiza sub cap, și adormi treptat. Dimineață, fu trezită cu vin – micul dejun avea aceleași ingrediente ca și cina din seara anterioară. Își uitară cu toții grijile, cântau, soarele de toamnă strălucea, până și trenul de Trier trase pufăind în stație. Petrecerea continuă în compartiment, cu bătrâna gazdă în mijlocul lor.

Trenul se opri la jumătatea drumului. Pe o distanță de câțiva kilometri lipseau șinele. Continuară drumul pe jos, bând și lălăind cântece de călătorie. Soarele strălucea pe frunzișul abundent al hameiului sălbatic aflat de-a lungul liniei de cale ferată. Un alt tren aștepta mai încolo. Nimic nu putea să le strice veselia.

– Ce-i asta? mârâi un preot așezat la fereastră. Sunteți beți cu toții, vorbiți prostii.

Enervat, își scoase breviarul și începu să se roage pentru a compensa imoralitatea din jurul lui.

– Nu vrei să gustăți? râse Anna, oferindu-i sticla.

El își scutură capul cu buzele strânse. Toată lumea coborî la Bernkastel, lăsând-o singură în compania preotului. Se aplecă pe fereastră pentru a-și lua rămas-bun de la filantropul în vârstă, care răspândise atât de multă fericire în jurul său. Acesta se bălăbăni pe peron, așteptat de soția care diagnostică deja de la distanță, cu ochi de șoim, valiza goală.

– Unde este pâinea... lăsă aceasta să-i scape, unde-i untul, unde-i...?

Bătrânul își ridică brațele spre cer.

– În paradis... gemu el.

Trenul porni din nou. Senzația de bucurie provocată de vin se transformă în tristețe. Lacrimi sentimentale picurau pe fereastra coborâtă, în timp ce privea fix silueta care se făcea din ce în ce mai mică. Se trânti înapoi pe locul ei. Preotul ridică o privire uimită din breviar. Amintindu-și de datoria sa creștinească, o întrebă rece de ce plângea. Ea îi explică faptul că dățile când fusese fericită puteau fi numărate pe degetele unei mâini. Mai mult de-atât, nu era o fericire indiferentă, ci una înrădăcinată în disperare. Fiindu-i cunoscut acest tip de paradox – suferința de dragul salvării altuia –, preotul încuviință din cap.

Era deja întuneric și ei nu ajunseseră încă în Trier.

– Ai o adresă unde să stai în noaptea asta? întrebă el practic.

– Gara, răspunse Anna laconic.

El o privi dezaprobat.

– De ce credeți că arăt în halul acesta? continuă ea arătând spre uniformă murdară.

El rămase tăcut, dus pe gânduri.

– Ce-ar fi dacă te-aș duce la călugărițe, într-o mănăstire? Vrei să vii cu mine?

– Doamne, Dumnezeuule, strigă ea, mai există încă asemenea locuri?

– Da, desigur.

– Pe vremurile acestea?

– Da, spuse el bătos.

– Desigur că o să merg.

Când ajunseră în Trier, Anna era cuprinsă de mahmureală și chinuită de sete. Coborî, frântă de oboseală.

– Urmează-mă, zise părintele sever.

El mergea repede prin orașul întunecat. Ea își târa valiza ca pe un câine în lesă pe caldarâmul demivelat. El mergea cu zece pași în fața ei, fără să privească îndărăt, de teamă să nu se compromită. Ea gândi că nu era mânat de milă creștinească, ci de dorința de a-și proteja locul în rai: „Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut“. Ea urmă sutana neagră pe lângă fațadele întunecate, respirând cu greu. Fiecare pas era un pas înapoi în timp, până în vremea romanilor prezenți sub forma monumentului Porta Nigra, care se ridica amenințător deasupra ei, cu o masivitate sumbră. Re prezentantul Bisericii coti la dreapta și se opri în fața unei porți grele, de lemn, cu ținte de fier. Bătu, murmură trei cuvinte și plecă fără să-i strângă mâna, fără să-și ia la revedere. Acest servitor al lui Dumnezeu nu-i lăsă să scape nici un semn de umanitate.

Slujitoarele lui Dumnezeu avură o altă atitudine față de statutul lor de ființe alese. Își ridicară mâinile la gură când o văzură și începură să pună lucrurile la punct imediat. O cadă fu umplută cu apă caldă, hainele ei murdare fură luate în primire. În timp ce ea stătea întinsă în cadă, mănăstirea se umplu de activitate nocturnă. Ea fu înfășurată într-un prosop modest și dusă spre o cameră de oaspeți unde se strecură între cearșafuri curate și moi și adormi cu imaginea

zâmbetului îngeresc al unei călugărițe în fața ochilor. Când se trezi, uniforma ei gri de soră a Crucii Roșii era pe masă, strălucind în lumina dimineții, spălată, călcată și apretată.

Sosi la Saarburg într-o ținută impecabilă. Istoria se repeta. Ilse plecase deja din nou, ca să pledeze pentru logodnicul ei care se afla încă în captivitate, îndemnată să se grăbească de perspectiva tulburătoare a iernii care se apropia. O sarcină deosebit de neplăcută o așteptase cu răbdare tot acest timp. Ca răzbunare pentru cinci ani de război, cei din Luxemburg traversaseră granița și își exprimaseră nemulțumirea printr-un raid-fulger pe terenurile sătemilor. Casa construită pe structură din lemn și ferestrele părinților lui Ilse fuseseră mânjite cu excremente. Albiturile fuseseră trase din dulapuri și murdărite.

– S-au lăsat pe vine, spuse femeia cu gura strânsă de furie reținută, și au produs material pentru răzbunarea lor în fața ochilor mei.

– O replică gen dinte pentru dinte, vezi tu. Un popor dezgustător, acei luxemburghezi.

Ea era prea bolnavă pentru a putea începe marea curățenie, iar soțul ei își petrecea întreaga zi la gater.

Anna își suflecă mânecile și se apucă de treabă. Plecase din cocina porcilor cu zece ani înainte, iar acum revenise. Ce mai conta? Dar când un camion de la gater putu să o ducă o bucată de drum în direcția dorită, aruncă mopul și peria într-un colț – făcuse deja destule ocoluri până atunci. Mama lui Ilse, care știa motivul ce o adusesse pe femeia ei de serviciu în acele locuri, se văzu nevoită să o lase să plece. Camionul ieși din localitate pe o ploaie deasă, îndreptându-se spre Daun, în regiunea Eifel. Ea continuă drumul pe jos, printr-o uriașă pădure de pini care se pierdea în ceața de picături minuscule. Era rece, umezeala îi pătrundea prin tălpile pantofilor, dar gândul că se apropia o făcea să uite

disconfortul. Drumul acesta părăsit, cu urcușuri și coborâșuri printre pini melancolici, era exact lucrul la care puteai să te aștepti ca rută a unui pelerin spre lumea de dincolo. Nu îi era frică. Sfârșitul călătoriei era aproape, după aceasta nu își mai dorea nimic, după aceea... nu exista după aceea. Frigul i se urcă până la brâu, pașii ei încetiniră, tălpile pantofilor erau uzate complet și fluturau. Nu putea vedea decât trunchiurile negre și strălucitoare ale copacilor și crengile aplecate, spiritul ei insista cu încăpățănare, deși trupul dădea din ce în ce mai multe semne de epuizare. La un moment dat, el nu mai suportă să privească și interveni: „Ascultă, draga mea, spuse plin de compasiune, du-te acasă. Ce vrei? Eu oricum nu sunt acolo...” Așa îi vorbea. La început, ea îl ignoră, dar el, atent ca întotdeauna, făcu să apară un șofer din ceață, iar ea capitulă. „Astăzi, câștigi tu, se recunosc ea înfrântă, dar voi veni... într-un moment mai potrivit...”

Reîntoarsă în Saarburg, continuă cu curățenia. Bombăneala în privința luxemburghezilor nu încetă. O urma prin fiecare cameră, ca o meliță, mânată de răzbunare. O bătrână care locuia în camerele din spatele casei o auzi.

– Cum poți suporta să rămâi aici? spuse ea, privind-o pe Anna cum făcea curățenie. Doar nu o să stai aici să faci asta pentru totdeauna.

– Și ce ar trebui să fac atunci? se apără Anna. O aștept pe Ilse.

– Doamne, atunci ai mult de așteptat. Cine știe când o să găsească ea pe cineva care să o ajute. Dar, ascultă, am o propunere pentru tine. Am o cunoștință în Trier, o profesoară de liceu pensionată. Ea caută pe cineva care să aibă grijă de gospodărie... nu pe oricine, înțelegi. Poate că ți s-ar potrivi.

Anna aprobă încet. În cele din urmă, viața ei atârna de improvizații.

În Trier, recunoscu Kaiserstrasse din plimbarea ei nocturnă în urma preotului, iar acolo cunoscu o persoană fascinantă, plină de contradicții de neînțeles: Thérèse Schmidt, o femeie mică și osoasă, cu părul strâns cu o clamă, zgârcită în chestiuni materiale, dar generoasă și îndatoritoare când era vorba de intelect. Nu se putea observa faptul că mergea în fiecare zi la ferma fratelui ei din afara orașului, pentru a se îndopa cu pâine, carne și produse lactate. Discuta pe larg despre aceasta fără nici o rușine și totuși nu-i trecuse niciodată prin cap să aducă oarece și pentru Anna, care încerca să trăiască din două felii de pâine pe zi, niște cartofi și o cană de zaț de cafea neagră, rația impusă de francezi ca represalii pentru foametea suferită de ei. Era mult mai greu să împace zgârcenia extremă a lui Frau Schmidt cu vizitele ei zilnice la biserică, citirea *Bibliei* și rugăciunile fervente. Anna nu se mai întâlnise niciodată atât de îndeaproape cu un asenienea bigotisni. În casă se găseau multe cărți. Apetitul ei din trecut pentru citit reveni, găsimdu-și loc printre îndatoririle de menajeră. Într-o zi, când se întoarse de la biserică și o găsi citind, profesoara își trase un scaun lângă ea.

– Destinul tău nu este să îți petreci întreaga viață între aragaz și chiuveta din bucătărie, am văzut asta imediat... Ce îți dorești cu adevărat să faci?

– Nu am nici o idee... se bâlbâi Anna, copleșită de interesul brusc.

Planurile ei nu se întindcau mai departe de îndeplinirea acelei unice misiuni.

– Nu există nimic ce ți-ai dorit să faci dintotdeauna?

Anna se încruntă. Dante îi alunecă din poală, dar fu interceptat în cădere de mâna îngustă a lui Frau Schmidt. Ideea de a avea libertatea să-și aleagă o carieră era atât de revoluționară, încât îi paraliză gândirea. Trebuia să renunțe la imaginea ei despre lumea în care femeile erau clar împărțite în

trei categorii: un strat larg, de jos, care le cuprindea pe soțiile de fermier și pe servitoare, un strat restrâns, mai înalt, de femei privilegiate, care aveau funcția decorativă de a fi soții manierate și elegante, iar ultima categorie era aceea a femeilor necăsătorite, care erau profesoare, asistente medicale sau călugărițe. Nimeni nu alegea pentru ea însăși, era prestabilit prin naștere sau împrejurări. Frau Schmidt își repetă întrebarea nevinovată.

– Ei bine...?

Anna suspină. Își simțea capul ușor, neștiind dacă din cauza foamei sau a întrebării spinoase. Gândurile îi alergară înapoi în timp, în căutarea unor exemple de persoane cu care se putea identifica, a cuiva care putea să îi spună ceva și astfel ateriză într-o cameră mică, întunecoasă și sufocantă, unde mirosea a picioare transpirate și unde, pe perete, atârna gravura cu un soldat născut să moară pentru patrie (din nou, o destinație atât de inevitabilă și de evidentă). În fața ei se afla o femeie care închidea cu fermitate ușa trecutului și își deschidea brațele cu dragoste: „Vino aici...”

– Asistență socială pentru copii... lăasă Anna să îi scape. ...Cred că am vrut dintotdeauna să fac asta.

– Înțeleg... și atunci de ce nu o faci?

– Ar fi imposibil, zise Anna brusc, ar trebui să dau mai întâi bacalaureatul...

Frau Schmidt începu să râdă.

– Asta-i tot?

Profitând de trecutul ei în sistemul educațional, făcu rost de un profesor gata să o îndoape cu materia pentru examen. Mai era o femeie care participa la lecții, iar Anna putea să i se alăture. Din acel moment, se duse în fiecare după-amiază spre casa lui, pe străzile vechi de secole, printre mormane de moloz și oameni care leșinau de foame, purtând galoși uzați peste pantofii ei uzați.

– Ascultă, nu trebuie să înțelegi, o instrui profesorul, nu trebuie decât să dai răspunsul corect la examen. Să îl dai din memorie.

Anna uimise deja cu memoria ei pe toată lumea când recitase *Cântecul clopotului* alături de tatăl ei mândru. Acum, profesorul era cel care rămase uimit de viteza cu care ea îi urmăse sfatul. Gonea cu ea prin gramatică, bazele matematicii, istorie, geografie, literatură germană. După paisprezece zile, îi spuse:

– Lucrez cu doi cai de curse diferiți. Tu fugi înainte ea o smintită, iar cealaltă nu poate să țină ritmul. Va trebui să vă despart.

Capul îi era în întregime gol, îngropase războiul undeva adânc și aruncase cheia. Era destul de mult spațiu pentru cantitatea amețitoare de informații, atât de agreabil neutre crâmpie de cultură. Tocea și tocea, aproape leșinând la turație maximă.

– Ești amețită? o întrebă profesorul.

– Da... zise ea prin ceață.

– Ce ai mâncat azi?

– Doi cartofi...

– Doamne ferește, ar fi trebuit să spui asta de la început! Îi pregăti un bol de terci de ovăz. Nu-ți face griji, primesc pachete cu alimente din zona engleză.

În fiecare zi, lecțiile începeau cu o farfurie mare de terci: mai întâi corpul, apoi mintea, aceasta era părerea profesorului. Tot el fu cel care observă că pantofii ei erau terminați. Angajatoarei ei nu îi trecuse prin minte să îi dea una dintre cele zece perechi de aceeași mărime pe care le avea ea. Pentru două sticle cu gin, profesorul negocie pentru ea o pereche de pantofi rezistenți, din piele. Acasă, Anna îi arătă încântată. Frau Schmidt își ridică sprâncenele neinteresată.

– Și...?

În ajunul Crăciunului, merse ca de obicei la fratele ei, pentru un avans al mesei de sărbătoare. Înainte de plecare, anunță că voia să facă o baie la întoarcere, pentru a-și curăța trupul înainte de a se ocupa de suflet la slujba de la miezul nopții. Anna trebui să pregătească toate lucrurile și să încălzească un cazan mare cu apă pe soba de cărbuni din bucătărie. Era deja întuneric când cineva sună la ușă în mod neașteptat. Fiind pe cale să leșine de extenuare, în prag stătea o femeie ținând în brațe un copil care plângea înfășurat în zdrențe. Anna o prinse, o duse în bucătărie și îi luă din brațe copilul care mirosea de parcă nu ar fi avut scutecele schimbate de câteva săptămâni. Cu coada ochiului, văzu că și cazanul plin cu apă caldă – totul era pregătit pentru *gnädige Frau*.

Fără să se mai gândească la asta, umplu baia, desfășă copilul și aruncă zdrențele împruțite pe hol. După ce îl spălă, îl înfășură într-un prosop de flanel. *En passant*, îi dădu mamei o bucată de pâine cu unt, un cartof fiert și o cană cu cafea. Nu schimbă nici o vorbă, totul se petrecu într-o secvență grăbită de acțiuni ce nu necesitau explicații, sub amenințarea constantă a fantomei lui Frau Schmidt, care putea să ajungă acasă în orice moment. „Și acum ce, se întrebă Anna agitată, unde ar trebui să-i duc?” Mănăstirea! Călugărițele, acei îngeri ai milei! Își trase o haină și îi duse pe mamă și pe copil la ursuline, cărora li se făcu imediat milă de ei. Un plăcut sentiment de sincronizare o cuprinse în drumul de întoarcere spre casă: era ajunul Crăciunului și nu era nici un loc pentru ei la han! Deasupra mormanelor de moloz din Trier, cerul era plin de stele sub care ea mergea în pantofii cei noi. Totul era bine – pentru scurtă vreme.

Ajunse acasă în același moment cu angajatoarea ei. Profesoara fu de-a dreptul ofensată când văzu că, în loc de o cadă plină cu apă caldă, era o cadă plină cu apă murdară.

Își ridică brațele într-un gest ridicol. Un torent de acuzații se revărsă asupra Annei.

– Doar un moment, reuși să strecoare Anna, o să pun un cazan nou pe foc, o să curăț totul, o să fie gata într-un moment.

Frau Schmidt se potoli abia atunci când ordinea fu restabilită și imaginea bucătăriei corespunse cu cea pe care o avusese în minte în timp ce mergea spre casă, îmbujorată și satisfăcută după masă.

În timpul liturghiei de la miezul nopții, mirosind a săpun și apret, stătu într-o strană, cântând, veselindu-se și rugându-se cu ardoare. Declama și cânta ca un înger al Domnului, cu aceeași voce care era atât de pricepută la insulte. Anna privi cu stoicism. În drum spre casă, Frau Schmidt spuse:

– Tot nu înțeleg cum ai putut să primești în casa mea o femeie și un copil atât de murdari.

Anna se opri, o privi în ochi și cită cu seninătate vorbele rostite de pastor cu puțin timp înainte:

– „...pentru că nu mai era loc pentru ei la han... și Maria a dat naștere fiului ei într-un grajd... l-a înfășurat în scutece și l-a așezat în iesle...”

– Încerci să scapi făcând o glumă... zise profesoara, mergând în continuare țâfuoasă.

Cu toate acestea, Anna primi un cadou de Crăciun. Nu erau ciorapi călduroși, o vestă, lapte sau carne, ci o carte de rugăciuni în latină: *Sacramentaria, Lectionarum* și *Graduale*, un indiciu tăcut că Anna mai avea încă destul de multe de învățat în privința creștinismului.

Altruismul lui Frau Schmidt se afla mai mult în zona didactică. Găsirea de către ea a unei școli de asistență socială nu fusese ușoară. Toate colegiile pregătitoare îndochinate de naziști fuseseră închise. Cel care supraviețuise era un institut catolic de nădejde, în Renania de Nord–Westfalia. Directoarea răspunse imediat scrisorii impecabile: avea

să viziteze seminarul din Trier în martie și se va folosi de această ocazie pentru a o evalua ea însăși pe protejata lui Frau Schmidt.

Ca protecție contra prafului suflat de pe inormanele de moloz, Anna purta pe cap o eșarfă care flutura în vânt. Cu cât se apropia mai mult de seminar, cu atât mai emoționată devenea în privința examenului. Directoarea, semeață și tăioasă, nu făcu nimic pentru a o liniști, ci o supuse unui adevărat interogatoriu.

– De ce vrei să devii asistentă socială? o întrebă pe un ton cinic, de parcă nu ar mai fi auzit niciodată un plan atât de arogant și nerușinat.

– Vreau să-i ajut pe oameni, răspuse ea cu o voce moale.

– De ce?

– Pentru că vreau să-i ajut pe oameni, repetă Anna, ridicându-și vocea, uitând de frazele ceremonioase și peliticoase.

Se lăsă o tăcere stânjenitoare. „Am ratat ocazia, gândi ea, am avut grijă de asta imediat. Dar de ce mă tratează ca pe un câine? Unui câine îi spui: câine bun. Și îl înmângâi.“ În cele din urmă, spășită, rupse tăcerea.

– Eu însămi am fost cândva un copil care avea nevoie de ajutor.

Din nou, tăcerea și privirea cinică, străpungătoare, a autorității care avea să-i hotărască soarta.

– Poți pleca, zise femeia pe un ton aspru.

Anna sosi acasă necăjită. Frau Schmidt alergă spre ea.

– Cum a mers?

– Pot să-mi iau gândul. N-o să se aleagă nimic de asta..

Profesoara pufni, nevenindu-i să creadă. Avea propriile metode de a obține informații clare. Câteva zile mai târziu, anunță pe un ton triumfător:

– Ai impresionat-o profund. „Cel puțin, fata asta știe ce vrea“ i-a spus starețului...

Anna își ridică obosită privirea. Nu voia să mai audă nimic, profesoara fabula. Dar poșta dovedi că avea dreptate. Primi o telegramă mototolită și pătată: „Primul semestru începe la 1 septembrie“.

La revedere, profesoară Frau Schmidt! Dar, înainte de a se îndrepta spre Renania de Nord–Westfalia, trebuia să mai facă o a doua încercare. De această dată, avea pantofi buni, soarele strălucea și un camion de poștă o duse chiar până în satul respectiv. Coborî în centru. Sătemi îi spuseră unde era. Cu un braț mare de flori culese de pe drum, deschise poarta scârțâitoare, de fier forjat. Era un culoar, ca într-o biserică, cu șiruri de morminte de fiecare parte. Cele mai vechi erau în față: nume din regiune, acoperite de mușchi, șterse de ploaie și îngheț, pe pietre de mormânt strâmbe și sparte. Între ele se aflau tise tunse și conifere, iar liniștea impresionantă era întreruptă doar de cântecele păsărilor. Mormintele noi se aflau mai departe, în spate. Unul dintre ele ieșea în evidență imediat, pentru că era pătrat, și nu dreptunghiular, cu trei cruci grosolane așezate una lângă cealaltă, de parcă s-ar fi susținut reciproc. Îndreptându-se intuitiv spre acel loc, fu cuprinsă de o teamă irațională: teama că se va dovedi că el avusese dreptate, că avea să fie oriunde, dar nu aici... eă el avea să râdă de ea de peste tot, de naivitatea ei. Dar nu exista nici o scăpare: se îndreptase spre acest petic jalnic, de doi metri pătrați, încă de la eliberarea ei din tabăra americană. Așa că, pas cu pas, cu sfială, se apropie de deziluzia care o aștepta. Fiecare cruce purta un nume scrijelit cu litere cuneiforme – cea din mijloc era a lui. Pământul de dedesubt fusese acoperit cu ramuri de conifere și trandafiri albi pe deasupra. Din partea cui, din partea cui erau florile? Îngenunche, își puse buchetul de flori sălbatice acolo și privi fix numele lui, în speranța că o frântură din spiritul lui avea să se manifeste, însă singurul lucru

pe care îl vedea înaintea ochilor era soldatul bronzat, care îi făcea cu mâna în gara cochetă din Nürnberg: „... nenorocitul acesta de război o să se termine în curând, oricum...” Dacă el trăia undeva, atunci era în ea, acest lucru nu îi fu nicăieri mai limpede decât aici...

– Ce căutați la mormântul meu? se auzi în spatele ei o voce de femeie, spulberând tăcerea.

Anna înțepeni. Spuse cu grijă, fără să se întoarcă:

– Dacă există cineva în lume căruia să îi aparțină acest mormânt, atunci eu sunt acea persoană. Întâmplarea face ea aici să fie înmormântat soțul meu.

Dintr-un pom, se auziră trilurile indiscrete ale unei mierle și, de undeva, bocete înăbușite. Anna se răsuci. O tânără cu ochii umflați o privea fix. Chiar dacă mormântul avea caracteristica antipatică a tuturor inormintelor din lume, și anume aceea de a rămâne tăcut, în Anna încolți o suspiciune prea îngrozitoare ca să fie luată în considerare. „Mai sunt încă doi alții“, se îmbărbătă ea.

– Dumneavoastră sunteți Frau Grosalie? întrebă fata cu o voce nedeslușită.

– Da, da... spuse Anna scurt, eu sunt Frau Grosalie, dar dumneata ce legătură ai cu soțul meu?

Cealaltă privi spre cer de parcă ar fi așteptat un semn. Anna nu se putea gândi la nici un lucru pe care l-ar fi putut zice pentru a desluși situația. Privirile lor se încrucișară în treacăt.

– O să vă explic, spuse fata. Își scărpină bărbia. El era încartiruit la vecinul nostru. Am ajuns să îl cunoaștem peste gard, eu și mama. L-am îndrăgit imediat... amândouă...

În acest fel, ea își expunea cu timiditate povestea. Martin lua legătura cu Anna într-un mod neobișnuit, prin ultima femeie pe care o întâlnise înainte de moarte și prin ea îi comunica soției sale detaliile. Abia acum moartea lui

abstractă, „moartea eroică a sofului dumneavoastră“, deveni ceva care se întâmplase cu el într-un anume moment, într-un anume loc. Într-un moment era încă în viață și putea vedea, auzi, mirosi, vorbi, râde, iar în celălalt rămășițele lui pământești erau adunate la un loc. Cu o voce ștearsă, fata îi povesti despre ziua în cauză, din septembrie 1944. Biroul pentru care lucra în Prüm fusese închis deoarece întreaga regiune devenise zonă de luptă și orice trafic era blocat. Era forțată să stea acasă. Stătea pe banca din grădină când ofițerul o salută și îi strigă că primise ordin să meargă cu oamenii săi la Zidul Vestic, pentru a lua în posesie un buncăr plin cu echipament de transmisiumi. Ea sări de pe bancă.

– Nu aș putea să merg și eu cu voi până la Prüm? întrebă dintr-un impuls spontan. Am lăsat o geantă cu lucruri la birou.

El clătină din cap.

– Drumurile nu sunt sigure, americanii trag în noi din toate direcțiile. Dar când se rugă să o ia totuși și pe ea, el cedă.

– Ei bine, dacă insiști.

Porniră. Camionul mergea pe un drum de țară. Ceva exploda în depărtare din când în când, frunzele tremurau, apoi se făcea liniște din nou.

– Vai, Doamne, strigă ea dintr-odată panicată, mi-am uitat cheia! Martin o liniști:

– Nici n-o să ai nevoie de o cheie, o să vezi, n-o să mai fie nici o fereastră rămasă întreagă și o să poți să intri cățărându-te pe geam.

– Chiar și așa, zise ea încăpățânată, aș prefera să îmi iau cheia.

Se pregăti să coboare, iar el o opri.

– E periculos să mergi înapoi singură.

Dar ea nu putea fi descurajată. O credință neclintită în indispensabilitatea cheii o obliga să se întoarcă. Își luă rămas-bun și se întoarse pe același drum pe care veniseră.

La jumătatea după-amiezii, maiștrii militari se întoarseră în sat. Trei dintre ei erau înfășurați în pânze ca niște mumii, ceilalți șase erau nevătămați. Sătenii se adunară grămadă, iar fata stătea printre ei, disperată, confuză, și, pe un ton rugător, le cerea supraviețuitorilor explicații, fără să bănuiască faptul că erau deja doborâți de propriile lor sentimente de vinovăție. Unul dintre ei îi povesti întâmplarea cu fruntea aplecată. Camionul se apropia de un sat. Martin stătea în față, așa cum știa și ea, între șofer și un soldat. Ceilalți strigară din spate: „Oprește un moment, vrem să culegem câteva mere“. Pe deal era o livadă, iar merele roșii și uriașe străluceau sfidător în soare. „Nu putem să oprim, zisese Martin, dacă ne oprim, o să fim o țintă ușoară pentru americani.“ Dar oamenii se plânseră: „Doar pentru un moment“ și Martin, bun la suflet cum era, nu mai insistase. „Bine, atunci, grăbiți-vă!“ capitulă el. Șase soldați săriră din camion și alergară în livadă ca șase hoțomani. Uitară de război, scuturau crengile și adunau mere până ce fură surprinși de o explozie. Cabina în care rămăseseră cei trei explodă sub ochii lor, lovită de bombardamentul artileriei.

Privind fix cele trei pachete prozaice, fata îl ascultă fără să scoată o vorbă și îi văzu în fața ei pe cei trei bărbați alături de care stătuse frățește cu câteva ore înainte. Între timp, bagajele celor trei oameni fură adunate. În valiza lui Martin, printre cărți, se aflau o pereche de pantofiori albaștri de copil și o poșetă argintie de seară. Abia vederea lucrurilor lui personale îi transmise întreaga magnitudine a tragediei. Se întoarse cu spatele, podidită de lacrimi. În toată agitația, cineva își încercă norocul – când se liniști și se întoarse din nou, pantofiorii și poșeta dispăruseră.

Anna dădea ușor din cap. „Moartea de erou a soțului dumneavoastră...“ Omorât pentru un pumn de mere. Se lega de acel măr care adusesse nenorocirea asupra omenirii.

Martin se ehinuise prin stepele Rusiei și câmpiile Ucrainei, supraviețuise frigului, atacurilor partizanilor, bolii fatale, fusese cruțat tot războiul pentru a muri la marginea unui sat din Eifel, pentru un pumn de mere. Oricât de absurdă și lipsită de sens îi părea această moarte, era totuși una care i se potrivea: murise pentru a le face altora o favoare. Putea să îl recunoască în acest fapt. Dintr-odată, prin povestea morții lui, îi devenise mai apropiat.

– Florile sunt din partea dumitale? întrebă ea cu blândețe.

– A mea și a mamei, confirmă fata, am schimbat unt și ouă în Trier pentru acei trandafiri.

Anna se răsuci. Celelalte morminte erau neglijate. Cel pătrat, cu trei cruci, era o insulă îngrijită cu drag printre pietrele funerare năpădite de buruieni.

Fata insistă să o prezinte pe Anna mamei ei, care îi strânse mâna emoționată.

– Soțul dumneavoastră a fost un bărbat atât de bun... suspină ea, ștergându-și nasul, apoi îi pregăti văduvei o primire de parcă ar fi fost o rudă îndepărtată din America.

Toate lucrurile comestibile găsite în casă și în grădină fură puse pe masă, pregătite cu ierburi aromatice. Anna înțelese că aceasta era atât o masă festivă, cât și una comemorativă. El era mort, dar fata era în viață – mulțumită obsesiei ei premonitorii de a-și lua cheia.

– Lucrul pe care nu îl înțeleg... spuse mama la plecarea ei, este faptul că, deși membrii SS i-a îngropat aici și le-au pus cruci pe morminte, preotul nostru refuză să le binecuvânteze pentru că erau din SS. Este oare acesta un lucru creștinesc...?

– Cel puțin, tu ai avut un mormânt la care să mergi, zise Lotte rece.

Nu dorea să se lase înduioșată de povestea pelerinajului Annei la mormântul ofițerului ei SS.

– Ce vrei să spui? întrebă Anna dusă pe gânduri.

– La Mauthausen nu a existat nici un mormânt.

Anna își mângâie piciorul care o durea. Pentru câteva zile, crezuse în iluzia că durerea se diminuase datorită influenței calmante a băilor, dar acum aceasta revenise brusc, cu toată intensitatea.

– Am fost la Auschwitz, acum câțiva ani, zise ea. Șase mii de oameni erau gazați acolo în fiecare zi. Stăteam acolo, în locul în care muriseră, și mi-am adus aminte de vara frumoasă din 1943. Martin venea, mergeam să înotăm în lac, ne duceam pe insulă – minunate sfârșituri de săptămână în care eram doar noi doi. Nu știam că aceea era ultima noastră vară împreună. Acele milioane de oameni muriseră în timp ce eu mă bucuram de dramul de noroc din viața mea... Nu puteam să fac față acestui lucru, era atât de îngrozitor... Își masă genunchii. Dar faptul că eu am fost sau nu norocoasă nu a avut de-a face cu ei...

Acesta era un truism. Lotte rămase tăcută.

– La început, nu mi-a venit să cred, continuă Anna. Prima dată, am văzut imaginile la televizor, în anii '50. Știi ce am crezut? Că americanii adunaseră cadavrele din orașele bombardate de ei și le aruncaseră grămadă în lagărele de concentrare. Nu îmi venea să cred.

– Și când ți-ai dat seama că era adevărat? întrebă Lotte pe un ton tăios.

– Procesul de conștientizare a început cu o expoziție importantă: „Evreii în Köln, începând cu perioada romană“. Adevărul s-a strecurat încetul cu încetul. Trebuie să înțelegi: nu mă interesa politica. Eram complet obsedată de munca mea și pentru mine nu mai exista nimic altceva.

– *Wir haben es nicht gewusst*¹, aveam alte lucruri de făcut, plusă Lotte disprețuitoare.

– Da... nu... zise Anna enervată. În viața de zi cu zi, nu auzai nimic despre evrei. Nu-mi amintesc să fi spus ceva ceva despre ei.

Lotte se ridică, fiind copleșită de un sentiment de inutilitate. O asistentă veni înăuntru și le ceru să se îmbrace. Se apropia ora închiderii, personalul voia să meargă acasă.

Legătura inevitabilă de familie continua să își impună drepturile, fie că le plăcea sau nu. Ceva încă le obliga să vâslească împotriva curentului, una spre cealaltă – una dintre ele încercând activ să cucerească, cealaltă fiind o victimă pasivă a unei afinități înnebunitoare, căreia nu i se putea opune.

În acea seară, cinară împreună într-un restaurant mic, de pe Bulevardul Astrid. Era sâmbătă. În ziua următoare, nu trebuiau să fie la băi la ivirea zorilor. Se îndreptară apoi spre Relais de la Poste, în căutarea unui strop de atmosferă de sâmbătă seara, și se instalară pe banchetele de piele din anii '30, o perioadă când încă erau tinere și nu știau ce le așteaptă. Băură cafea cu Grand Marnier. Tonomatul umplea atmosfera cu melodii celebre din anii '50.

– Viața merge înainte, asta se spune întotdeauna... Anna sorbi din pahar. După ce ai suferit o pierdere mare, ceilalți te bat pe umăr și îți spun: „Fruntea sus, viața merge înainte“. Un chișeu și, în același timp, un adevăr universal. Orașele noastre zăceau în moloz, soldații noștri erau morți, ologi, goliți de orice iluzii. Ca popor, ni se atribuisse vina colectivă pentru cea mai mare crimă în masă din istoria omenirii. Eram ruinați economic și moral... și totuși, într-un fel sau altul, viața mergea înainte. Eu m-am

¹ Noi nu știam. (în lb. germană, în original)

cufundat în studiu, în munca mea. Toată lumea s-a întors la muncă. Doamne... Își goli paharul dintr-o înghițitură și râse ca pentru sine. Întreaga reconstrucție a fost o terapie prin muncă obștească!

Pierdută în gânduri, Lotte își privea paharul. Amintiri despre pacea mohorâtă pluteau pe lângă ea. Nu voia să se gândească la acea perioadă și tocmai din acest motiv se gândea la asta.

Și Ernst lucra. Fu luat de un constructor de viori din Haga, care avea reumatism la mâini și trebuia să lase din ce în ce mai multă muncă pe seama lui. Se mutară într-un minuscul apartament din spatele atelierului. Ca mulți alții, Ernst primea o mică remunerație după război. Obsedat de noile lui responsabilități ea soț și viitor cap de familie, muncea din răspuțeri: cinci zile pe săptămână, repara viori, iar în celelalte două făcea viori noi pe care le vindea. Șapte zile pe săptămână, Lotte cra singură cu gândurile de care căsătoria ar fi trebuit să o elibereze. Mergea prin apartament, smulsă din sânul familiei, un déjà-vu dureros. Unde ajunsese, își dorise oare acest lucru? Visa la o casă mare cu tavane înalte, o casă care să o împace cu singurătatea căsătoriei, o casă pe care ea să o peată transforma într-un cămin. Acest vis o mână pe străzile întortocheate și pe canale. Sosi toamna, apoi iarna, fațadele întunecate o țineau la distanță, camerele luminate o lăsau pe dinafară – nu lipsea decât fetița cu chibrituri. Era de parcă s-ar fi pocăit prin această căutare eternă, fără casă, fără rude, un lucru ineritat pe drept de cineva care nu era nici una, nici alta, un hibrid amăgitor.

Poate că muzica era cea care lipsea. Ce se întâmplase cu Amelita Galli-Curci? Cu *Exsultate, jubilate*? Cu *Patima Sfântului Matei*? Găsi o profesoară de canto, dar, chiar de la prima lecție, se dovedi că nu mai rămăsese prea mult

din vocea ei. Se pierdu în scuze și, cu multă nostalgie, îi pomeni profesoarei de piesele pe care le cântase înainte, dar, când văzu îndoiala din ochii feneii, începu și ea însăși să se îndoiască. Ce se întâmplase cu vocea ei care odinioară umpluse turnul de apă cu ușurință, de jos până sus? Coardele ei vocale erau asemenea unor benzi de cauciuc uscate, care se sfărâmau între degete.

Dacă voia să asculte muzică, trebuia să își viziteze părinții. Dar acolo schimbarea răbufnea dincolo de aparența vieții normale, de familie. Mama ei, care ținea totul unit cu o bună dispoziție artificială, căpătase o obsesie față de mâncare, pentru a uita de foamete și de toate celelalte. Își pierduse aproape toți copiii, în același timp când plecaseră și oamenii care se ascundeau. Se pare că, în secret, se dezvoltase ceva între Jet și Ruben, de pe vremea când ea zăcea în pat din pricina comoției, iar el îi citea ore întregi pentru a face vremea să treacă mai lesne. Theo de Zwaan știuse cu mult timp în urmă cum să topească inima de Cenușăreasă a lui Marie. Mies se mutase deasupra magazinului de pălării cu puțin înainte de război. Toate se căsătoriseră și trăiau la casele lor. Invitat de Bram, Koen plecase în America, o țară care se bucura de o popularitate aproape mitică după Debarcarea din Normandia, ca tărâm al posibilităților nelimitate. Cei doi mai mici care rămăseseră încă acasă nu se puteau concentra la școală și erau gălăgioși și neascultători.

Lotte nu putea să suporte nici faptul că tatăl ei era atât de vesel acum, că își avea soția aproape complet pentru sine. Fusese oprit în stradă de către un domn în vârstă, care îl privi cu uimire.

– Încă ești în viață! Chiar tu ești, Rockanje?

El aprobă din cap neîncrezător.

– Cu multă vreme în urmă, ți-am făcut o injecție... strigă celălalt cu entuziasm, direct în inimă, o acțiune disperată, pentru că renunșasem deja la orice speranță!

Tatăl lui Lotte, care nu își amintea nimic despre acest fapt și auzise totul de la alții, îi mulțumi tulburat pentru intervenția hotărâtă și se îndreptă spre casă, pășind mai tanșos. Simțea că parcă viața îi dăduse încă o șansă și, de această dată, se hotărâse că nu avea să-i permită nimănui să îl împiedice să se bucure de ea. (Marile deziluzii îl așteptau însă: deocamdată, tătucul Stalin era un bărbat cu un comportament ireproșabil.)

La un moment dat, un fapt din vremea războiului fu menționat oarecum răuvoitor și i-ar fi afectat serios reputația dacă Sara Frinkel nu ar fi avut o izbucnire puternică. Se organizase o cină evreiască. Familia Frinkel, care încă nu plecase în America, fu și ea invitată. În timpul mesei, Ed de Vries spuse într-o manieră zgomotoasă, prin care obișnuia să atragă atenția pe scenă, că familia Rockanje îl înșelase cu o cutie pe care i-o dăduse spre păstrare, ce conținea lucruri în valoare de jumătate de milion. Sara Frinkel strigă indignată de cealaltă parte a mesei:

– Cum îndrăznești? Retrage-ți imediat cuvintele, șobolan bătrân ce ești. Cum de ți-a venit o asemenea idee? Nu aveai nici un sfanț! Nu mă face să râd, tu cu cutia ta cu jumătate de milion, despre care tu însuși ai spus: „Vin să îngrop câteva nimicuri“. Lasă că te cunosc eu: încerci să obții bani pe asigurare. Asta e treaba ta, dar nici să nu te gândești să târăști familia Rockanje prin noroi!

Lotte se uita din când în când la vechile fotografii în genul starurilor de film făcute de Theo de Zwaan cu ea și Jet înainte de război. Cu câtă încredere de sine și sfidare priveau în obiectiv, de parcă ar fi avut lumea la picioare. Câtă nesăbuință, câtă ignoranță! Cu un fel de amărăciune și

nostalgie, se gândea eum era viața înainte de război. Deși avuseseră de-a face cu Dumnezeu și Colijn, sub îndrumarea mamei lor, căpătaseră o încredere romantică în dreptate, umanitate, frumusețe. În timp ce Beethoven plutea pe fereastra deschisă în serile de vară, iar ea privea stelele și liziera întunecată a pădurii împreună cu ceilalți, din seaune de răchită, se gândeau: dacă poate exista o muzică atât de splendidă, atunci și viața este probabil splendidă în modul cel mai profund. Acum, îi era rușine de aceste sentimente grandioase. Beethoven era german, la fel și Bach, Mendelssohn era evreu. Naziștii făceau paradă cu compozitorii lor germani și îi interziseseră pe cei evrei – muzica nu mai putea fi aseultată niciodată fără acest gen de asocieri. Să nu mai poți să vorbești despre *Kindertotenlieder*. Totul fusese mântit.

Nu observaseră că localul se aglomerase în jurul lor. Cupluri în vârstă se așezau la mese, bărbații în costume și cămăși apretate, cu cravată, iar doamnele lor, proaspăt ieșite de la coafor, în rochii cu fuste plisate și curele de piele. Vremea blugilor și a tricourilor nu ajunsese încă acolo. Începu un cântec cunoscut. Câteva cupluri îndrăzniră să se îndrepte spre centrul localului, aranjat acum ca ring de dans. Cu vocea lui dulce, Louis Prima le conducea pașii. Cu toții își executau mișcările cu pricepere... *Buona sera signorina... buona sera...*

– Ce minunat... oftă Anna, că încă se mai distrează la vârsta lor.

Lotte urmărea capetele sure cu o expresie dezaprobatore.

– Nu ți se pare un pic jenant, spuse ea cu afectare, atâta agitație sentimentală pentru cântecele acestea vechi?

– *Mensch*, nu fi atât de dură... cu tine însăși. Tu nu ai fost la dans niciodată cu constructorul tău de viori?

Acel „constructorul tău de viori“ o ofensă pe Lotte, iar ideea că ei ar fi dansat împreună, asemenea acestor bătrâni dichisiți, era de-a dreptul revoltătoare.

– Constructorul meu de viori este mort de ani mulți... zise ea pe un ton tăios, sperând ca Anna să se rușineze.

Dar pe Anna nu o deranjă deloc. Un bărbat solid se apropie de ele. Își încheie sacoul și se înclină un pic ironic spre Anna. Aceasta se ridică de pe seaun cu un râs amuzat, se strecură pe lângă două mese și, pentru seurtă vreme, dispăru din vedere. Din tonomat de auzi melodios: „Oh, mon papa...“

Anna se învârtea pe ringul de dans de parcă nu ar fi făcut nimic altceva de când fusese învățată să danseze de către călugărițe, în umbra castelului lui Von Zitsewitz. Chicotind, se gândi la necazul cu „Was machst du mit dem Knie, lieber Hans“, dar acest Casanova din Spa avea un comportament impecabil. O conducea sigur pe sine, fără să bănuiască măcar că ținea în brațe pe cineva care nu își permisesese să fie condusă de mult timp, indiferent de persoană. Da, însă fu destul de îndrăzneț, încât să danseze cu ea propria lui versiune a tangoului, cu un braț întins drept și întoarceri bruște la o sută optzeci de grade. După aceasta, o conduse galant înapoi, la locul ei.

Anna avea respirația tăiată.

– Cine-ar fi crezut? râse ea răgușită. O baie de nămol urmată de dans...

Părăsiră cafeneaua seara târziu, după ce Anna mai fusese invitată pe ringul de dans de încă două ori de către partenerul ei tăcut. Umbra clădirii băilor se profila peste drum asemenea unui mastodont. Cotiră la dreapta, amețite de Grand Marnier.

– Cei care dansează țin moartea departe... chicoti Anna, ciocnindu-se de Lotte. Privește ce cer senin! Cu siguranță, mâine o să fie vreme frumoasă. Am putea să mergem la o

plimbare. Ce zici de asta, *Schwesterlein*¹? Durerea a dispărut, îți spun, a dispărut... pfluu...

Își trecu brațul pe după cel al lui Lotte. Și ea își pierduse un pic din sobrietate, ca rezultat al alcoolului și al scenelor ireale care îi tot fuseseră prezentate.

– Ascultă, Anna... zise ea, cbiar atunci, când te-am văzut învârtindu-te pe ringul de dans, mi-am adus aminte de ceva de demult, o străfulgerare...

– Vrei să spui de acum multă vreme?

– Da... Tu dansai în hol, sălbatică, zbuciumată, stângace... sau poate că nu dansai deloc, ci jucai șotron cu... era un băiat acolo...

– Fiul portarului, completă Anna intuitiv.

– Probabil... Tu săreai pe scări, și strigătele tale răsunau pe coridoare... Dintr-odată, erai întinsă la baza scărilor, țipând de durere... era o problemă cu brațul tău... eu eram speriată și țipam împreună cu tine. Nu știi ce s-a întâmplat, apoi... deși, da, așteaptă un minut...

Vorbea mai tare din cauza agitației. Amintirea era de nestăvilnit odată ce se pornise.

– Ai fost dusă la spital și te-ai întors cu mâna în ghips, într-o fașă. Eu eram geloasă... voiam să am tot ce aveai și tu... durerea ta și bandajul. Apoi, mi-au pus și mie mâna într-un prosop de bucătărie sau ceva... ca un fel de consolare.

– Acum, că spui asta... se opri Anna, acum, că spui asta... da... uitasem complet. A fost ruptă, chiar în două locuri, cred... Încă mai ții minte! Ei, vezi!

Voia să spună și altceva, dar, în loc de asta, o îmbrățișă pe Lotte. Alcoolul și sentimentele începeau să fermenteze periculos. Corpurile lor se legănau amenințător, de parcă s-ar fi ținut strâns una de cealaltă pe un vapor, pe vreme

¹ Surioară (în lb. germană, în original)

de furtună. Înaintea ochilor Annei pluti hotelul Athenae din fundal, iar înaintea ochilor lui Lotte, portocalele și lămâile din vitrina unei băcănii. Își continuară drumul pas după pas, orașul izvoarelor, Spa, defila plăcut pe lângă ele, de parcă ar fi băut prea mult Grand Marnier. Anna se opri la mijlocul podului de peste calea ferată. Sprijinindu-se cu toată greutatea de balustradă, făcu un gest grandios spre stelele care sclipeau deasupra acoperișurilor și dealurilor înconjurătoare și recită cu o voce teatrală:

*Ca zămislirea s-o zărească mai ușor,
Îmi îndemn privirea-ntruna, iată,
Iar pândei mele juruit fiind, din foisor,
Simt cum întreaga lume mă desfată.*

*Și tot uitându-mă în larga zare,
Împrejurimilor le-am pus hotare:
Lună și stele,
Păduri, căprioare...*

– Aaa... cum era mai departe... strigă ea tânguitoare. Doamne, nu mai țin minte...

Brațele îi erau încă ridicate spre stele, într-un gest acum gol.

– Haide, spuse Lotte, trăgând-o de braț.

3

Cu ajutorul unei hărți turistice, Lotte a ales un drum cu numele idilic de Promenade des Artistes. Își regreta sentimentalismul din seara anterioară. O amintire comună nu era nici un motiv pentru fraternizare – ciudat că nu există cuvântul „surorizare“. Păstra o distanță grijulie și își ținea cu hotărâre mâinile în buzunarele paltonului. Soarele palid strălucea printre ramuri. Un pârâu îngust șerpuia argintiu lângă potecă.

Cu fiecare pas, Anna se bucura de suplețea încheieturilor ei – băile cu nămol începeau să își facă efectul. Inspira aerul înțepător al pădurii și se gândi că simte oxigenul pătrunzându-i adânc în plămâni. Foarte curând, buna dispoziție o făcu să devină vorbăreată. Chicoti în simea ei.

– N-o să ghicești niciodată, Lotte, cine a venit să mă caute la Salzkotten.

Institutul pentru Asistență Socială se afla la etajul de sus al unei mănăstiri franciscane. Reușita la învățătură depindea în mare parte de talentul de a improviza. Nu existau manuale sau caiete de exerciții. Elevele care reușeau să obțină o rolă de tapet sau o coală de hârtie de împachetat

puteau să își ia notițe. Profesorii, care fuseseră adunați cu greu din toată țara, soseau la Institut din orașele lor ruinate, după o călătorie aventuroasă pe o rețea de cale ferată devastată. Locuiau la mănăstire și îi îndopau pe studenți non-stop, timp de paisprezece zile, cu psihologie și sociologie. Atente la predicile nazarineanului, călugărițele își împărțeau puținele provizii cu elevii și, la venirea iernii, îndurată de bună-voie frigul, pentru ca sălile de clasă să poată fi încălzite.

Ca o coincidență ironică, satul de pe Lippe unde se născuse tatăl ei și unde murise bunicul ei se afla în apropiere de Salzkotten. Satul din basmul despre turma de porci, dar fără prinț. Prefera să nu presupună că destinul ei făcuse în așa fel încât peregrinările să o poarte înapoi acolo, ca și cum ar fi fost un element din cursul inevitabil al naturii. Iguora faptul că acel loc al nenorocirilor era atât de aproape. Nici cea mai frumoasă vreme nu o putea face să își îndrepte pașii în acea direcție. Dar Salzkotten și târgul săptămânal erau centrul de atracție al celor din satele înconjurătoare. Într-o zi, se întâlni cu cineva din satul ei, care îi fusese colegă de bancă. Schimbară câteva cuvinte, surprinse de revedere.

Această întâlnire întâmplătoare provocă o alta, mai puțin accidentală. Câteva zile mai târziu, cineva îi bătu la ușă.

– Ai un vizitator, spuse o colegă de-a ei rușinoasă, și ești așteptată în salon.

– Eu am un vizitator? exclamă Anna. Dar nu se poate, nu am pe nimeni în lume. Cine e?

– Ei bine, nu-i o doamnă... e o femeie care pretinde că îți este rudă.

Anna coborî scările fără nici o bănuială. Înțepeni în pragul ușii. Camera modest mobilată era complet subjugată de personajul care o aștepta. Simplul fapt al prezenței ei reprezenta un sacrilegiu. Era grasă și flască, pielea îi

strălucea, ochii și părul îi erau mai întunecați ca niciodată, iar îngâmfarea ei vulgară contrasta strident cu scenele biblice modeste de pe pereți.

– *Mein Gott*, zise ea pe un ton smiorcăit, scăzut, potrivit împrejurărilor, ce cauți aici, vrei să te călugărești?

Anna păstră o distanță potrivită. Avea nevoie de o stăpânire de sine extremă pentru a rezista torturilor și umilințelor care emanau din aura ei diabolică, întunecată. „Nu... o nu... gândea ea, respingându-le... nu asta...” Pe un ton sec, îi explică scopul șederii ei la mănăstire.

– Așa deci... suspină vizitatoarea curioasă peste măsură. Ascultă, orice ai nevoie – unt, brânză, ouă – nu trebuie decât să spui...

Anna fu pusă în dilemă de această ofertă neașteptată a ei. Amenințările din urmă cu zece ani îi răsunau în minte: „O să te întorci pe brânci la mine, cerșind o bucată de pâine...” Pe de altă parte, era foamea care afecta pe toată lumea din mănăstire și mai era și reglarea vechilor conturi: avea desigur dreptul la toate lucrurile cu care mătușa ei îi era datoare.

– Grozav, se auzi ea răspunzând de sus, am fi cu toții bucuroși de asta, toate lucrurile pot fi lăsate la poartă.

Mătușa ei aprobă din cap, nemulțumită încă, iar Anna se gândi că prezența ei nu emana ceva rău, ci un fel de primitivism în care orice formă de moralitate, de neîncredere în sine, de inteligență era străină: nu mai era nimic de spus. Mătușa Martha plecă legănându-se, după ce își îndeplinise pe deplin rolul ei de mătușă binevoitoare, care, îngrijorată, își căutase nepoata flămândă printre maici. Anna rămase încremenită de uimire. Ce o adusese oare la mănăstire? Cu siguranță, nu mila. Încerca oare să aducă înapoi în țarc oaia care scăpase de sub influența ei în urmă cu zece ani? Avea

încă nevoie de o sursă ieftină de muncă, cîmeva pe care putea să-l supună tendințelor ei distructive?

La poartă, nimic nu fu livrat. Mai degrabă, Anna se întâlnea mai des cu oameni din sat, care o puneau la curent, pe fragmente, cu felul în care mătușa ei își ducea viața sordidă și insipidă. În timp ce unchiul Heinrich lupta pe frontul rusesc, soția lui, se pare, se transformase în cel mai rău-famată traficantă din întreaga regiune. Nestingherită de bun-simț și compătimire, lua toate lucrurile pe care le aveau refugiații din orașe – o bijuterie, un platou de argint, o cutie de tutun, un portret într-o ramă aurită – pentru un ou, o bucată de pâine. Mîncarea era plătită cu de patru ori valoarea ei. Era respectată și admirată în întreaga regiune. Foamea era mai puternică decât teama. Și singurul om care ar fi putut să o înfrîneze era acum prizonier de război în Rusia.

Ultima veste care ajunsese la urechile Annei era atît de ciudată, îneât, la început, izbucni într-un rîs batjocoritor. Dar rîsul i se transformă destul de repede într-o mînie necreștinească, mînie care contrasta în mod dureros cu liniștea dintre pereții mănăstirii. Mătușa Martha se lăuda peste tot că ea finanța studiile nepoatei de la Institutul pentru Asistență Socială. Atunci când crezi că ai văzut deja totul și ai trecut prin toate, ești imediat pedepsit pentru naivitatea ta. Nesimțirea unui suflet perfid reușea din nou să tulbure liniștea interioară abia câștigată a Annei – lucrurile reveniseră pe vechiul făgaș, de parcă nu ar fi fost plecată niciodată.

Dar influența anilor care trecuseră se făcu simțită. Anna traversă pajiștile tinereții ei în pas rapid, nu erau munți sau dealuri, ci doar câmpie pînă departe spre zenit. Nu era împovărată de melancolie sau nostalgie, hotărîrea ei ținea departe orice alte sentimente. Evită socul și capela Mariei de lângă podul de peste râu. Revederea fermei și a copiilor acum mari

nu o tulburară. Dădu buzna în bucătărie fără să fie anunțată și o prinse de bluză cu ambele mâini pe mătușa uimită.

– Deci, tu îmi plătești studiile!

– Te rog, te rog, care e problema...

Ochii mătușii Martha se îngustară de frică, asemenea unei pisici sălbatice înșfăcate de ceafă.

– Ce plătești, cât, de când? Ei bine?

Gura lacomă a mătușii ei se căscă, se închise și se deschise din nou. Nu reușea să articuleze cuvinte, ci numai proteste incoerente. Anna continuă netulburată, fără milă, fără să se simtă triumfătoare.

– Chiar crezi că știi cât îmi datorezi? Îmi datorezi tinerețea mea, îmi datorezi totul! O să te denunț! Ține minte bine. Dacă nu îți retragi în mod oficial, în ziar, minciunile pe care le-ai împrăștiat peste tot, o să pun poliția pe urmele tale!

– Te rog... te rog...

Reuși să se elibereze din strânsoare, căutând agitată o cale de scăpare.

– Hârtie! porunci Anna. Adu-mi un stilou și hârtie.

Cu un servilism revoltător, mătușa Martha îi aduse lucrurile pe care le ceruse. Anna întinse hârtia pe masa de bucătărie, îi împinse stiloul în mână și îi dictă într-o germană elevată forțată:

– Eu, Martha Bamberg, îmi retrag afirmațiile făcute despre studiile nepoatei mele, Anna Grosalie-Bamberg, în Salzkotten. Atunci când am spus că plătesc pentru studiile ei, nu spuneam adevărul.

Anna verifică textul, corectă niște greșeli de ortografie și îi porunci mătușii ei să publice dezmințirea în ziarul local. Chiar dacă putea să vadă cu coada ochiului uscătorul de vase și cuptorul, două dintre punctele de referință fixe ale tinereții ei, dintr-o perioadă a sclaviei, nu catadicsi

să privească întreg dezastrul din bucătărie. Închise ușa în urma ei și traversă curtea fără să privească înapoi.

O luă înapoi peste câmpuri, cu pumnii încleștați. Nu avea să mai permită nimănui să își bată joc de ea, de Anna Grosalie, văduvă de război, soră a Crucii Roșii pregătindu-se să devină asistentă socială pentru a-i ajuta pe copii. Jalnica făptură, care ar fi trebuit de mult să piară de tuberculoză, cancer sau ca urmare a unui raid aerian, nu avea să mai lase pe nimeni să își bată joc de ea. Studia lucruri al căror nume mătușa Martha nu ar fi fost în stare nici să le pronunțe măcar.

Dar fanfara triumfului începu să se estompeze, pentru că deasupra capului ei se auzea, în susurul plopilor, plânsul ei răgușit de pe vremea când era o fetiță de doisprezece ani. Încetini. Își dădu seama că, indiferent de cât de dulce era răzbunarea, indiferent de numărul copiilor pe care avea să îi ajute în viitor, nu putea să-l protejeze retrospectiv pe copilul care fusese ea însăși. Copilul acela fusese supus permanent și irevocabil voinței mătușii Martha, la dispoziția ei pentru eternitate. Ideea de a plăti pentru ce făcuse era ridicolă dacă te gândeai la sufletul rudimentar al femeii care nu avea să fie niciodată capabilă să gândească în termeni de bine și de rău, fiind cel mult în stare să recunoască faptul că Anna era acum mai puternică. O victorie à la Pirus.

Profesori noi înfruntau dificultățile transportului public pentru a aduce la cunoștința celor aleși discipline neunoscută, cum ar fi legea tutelei. Gândurile Annei se înapoiară involuntar la trepădușii care veniseră cu ordinul de sterilizare și la declarația de tutelă în care unchiul Heinrich scrisese ani de zile că ea era grea de cap și bolnăvicioasă. Ce fel de judecător fusese de fapt acela, dacă nu îi trecuse prin cap să trimită un inspector la fermă? Pentru a afla acest lucru, se prezentă la tribunalul regional. Judecătorul din

acea perioadă părea să fi fost înlocuit cu unul nou, imediat după război, un tânăr care prezida descurajat acolo, de parcă ar fi fost închis în interiorul unei piramide din care trebuia să găsească ieșirea.

– Cum este posibil? suspină el atunci când Anna îi explică povestea.

– Asta aș vrea să știu și eu, spuse ea, cum este posibil așa ceva? Și de ce, vă rog?

Judecătorul se jucă pentru un moment cu stiloul.

– Legea la care vă referiți... zise el meditativ, la acea vreme, trebuia să prevină transmiterea disfuncțiilor congenitale, prin asigurarea sterilizării persoanelor care erau afectate de acestea. Un judecător din perioada nazistă, care ocupa acest scaun... ezită el... trebuia să dovedească faptul că este nazist prin cooperare activă. Dacă spunea că nu există cazuri de persoane cu handicapuri mintale în circumscripția lui, se expunea suspiciunilor. Însă, dacă prezenta un asemenea caz, un copil sărac, mai mult de-atât, un orfan, atunci, slavă cerului, avea ceva negru pe alb. Râse rușinat.

– Aș putea să văd declarația? întrebă Anna.

– Da, desigur, spuse el, trebuie să se afle pe undeva prin arhive. O vom căuta și vă vom trimite o copie.

Dar declarația părea să fi dispărut fără urmă. Primi o scrisoare după două săptămâni: declarația de dinainte de a ei era încă acolo, păstrată cum trebuie, la fel și cea de după, însă a ei lipsca. Cine pernisese ca declarația ei să dispară, când, de ce, era imposibil de aflat. Dacă unchiul Heinrich supraviețuia în Rusia, nu avea cum să meargă la el și să îi bage declarația sub nas. Adevărul despre tinerețea ei, inclusiv minciunile puteau fi găsite de-acum numai în arhiva memoriei ei de papagal, de unde nimic nu dispărea, din motive inexplicabile.

Dezmințirea mătușii Martha apăru într-adevăr în ziar, foarte vizibilă. Satisfacția Annei dispăru rapid în mijlocul unei role lungi de un metru de hârtie, manuscrisul de la Marea Moartă a asistenței sociale, care trebuia învățată pentru examen. Se familiariză cu Freud și cu semnificația primilor șase ani din viață. În acel context, pentru prima dată după multă vreme, se gândi la tatăl ei, la tusea lui, la sunetul bastonului pe pavaj, la haina neagră, la pălăria, la mândria lui atunci când ficele lui reușeau ceva, la tristețea lui reprimată atunci când nu mai putea să le ia în brațe. Amintirile veneau în valuri, memoria ei care înregistra totul nu o cruța. Trebuia să își amintească acum și de Lotte. Împreună în pat, împreună în baie. Acea inseparabilitate de la sine înțeleasă, de parcă urma să rămână așa și în anii ce aveau să vină. Șoptind seara în pat, întrecându-se pentru atragerea atenției tatălui lor în timpul zilei, căci el nu putea să ofere afecțiune sau muștrări amândurora, în același timp. Fiecare își dezvoltase propriile talente și caracteristici în competiția pentru tatăl lor. Anna avea memoria legendară în arta recitării, empatia pentru fata săracă de pe scena din cazinou (un exercițiu bun pentru mai târziu) și vitalitatea de nestăvilit: alergatul, săritul, căzutul, mârâitul, țipatul. În contrast cu toată această agitație, Lotte avea cântatul. Cu o venerație copilăroasă pentru propria voce, își îndrepta cântecul spre bolta rotundă din sala mare și asculta cu uimire ecurile acesteia. Atunci când nu cânta, era tăcută și ascultătoare, felul ei de a atrage protecția specială a tatălui lor, astfel încât Anna, în gelozia ei, alerga, sărea și cădea și mai tare. Cu cât Anna își aducea aminte mai multe lucruri, cu atât interesul ei creștea. Acești doi oameni, care fuseseră familia ei cea mai apropiată și mai intimă, trezeau în ea o curiozitate academică. Sau era oare dor, un dor profund și necugetat, acum, că rămăsese mai singură ca niciodată?

Cunoștințe vechi cu care s-a întâlnit pe stradă o informară că unchiul Heinrich s-a întors, fiecare descriind în felul propriu efectul pe care Rusia îl avusese asupra lui. S-a întors, era viu! Fu cuprinsă de un fel de entuziasm irațional, ambivalent: voia să îl vadă, nu voia să îl vadă. Îi reveni în minte imaginea unchiului Heinrich revenit de la evenimentul din Bückenberg: șocat, lăsat fără cuvinte, plin de teamă și dispreț. La sărbătoarea perfect organizată a marii recolte germane, în entuziasmul mulțimii, ascultând limbajul hipnotic și incendiar al Führerului, el avuse viziunea lucrurilor care aveau să urmeze. Știuse aceste lucruri, dar nu putuse împiedica să fie trimis în Rusia ca parte a aceleiași cerințe regizorale. Era un lucru atât de amar, încât inima ei ar fi tresărit dacă nu ar fi existat toate celelalte lucruri care îi trezeau sentimente opuse. Voia să îl vadă și nu voia să îl vadă. Voia să îi ceară lămuriri în legătură cu declarația de tutelă. Voia să îi spună: „Și soțul meu a fost în Rusia“. Voia adresa lui Lotte, pe care o pierduse, și cărțile tatălui ei, o serie legată în piele a clasicilor germani – singurele lucruri pe care acesta i le lăsase. Voia să îi arate: uite, acel copil bolnăvicios și slab de minte este încă în viață, e o ființă tenace, fără îndoială că odată am avut o legătură sau mi-am imaginat numai acest lucru?

Când își dădu seama că nu avea cum să nu se ducă, împrumută o bicicletă și porni. Alesese cu grijă o duminică dimineată. Mătușa ei, care ignora poruncile lui Dumnezeu, nu lipsea niciodată de la slujbă. Anna făcuse o alegere bună, casa era goală, cu excepția micii sufragerii unde își găsi unchiul pe scaunul de lângă sobă, cel pe care inurise tatăl său, puțin câte puțin în fiecare zi, sub fotografia unui soldat mort. Se pregătise pentru acest lucru, pentru faptul că va fi mai slab, dar persoana pe care o întâlnește în acel loc încărcat de istorie, parcă determinat genetic, era un bătrân

sfrijit, care o privea fără să o vadă, cu ochi rătăciți și goi. Gâtul slab îi ieșea din gulerul cămășii, încheieturile subțiri apăreau din mânecile sacoului, degetele îi atârnavă ca rupte, pe brațele scaunului. Părul blond îi devenise gri, și craniul îi strălucea printre firele rare. Nu mai rămăsese nimic din unchiul tânăr, fiul musculos de fermier care parodia colinde de Crăciun în Köln. Îl salută timidă. Observase oare un răspuns în clătinatul abia vizibil al feței pline de riduri? Urnătorul pas evident ar fi fost să îl întrebe cum se simțea, o întrebare care, își dădu ea acum seama, ar fi fost o dovadă de insensibilitate stupidă. În camera neaerisită atârna un miros acru, la fel ca înainte, iar ea simți că nu mai putea să respire acolo. Dar el stătea tăcut și părea chiar că dădea vina pe ea pentru ceva. Lucrurile pe care voia să i le spună îi mureau în gând. Își umezi buzele.

– Unchiule Heinrich... începu ea.

El nu reacționează. Cum ar fi putut oare să continue? Era imposibil să înceapă cu reproșurile în aceste împrejurări. Rusia era un subiect dureros, iar Lotte era tabu. Singurul lucru tangibil, lipsit de pericole, era colecția de clasici.

– Cărțile tatălui meu... spuse ea grăbită, mai ții minte: Schiller, Goethe, Hofmannstahl... aș vrea să le iau.

Se întâmplă un miracol: capul se mișcă dintr-un capăt imaginabil al orizontului până la celălalt.

– De ce nu? șopti Anna, dar nu mai urmă nici un fel de lămurire.

O privea într-un fel care îi îngheța sângele în vene. Ea se sufoca sub tavanul jos, între pereții apăsători, între doi morți și un ca și mort. Se întoarse spre ușă și fugi.

Pedală înapoi în ritm frenetic, oscilând între indignare și milă. Chiar ai fi crezut că Rusia fusese un exercițiu de detașare – ce mai contau bunurile materiale atunci când erai flămând, însetat, bolnav? Dar se corectă: nu vezi că

e doborât, o bucată de gheață din tundră? Nu vezi că nici acum nu poate să spună decât un nu mare și ferm tuturor și la orice? Acest om, această umbră a unui om, nu va mai putea niciodată să îi ceară socoteală, ca să nu mai vorbim despre o împăcare.

O zi mai târziu, vedea lucrurile în mod diferit. Dacă toată lumea o ocolea, singurele lucruri care îi mai rămâneau erau cele materiale. Voia neapărat să aibă acele cărți, singura amintire tangibilă a tatălui ei. Se îndreptă din nou spre tribunalul teritorial. Primi un ordin oficial, un ordin scris pentru cedarea cărților. Făcu pelerinajul spre fermă pentru ultima oară. Înăuntru nu se schimbase nimic. Chiar dacă el nu mai vorbea, putea încă să citească. Respectul pentru autoritate era un lucru imprimat în el, mai întâi de o soție tiranică, apoi de armată și după aceea de regimul din tabăra de prizonieri. Înțelese perfect lucrul exprimat de documentul oficial pe care îl ținea între degetele lui fragile. De această dată, capul cu fața plină de riduri se mișcă dinspre grinzile tavanului spre podeaua de lemn și înapoi. Anna luă cărțile de pe raftul de deasupra dulapului. Strângându-le la piept, îi mai aruncă o privire, pe deasupra clasicilor, dintre care *Faust* era prinuul. Privi silueta abandonată de lângă sobă și înghiți un nod. De ce figura lui Faust era întotdeauna masculină? Faustul lor era la biserică, cufundat în rugăciune.

Pierdură noțiunea timpului și a distanței – Anna vorbea întruna. Trecuseră deja de două ori peste o cută a hărții, când Anna se opri în mijlocul propoziției, își duse mâna la inimă cu un gest aproape patetic și începu să gâfâie. Lotte stătea resemnată lângă ea. Recunoștea modelul. Mai întâi sărit și alergat, apoi o mână ruptă sau un dinte care îi sfâșia buza – mai întâi o copleșește pe cealaltă sub un torent de cuvinte, apoi rămâne fără aer.

– Să... ne întoarcem... spuse Anna.

Lotte aprobă din cap. Ba mai mult, îi oferi un braț surorii ei. Pas cu pas, se îndreptară pe cărările șerpuitoare, în ritmul corpului greoi al Annei și al respirației ei șuierătoare. În timp ce o lăsă pe Anna în holul hotelului ei, lui Lotte i se păru că drumul înapoi durase o eternitate. „Cafea... gesticulă Anna, cafca tare.“ Cafeaua o readusese la viață și cu alte ocazii în trecut. Se trânti pe un scaun cu un răs forțat, făcându-și vânt cu mâna. Fața palidă îi strălucea de transpirație. Așteptă cu ochii închiși până ce respirația i se liniști. Lotte se așeză timidă, fără să își facă griji. Din povestea vieții ei, Anna părea indestructibilă, cineva care putea să pună chiar și moartea pe fugă, spunându-i adevărul drept în față. Și, așa cum era de așteptat, Anna își reveni încet. Deschise din nou ochii. Bine-dispusă și lucidă din nou, o privca pe Lotte.

– *Entschuldigung*¹, corpul meu cam strică distracția din când în când... Aici, stăm atât de confortabil... Te rog, comandă ceva pentru tine... Mai ții minte... Făcu un efort să se apropie de Lotte și își puse mâna peste palma acesteia. Continuă, ignorându-și degajată propriul corp, care se poticnea din când în când, ca și cum ar fi trecut peste un copac căzut în drum. Mai ții minte, Lotte, când am venit să te caut în Haga?

Lotte îngheță. Dar Anna valsă mai departe, de pareă s-ar fi grăbit să ajungă undeva.

– Dar, mai întâi, m-am dus la Köln... sperând că unchiul Franz era încă în viață, singurul care avea adresa ta...

Anna comandă încă o ceașcă de cafea. Doi oaspeți ai hotelului trecură surprinși pe lângă bătrâna zgomotoasă. Lotte se gândi că în privirea lor se citea aversiune, da, chiar ostilitate.

¹ Scuze (în lb. germană, în original)

– Köln... spuse Anna visătoare, nu o să uit niciodată cum stăteam pe malul estic al Rinului, privind partea de vest a oraşului, unde coşurile fabricii de lignit se profilau la orizont. Puteai să îţi dai seama că era Köln după cele două turle ale catedralei, care supravieţuiseră în mod miraculos. Mai existau ziduri ici şi colo, dar nimic între ele. Eu eram pe ţarm cu alţi oameni şi priveam fără să ne vină să ne credem ochilor, pentru că oraşul se aflase întotdeauna între Rin şi fabrica de lignit. Toate podurile fuseseră distruse. Stăteam acolo şi voiam să ajungem pe malul celălalt. Am trecut râul cu o barcă, de parcă am fi fost cu o mie de ani în urmă. Cineva aştepta pe partea cealaltă cu un cărucior pentru valize şi ne-am început călătoria pe drumurile şerpuind printre mormanele de inoz şi oamenii care trăiau undeva în adăposturi sau sub ruinele câte unui zid...

Lotte asculta stânjenită. Simţea o nevoie acută să se ducă la hotelul ei. Măcar o dată să nu trebuiască să asculte, să nu trebuiască să reacţioneze la nimic – să se lase în voia unei tihnite după-amiezi de duminică, niinic inai mult.

– Voiam să te văd, totul a început din acest motiv... Desigur, voiam să ştiu dacă unchiul şi mătuşa erau încă în viaţă. Fuseseră norocoşi, spitalul fusese cruţat, nu sufereau de foame, englezii furnizau destul de multă mâncare pentru spital. Singurul lucru pe care am putut să îl spun după surpriza revederii lor a fost: „Mi-e foame“. Mi-au făcut o cra-tiţă de orez cu lapte şi am mâncat până nu am inai putut să înghit nimic. Am primit adresa mătuşii Elisabeth de la ei şi așa am ajuns în cele din urmă la tine... *Gott im Himmel!*¹, n-o să uit asta niciodată.

* * *

¹ Dumnezeu din ceruri (în lb. germană, în original)

În timp ce Anna aștepta vești din partea mătușii îndepărtate din Amsterdam, despre care nu își amintea decât faptul că o despărțise de Lotte cu o precizie chirurgicală, cu mult timp în urmă, fu cuprinsă brusc de teama că Lotte nu mai era în viață. Își aminti bombardarea cu succes a Rotterdamului de la începutul războiului, însă, în afară de asta, nu avea nici o idee despre daunele provocate de război în Olanda.

Câteva săptămâni mai târziu, lucrurile apărură într-o lumină mai bună. Lotte o aștepta. Printr-o scrisoare criptică, consimți la venirea Annei. Din tren, distrugerile din Olanda nu păreau atât de mari pe cât se așteptase. Pajiștile erau netede și îngrijite, vitele păreau bine hrănite, ca într-o carte poștală cu poduri și turnuri de biserici. Situația era mai puțin roz în tramvaiul din Haga. Toate locurile erau ocupate. Pasagerii se înghesuiau unii într-alții pe culoarul central, la fiecare schimbare de direcție. Un bărbat de vârstă mijlocie se ridică politicos și îi oferă locul Annei. Ea se trânti împreună cu accesoriul ei inseparabil, valiza de piele, șoptind:

– *Danke schön.*

– Ce...? strigă bărbatul șocat. Ești nemțoaică! Ridică-te imediat!

Anna se ridică, înțelegând doar pe jumătate ce zicea, dar pricepând pe deplin la ce se referea. Toate fețele se întoarseră acuzatoare în direcția ei.

– Vă înțeleg foarte bine, se scuză ea stângace, înțeleg foarte bine că nu vreți să aveți nimic de-a face cu noi. Dar eu nu am fost o nazistă, fie că mă credeți sau nu, sunt o femeie obișnuită, soțul meu a murit în război, nu mai am pe nimeni altcineva. Nu pot să spun mai mult de-atât...

Tăcerea din jurul ei era grăitoare. Oamenii se întoarseră dezaprobatori cu spatele. Anna se ținu strâns de fâșia de piele și simți pentru prima dată ce avca să însemne să

fi german de atunci înainte. Să fii considerat vinovat de oameni care nu știu nimic despre tine. Să nu fii un individ, ci un specimen al unui tip, pentru că spui *danke schön*, în loc de *dank u wel*.

Dar o solidaritate de nezdruccinat față de propria ei istorie și lipsa de conștiință politică o ținură temporar deoparte de schizofrenia vinei colective și inocenței individuale. Pentru ea, Anna Grosalie, aceasta era o zi istorică. Nu mai era o femeie germană, ci o persoană care, după ce rămăsese singură în lume, își căuta siguranța primilor ani ai copilăriei. Legăturile de sânge care erau luate drept sigure de către majoritatea oamenilor, pe care puteai să te bazezi întotdeauna, erau pentru ea ceva ce trebuia recucerit. Coborî, îl opri pe un trecător și îi arătă scrisoarea cu adresa, fără să spună nici un cuvânt. Nu voia să rostească nici un cuvânt în limba ei, de teamă ca trecătorul să nu o trimită în direcția greșită în mod intenționat.

– Acestea sunt lucruri pe care nu le uiți toată viața, spuse Anna.

– Tu nu uiți nimic, sugeră Lotte posacă.

– Ce deziluzie a fost asta, vizita pe care ți-am făcut-o... ai refuzat să vorbești germana, nu puteam să comunic cu tine decât prin soțul tău, atât cât am comunicat. El traducea tot ce spuneam, drăguțul de el, la fel și rarele răspunsuri pe care le dădeai tu.

– Nu am mai rostit de-atunci nici un cuvânt în germană. Nu voiam să mai am nimic de-a face cu această limbă. La fel de bine ai fi putut să vorbești în rusă.

– Dar nu se poate să fi sînițit așa, era limba ta maternă! Chiar și acum, o vorbești fluent.

– Și totuși așa stăteau lucrurile.

– Era ceva psihologic, desigur. Nu voiai să mai ai nimic de-a face cu mine și astfel te-ai ascuns în spatele olandezei... Anna deveni aprigă. Nu ai nici o idee cât de greu mi-a fost. Tu erai singura pe care o mai aveam. Voiam să ajung să te cunosc, voiam să îmi cer scuze pentru comportamentul meu de atunci când ai venit să mă cauți. Voiam să îți arăt că m-am schimbat. Dar tu erai ocupată cu copilul tău. Un copil – asta făcea lucrurile și mai dureroase! Îți spălai copilul, îți hrăneai copilul, îi pieptănai părul copilului... pe mine mă ignorați. Am făcut totul ca să îți trezesc interesul, dar era ca și cum nici n-aș fi existat pentru tine. Soțul tău era jenat de această situație. Încearca să îmbunătățească pe cât posibil lucrurile... De ce nu ai țipat, de ce nu te-ai certat cu mine, de ce nu m-ai făcut în toate felurile, ca să pot să mă apăr? Dar acea atitudine evazivă... Eu nici nu existam pentru tine.

Lotte privi în jur nervoasă, pentru a vedea dacă exista cineva căruia să îi plătească pentru cafea. Voia să scape, iar asta cât mai repede posibil. Cu cât lucrurile continuau mai mult, cu atât deveneau mai nebunești. I se cerea ei socoteală, ea era cea care trebuia să se justifice. Lumea se întorsese cu fundul în sus.

– Nu eu ți-am cerut să vii, nu mă interesai.

– Asta este adevărat, nu te interesam... tu îți aveai copilul...

– Aeel copil a fost salvarea mea, se răsti ea la Anna. M-a împăcat cu viața mea... copiii mei sunt totul pentru mine..

Anna suspină lipsită de putere. Sora ei era încă de neatinș în spatele fortificației alcătuite din progenerurile ei. Ea însăși era încă singură și fără copii, în ciuda sutelor de copii pe care îi ajutase în viața ei. Simți o durere vagă în piept... din cauza agitației... proastă, proastă, proastă. Ce nesăbuiță să fi crezut că putea să mai îndrepte lucrurile.

– Lotte, nu pleca, spuse ea pocăită, a trecut atât de multă vreme. Haide... haide să mâncăm împreună, o să-ți fac cinste. Chiar este o minune că ne-am regăsit din nou, aici, în Spa, hai să ne bucurăm atât cât putem de acest lucru...

Lotte se lăsă convinsă. Pentru ce făcea atâtea mofturi de fapt? Era duminică seară și nu avea nimic de făcut. Se mutară în sala de mese și comandară un aperitiv.

– Am adus-o cu mine pe sora mea, strigă Anna cu mândrie.

Chelnerul râse formal. Lotte simți că enervarea o cuprindea ca o mâncărime.

– Când a murit de fapt soțul tău? întrebă Anna. Îmi plăcea de el. Era serios, civilizată... chiar rafinat așa zice...

– Acum zece ani, o întrerupse Lotte scurt.

– Din ce cauză?

– Un atac de cord... muncă excesivă... toți acei ani...

– Mergi vreodată la mormântul lui? Sau a fost...

– Câteodată...

Lotte refuza orice fel de apropiere în această privință. Nu era înclinată să concureze cu un ofițer SS ucis în luptă.

– Eu merg de două ori pe an, de Ziua Tuturor Sfinților și primăvara, cu o coroană și o lumânare.

De două ori pe an, era primită cu drag de către mamă și fiica acesteia, pentru a comemora moartea tragică și miracolul supraviețuirii. O deranja faptul că mormântul nu fusese sfințit. Se hotărî să discute cu preotul care era de neclintit. Îl așteptă chiar după o slujbă a cărei temă fusese porunca „Iubește-ți dușmami“. Acesta încă purta odăjdiile.

– Părinte, îl încolți ea, unul dintre soldații din cimitir a fost soțul meu. Suntem catolici, eu și soțul meu, și de aceea vă cer să binecuvântați mormântul.

El râse disprețuitor.

– Nu îmi pasă dacă sunteți sau nu catolici. El a fost în SS.

– Dar... îi aminti Anna, tocmai ați predicat despre iubirea pentru dușmani.

Acesta își ridică una dintre sprâncenele stufoase, lucru care îi dădea un aspect malefic, și spuse disprețuitor:

– Nu binecuvântează mormântul unui membru SS.

– Dar nu era în SS decât de două săptămâni, strigă ea, nu a avut de ales!

Ca răspuns la izbucnirea ei emoțională, preotul îi aruncă o privire neinteresată înainte de a o lăsa acolo unde se afla și a se îndepărta pe culoarul întunecat.

Binecuvântat sau nu, cu primii bani strânși din câștigurile ei ca angajată a autorității locale din Köln, cumpără o piatră funerară cu o cruce pe care erau cioplite toate cele trei nume. Aceasta rămase la locul ei timp de un deceniu, între conifere și tise, bine îngrijită de către cele trei femei, până la sfârșitul anilor '50, atunci când se răspândi zvonul că acei trei soldați aveau să fie mutați în cimitirul militar nou amenajat în satul alăturat. „În acest caz, gândi Anna, aș prefera să fie mutat la Köln.“ Reuși să obțină o aprobare din partea consiliului local pentru a-l înmormânta în cimitirul soldaților din Köln. Astfel înarmată, se duse să-l viziteze din nou pe preot – cimitirul era sub jurisdicția bisericii. După ce îi comunică formal și neutru care erau intențiile ei și îi arată aprobarea, își lasă adresa, cu rugămintea de a fi anunțată atunci când mormântul urma să fie golit.

Ziua Tuturor Sfinților veni din nou, și Anna porni în călătoria ei ritualică. O ceață groasă atârna deasupra pământului. Mirosea a frunze ude și a crizanteme. Deschise cu îndemănare poarta scârțâitoare. Merse printre mormintele pe care ardeau lumânări. Flăcările erau nemișcate în aerul umed. În locul unde drumul ei se încheia de obicei cu depunerea unei coroane și o rugăciune, găsi un pătrat impersonal de iarbă, cu frunze de toamnă uscate deasupra.

Încurcată, privi împrejur. Se îndreptase oare într-o direcție greșită? „Mormântul meu, gândi panicată, unde este mormântul meu?” Pe aleea centrală acoperită de mușchi se apropia o procesiune, înfășurată de ceață. Preotul mergea în față, îmbrăcat în sfita sa, urmat de săteni cu lumânări. Atunci își dădu seama. Iată cum se plimba acest reprezentant inflexibil al mamei Biserici în straiile solemne, care erau pentru el un costum de arlechin. Iată cum trecea fățarnicul nemilos, sub a cărui îndrumare oamenii aveau să se roage pentru salvarea morților aleși. Poate că și lui avea să i se ceară într-o zi socoteală, dar ea nu era dispusă să aștepte aeel moment. Merse spre el cu pași mari, vindicativi, și se opri în mijlocul aleii, cu mâinile în șolduri. Sprâncenele groase se ridicară.

– Unde este mormântul meu? se răsti ea. Unde este soțul meu, unde este piatra mea de mormânt? La urma urmei, v-am dat adresa mea, ar fi trebuit să mă anunțați!

Sătenii se holbau uimiți. Știau exact despre ce vorbea Anna, ea era văduva lor de război. Preotul nu spuse nimic. Își schimbă greutatea de pe un picior pe celălalt și o privi dezaprobat, de pareă ar fi avut în față o isterică.

– N-a mai rămas nimic acolo... strigă ea, nimic...

Auzi un țuit, sunetul propriei voci pierzându-se. Se împletici deoparte din drum, cuprinsă de amețală, așezându-se nerespectuos pe o piatră de mormânt înclinată, cu capul în mâini, coroana de flori pierdută în iarba de lângă ea. În timp ce procesiunea își continua drumul, o bătrână îngenunche lângă ea și șopti:

– I-au exhumat și i-au dus la Gerolstein, în cimitirul memorial.

După ce își reveni, câteva ore mai târziu, se afla la Gerolstein, unde nu mai găsi un cimitir idilic, cu pietre funerare acoperite de mușchi și iederă, ci un câmp nou-nouț

împărțit în pătrate. Fâșii paralele de nisip alb între pietrele verticale inscripționate cu numere. Își așternu coroana în mijlocul câmpului morților.

– Îmi pare rău, Martin, se seuză ea, coroana este pentru voi toți acum.

– Mai apoi, au pus și cruci acolo. Cei trei soldați încă mai sunt unul lângă celălalt. Anna râse. Faptul că ei trei au rămas în urmă, în loc să culeagă mere, i-a legat unul de celălalt pentru eternitate. Pe multe cruci serie „Soldat necunoscut“. Încă mai merg acolo din când în când, în special primăvara. Cimitirul este sus, pe un deal, la marginea lumii, uitat. Este foarte multă liniște acolo. Câteodată, mamele își plimbă acolo copiii mici, pentru că este un loc atât de pașnic. Eu mă așez pe un zid mic, alături de mormânt. Ele îmi vorbesc, mă întreabă de unde vin, de ce. Atunci, le răspund: îmi vizitez soțul. Acest lucru le înspăimântă. Nu pot să își închipuie acest lucru care s-a întâmplat cu atâta vreme în urmă. Și nici eu nu mai pot, de fapt. În ultimii ani, m-am întrebat: „Ce eaut eu aici?“

Lotte aprobă somnoroasă din cap. Băuse mai mult vin decât ar fi fost indicat. Nu îi plăcea tema conversației. Și totuși Anna vorbea în continuare despre aceasta, scoțând și mai multe lucruri la iveală. Consecințele pe care putea să le aibă moartea unui erou.

– Și te întreb acum – Anna era de neclintit – de ce credem oare că existența spirituală a celor morți ar trebui să fie conectată în continuare cu acel loc? De ce ne întoarcem acolo? Din nostalgie? Și cui folosește acest lucru? Florarilor, îngrijitorilor, celor care fac pietre de mormânt – există o întreagă industrie legată de acest lucru. Este mijlocul lor de trai și acesta e motivul pentru care ne ducem în continuare... Tu vrei să fii îngropată?

– Eu? tresări Lotte. De... desigur, se bâlbâi cu o frivolitate nepotrivită, provocată de resentimente. Apoi, adăugă: Vreau să am un mormânt plin de flori sălbatice... Am cinci copii și opt nepoți care să aibă grijă de el.

– După moartea mea, nu o să mai rămână nimic din mine, spuse Anna cu încăpățănare, nu o să fie nici o grădină publică la care să poată careva să meargă și pentru care să cheltuiască bani pe flori. Cine ar putea să facă acest lucru pentru mine? De ce i-ar interesa asta? La urma urmei, eu însămi nu o să fiu deloc acolo.

Lotte își împinse deoparte ceașca goală de cafea și se ridică încet.

– Chiar trebuie să plec acum, murmură ea.

I se părea că alcoolul îi mutase toată greutatea la cap. Părăsi sala de mese cu o senzație ciudată, în timp ce Anna era ocupată cu vorbăria în spatele ei. O apucă de umăr, respirând cu greu.

– Mai ții minte ziua în care.. mama... a fost îngropată?

– Nu, deloc.

Lotte se aventură să își ia haina. „Gata cu cimitirele“, imploră ea în tăcere.

– Îi pusese răciul pe canapea. Noi ne urcaserăm pe el și priveam afară pe fereastră, să vedem de ce nu venea încă. Ne sprijineam picioarele de pervaz. Băteam tare în geam cu pantofii de piele, pentru că așteptarea dura atâta, sperând ca ea să audă bătăile și să se grăbească. Membri indignați ai familiei ne-au dat jos de pe sicriu. Abia acum înțeleg că noi stăteam de fapt deasupra ei...

– Ei... spuse Lotte fără emoție.

Pentru ea nu exista decât o singură mamă: cealaltă. Își încheie nasturii paltonului și privi obosită în jur.

– Te conduc până afară, zise Anna.

În lumina aspră venită dinspre tavan putea să vadă pe fața surorii ei o expresie între resemnare și enervare. Își aminti că tatăl lor arăta exact la fel în ultimele zile ale bolii lui. Poate că și expresiile faciale puteau fi moștenite! Nu îndrăzni să își exprime descoperirea cu voce tare. Lotte se îndepărta atât de repede, încât nu putea să existe decât un singur motiv pentru asta: iar fusese prea gălăgioasă.

Cu toată puterea pe care o bătrână amețită reușește să o adune, Lotte deschise ușa de la intrare. În prag, ezită.

– Noapte bună! spuse ca slab siluetei rotunde care umplea ușa și încă radia de o vehemență nestăpânită.

– Îmi pare rău că astăzi am turuit ca o moară stricată. Anna își puse vinovată brațele în jurul lui Lotte. Măine, promit, o să îți arăt latura mea mai tăcută. Dormi ușor, *mein Liebe, schlaf gut und träum süß!*...

În acea noapte, Anna era prea agitată pentru a adormi pur și simplu. Imagini cu înmormântări și cimitire se ciocneau unele de altele. Viața îi fusese marcată de morți, iar atunci când privea în urmă, vedea aceasta la fel ca în secțiunea unui ghețar amintind de epoca glaciară – cât de des viața ei luase o turnură bruscă din această pricină. Era cuprinsă de o exaltare minunată, de parcă urma să aibă loc o sărbătoare. Ce altceva putea să fie acest lucru decât apoteoza încercărilor pe care le făcuse timp de două săptămâni deja? Era vremea pentru o împăcare adevărată cu sora ei încăpățânată și agitată, exprimată răspicat. Dacă ele două, născute simultan din aceeași mamă, iubită de același tată, nu reușeau să depășească obstacolele prostești ale istoriei, atunci cine oare ar fi putut să facă asta? Care era oare viitorul lumii dacă nici măcar ele două, care ar fi trebuit să devină mai blânde cu vârsta, nu reușeau să treacă peste divergențe?

¹ Draga mea, somn ușor și vise plăcute (în lb. germană, în original)

Se simțea sufocată, dădu păturile deoparte și se întoarse pe o parte. Spre dimineață, reuși în sfârșit să adoarmă. Visele ei erau populate cu îngeri de diverse culori. Îi recunoștea imediat pe majoritatea, în cazul altora trebuia să se gândească puțin. Cu o singură excepție, acționau cu toții în perechi. Îngerii de fiecare parte a treptelor din fața Karldkirche își părăsiră soclurile și zburară cu bătaii puternice ale aripilor și straietele fluturând deasupra domului verde, spre nori, strângându-și crucile la piept. Gărzile feminine elegante de la Institutul Termal coborâră de pe terasă și zburară după ei. Sus, pe un nor aurit stăteau întinse două femei goale, care se înclinau de obicei spre decorațiunile asemănătoare unor scoici din hol. Una dintre ele încerca din greu să capteze atenția celeilalte, care privea (intenționat?) gânditoare în zare. Reflexia roz a soarelui ee apunea mângâia toate fețele. În spate, unde noaptea se anunța printr-un purpuriu-înehis, o siluetă se aruncă brusc din înalțuri, alunecând în jos, îmbrăcată într-o haină largă, neagră. Cu o mână își ținea pălăria pe cap, iar în cealaltă mână avea bastonul. Doi copii dolofani îl urmau călare pe un pește, pe curentul de aer din spatele hainei ce flutura. Anna se gândi că își amintea vag faptul că îi întâlnise în trecere pe un monument al oamenilor celebri care au vizitat orașul Spa de-a lungul secolelor: câte un amoraș care călărea un pește, cu o expresie răutăcioasă pe față, de fiecare parte a unei pietre gravate cu nume.

După aceasta, se făcu noapte. Nu mai zbura nimic care să-i distragă atenția de la lumina lunii, decât un înger, nu, un vultur care își croia drum prin noapte asemenea unui fulger în întunericul la fel de profund și absolut ca și în nopțile în care se întrerupea lumina, în timpul războiului. Anna se întoarse pe cealaltă parte, lucru care îi alungă – o eliberă de vise.

4

Deasupra căzii din aramă, curbată elegant, atârna un cordon cu un mâner pe care scria „Trage“ în patru limbi. Atunci când ceasul dădea semnalul că timpul prescris expirase, o smucitură scurtă din partea musafirului determina sosirea unei femei într-un balat alb, care îl ajuta să iasă din baie și să se usuce.

Ultima săptămână a lui Lotte începuse cu o baie de nămol și una carbonată. Se odihnea înfășurată într-un prosop. Pahare cu apă Spa-Reine o curățau și pe interior. Tăcerea domnea ea într-o cameră antifonată. Nici un sunet nu pătrundea din lumea exterioară, de parcă băile s-ar fi aflat în peșteri adânci, sub Hoge Venen, chiar la sursa izvoarelor.

Dar tăcerea fu întreruptă brutal. Undeva în apropiere, cineva exclamă: *Mon Dieu!* Pași grăbiți pe coridor. Un țipăt oprit imediat. Ușa ei se deschise brusc. Femeia în halat alb stătea în prag, frângându-și mâinile.

– *Madame, madame...* din moment ce erați tot timpul împreună... *venez... votre amie!*...

Lotte își încălță papucii și o urmă pe femeie într-una dintre băile alăturate, unde ușa era larg deschisă. Înăuntru,

¹ Veniți... prietena dumneavoastră (în lb. franceză, în original)

cineva chema un doctor, apoi alergă afară orbește și aproape că se izbi de Lotte. Aceasta făcu doi pași pe podeaua acoperită cu gresie. La început, nu putu să vadă decât spatele larg al femeii din fața ei, care îi făcu loc ostentativ, pentru a o lăsa să vadă lucrul pe care nu reușise să îl exprime.

Anna o privea fix, cu ochi sticloși, din baia de nămol – părea de parcă ar fi fost decapitată sau că trupul ei se scufundase pentru totdeauna în mlaștina maronie și numai capul îi rămăsese deasupra, susținut de masa noroioasă. Se uita drept la Lotte, cu o privire care nu exprima nici un fel de emoție: nici entuziasm, enervare, dispreț, furie, durere... o absență totală a sentimentelor care alternaseră caleidoscopic în ultimele două săptămâni și care formau ființa complexă numită Anna. Lucrul cel mai apăsător era faptul că era atât de evident tăcută... că nu lămuria ce i se întâmplase, potrivit obiceiului, vorbind și gesticulând energic. Rămasă orfană, Lotte privi în jur. Încăperea era o baie ca toate celelalte, caldă și umedă. Se sufocase oare? Faianța bleu era decorată pe marginea de sus cu un motiv cu scoici – acesta era ultimul lucru pe care Anna îl văzuse. Îi amintise oare de Marea Baltică unde aproape că se înece împreună cu soțul ei... unde mai apoi ar fi preferat să se înece? Acesta era ultimul lucru văzut de Anna – chiar înainte de asta, fusese în viață și intrase în baie la fel de vioaie ca de obicei. Totul era o glumă nesărată, inacabră, făcută pe seama ei... În clipa următoare, avea să se miște din nou: *Mein Gott*, ce situație ridicolă mai e și asta...

Un doctor năvăli înăuntru însoțit de o echipă de salvare.

– Ea ce caută aici? protestă unul dintre ei. Nu-i un moment potrivit pentru musafiri.

– Dar ea este prietena ei... se bâlbâi asistenta care o informase pe Lotte.

Lotte se trase înapoi, departe de privirea goală care nu exprima nimic, frângându-i inima, departe de această ultimă și neașteptată intimitate în care Anna o implicase fără să îi ceară permisiunea.

Asistenta alergă după ea.

– *Excusez-moi, madame...* am crezut că ați vrea să știți imediat... Poate... poate că încă înai poate fi ajutată... Câteodată, resuscitarea poate face minuni... Trebuie să așteptăm... Încotro vă îndreptați acum?

– Spre Salle de Repos, spuse Lotte răgușită, eu... cred că ar trebui să mă întind câteva clipe.

– *Desigur... je comprends...* o să vă țin la curent...

În afară de busturile a doi profesori care contribuiseră mult la dezvoltarea băilor vindecătoare și a siluetei femeii solitare care mergea printr-un peisaj părăsit, într-un tablou mare, care domina întreaga cameră, nu mai era nimeni în sala de odihnă. Lotte se trânti la întâmplare pe unul dintre paturi. „Prea târziu, prea târziu“ îi răsuna în minte. Își dădu seama de faptul că lua drept sigură presupunerea voluptuoasă că ea încă mai avea tot timpul din lume. Și acum, dintr-odată, într-o lumii dimineată, cu încă o săptămână la dispoziție, Anna ieșise din scenă. Cum era posibil...? Anna cea indestructibilă, care avea întotdeauna ceva de spus, care părea să aibă o eternitate la dispoziție nu doar din acest motiv... Asemenea lui Sam și Moos în gluma cu care Max Frinkel le ridica moralul în timpul războiului: Sam și Moos, singurii supraviețuitori ai unui naufragiu, răspund la întrebarea „Cum ați reușit asta?“ gesticulând ca și cum ar fi vâslit: „Am continuat să vorbim ca de obicei“.

Porumbeii uguiau afară ca întotdeauna. Totul era așa cum fusese mereu, numai că acum lipsea un lucru esențial. „Cu paisprezece zile în urmă, nu exista pentru mine, se gândi Lotte, și acum o să îmi fie dor de ea?“ „Da, strigă tăcerea

din Salle de Repos, recunoaște!“ „Măine, îți promit, o să îți arăt latura mea mai tăcută“, spusese Anna. Acea promisiune voioasă se adevăra acum cu amărăciune, în lumina amenințătoare a zilei. Fie că își închidea sau deschidea ochii, Lotte vedea în continuare acea imagine înghețată în fața ochilor. Nu reușiseră să își spună la revedere. „Mai erau atât de multe lucruri pe care aș fi vrut să i le zic“, gândi ea într-un crescendo al remușcărilor. „A, da, atunci ce, strigă vocea cinică, ce i-ai fi spus dacă ai fi știut că avea să se întâmple acest lucru? Ceva drăguț, ceva care să exprime implicare, poate chiar ceva consolator? Ai fi reușit vreodată să îi spui lucrul pe care ea voia să îl audă, care însemna totul pentru ea? Ai fi reușit vreodată să-i spui acest cuvânt simplu: înțeleg...“

Acest cuvânt, aparent atât de simplu, atât de revoluționar pentru Lotte, se forma în gâtul ei de parcă ar fi vrut să îl rostească acum, acum, că era prea târziu, prea târziu, prea târziu. În loc de asta, începu să plângă discret și fără zgomot, în consonanță perfectă cu atmosfera din Salle de Repos. De ce rămăsese blocată tot acel timp în rezistența adoptată de la început? Chiar dacă, treptat, reușise să o înțeleagă din ce în ce mai mult pe Anna, să simpatizeze cu ea, rămăsese ancorată în inabordabilitatea ei, încăpățânată cu obstinație. Dintr-o răzbunare deplasată, care mici nu era de fapt îndreptată spre Anna? Din solidaritate cu cei morți, cu morții ei? Sau dintr-o neîncredere adânc înrădăcinată: ferește-te de scuza „nu știam“, ferește-te să înțelegi, ai putea să-l înțelegi chiar și pe un călău dacă îi cunoști trecutul.

Lipsa ei de putere o făcu să pălească – prea târziu, prea târziu. Uguitul porumbeilor îi suna din ce în ce mai mult a batjocură. Pentru a scăpa de ea însăși, trase draperiile și privi curtea gri care se ascundea în spatele lor domeniul porumbeilor. În timp ce se uita afară, din spatele sticlei,

își aduse aminte de întâmplarea pe care Anna dorise să i-o împărtășească în ziua anterioară, chiar la sfârșit. Se văzu pe sine, cu o intensitate de parcă s-ar fi întâmplat chiar ieri, stând pe sieriul de pe canapea împreună cu sora ei, bătând cu pantofii în fereastră, o bătaie ritmică îndemnând-o pe mama lor să se grăbească. Văzu două perechi de picioare solide, șosete albe, pantofi cu funde. Băteau amândouă exact în același timp, de parcă ar fi avut o singură pereche de picioare, nu doar pentru a o zori pe mama lor, dar și pentru a îndepărta larva vocilor necunoscute din spatele lor și pentru a ține la distanță realitatea de nesuportat. Privi capul blond al Annei, cu buzele strânse și ochii uăprasnici, care îi aruncară o privire conspirativă.

Prea târziu! Lotte dădu drumul draperiei. În același moment, se deschise și ușa, iar femeia în halat alb, îngerul ei personal al morții, păși tiptil înăuntru.

– Vai... își împreună ea mâinile, nu au mai putut să facă nimic pentru ea. Inima, ah. Știam asta... era în fișa ei că avea o inimă slabă și nu ar fi trebuit să-i facem băile prea fierbinți... Știți cumva dacă are o familie? Cineva trebuie să organizeze transportul ei la Köln și înmormântarea... Noi nu știm... La urma urmei, erați prietena ei...

– Nu... spuse Lotte, îndreptându-și trupul.

Privirea îi căzu pe sticlele de apă minerală și grămada de pahare din plastic. O auzi din nou pe Anna întrebând într-o franceză școlărească: „*C'est permis... nouă... să bem această apă?*” Și din nou se auzi răspunzând cu o intuiție ale cărei consecințe le accepta abia acum: *Da, das Wasser können Sie trinken.*

– Nu... repetă ea, privind-o sfidătoare pe femeie. Eu sunt... ea este sora mea.

Cuprins

PARTEA I

Perioada interbelică. 7

PARTEA A II-A

Războiul 183

PARTEA A III-A

Pacea 397

La Editura RAO

a apărut

CHRISTIAN MORK

DDAGUL DE JIM

3 surori. 3 povești. Și un secret, întunecat ca un mormânt. Două surori – Fiona și Róisín Walsh – și mătușa lor, Moira Hegarty sunt găsite moarte în casa lor din apropierea orașului Dublin după ce au fost ținute prizoniere luni de-a rândul. Se pare că cele trei femei au înțeles cu ele secretul morții și al vieții lor. Dar tânărul poștaș Niall descoperă un plic ciudat. Prin jurnalul conținut de dincolo de mormânt, Fiona Walsh îi împărtășește cea mai tragică poveste de dragoste pomenită vreodată. În scurt timp, Niall este fascinat de misterul care-l înconjoară pe povestitorul Jim, care călătorește prin toată Irlanda poposind din pub în pub, subjugându-și audiența și vrăjind femeile care îl ascultă cu povești întunecate de dragoste, trădare, vârcolaci și prinți din epoci de mult apuse.

CLUBUL CĂRȚII

Rao clasic

EMILY BRONTË	<i>La răscruce de vânturi</i>
GUSTAVE FLAUBERT	<i>Ispitirea Sfântului Anton</i>
HARRIET BECHER-STOWE	<i>Coliba unchiului Tom</i>
HENRYCK SIENKIEWICZ	<i>Prin foc și sabie (2 vol.)</i>
LAURENCE STERNE	<i>O călătorie sentimentală / Jurnalul pentru Eliza</i>
SEI SHONAGON	<i>Insemnări de căpătâi</i>
THOMAS HARDY	<i>Doi ochi albaștri</i>
WILLIAM THACKEREY	<i>Bălciul deșertăciunilor (2 vol.)</i>

Opere XX / Clasici contemporani

ALBERT CAMUS	<i>Fața și reversul / Nunta / Mitul lui Sisif / Omul revoltat / Vara</i> ♦ <i>Străduinul / Cinema / Căderea / Exilul și împărăția</i>
ANDRÉ MALRAUX	<i>Antimemorii, vol. 1 - Oglinda limburilor</i> ♦ <i>Condiția umană</i>
ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY	<i>Citadela</i>
ERNESTO SÁBATO	<i>Înainte de tăcere</i>
HENRY DE MONTEHLANT	<i>Fetele</i> ♦ <i>Demonul binelui</i> ♦ <i>Leproasele</i> ♦ <i>Visul</i>
HERMANN HESSE	<i>Gertrude / Rosshalde / Ultima vară a lui Klingsor</i>
JEAN-PAUL SARTRE	<i>Teatru (Muștele / Cu ușile închise / Morți fără înpropăciune /</i> <i>Diavolul și bunul Dumnezeu / Sechestrații din Altona)</i>
JOSEF PLA	<i>Noapte de primăvară / Strada îngustă</i>
JUAN RULFO	<i>Pedro Páramo</i> ♦ <i>Câmpia în flăcări</i>
KAFKA	<i>Castelul / Procesul</i> ♦ <i>Jurnal</i>
LOUIS GUILLOUX	<i>Sângele negru</i>
MARIO VARGAS LLOSA	<i>Războiul sfârșitului lumii</i>
MICHEL TOURNIER	<i>Fecioara și căpădunul</i> ♦ <i>Gaspar, Melchior & Baltazar</i>
MIGUEL DELIBES	<i>Doamna în roșu pe fundal cenușiu</i> ♦ <i>Cinci ore cu Mario</i>
RAFAEL CHIRTES	<i>Împușcăturile vândătorului</i>
ROMAIN GARY	<i>Prima dragoste, ultima dragoste</i> ♦ <i>Rădăcinile cerului</i>
VIRGINIA WOOLF	<i>Jurnalul unei scriitoare</i> ♦ <i>Camera lui Jacob</i> ♦ <i>Anii</i> ♦ <i>Eseuri alese.</i> <i>Arta lecturii</i> ♦ <i>Între acte</i> ♦ <i>Valurile</i> ♦ <i>Eseuri alese. Portrete în</i> <i>oglinză</i> ♦ <i>Schițe</i> ♦ <i>Doamna Dalloway</i>

Literatură contemporană

ADOLF MUSCHG	<i>Pot merge și singur și alte povestiri de dragoste</i>
ALI SMITH	<i>Accidental</i>
ANDREA DE CARLO	<i>O mare de adevăruri</i>
ANDRZEJ STASIUK	<i>Călătorind spre Babadag</i> ♦ <i>Fado</i> ♦ <i>Nouă</i>
ANGELÁ VALLVEY	<i>Micile neajunsuri ale fericirii</i>
ANTONIO ALAMO	<i>Incendierea paradisului</i>
ANTONIO SKÁRMETA	<i>Poștașul lui Neruda</i> ♦ <i>Neruda văzut de Skármeta</i>
ARTURO BAREA	<i>Copilaria unui răzvrătit</i>
BANANA YOSHIMOTO	<i>N.P.</i>
CARLOS MARÍA	<i>Casa de bărtie</i>
DOMINGUEZ	
CARMEN COVITO	<i>Urâșica</i>
DIMITRÉ DINEV	<i>O lumină deasupra capului</i>
DOMINIQUE FERNANDEZ	<i>Îngerul destinului</i>
DON DELILLO	<i>Mao II</i>
E.L. DOCTOROW	<i>Labirintul apelor</i>
ENRIQUE VILA-MATAS	<i>Bartleby & Co</i> ♦ <i>Parisul nu are sfârșit</i> ♦ <i>Asasina cultivată</i>
FEDERICO ANDAHAZI	<i>Secretul culorii pure</i> ♦ <i>Anatomistul</i> ♦ <i>Mironosișele</i> ♦ <i>Conchistadorul</i>
FELIPE BENÍTEZ REYES	<i>Caruselul iluziilor</i>
GERHARD MEIER	<i>Tărâmul vânturilor</i>

JURI ANDRUHOVYCI	<i>Douăsprezece inele</i>
JAVIER MARIAS	<i>Inimă atât de albă</i>
JEAN-DANIEL BALTASSAT	<i>Tainele domnei Isabel</i>
JOSEPH HELLER	<i>Catch-22 ♦ Ora închiderii</i>
JUAN CARLOS SOMOZA	<i>Clara și penumbra</i>
JUAN MANUEL DE PRADA	<i>Păsărici</i>
JULIA KRISTEVA	<i>Samurșii ♦ Moarte la Bizanț</i>
JULIAN BARNES	<i>Privind în soare</i>
KAZUO ISHIGURO	<i>Nemângâiații</i>
KENZABURO ŌE	<i>O experiență personală ♦ Strigătul îndăbușit</i>
LUIS GARCÍA JAMBRINA	<i>Vise paralele</i>
M. VAZQUEZ MONTALBAN	<i>Pianistul</i>
MARGARET DRABBLE	<i>Drumul strălucitor</i>
MARGUERITE DURAS	<i>Amanta engleză ♦ Hiroshima dragostea mea ♦ India Song</i>
MARTIN GÜLICH	<i>Îmbrățișarea ♦ Bellinzona, noaptea</i>
PAOLO GIORDANO	<i>Singurătatea numerelor prime</i>
PATRICK MODIANO	<i>Dora Bruder</i>
PHILIPPE SOLLERS	<i>Steaua amantilor</i>
REGIS JAUFFRET	<i>Cat de nebuni</i>
RICHARD WAGNER	<i>Miss București</i>
ROBERT FINLEY	<i>Indiile accidentale</i>
ROMANO BATTAGLIA	<i>O inimă curată</i>
ROSA MONTERO	<i>Zina Inocenților ♦ Stăpân iubit ♦ Povestea regelui străveziu</i>
ROSE TREMAIN	<i>În inima infernului</i>
SANDRO VERONESI	<i>Restaurația</i>
TONINO BENACQUISTA	<i>Haos calm ♦ Forța trecutului</i>
YANN QUEFFÉLEC	<i>Alter ego</i>
	<i>Nuntă nemiloasă</i>

Autori români contemporani

ALEX MIHAI STOENESCU	<i>Misiunea Dominicană</i>
ANA CALINA GARAȘ	<i>Masca norocului ♦ Jocul de-a viața ♦ Taina ♦ Broderii în vid</i>
NICOLAE ROTARU	<i>Îngeri de oșel ♦ Trilogia de lut ♦ Trilogia de apă</i>

Thriller, aventuri, acțiune, roman istoric

AGATHA CHRISTIE	<i>Crăciunul lui Poirot ♦ Întâlnire cu moartea ♦ Ucigașul ABC ♦ Mâna ascunsă ♦ Cei cinci purceși ♦ Crimă la vicariat ♦ Moarte pe Nil ♦ Crima din Mesopotamia ♦ Misterul Trenului Albastru ♦ Martorul mut ♦ Muncile lui Hercule ♦ Nemesis ♦ Cadavrul din bibliotecă ♦ Misterul din Caraibe ♦ Doamna McGinty a murit ♦ Zece negri mititei ♦ 13 la cind ♦ Pisica printre porumbei ♦ O supradoză de moarte ♦ Triumful etern ♦ Hotel Bertram ♦ Oglinda spartă ♦ Petrecerea de Halloween ♦ Cu cârpile pe masă ♦ Trenul de Paddington</i>
A.J. ZERRIES	<i>Taina lui Van Gogh</i>
ANDREAS ALBES	<i>Comoara</i>
ANDREAS ESCHBACH	<i>Filmul Isus ♦ Premiul Nobel</i>
ANDY McNAB	<i>Misiune specială</i>
ANNE RICE	<i>Interviu cu un vampir ♦ Vampirul Lestat ♦ Regina demniaților ♦ Ora vâjzătoarelor ♦ Vampirul Vittorio ♦ Povestea bopului de trupari ♦ Lasher ♦ Mumia ♦ Plecarea din Egipt ♦ Vampirul Armand ♦ Taltos</i>
ANTOINE B. DANIEL	<i>Prințesa soarelui ♦ Aurul din Cuzco ♦ Machu Picchu, Cetatea Secretă ♦ Dansul zeilor ♦ Lanșurile de aur</i>
ANTHONY DURHAM	<i>Mândria Cartaginei</i>
ANTHONY HOROWITZ	<i>Un ban criminal</i>
BARBARA VICTOR	<i>Coriander</i>
BEN ELTON	<i>Popcorn ♦ Crimă în direct ♦ Prima victimă</i>
BERNARD CORNWELL	<i>Harlequin ♦ Vagabond ♦ Eretic</i>
BERNARD KNIGHT	<i>Dișcolo de liman ♦ Potirul otrăvit ♦ Căutările coronerului John ♦ Infricșoarea taină ♦ Cadavrul meșterului făurar</i>
BILL NAPRIER	<i>Tripticul</i>
BRIAN LOWRY	<i>Nu vă încredeți</i>

- CAMERON WEST *Pumnalul Medici*
 CANDANCE BUSHNELL *Totul despre sex ♦ Frumusețe de vânzare*
 CHRIS CARTER *Francezul ♦ Gheena ♦ Înfruntă viitorul*
 CHRISTIAN JACQ *Nefer cel Tăcut ♦ Fermea înțeleaptă ♦ Parabolul Zelos ♦ Locașul
 Adevărului ♦ Arborele Vieții ♦ Uneltirile Răului ♦ Cales de Foc Marele
 Secret ♦ Afacerea Tutankhamon ♦ Ce dulce e viața la umbra palmierilor!
 ♦ Marele Magician, Fiul Luminii ♦ Din dragoste pentru Philae*
- CHRISTOPH RAMSMAYR *Ultima lume*
 CHUCK HOGAN *Încercuirea*
 CLIVE BARKER *Cabal ♦ Everville*
 CLIVE CUSSLER *Sabara ♦ Antrul incașilor ♦ Vântul negru*
 COLIN FORBES *Fără cruceare ♦ Furia săngelui ♦ Rinocerul ♦ Înfruntarea
 Pe muche de cuțit ♦ Abis ♦ Nauele fantomă ♦ Operațiunea Shockwave*
- CLAUDIA CROSS *Maestra Runelor*
 CONN IGGULDEN *La porțile Romei*
 CRISTINA BAJO *Grădina otrăvurilor*
 DAN BROWN *Conspirația ♦ Codul lui da Vinci ♦ Ingeri și demoni ♦ Fortăreața digitală*
 DANIEL EASTERMAN *Zisa mării*
 DAPHNÉ DU MAURIER *Rebecca ♦ Verișoara mea Rachel ♦ Hanul Jamaica*
 DAVID BALDACCI *Ultima secundă ♦ Ultimul supraviețuitor ♦ Putere absolută*
 DAVID COPPERFIELD *La limita imposibilului*
 DAVID GIBBINS *Atlantida*
 DAVID MORRELL *Cărțișe*
 DEAN KOONTZ *Unicul supraviețuitor*
 DIDIER CONVARD *Lacrimile papei ♦ Cei cinci templieri ai lui Iisus*
 DOMINICK DUNNE *Un anotimp în purgatoriu*
 DOUGLAS PRESTON *Codicele*
 EMILI ROSALES *Orașul invizibil*
 ERNEST VOLKMAN *Spionaj*
 FRANCISCO M. GUERRERO *Colinele Edenului*
 FRANCO LIMARDI *Doar o lacrimă*
 FREDERICK FORSYTH *Fantoma din Manhattan ♦ Dosarul Odessa ♦ Războiul
 Alternativa diavolului ♦ Zisa Șacalului ♦ Afganul ♦ Al 4-lea protocol
 Promisiunea îngerilor*
- FRÉDÉRIC LENOIR &
 VIOLETTE CABESSOS *Oracolul Lunei*
 FRÉDÉRIC LENOIR *Grădinarul nopții*
 GEORGE PELECANOS *Tărâmul vânturilor*
 GERHARD MEIER *Euucid ♦ Cu ochii alții ♦ Dincolo de un destin evident*
 GIORGIO FALETTI *Și după...*
 GUILLAUME MUSSO *Misterul manuscrisului*
 IAN CALDWELL &
 DUSTIN THOMASON *Bărbatul cu pistolul de aur ♦ Doar pentru ochii tăi ♦ Operațiunea
 Thunderball ♦ Spionul care m-a iubit ♦ Trăiești numai de două ori
 ♦ Caracatița și alte povestiri*
 IAN FLEMING *Cele două morți ale lui Socrate
 Recviem*
- IGNACIO GARCIA-VALIÑO *1-al pe lista morții ♦ A 2-a șansă ♦ Al 3-lea caz ♦ 4 Iulie ♦ Al cin-
 cilea călăreț ♦ Salvamarul ♦ Bikini ♦ De-a v-ați ascunselea*
 JACK ROSS *Casa de pe plajă*
 JAMES PATTERSON *Răul întunecat*
- JAMES PATTERSON &
 JOHN TWELVE HAWKS *Morțea vine de departe*
 PETER DE JONGE *Căini turbași*
 J.M. GUELBEZU *Vulturul cu două capete ♦ Soarele negru*
 JAMES GRADY *Harta oaselor ♦ Furtuna de nisip*
 JAMES TWINING *Nici un ban în plus, nici un ban în minus ♦ O duzină de tertipuri*
 JAMES ROLLINS *♦ În linie dreaptă ♦ Primul între egali ♦ O chestiune de onoare*
 JEFFREY ARCHER *Scaunul gol ♦ Maimuța de piatră*
- JEFFREY DEEVER *Înălțimea călăreț al Apocalipsei ♦ A opta zi ♦ Codul genetic ♦ Sindromul
 Repetalei infinitului*
 JOHN CASE *Ultimul jurat ♦ Moștenitorii ♦ Avocatul străzii ♦ Maestrul ♦ ... Și
 vreme e ca să ucizi ♦ Firma ♦ Cazul Pelican ♦ Clientul ♦ Maestrul*
 JOHN BRUNNER *Camera morții ♦ Un altfel de Crăciun ♦ Juriul ♦ Omul care aduce*
 JOHN GRISHAM

- ploua ♦ Ultimul jurat ♦ Campionul din Arkansas ♦ Apelul ♦ Partenerul ♦ Frăția ♦ Testamentul
- JOHN KATZENBACH Omul din umbră ♦ Războiul lui Hart ♦ Zina răfuiei ♦ Analistul ♦ Porostea unui nebun
- JOHN LE CARRÉ Experiment secret ♦ Omul nostru din Panama ♦ Spionul care a ieșit din joc ♦ Casa Rusia ♦ Cărțița ♦ Premiantul ♦ Oamenii lui Smiley ♦ Managerul nopții
- JOHN LESCROART Audierea ♦ Justiție exemplară ♦ Vinovăția ♦ Jurământul ♦ Al treisprezecelea jurat
- JOHN O'FARRELL Perfect bărbătesc
- JOHN SAUL Umbra ♦ Creatura ♦ Mâna dreaptă a diavolului ♦ Prezența Chinuiește-i pe copii ♦ Intuneric ♦ Somnambulii
- JOHN TRENHAILE Legile sângelui ♦ Unealta răului
- JOSEPH FINDER Puteri excepționale
- JOSEPH KONAN Misterele Berlinului
- JORGE MOLIST Intoarcerea catarilor
- J.R.R. TOLKIEN Trilogia Stăpânul inelelor
- KARIN ALVTEGEN Rușinea
- KARIN SLAUGHTER Obsesia
- KATHERINE NEVILLE Opt
- KATHY REICHS Oase încrucișate
- KEN FOLLETT Alb infinit ♦ Prin urechile acului ♦ O avere periculoasă
- KENNETH ROYCE Președintele a murit
- KEVIN J. ANDERSON Anticorpul
- KEVIN GUILFOILE Joc de umbre
- LINO ALDANI Crucea de gheață
- MARA VOLKERS Mireasa magului
- MARC DUGAIN Blestemul lui Edgar ♦ O execuție obișnuită
- MARCO BETTINI Culoarea sângelui
- MARIE PHILLIPS Zeii puși pe rele
- MARGARET MITCHELL Insula pierdută
- MARKUS C. Furor
- SHULTE VON DRACH
- MARIO PUZO Nașul ♦ Omerta ♦ Ultimul don
- MARK BURNELL A treia femeie
- MARTIN CAPPAROS Enigma Valferno
- MAUDA SCOTT Boudica
- MAX GALLO Intru acest semn vei învinge ♦ Parisul în rugăciune ♦ Spartacus. Revolta sclavilor ♦ Nero. Domnia Antibristului ♦ Titus. Martiriul evreilor ♦ Tăcerea
- MICHAEL BADEN & LINDA KENNEY
- MICHAEL CORDY Lucifer
- MICHAEL HARVEY Crima în Chicago
- MICHAEL LAWSON Cercul interior
- MICHAEL REILLY Stația polară
- MICHAEL TEITELBAUM Bărbații în negru II ♦ Aventurile Omului-Păianjen
- MICHAEL TOLKIN Printre morți
- MIREILLE CALMEL Camera blestemată ♦ Răzburarea lui Isabeau ♦ Slujitorii regelui ♦ Jocul umbrelor ♦ Patul lui Aliénor
- MIKE HORN Luptând cu imposibilul
- MISHA DEFONSECA Printre lupi
- MO HAYDER Tokio ♦ Omul-pasăre
- NATSUO KIRINO Afară
- NELSON DEMILLE Plum Island ♦ Fabrica de spioni ♦ Spencerville ♦ Fiica generalului ♦ Coasta de Aur ♦ Căderea nopții ♦ Odiseea lui Talbot
- NICHOLAS SPARKS Noapți în Rodanthe ♦ Nunta ♦ O plimbare de neuitat ♦ Miracolul ♦ Accidentul ♦ Dragă John ♦ Ultimul cântec
- NEREA RIESCO Ars Magica
- NOEL BARBER Plâns și râs
- PATRICIO STURLESE Taina inchișitorului
- PAUL ERDMAN Panica din '89 ♦ Filierea elvețiană ♦ Ultimele zile ale Americii ♦ Sub semnul riscului
- PAUL LEVINE Solomon vs. Lord
- P.D. JAMES Fiul omului ♦ Moarte în Sfântul Ordin ♦ Gustul morții ♦ Păcatul originar ♦ Farul
- PETER MAYLE Viață de câine ♦ Un an în Provence ♦ Din nou în Provence ♦ Un an bun ♦ Lecții de franceză ♦ Hotel Pastis

PETER SPIEGELMAN
PHILIP LE ROY
P.J. TRACY
RALPH PETERS
RAY BRADBURY
RAYMOND BENSON
RICHARD DOETSCH
RICHARD DÜBELL
ROBERT DUGONI
ROBERT FERRIGNO
ROBERT FINN
ROBERT JORDAN

Pisica roșie
Ultima armă
Operațiunea Monkeywrench
Flăcări din cer
Fahrenheit 451
Să nu mori azi
Hoșii paradisului
Biblia diavolului
Stăpânul juriului
Rugă pentru asasin
Inițiatul
Ochiul lumii ♦ În căutarea Cornului ♦ Dragonul renăscut ♦
Umbra se întinde

ROBERT ROSENBERG
ROBIN COOK
SCOTT SMITH
SCOTT TUROW
SEBASTIAN FAULKS
SERDAR OZKAN
STEPHEN BOOTH
STEPHEN CLARKE
SUE GRAFTON
SUE MONK KIDD
TED ALLBEURY
TERRY PRATCHETT

Camera de montaj
Răpirea ♦ Risc asumat ♦ Marker
Un plan simplu ♦ Ruinele
Erori judiciare ♦ Prejudicii morale
Jocul cu diavolul
Trandafirul dispărut
Sălaşul morții ♦ Câinele negru
Un an în Merde ♦ În ce Merde te bagă dragostea
A de la Alibi ♦ B de la Bandit ♦ C de la Cadavru
Viața secretă a albinelor ♦ Jițul sirenei
De o parte și de alta a frontierei

TESS STIMSON
TESS GERRITSEN
THOMAS GIFFORD
THOMAS HARRIS

Stranii surate ♦ Piramide ♦ Gârzi! Gârzi! ♦ Eric ♦ Imagini
mișcătoare ♦ Domnul cu coasa ♦ Prin cele străinătăți ♦ Zei mărunți
Clubul infidelilor
Ucenicul ♦ Păcătoasa
Puterea destinului ♦ Assassini ♦ Operațiunea Praetorian
Hannibal - în spatele măștii ♦ Tăcerea mieilor ♦ Hannibal ♦
Dragonul roșu

TIM LAHAYE &
JERRY B. JENKINS
TIMOTHY WATTS
TOM CLANCY

Supraviețuitorii ♦ Armata pătimirilor ♦ Nicolae ♦ Pedeștrărea sfinților
Apollyon ♦ Cavalerii Apocalipsei ♦ Posedatul ♦ Sennul
Marele jaf
Centrul de comandă V - Echilibrul de forțe ♦ Furtuna roșie
♦ Vânătoarea lui Octombrie Roșu ♦ Centrul de comandă VI -
Stare de asediu ♦ Dezbina și cucerește ♦ Linia de demarcație
Conspirația din Berlin

TOM GABBAY
TOM MARTIN
TRAVIS HOLLAND
VALÉRIE TASSO
WALTER M. MILLER JR.
WILBUR SMITH

Piramida
Povestea arbirarului
Insășiabilă
Cantică pentru Leibowitz
Festinel leilor ♦ Sometul tunetului ♦ Sanctuarul ♦ Tărâmul în
flăcări ♦ Războinicii Nilului ♦ Ultimul papirus ♦ Magul ♦
Puterea sabiei ♦ Fuga ♦ Căutarea
Domnie în iad ♦ Eureka ♦ 27 ♦ Cameleonul
Vasele chinezești
Chrome ♦ Conte Zero
E.T. Extraterestrul
Anubis
Școala gladiatorilor

WILLIAM DIEHL
WILLIAM C. GORDON
WILLIAM GIBSON
WILLIAM KOTZWINKLE
WOLFGANG HOHLBEIN
WOLFRAM ZU MONDFELD
BARBARA ZU WERTHEIM

Dramă, romane, saga, umor

BARBARA QUICK
BIBA MERLO
GIANNI RIOTTA
JANET FITCH
NICHOLAS SPARKS

Fecioarele lui Vivaldi
12 luni
Alborada ♦ Prințul norilor
Leandru alb
Nopți în Rodanthe ♦ Nunta ♦ O plimbare de neuitat ♦ Miracolul ♦
Accidentul ♦ Jurnalul unei iubiri ♦ Dragoste la prima vedere ♦ Dragă jobn
Septembrie ♦ Căutătorii de scoici
Copil și bărbat ♦ Bărbat și soție ♦ Spiritul familiei ♦ Lecții de viață

ROSAMUNDE PILCHER
TONY PARSONS

Istorie, sociologie, filozofie, politică, religie

- ALEX M. STOENESCU *Eșecul democrației române (Istoria loviturilor de stat în România, II) ♦ Cele trei dictaturi (Istoria loviturilor de stat în România, III) ♦ Armata, mareșalul și evreii*
- ANTONY BEEVOR *Stalingrad*
- ANG SAN SUN KYI & ALAN CLEMENTS *Vocea speranței*
- BERND INGMAR *50 de mari minciuni și legende ale lumii*
- GRUTBERLET
- CARLOS CASTANEDA *Călătorie la Ixtlan ♦ Învoțăturile lui Don Juan ♦ Povestiri despre putere ♦ Cealaltă realitate ♦ Al deilea cerc de putere ♦ Pase magice Darnul vulturului*
- ERNEST VOLKMAN *Spionaj*
- J.F. FOGEL, B. ROSENTHAL *Sfârșit de secol la Havana*
- JOSE FRECHES *Eu, Buddha*
- LYNN PICKNET, CLIVE PRINCE *Conspirația Stargate*
- LAWRENCE GARDNER *Stirpea Sfântului Graal*
- MARIE-FRANCE ETCHEGON *Ancheta*
- & FREDERIC LENOIR
- MAURIZIO FERRARIS *Alo? Unde ești?*
- MIHAI RETEGAN *1968 - Din primăvară până în toamnă*

Seria Top Secret

- ANDY STERN *Cine a câștigat războaiele petrolului?*
- JOHN GIBB *Cine te urmărește?*
- LINDSAY PORTER *Cine sunt Illuminati?*
- NOAM FRIEDLANDER *Ce este Opus Dei?*
- THOM BURNETT *Cine a câștigat, de fapt, cursa spațială?*
- THOM BURNETT, ALEX GAMES *Cine conduce, de fapt, lumea?*

Memorii, jurnale, biografii

- BILL CLINTON *Viața mea*
- FARAH PAHLAVI *Memorii*
- HILARY RODHAM CLINTON *Istorie trăită*
- ILIE NĂSTASE *Mr Năstase*
- MADELEINE ALBRIGHT *Doamna secretar de stat*
- NICHOLAS SARKOZY *Martor*
- REGINA NOOR *Calea spre credință*
- ROLAND JOSEF MAROL *În numele lui Osama bin Laden*
- SUAD *Arsă de vie*
- ZLATA FILIPOVIC *Jurnalul Zlatei*

CLUBUL CĂRȚII

CLUBUL CĂRȚII RAO are un regulament de funcționare mai modern, mai eficient și mai adaptat nevoilor dumneavoastră, pus la dispoziția membrilor odată cu fișa de înscriere. Pentru detalii vă puteți informa din broșurile noastre sau scriindu-ne pe adresa: CPCE-CP 23 București

e-mail: club@raobooks.com

sau accesând site-urile:

www.raobooks.com; www.rao.ro

Născute în Köln, Germania, Lotte și Anna, două surori gemene, sunt de nedespărțit. Asta doar până la vârsta de 6 ani, când mama le moare și tatăl se îmbolnăvește de tuberculoză. După scurt timp, le moare și tatăl, iar Lotte, și ea bolnavă de tuberculoză, este luată de către rudele din Olanda, Anna, fetița cea puternică și sănătoasă, fiind trimisă la ferma de porci a bunicului. Scrisorile lui Lotte nu ajung niciodată la Anna care trudește din greu la fermă.

Despărțite 60 de ani de rude și de cel de-al Doilea Război Mondial, cele două surori se întâlnesc întâmplător într-un centru de sănătate din Belgia. Vor descoperi lucrurile de care au fost private atât de mult timp.

Gemenele este o lecție de istorie, dar și o sfâșietoare dramă de familie.

editura rao

ISBN 978-606-8255-06-4

9 786068 255064

www.rao.ro
www.raobooks.com